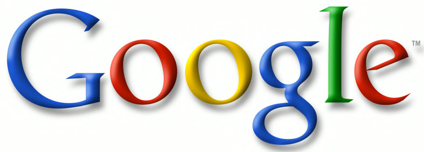
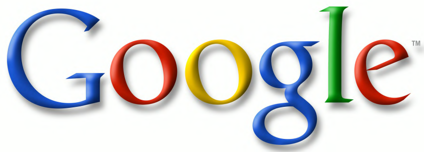
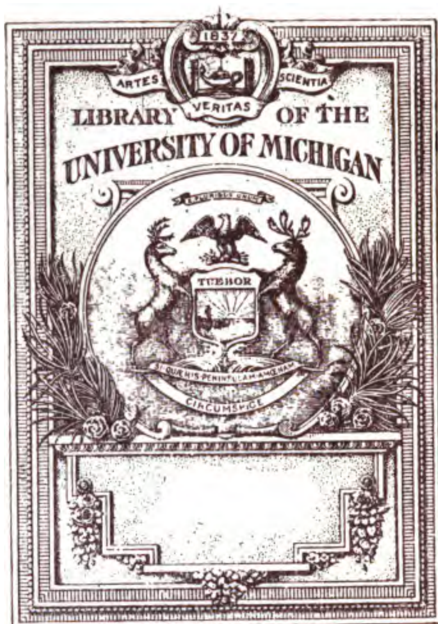

1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUÆRIS PENINSULAM AMŒNAM
CIRCUMSPICE

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

ACHTTIENDE DEEL.

VADERLANDSCHE HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigste Schryvers, en egte Gedenkstukken, zamengesteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

ACHTTIENDE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART.
MDCCXCVII.

VADERLANDSC

HISTOR

VYFTIGSTE B(

INHOUD.

Zamenvoeging van Overysſel me
en het Sticht. Verband met het
ſchreevene. Veranderingen in het
Regeerings Reglement. Staatscom
gens 't zelve gegeeven. Beſluit,
Afgevaardigden ter Algemeene Sta
ring. Vorderingen de Afgevaardig
fende, in hoe verre ingewilligd. D
Major VAN DER HOOP *tot reken*
geroepen. Prins WILLEM DE V.
woording gevorderd. Schikkingen
volk, en de Busſen der Boodens,
Heeren tot het Defenſieweezen van
benoemd. Gezagsverbreeding en G
Commisſie verſtrekt. Verbintenis
de Genootſchappen. Verzogt en
Geſchut van Holland. Beſluit on
ſchut en den Krygsvoorraad uit d
ſchans te haalen. Bemagtiging van
Nadere last deswegen gegeeven, e

L.
BOEK.

voerd. Voorraad daar gevonden. Verdeeling op de Burger Krygsmagt. Hasselts tegenwerking. Klagten der Hasselaaren by hun Hoog Mogenden. Twee Brieven van den Hasseltschen Secretaris A. EXALTO D'ALMARAS *ontdekt. Schryven van Ridderschap en Steden deswegen aan die van Hasselt. Publicatie by deezen Brieve gevoegd. Verlegenheid der Hasselaaren. Verdragspunten met die van Hasselt. Hasselt onderworpen.* WILLEM DE V. *als Capitein Generaal geschorst. De Ridder* DE TERNANT *als Hoofdgebieder aangesteld. Brief aan Friesland, Stad en Lande, en Drenthe. Klagten der Staaten van Overyssel aan die van Gelderland, wegens het voorgevallene by Deventer. Oproeping der Gewapende Genootschappen. Besluit om een Burgerleger te veld te brengen. Verzoekschrift der Drentsche Gewapende Genootschappen. Die Genootschappen door Staaten van Overyssel in bescherming genomen. Wat deswegen in Drenthe te doen valt. Gemeenschaplyke verrigtingen met Holland en de Stad Utrecht. Aannadering der Pruissen. Brief des Konings van Pruissen aan Staaten van Overyssel. Antwoord daar op. Bekendmaaking hier van aan hun Hoog Mogenden, en aan Staaten van Holland. Verklaaring der Gewapende Genootschappen. Oordeelvelling over deeze Verklaaring. Berigt wegens de komst des Pruissischen Legers. Wat daar op ter Overysselsche Staatsvergaderinge voorviel. Verklaaring van* DE VOS VAN STEENWYK *en andere Ridders tegen het houden der Staatsvergadering. Nog sterker betuiging van* MU-

LERT

LERT TOT DE LEEMKUILE. *Voorstellen van Achtien Ridders met Deventer. Besluiten daar genomen en Veranderingen daar op gevolgd. Aanmerking op deeze Overysselsche Omwenteling. Gesteldheid te Deventer. Adres der nieuwe Gecommitteerden. 't Zelve verworpen. Voorzorge tegen dwangmiddelen. Hervatte pooging der nieuwe Gecommitteerden. Het Vrycorps in de wapenen gebragt om de Acte van Qualificatie magtig te worden. De uitlevering daar van geweigerd. Gedreigd en gestild Oproer. Gedraage Voorzorg. Gedaane Afkondiging. Verzoekschrift en eischen der nieuwe Gecommitteerden. Aan de oude Gecommitteerden eene Insinuatie hunner Afzettinge t'huis gezonden. Eenige Regeeringsleden des moede, wilden hun post nederleggen en de Stad verlaaten. Adres te hunner bemoedigínge. Hoe welkom dit was, en welke Schikkingen men daar op maakte. Op welk eene wyze men het ingediende Verzoekschrift inzag, en welke middelen ter weeringe van 't zelve men noodig oordeelde. Dit wordt ook aangedrongen door geen Wapenhandelende Burgers. Kerkleeraaren aan de zyde der Regeering. Sterk besluit op dit Verzoekschrift genomen. Besluit raakende de Gilden. Verzoekschrift de Regeeringsverandering betreffende door den Hoogleeraar* VAN DER MARCK *overgeleeverd. Regeeringsverandering. By voorraad ontworpen Artykelen. Vrees voor de Oranje Party te Deventer. Zwolsche hulp aan de Patriotten. Gevegt by het Burgersocieteitshuis der Prinsgezinden. Dit Societeitshuis onderzogt en gesloten. De Schutte-*

 te-

vaaren, en die Vaart belet. De reden van het beletten dier Vaart ontwikkelt zich. Het uitsteeken van Vlaggen en het draagen van Oranjelinten toegestaan. De vrye Vaart verleend. Overlast den Burgemeester VAN MARLE *aangedaan. Verdere Veranderingen. Het Gedrag van den Gemeensman* P. H. QUEYZEN. *Hoe 't zich te Kampen toedroeg. Oproeping om te wapen te komen. Handelingen des Raads en der Gemeente, by de aankomst der Pruisfen. Het gedrag der Kleine Steden.* EXALTO D'ALMARAS *hersteld. De oude verdrukking wedervaart de Kleine Steden van dit Gewest. Slot deezes Boeks.*

Geregtigt gelykvormigheid in denkwyze en handelingen, als men rangschikking in agt neemt, in de Geschiedenis, tot eene opvolgende plaatzing, om daar door de éénheid te meer in 't ooge te houden, dan behoeft onze pen geen oogenblik in twyfel te staan, welk der Bondgenootschaplyke Gewesten zy op *Holland* en het *Sticht*, of liever de Stad *Utrecht*, jongst behandeld, in dit Boek zal te nederschryven; dan kunnen wy, de lotgevallen deezer beide Gewesten, tot den tyd der Omwentelinge toe, geboekt hebbende, niet nalaaten het vroeg Vryheid minnend en steeds zoekend *Overysfel*, daar op te laaten volgen — *Overysfel*, waar de Vryheidsmin, van den aanvange der Staatsonlusten, zich op eene uitsteekende en voordeelige wyze, vertoon-

1787. Zamenvoeging van *Overysfel* met *Holland* en het *Sticht*.

L. BORK.

hadt (*). Weshalven wy den daar nedergelegden draad der Staatsgeschiedenisse van dit Gewest weder moeten opvatten.

1787. Verande-ringen in het Provinciaal Rege-rings Reglement.

Wanneer, in Grasmaand deezes Jaars, de Gelastigden van zyne Hoogheid *Overysfel* verlaaten hadden, zonder iets ter Bemiddelinge of Afdoeninge des geschils over het Regeerings Reglement diens Gewests uit te werken, werd te *Kampen*, op eenen buitengewoonen Landdag, den veertienden van Bloeimaand gehouden, een stap gedaan die wel het oude Regeerings Reglement van den Eed, op 't welke, reeds in Louwmaand, ontslag verleend was, hoe zeer men daar tegen stribbelde (†), niet geheel afschafte; maar kragtloos maakte in een en ander der meest betwiste Artykelen; en die van eenen onmiddelyke strekking waren op het Stadsbestuur, de aanbevelingen des Stadhouders en diens invloed op de Ampten weerende. Tien Edelen, met de drie Hoofdsteden, schaften het betwiste Regeerings Reglement van den Jaare MDCLXXV, in den Jaare MDCCXLVIII op nieuw ingevoerd, in zo verre af, als het betrekking hadt op de Goedkeuring der *Keuren* van *Kleine Steden*, en de Begeeving der *Provinciaale Ampten* en *Commissien*. Twee Plannen, wegens de schikking daar in nu te volgen, werden, met eene kleine verandering vastgesteld, en men besloot het Nieuwe Reglement te laaten drukken zo als

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 37.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 577.

L. BOEK. — 1787. als dat van de twee bovengemelde Jaaren gedaan was. Elf Edelen, verkleefd aan des Stadhouders Party, waren van een tegenovergesteld gevoelen; doch hunne tegenkanting was van geene beduidenis.

Staatscommissien daarvolgens gegeeven. Onverwyld ging men, naar dit veranderde Regeerings Reglement te werk, met, zonder den Stadhouder te kennen, eenige openstaande Staatscommissien te begeeven. Men benoemde in de Gedeputeerde Staaten SLOET VAN MARXVELD, wegens *Vollenhoven*; WEERTS, wegens *Deventer*; VAN DER WYCK, wegens *Zwolle* — in de Algemeene Staaten VAN DOORNICK en VAN MARLE, wegens *Deventer* en *Zwol* — in de Generaliteits Rekenkamer VOS VAN STEENWYK TOT NYERWALL en RAVESTEIN, wegens *Vollenhoven* en *Zwol*.

Besluit wegens de Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering. Ten deezen Landdage werd een Besluit genomen van eenen zeer dringenden aart, ten opzigte van de Afgevaardigden deezes Gewests ter Algemeene Staatsvergadering. In 't zelve merkten Ridderschap en Steden op, dat, van tyd tot tyd, door deeze en geene Staatsleden, klagten gedaan waren en misnoegen betoond was, over het gedrag der Heeren, wegens *Overyssel*, ter Vergadering van hun Hoog Mogenden zitting hebbende. Dat, schoon die Heeren, in verscheide stappen door hun gedaan, wel niet gezegd konden worden, eigenlyk tegen de Letter van hun Last aangegaan te zyn, zy egter niet volkomen waren vry te spreeken van zomtyds tegen het doorgaans aan den dag gelegde oogmerk van

Rid-

Ridderschap en Steden, omtrent de behandeling van zaaken, vooral met betrekking tot de plaatshebbende Oneenigheden binnen het Gemeenebest, gehandeld, en eerder hunne eigene Staatkundige begrippen gevolgd te hebben, dan wel die van de Staaten, die zy te dier Vergaderinge hadden te vertegenwoordigen.

De overweeging van de beste wyze, waar op men dus eene verkeerdheid zou kunnen tegengaan, die, in de tegenwoordige omstandigheden, van zeer nadeelige uitwerking zyn moest, door de Maatregels ter Algemeene Staatsvergadering, wegens *Overysfel* ondersteund, niet te doen overeenstemmen met de Bepaalingen in de Provincie zelve door de Staaten gemaakt, deedt hun begrypen, dat hier toe onder andere zeer dienstig zou weezen, dat Ridderschap en Steden eens in 't algemeen hunne Gevoelens omtrent de groote zaak, die thans het Gemeenebest verdeeld hieldt, voor hunne Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergaderinge open lagen, en dezelven in allen ernst deeden begrypen, dat zy niet wilden, dat eenige andere denkwyze door Provinciaale Representanten ter Vergaderinge van hun Hoog Mog. zou worden aan den dag gelegd, dan die waarlyk de hunne was, en in de volgende Raadsbesluiten deezes Gewests zou doorstraalen.

Ten welken opzigte Ridderschap en Steden, op dat wy de eigene woorden bezigen — in de *eerste plaats* verklaarden, „ ten hoogsten af te keuren allen gebruik

L. BOEK. — 1787. „ van Militaire Magt in Burgerlyke Geschillen, 't zy die Geschillen tusschen de Staatsleden of Regenten onderling of tusschen Burgers en Regenten mogten plaats hebben. — *Ten anderen*, dat zy van Gevoelen waren, dat niet alleen het welzyn en de voorspoed, maar zelfs het bestaan van de Republiek, daar van afhing, dat de Stadhouderlyke Invloed, die tot eene zo verderflyke hoogte geklommen was, binnen de juiste paalen gebragt wierd, of voor zo verre dit reeds hier en daar in deeze en geene opzigte mogt geschied zyn, daar binnen werdt gehouden."

Verder verklaarden zy, dat, daar Ridderschap en Steden, met een zo gewenscht gevolg, binnen *Overyssel*, aan de Herstelling der Constitutie hadden gearbeid, zy ook alle poogingen, welke mogten kunnen strekken om den Stadhouderlyken Invloed elders, voor zo verre dezelve tegen dergelyk eene Herstelling ingerigt was, te ondersteunen, zouden moeten beschouwen als zydelings strekkende om ook tegen hunne schikkingen aan te werken, en hunne oogmerken te verydelen. Terwyl Ridderschap en Steden niet anders wenschten dan dat de Vryheid en Regten des Volks, *in andere Provincien*, die met de haare hadden gedeeld in de verregaande misbruiken in het stuk van Regeering, desgelyks, op eene Constitutioneele en van alle geweld ontbloote wyze, mogten worden hersteld.

Uit hoofde van dit alles vondt men goed „ de Gecommitteerden ter Generaliteit

„ ser-

„ serieuslyk te gelasten, om zich stiptlyk
„ naar de boven gemanifesteerde denkwy-
„ ze van Ridderschap en Steden te gedraa-
„ gen, zonder zich met eenige uitvlugten,
„ getrokken uit het stilzwygen van hunne
„ Instructien, of dergelyke te mogen be-
„ helpen; met inthimatie, dat Ridderschap
„ en Steden by het niet nakomen daar
„ van, zich in de noodzaaklykheid zouden
„ gebragt zien, van niet alleen hunne uit-
„ gebragte Advyzen ter Generaliteit, op
„ eene eclatante wyze, te desavoueeren;
„ maar verder om hunne Commisfien daad-
„ lyk in te trekken, en hun ter verant-
„ woording op te roepen (*)."

Vordeeringen de Afgevaardigden betreffende; in hoe verre ingewilligd.

Een aantal Burgers van *Deventer* en *Zwolle* hadden Adresfen by hunne Stadsregeeringen ingediend van wyd strekkender aart de Afgevaardigden betreffende, naamlyk om ter Landsvergaderinge, te bewerken, „ dat de tegenwoordige Gedeputeerden onmiddelyk opontboden mogten worden, om in Persoon Rekenschap en Verantwoording van derzelver gedrag te doen; anderen derwaards te zenden, met last, om, 't geen tegen het oogmerk van hun Ed. Mog. gedaan was, te herroepen." — Ingevolge hier van werden die Afgevaardigden ter Verantwoordinge op de eerst volgenden in Zomermaand bepaalden Landdag ter Verantwoording opgeroepen; nogthans

(*) *Extract uit het Register der Resolutien van Ridderschap en Steden der Staaten van Overysfel. Kampen* den 16 Mey 1787.

L. BOEK. — 1787.

thans zo, dat die in eenige Commissie mogten zyn, zulks schriftlyk zouden mogen doen.

Van der Hoop tot rekenschap opgeroepen

Aan de klagten van Burgers der gemelde Steden, dat de Generaal Majoor VAN DER HOOP, die openlyk in den Eed der Staaten van *Utrecht* te *Amersfoort* vergaderd, was overgegaan, buiten *Soldy* gesteld mogt worden, werd in zo verre, op deezen Landdag, voldaan, dat hy Aanschryvens kreeg om te berigten, of hy onkundig was geweest van een voorig Staatsbesluit van hun Ed. Mog. raakende het Gebruik van Krygsvolk in Burgergeschillen in Herfstmaand des verstreeken Jaars genomen, en op wat grond hy hadt geoordeeld, om daar mede strydig te mogen handelen, met last om zich vóór den twaalfden van naastkomenden Zomermaand, te komen verantwoorden.

Ook Willem de V. Schikkingen het Krygsvolk en Busſen der Boden betreffende.

Men ging verder, en stelde vast, om tegen dien zelfden tyd, WILLEM DEN V. als Capitein Generaal op te roepen, ter verantwoording van zyn gehouden gedrag, in, strydig met de zo duidelyk verklaarde welmeening der Staaten van *Overysſel*, de Ruitery van VAN DER HOOP te doen optrekken. —— De Regimenten ter Betaalinge van *Overysſel* staande, in de Generaliteitslanden in bezetting liggende, kreegen aanschryvens om, zonder uitdruklyk bevel van hun Ed. Mog. zelve, niet te mogen optrekken. —— Onvoegelyk oordeelde Ridderschap en Steden, dat de Busſen der Boodens langer zouden pronken met de Wapenen van zyne Hoogheid, en volgden

zy,

zy, in het wegneemen deezer Tekenen, die naar Souverainiteit geleeken, het reeds betreeden voetspoor van *Holland* (*).

Van nog vreemder aart en verder uitzigt was de Benoeming, welke ten deezen Landdage geschiedde tot het Defensieweezen van *Overysfel.* Uit de Ridderschap werden daar toe gestemd, de Drost van *Ysfelmuiden*, de Ridders Vos van Nyerwall, en Sloet tot Everslo; en de Burgemeesters Weerts van *Deventer;* Stennekes van *Kampen* en Thomassen à Thuessink van *Zwol.* Deeze Heeren traden onmiddelyk naa hunne Aanstelling, in onderhandeling met den Heer Pronckert, Raad der Stad *Utrecht*, na *Overysfel* afgezonden om met de Staaten van dat Gewest de best mogelyke middelen te helpen beraamen tot verdeediging van de zaak des Vaderlands.

Overeenkomstig met een Adres, door meer dan zestien honderd Burgers te *Zwol* getekend, onder anderen inhoudende, dat men niet langer zou aarselen, om *Overysfel* met den meesten spoed in eenen verdeedigbaaren staat te brengen; en daar toe aan de Commissie van het Defensieweezen zodanig een uitgebreide magt en gezag te verleenen, als mede aan dezelve de benoodigde Penningen uit de Provinciaale Kas te verstrekken, als de tegenwoordige gesteldheid van zaken zou vereischen, ontving dezelve van Ridderschap en Steden, eene Gezagsverbreeding, en werd, om *Overysfel* in staat van

I. BOEK.

1787.

Heeren tot het Defensieweezen van *Overysfel* benoemd.

Gezagsverbreiding en Geld aan die Commissie verstrekt.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 416. 417.

L. BOEK. 1787. van tegenweer te ſtellen, aan die Commisſie by voorraad, eene ſom van zestigduizend Guldens op het Comptoir van *Salland* aangeweezen, om de Penningen, naar vereisch van zaaken, te mogen gebruiken. Men bepaalde den Vrywilligeren, van den tyd hunner Verbintenisſe af twee Guldens, en vyf Guldens 's weeks by daadlyken Dienst toe te leggen.

Verbintenis der Gewapende Genootſchappen. Eene ſchikking welke goeddeels ſtrookte met eene Verbintenis, in Bloeimaand, te *Zwolle* getekend op eene Vergadering uit alle de Gewapende Genootſchappen deezes Gewests, by welke de Ondertekenaars verklaarden, zich te verbinden, „ om ter „ Requiſitie van hun Ed. Mog. Ridderſchap en Steden, met toeſtemming der „ Stadsregeering, tot beſcherming deezer „ Provincie zich te laaten emploieeren, „ ook buiten het Stads Territoir; doch „ niet buiten de Provincie: mits daar voor „ uit de Provinciaale Kas behoorelyk beloond wordende, en dat zulks volgens „ eene billyke en geregelde Orde geſchiedde, zodanig dat een ieder zich niet te „ lang agter een behoeve op te houden; „ maar om de acht of veertien dagen wierde afgelost; ten einde zyne zaaken niet „ te laaten verloopen; maar telkens op het „ noodwendigſte orde te kunnen ſtellen."

Verzogt en toegeſtaan Geſchut van *Holland*. Het Defenſieweezen verzogt door Gecommitteerde Raaden, by eenen Brieve, Staaten van *Holland*, eenige Stukken Grof Geſchut en Krygsbehoeften, by wyze van leening. Op gunſtig berigt van Gecommit-

mitteerde Raaden, in wier handen het gesteld was, werd eerlang een met dit verzoek overeenstemmend besluit genomen(*).

I. BOEK. 1787.

Besluit om het Geschut en Krygsvoorraad uit de *Ommerschans* te haalen.

Een kort voorheen ingekomen weigerend antwoord van den Raad van Staaten aan Staaten van *Overysfel*, om dit Gewest van het noodige Geschut en Krygsbehoeften te voorzien, hadt de Leden van het Defensieweezen, daar de voorraad des in de Lands Magazynen binnen de drie Hoofdsteden geheel niet toereikte om het Gewest, ingevolge van den last hun opgedraagen, in staat van verdeediging te stellen, op een ander middel ter bekominge hier van doen denken. De *Ommerschans*, eene Vesting door den beroemden COEHOORN, omtrent zes uuren van *Zwolle* aangelegd, onbetwistbaar op het *Overysfelsch* Grondgebied, dagt hun zeer geschikt om den benoodigden Krygsvoorraad op te leeveren.

Bemagtiging van die Schans.

Ten dien einde moest die Schans, of door de thans daar liggende Krygsbezetting aan het Defensieweezen overgegeeven, of dezelve hun afgevorderd en ontnomen worden. Het eerste was niet wel te wagten, en gevolglyk bleef het tweede alleen over. Om dit te volvoeren besloot het Defensieweezen, de *Ommerschans* met eenige gewapende Manschap te bezetten. — In de eerste plaats gaven zy, ter volvoeringe hier van, aan den Officier het bevel voerende over het Exercitiecorps te *Zwolle*, dat zich zints lange ten dienste des Ge-

wests

(*) *Resol. van Holl.* 2 en 5 *Juny* 1787.

I. BOEK. 1787.

wests hadt aangeboden, last, om één Capitein, één Officier, twee Sergeanten, twee Tamboers, en twintig Schutters, af te vaardigen na den *Ommerschans*, om aldaar, tot nader last bezetting te houden. Desgelyks hadden zy den Opperbevelhebber van het Exercitiecorps te *Vollenhoven* aangeschreeven om één Officier en twintig Schutters derwaards af te vaardigen, die zich onder de bevelen van den uit *Zwolle* gezonden Capitein schikken moesten. Voorts hadden de Leden van het Defensieweezen, den Majoor en Commis van den *Ommerschans* gelast aan dien *Zwolschen* Bevelhebber, het Commando van de Sterkte over te geeven; doch verstaan dat deeze Major en Commis zwaarigheid maakten, om aan deeze bevelen te gehoorzaamen, naa dat die Burgerkrygsbende, daar was binnen gelaaten, door de Bezetting, die uit vyf en twintig Soldaaten en acht Artilleristen bestondt.

Nadere last deswegen gegeeven.

Wanneer de Gecommitteerden van het Defensieweezen aan Ridderschap en Steden dit verslag gedaan, en des goedkeuring verworven hadden, volmagtigden deezen, die Heeren, om uit hun midden, twee na de *Ommerschans* af te vaardigen; ten einde den Major en Commis af te vorderen om het Bevelhebberschap over die Sterkte over te geeven aan hem, die op last van het Defensieweezen over de derwaards geschikte Burgers het bevel voerde; als mede om de Sleutels van het Magazyn dier Sterkte te stellen in handen van

hun

hun Heeren Gecommitteerden, met belofte, dat Ridderschap en Steden deezen Man vrywaarden van allen hinder en schade, welken hem deswegen zou kunnen overkomen, hem in hoogstderzelver schut en scherm neemende. Doch ingevalle deeze Major en Commis mogt goedvinden aan dit Besluit niet te gehoorzaamen, dan kreegen de afgevaardigde Heeren last om dien Commis, by voorraad, in deeze post te schorten, en gepaste maatregelen te neemen om de Sleutels van het Magazyn in hunne handen te krygen. Met verdere volmagt om het Geschut, en andere Krygsvoorraad, te doen vervoeren ter plaatze waar zy het noodig oordeelden. — Voorts werd hun volmagt gegeeven, om het Krygsvolk, te gemelder Schans in Bezetting liggende, hoofd voor hoofd, af te vraagen, of zy genegen waren zich te voegen onder de Bevelen van den Officier over het derwaards gezondene Burgerkrygsvolk bevel voerende, met toezegginge, dat, byaldien zy hier toe bereid waren, zy den dienst in den Schans mede konden waarneemen; doch, wanneer deeze Manschappen, of een gedeelte van dezelven, niet mogten goedvinden, aan deezen eisch te voldoen, dan kreegen de afgevaardigde Heeren volmagt om die weigeraaren by voorraad te ontwapenen.

Hoe volvoerd.

Met deezen naderen last en breederen volmagt bekleed, vervoegden zich twee Heeren uit het Defensieweezen, onder ge-

I. BOEK. 1787.

leide van vier en twintig Gewapenden na de *Ommerschans*. De Major PRINS was niet te beweegen om met zyne Bezetting in den dienst en bescherming der Staaten van *Overyssel* over te gaan. Niet dan gedwongen gaf hy de Sleutels over. Eenige der Soldaaten en Artilleristen traden in den voorgeslaagen nieuwen dienst.

Voorraad daar gevonden.

De voorraad van Krygstuig en Krygsbehoeften bestondt uit vier en twintig meest metaale Stukken Kanon, twee Mortieren en twee Hauwitzers, Kogels, Bomben, en ontbrak het althans niet aan Buskruid. Op al 't welk de Gelastigde Heeren zodanige schikkingen maakten als zy ter Verdeediging des Gewests best oordeelden.

Verdeeling op de Burger-krygsmagt.

Dit bedryf, deeze bekomene versterking, vuurde de Krygsdrift der *Overysselaaren* niet luttel aan, en werd men bedagt om de Burgerkrygsmagt deezes Gewests, eene meer geregelde gedaante te geeven; dezelve, naar 't getal der Hoofdsteden, in drie Brigades, te verdeelen; over die van *Deventer* zou de Burgemeester BESIER, over die van *Kampen* de Heer DE RIDDER, en over die van *Zwol* de Heer PEYMAN het bevel voeren.

Hasselts tegenwerking.

Hoe algemeen deeze geestdrift en Vryheidsgezindheid, in *Overyssel* ook mogt weezen en werken, ontbrak het deezen Landschappe aan geene Voorstanders der Tegenpartye, die hier heimlyk, daar openlyker werkten. *Hasselt*, 't geen zich tegen de Verandering des Regeerings Reglements

voor

voor dit Gewest, op het sterkst en vinnigst in de weere gesteld hadt (*), was, in het wederstreeven der thans aangenomene en gevolgde maatregelen, byzonder werkzaam, en gaf gelegenheid tot inwendige tegenkantingen van eenen zorglyken aart; doch welke men te boven kwam. De toedragt hier van verdient eene breeder ontvouwing.

L. BOEK. — 1787.

Klagten der *Hasselaaren* by hun Hoog Mog.

Het bovengemeld bemagtigen van de *Ommerschans*, en het wegvoeren des Krygsvoorraads door het Defensieweezen deedt de Regeering van *Hasselt* des een klaagbrief aan hun Hoog Mogenden schryven, en vermelden, „ hoe zy reden hadden om „ te schroomen, dat ook hunne Stad, die „ niets anders bedoelde dan de volkomen „ Conservatie der wettig gevestigde Constitutie, hoofdzaaklyk om gemelde redenen mede een droevig slagtoffer deezer „ ongelukkige tyden zou worden." —— Naa eene opgave van den weinig verdeedigbaaren staat hunner Stad, en verlooren stand, in welken dezelve, ondanks alle gedaane verzoeken, gelaaten werd, spraken zy, „ van dagelyks blootgesteld te blyven „ aan de jammerlyke gevolgen, die Geweld „ en Regeeringloosheid naa zich sleepten; „ dat zy, met hunne Burgerye, in gevaar „ leefden van overheersching;" weshalven zy versterking van Bezetting, vermeerdering van Geschut en Krygsbehoeften verzogten.

Dit

(*) Wy hebben dit in 't breede geboekt in onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 24 enz.

L. BOEK. — 1787. Twee Brieven van den *Hasseltschen* Secretaris D'ALMARAS ontdekt.

Dit op zich zelven moest den Afgevaardigden van *Overysſel* zeer ſtooten; doch deeze ergernis werd niet luttel vergroot, wanneer, in gemelden Brieve der Regeeringe aan de Algemeene Staaten, by ongeluk zeker, een Brief was ingeſlooten door den *Hasſeltſchen* Secretaris AÄRON EXALTO D'ALMARAS aan den Heer COLBOUT, Kwartiermeester te *Elburg* in bezetting liggende, niets minder inhoudende, dan eene onderrigting, dat het Vaarwater na *Hasſelt* en *Vollenhoven*, door de genomene voorzorgen, niet meer veilig was; dat het over *Blokzyl*, thans nog goed, nog zou kunnen gelukken. De Afgevaardigden van *Overysſel* bleeven niet in gebreke te verzoeken om van den Brief aan hun Hoog Mog. een Afſchrift, en het Oorſpronglyke des ingeſlooten Briefs, voor eenigen tyd, te mogen hebben. Zy verwierven dit (*). — Een Brief van dergelyk een aart, en maatregels inhoudende om Geweld tegen de Staaten van *Overysſel*, daar in als Vyanden aangemerkt, te gebruiken, te *Deventer* aangehouden, door den zelfden Schryver aan VAN HEECKEREN TOT ZUIDERAS te *Zutphen* gerigt, ſtaafde des Schryvers toeleg en werkzaamheid tegen de Patriotten (†). — *Has-*

(*) *Reſol. Gen.* 2 July 1787.

(†) Beide deeze Brieven zyn voorhanden in de *Verzamel. by* DE CHALMOT III. D. bl. 286—289. In den Brief aan VAN HEECKEREN TOT ZUIDERAS betoont zich deeze *Hasſeltſche* Secretaris hoogst verlegen. Onder andere ſchryft hy, „ het begint „ hier van dag tot dag akeliger uit te zien," ter ſtaa-

Hasſelt hadt, reeds met de daad eenig Krygsvolk van *Elburg* onder den naam van *Waardgelders* ontvangen, en in den Eed genomen. Ook hieldt de Brief waarheid in, wat de belemmeringen aan verderen toevoer betrof. Een gewapende Uitlegger beneden *Hasſelt* op het *Zwarte Water* geplaatst, noodzaakte een Vaartuig, van *Elburg* komende, te rug te keeren, en werd de *Zwarte Sluis* door *Vollenhovenſche* Hulpbenden wel bewaakt.

L. BOEK. 1787.

Schryven van Ridderſchap en Steden deswege aan die van *Hasſelt*.

Deeze ontdekte Briefwisſeling hadt, ten aanziene van *Hasſelt*, de ernſtigſte gevolgen; want op den *Overysſelſchen* Landdag, den vierden van Hooimaand, zonden Ridderſchap en Steden aan de Regeering van *Hasſelt* Afſchriften der twee Brieven. Met betuiging der Staaten, wegens hun vertrouwen,

ſtaavinge daar van de aankomst van Waardgelders en Genootſchappers, en het plaatzen van een Uitlegger vermeld hebbende, vaart hy voort, „ zo „ dat wy 'er van alle kanten inzitten, en byaldien „ wy geene ſchielyke uitkomst of hulp krygen, „ is het abſolut onmogelyk om het te kunnen „ houden, en dan hebben wy, ten minſten Ik, en „ eenige anderen nevens my, niet anders te wagten dan een allerſmertlykſten dood; daarom bid „ ik U Hoog Wel Ed. Geb. Geſtr. redt ons. „ Brenger deezes, die getrouw is, zal U Hoog „ Ed. Wel Geb. Geſtr. nader mondeling breeder „ het een en ander melden. Verzoeke ook met „ dezelve Penningen te mogen ontvangen, in „ welke verwagting &c." — Zo ſterk drong de nood dat de Secretaris in het opſchrift geſteld hadt „ By Abſentie te openen door de Heer Herm. „ de Leeuw van Coolwyk."

L. BOEK. 1787. wen, dat de *Hasseltsche* Regeering van die Brieven geen kennis zou draagen; doch zouden zy des ten vollen gerust gesteld worden, indien de Regeering de volgende maatregels volbragt. —— Dat zy den Secretaris D'ALMARAS terstond in Hegtenis nam —— Geene tegenkanting boodt tegen den Uittocht van de Detachementen van D'ENVIE en van de Artillery, binnen *Hasselt* nog in bezetting —— Zodanig Krygsvolk als, volgens den Brief van D'ALMARAS, door de Regeering onder de benaaming van *Waardgelders* mogt zyn aangenomen, terstond ontwapenden, en te water lieten vertrekken —— Zich op geenerlei wyze te weerstelden, tegen zodanige Orders als de Commissie tot Defensie van *Overyssel* zou goedvinden te stellen, ten aanziene van het Magazyn binnen *Hasselt*.

Antwoord zagen zy 's anderen dags vóór den middag te gemoete. Indien dit niet voldoenend kwame, of 't zelve in hoonende uitdrukkingen mogt begreepen zyn, hoedanig de laatst ontvangene Brief deezer Stad was, hadden zy beslooten alle gemeenschap met *Hasselt* af te breeken, en zodanige verdere maatregelen te neemen, als zy tot handhaaving van hun Gezag en tot bewaaring der Veiligheid van *Overyssel* tegen alle verraadlyke aanslagen, zo van binnen als van buiten, zouden vermeenen te behooren; terwyl zy dan de verantwoording van alles wat de Stad en goede Burgery daar door mogt overkomen, aan de Regeering overlieten.

Dee

Deeze Brief ging vergezeld van eene Publicatie, by welke Ridderschap en Steden, de Staaten van *Overysſel*, deeden weeten, „ dat aan hun Ed. Mogenden ter „ kennisſe gekomen waren twee Brieven, „ door den Secretaris der Stad *Hasſelt*, „ A. EXALTO D'ALMARAS geſchreeven, „ één aan een Heer uit de Regeering der „ Stad *Zutphen*, en één aan den Quartier„ meester COLBOUT te *Elburg* in Garni„ ſoen, waar in hy hun als zyn Vyanden „ verklaarde, en van dezelve Hulp en Geld „ verzogt, met aanwyzing van den weg „ hoe die hulpe thans best binnen *Hasſelt* „ te krygen, terwyl de gewoone weg „ daar toe geſlooten was. —— Dat zy niet „ hadden kunnen nalaaten daar omtrent „ hunne uiterſte verwondering en indignatie „ by Misſive te betuigen en betoonen aan „ de Magiſtraat der Stad *Hasſelt*, waar op „ zy ten eerſten een voldoend antwoord „ wagtend waren. —— Doch dat zy in„ middels niet hadden kunnen of willen „ afzyn, by deezen, aan de goede Burgery „ der Stad *Hasſelt* op het ſerieuste te be„ tuigen, dat, ingevalle aan den inhoud „ dier Misſive voldaan werd, zy geenzins „ van intentie waren om dezelve, op eenige „ wyze, overlast te doen, of te bezwaa„ ren; maar veel eer, op de meest voe„ gelyke wyze, tegen allen geweld te be„ ſchermen."

L. BOEK. —— 1787. Publicatie by deezen Brief gevoegd.

By het overhandigen van deezen Brieve, kreegen, door beſchikking eeniger *Zwollenaaren*, de Ingezetenen Afdrukken deezer

Verlegenheid der *Hasſeltſchen*.

I. BOEK. 1787. Afkondiging in handen. Groote verlegenheid ging die van *Hasselt* aan. Een uitstel van acht dagen was het verzoek, uitgebragt op eene algemeene Vergadering der Ingezetenen in de Kerk gehouden. Dit werd afgeslaagen, en men stondt slegts vier en twintig uuren beraads toe.

Verdragspunten met die van *Hasselt*. Op verzogt en bekomen vrygeleide voor Gelastigden uit de *Hasseltsche* Regeering vertrokken deezen na *Kampen*. De uitslag deezer Onderhandelingen was in de volgende Verdragspunten begreepen. —— „ *Voor eerst* verklaarden de Afgevaardig„ den onbewust te zyn van de Brieven „ door den Secretaris D'ALMARAS geschree„ ven, en dat de Regeering aan dezelve, „ en aan de Verzoeken daar by gedaan, „ onschuldig was. Voorts Amnestie en „ Impuniteit verzoekende voor 't geen „ misdreeven mogt zyn (*). —— *Dit werd* „ *door de Staaten toegestaan, met uitsluiting* *van*

(*) Hier onder moet zeker betrokken worden het aandeel 't geen zy hadden in de Volmagt tot het houden van Correspondentie door den Burgemeester HENDRIK MEYER, en de Gemeensmannen ASWERUS BREMAN en JAN LODEWYK DE MANN, op den Secretaris EXALTO D'ALMARAS en den Burgemeester HENRICUS BODE op den 9 Juny 1787 gegeeven, van deezen inhoud.

„ De Heeren, by Resolutie van Raad en Meen„ te van den 23 Feb 1787 gecommitteerd om in „ 't generaal alles, het geen zy Heeren tot dienste „ en nutte van deeze Stad noodig en dienstig zul„ len oordeelen, dat behoorde gedaan en werk„ stellig gemaakt te worden, ten uitvoer te bren„ gen, heden vergaderd zynde, hebben, uit con„ sideratie van de tegenwoordige critique tydsom„ stan-

„ *van* D'ALMARAS." —— *Ten tweeden*, „ verzogt de Regeering het Garnisoen „ van D'ENVIE, en de Kanonniers, die „ reeds eenigen tyd vóór deeze laatste ge-

„ standigheden noodig geoordeeld en goedgevon„ den, eenige Leden uit hun Heeren Gecommitteer„ den te qualificeeren, zulks doende in en ver„ mids deezen, om, in naame en van wegen deeze „ Stad, zich met den eersten te vervoegen by zyne „ Doorlugtige Hoogheid den Heere Prinse Erf„ stadhouder, en ook, zo eenigzins mogelyk, by „ hun Ed. Mog. de Heeren Staaten van *Gelderland* „ of respective Staatsleden van gemelde Provincie, „ ten einde met dezelve, en ook generaliter met „ alle verdere Staatsleden, waar zulks weezen „ mogt, en zy Heeren van dienst mogen oordee„ len, in conferentie te treeden, van dezelven zo. „ veel immers mogelyk, informatie van den waa„ ren toestand van zaaken, betreffende het Vader„ land in 't generaal, en inzonderheid van deeze „ Provincie van *Overysfel*, te zien te bekomen, en „ voorts communicatief met dezelven overleg te „ maaken wat tot conservatie van den gemeenen „ welstand des Lands en wettig geëtablisseerde „ Constitutie, behoud van Rust en Vrede, en wet„ tig herbragte Regten, en afkeering en weering „ van alle geweld en overheersching, zal kunnen „ dienen, en voorts, zo veel mogelyk, van hoogst„ dezelven zien te obtineeren alle mogelyke on„ dersteuning en bescherming ten voorschreeven „ einde, declareerende zy Heeren van volkomene „ waarde te zullen houden 't geen de Heeren Ge„ committeerden voorschreeven alzo zullen komen „ werkstellig te maaken. — En zyn, ten voorschree„ ven einde daar toe gecommitteerd de Heeren „ Burgemeester HENRICUS BODE en Secretaris Mr. „ AÄRON EXALTO D'ALMARAS" *N. Nederl Jaarb.* 1787. bl. 1571. Niet ongepast is eene Aanmerking, welke wy op dit gedrag gemaakt vinden. „ Zo weet de ondeugd zich vaak te steeken in het

 , kleed

I. BOEK. 1787. „ gebeurtenisfen, in Garnifoen gelegen „ hadden, te mogen houden." —— *Dit „ werd van de hand geweezen, en zou het „ Garnifoen, op Patent der Heeren Staaten, „ of der Ordinaris Gedeputeerden, moeten „ uittrekken."* —— *Ten derden,* „ deedt „ de Regeering een verzoek, dat de Rid„ derfchap en Steden Brieven van Voor„ fchryving aan de Regeering van *Amfter„ dam* geliefden te vergunnen om het vrye „ gebruik van den Styger en heen- en „ wedervaart, te herkrygen." —— *Dit werd toegeftaan zo dra de Stad tot haaren Pligt zou wedergekeerd zyn.* —— *Ten vierden,* „ deeden de *Hasfelaars* aanbod, om „ de by hun aangenomene zo genaamde „ Waardgelders, wederom te laaten ver„ trekken; mits zy, met vrygeleide der „ Heeren Staaten van het *Overysfelsch* „ Grondgebied, verzonden werden." ——

Me-

„ kleed der onfchuld en der braafheid, terwyl zy, „ langs allerlei kronkelpaden van boosheid, fchyn„ heiligheid en verraad, misbruik maakt van het „ goede vertrouwen en de onkunde van misleide „ Medeburgeren. Want Gecommitteerden van „ Raad en Gemeente tot eene zo buitengewoone „ en gewigtige zaak hadden immers geene vryheid, „ om de uitoefening daar van zo onbepaald en „ blindeling aan anderen over te geeven; en deeze „ laatften waren zelfs dan nog niet gemagtigd, „ om met bekende Oproermaakers onder Regenten „ en Soldaaten Zamenzweeringen te maaken. Elk „ voelt genoeg van zelven het fnoode deezer han„ delwyze, en de op een ftapeling van gruwelftuk„ ken van eenen ontaarten bederver zyner Stad en Burgery." *Vaderlandsch Huisboek* II. D. bl. 169.

Mede toegestemd. — *Ten vyfden*, „ boo-
„ den die van *Hasselt* aan, om zich tegen
„ de vervoering van het Magazyn of Ar-
„ zenaal niet te verzetten; mits de Stad
„ met Inlegering van Garnisoen van Ge-
„ wapende Burgercorpsen niet werd be-
„ zwaard." — *Ridderschap en Steden lie-
ten de vervoering van het Magazyn over aan
de Provinciaale Commissie tot het Defensie-
weezen, en zouden de Heeren, dieswegen na
Hasselt afgevaardigd, van een voegelyk Ge-
leide voorzien zyn, 't welk met de Commissie
weder uit zou trekken; alles buiten eenig be-
zwaar voor de Stad.* — *Eindelyk ten zesden*
„ Verzogt de Stadsregeering, dat de on-
„ derscheide Posten rondsom *Hasselt* en
„ byzonder ook die op *Zwartsluis*, mog-
„ ten weggenomen worden." — *Toege-
staan, met uitzondering van Zwartsluis, waar
men eene Bezetting uit de Brigades nood-
zaaklyk oordeelde.*

Hasselt onderworpen.

Ongeneegen toonde zich het *Geldersch* Krygsvolk te *Hasselt* om zich te laaten ontwapenen; dan trok hetzelve, op last der *Hasseltsche* Regeering, daags naa het sluiten des Verdrags, met eenig Reisgeld, ter Stad uit. Wanneer de Staatscommissie te *Hasselt* verscheen tot het maaken der noodige schikkingen, hadt de Secretaris D'ALMARAS zich door de vlugt reeds weggemaakt. Ook was de Burgemeester BODE ter Stad uitgeweeken, en bevondt zich op het Schip door een der Uitleggeren op de *Zuiderzee* aangehouden, en te *Amsterdam* op-

L. BOEK. 1787. opgebragt (*). Om *Hasselt*, zo wederstreevens gezind, te doen bukken, deedt niet weinig het plaatzen van een *Amsterdamschen* Kotter naby *Schokland*; deeze sneedt den toevoer na die Stad volkomen af (†). De Sleutels der Magazynen werden voorts in handen der Gecommitteerden van het Defensieweezen gesteld, en maakte men schikking op het vervoeren van den daar zynde Krygsvoorraad. Daar mede was, die van zedert lang wederstreevende Stad tot onderwerping gebragt.

't Gedrag der Patriotten aldaar. Hier bevonden zich, schoon in kleinen getale Patriotten, thans was hun de gelegenheid gebooren om zich als zodanigen te vertoonen. Zy deeden hun best om hun aanhang te vermeerderen, en slaagden zo verre, dat zy besloten een Genootschap van Wapenhandel op te rigten; ten welken einde het Defensieweezen hun zestig stuks Geweeren beloofde. Dan de Regeering wees het Verzoekschrift tot oprigting van zodanig een Genootschap van de hand.

WILLEM DE V. als Capitein Generaal geschort. WILLEM DE V, dien wy reeds hoorden indaagen door Staaten van *Overysfel* (§), werd, ten deezen Landdage, als Capitein Generaal deezes Gewests geschort. —— Aan den *Franschen* Ridder DE TERNANT droe-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 403. Hy was de Medegevolmagtigde met D'ALMARAS. Zie hier boven bl. 24.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 402.

(§) Zie hier boven bl. 12.

droegen de Staaten de waardigheid van Commandant en Chef of Hoofdgebieder op over alle de Burgercorpsen in dit Gewest. Deeze keuze eens Vreemdelings, waar in men het voetspoor der *Utrechtenaaren* ten aanziene van den Rhyngraaf VAN SALM, volgde, droeg niet even zeer de goedkeuring der *Overysselsche* Patriotten weg. Veelen, en niet ten onregte, hadden liever tot een Post van dat aanbelang een Inlander, dan een Vreemdeling, verheeven gezien; dewyl, behalven de veelvuldige voorbeelden, dat men zich met Vreemdelingen zeer bedroogen gevonden hadt men by eenen Inbooreling eene grooter maate van kennis, in de weezenlyke geschapenheid der dingen, kon veronderstellen. Doch deeze zugt om Vreemdelingen voor te trekken, scheen, ten dien dage, het zwak der Patriotten.

Brief aan *Friesland Stad en Lande* en *Drenthe*.

Noodig oordeelden Ridderschap en Steden de Staaten van *Friesland*, van *Stad en Lande*, als mede het Landschap *Drenthe*, van den toenmaaligen stand der dingen, by eenen Brieve, te onderrigten, en hun aan te schryven, dat reeds, zedert eenigen tyd, een groot deel van het Krygsvolk van den Staat zich in *Gelderland* en het *Sticht* bevondt; dat kortlings dit getal nog zeer vermeerderd was, door veele Krygslieden, die hadden kunnen goedvinden *Holland* te verlaaten, en zich aan de gehoorzaamheid van hun Ed. Gr. Mog. hunne Betaalsheeren, te onttrekken, en na *Gelderland* te begeeven; in welk Gewest het Krygsvolk, wel verre van in behoorlyke Krygs-

tugt

I. BOEK. — 1787. tugt gehouden te worden, de Ingezetenen veelvuldigen overlast en schade toebragt onder het draagen van Leuzen, en het aanrigten van een woest geschreeuw.

In den Brieve aan Staaten van *Friesland* haalden zy in 't byzonder op, hoe een groot getal des Regiments van den Collonel VAN PLETTENBERG, ter betaalinge deezes Gewests staande, wederom, zo te *Zutphen* als in de nabuurschap van *Elburg*, veele ongeregeldheden gepleegd, de goede Ingezetenen in derzelver Bezittingen aangetast en geplunderd hadt, zonder des nog eenige straffe ondergaan te hebben, zo min als wegens de Plunderingen in den voorleeden Jaare te *Hattem* gepleegd.

Wyders gaven zy de aangeschreevene Bondgenooten te verstaan, hoe van wegen de Staaten van *Gelderland*, in de nabuurschap van *Deventer*, veel Krygsvolks gelegerd was: 't welk een zorglyk aanzien baarde voor de *Overysselsche* Ingezetenen, en duchten voor invallen en plaageryen dier Krygsbenden.

Het gedrag der *Hasseltschen*, de ontdekte Briefwisseling van den Secretaris dier Stad, en het geen zy daar op gedaan hadden, om dezelve tot reden te brengen, vermeld hebbende, met byvoeging van de verpligting waar in zy zich bevonden om hunne Hoogheid, de Vryheid en Veiligheid hunner Ingezetenen, tegen dusdanige verraadlyke aanslagen, en gedreigd geweld, met nadruk te voorzien, noodigden zy deeze nabuurige Bondgenooten uit om hun in

in deeze maatregelen te onderfteunen, en met hun de zodanige te neemen, dat de wederzydfche Ingezetenen van overlast bevryd mogten blyven, en te helpen verhoeden dat byzondere Gewesten niet door Krygsvolk, tot algemeene Verdeediging tegen buitenlands geweld betaald, van Regten en Vryheden beroofd wierden. Op deeze gronden vraagden zy den Byftand dier Bondgenooten. Die van *Drenthe* in 't byzonder verzoekende het hun ten goede te willen houden, dat zy van de Gewapende Corpfen in dit Landfchap, op derzelver vriendlyk aanbod, reeds eenig gebruik gemaakt hadden.

L. BOEK. — 1787.

Klagten der Staaten van *Overysfel* aan die van *Gelderland* wegens het voorgevallene by *Deventer*.

Van de gevreesde Plaageryen en Plunderingen hadt *Deventer* eene deerlyke ondervinding, op het einde van Hooimaand (*). Dit deedt Staaten van *Overysfel* een fterken Brief aan die van *Gelderland* fchryven, vergezeld met Regterlyke kundfchappen deswegen ingewonnen. „ Wy twyfelen „ niet," dus luidt hunne taal, „ of U Ed. „ Mog. van de waarheid dier Gebeurte- „ nisfe onderrigt, zullen met ons veront- „ waardigd zyn over het fchandelyk ge- „ drag dier Militairen, en vooral van Of- „ ficieren, met welker medewerking deeze „ Violentien zyn gepleegd, en wel dra „ order ftellen, dat na de Schuldigen on- „ derzoek gedaan en dien naavolgende de- „ zelve geftraft worden. —— Doch, daar

„ de

(*) Wy zullen, het meer Stedelyke deezes Gewests behandelende, des verflag doen.

L. BOEK. — 1787.

„ de naaste oorzaak en gelegenheid tot dit „ alles te zoeken is in de nabyheid dier „ Militie aan het Territoir deezer Provin„ cie, en byzonder der Stad *Deventer*, „ waar uit dagelyks nieuwe Onlusten te „ vreezen zyn, zo moeten wy by U Ed. „ Mog. ten fterkften onderfchraagen het „ verzoek door de Regeering der Stad „ *Deventer*, tot verwydering dier Troepen „ aan U Ed. Mog. gedaan. Daar wy, by „ verdere voortduuring van zodanige Vexa„ tien ons zullen moeten onfchuldig hou„ den van alle de noodlottige gevolgen, „ welke daar uit kunnen ontftaan en voor „ God en de geheele Wereld nu en voor „ als dan moeten verklaaren, dat wy, ten „ einde onze goede Ingezetenen niet lan„ ger ten prooije te geeven aan de Ge„ weldenaaryen van een hoop losbandige, „ roovende en plunderende Militairen, ge„ dwongen zullen worden zodanige mid„ delen by de hand te neemen, als wy, „ tot onze eigene Zelfsverdeediging, meest „ gefchikt zullen oordeelen. — Het geen „ wy van harten wenfchen en vertrouwen, „ dat U Ed. Mog. door fpoedige fchik„ kingen zullen gelieven te voorkomen."

Oproeping der Gewapende Genootfchappen.

Hoe veel reeds gedaan was om *Overysfel* in ftaat van Verdeediging te ftellen, dagten zommigen meer te moeten doen. Althans de Heer Peyman te *Zwolle* vaardigde, den vyf en twintigften van Oogstmaand, eenen Brief af tot het houden eener buitengewoone Vergadering der Afgevaardigden van alle Gewapende Genootfchappen

pen binnen *Overysſel*, te *Zwolle*, tegen den laatſten dier maand. De overweeging van den verſchillenden uitſlag, welke het beloop der zaaken met *Holland* en de Stad *Utrecht* zouden kunnen hebben, baarde een duchten, dat *Overysſel* aan geduurige ſtroopperyen en plunderingen, ja aan een geheele Overrompeling, zou blootgeſteld blyven, vóór dat het den Bondgenooten mogelyk zou weezen, ter verdeediging en behoudenis van dat Gewest, toe te ſchieten. Te deezer oorzaake gaf de Brief van uitſchryving in ernſtige overweeging, of het, in de tegenwoordige tydsomſtandigheden, niet ten hoogſten nuttig, ja ten uiterſten noodzaaklyk, moest geoordeeld worden, op het voetſpoor der *Hollanderen*, een klein Nationaal Leger, uit de Gewapende Burgercorpſen van *Overysſel* te doen by een rukken, op eene best daar toe geſchikt bevondene plaats; ten einde daar door in ſtaat geſteld te zyn om de Provinciaale Burgermagt te verzamelen, in beweeging te brengen, en tot afwending van alle Vyandlykheden, als uit één middelpunt te doen werken.

Beſluit om een Burgerleger te veld te brengen.

Vaardig werd aan dit opontbod gehoorzaamd. Te deezer Vergadering viel het onverwyld beſluit om zodanig een Burgerleger te velde te brengen. De Heer PYMAN, Byeenroeper deezer Zamenkomst, Commandant en Chef der *Zwolſche* Brigade, en DE LILLE, Officier en Afgevaardigden van het Exercitiegenootſchap te *Vollenhoven*, werden van wegen de Vergade-

L. BOEK. 1787. ring benoemd, om zich by de Heeren van het Defensieweezen van *Overyssel* te vervoegen, om hunne toestemming en medewerking te verzoeken tot het oprigten en onderhouden van dit Burgerleger. Voorts kreegen die beide Heeren last, om, met allen spoed, zich na *Holland* te begeeven, en ter plaatze waar zulks noodig zou bevonden worden, een echt verslag te doen van den toestand der zaaken in *Overyssel*, en met onderling overleg de meest gepaste middelen, ter bevorderinge van de goede zaak des Vaderlands over 't algemeen met die van *Holland* te beraamen; om aan de Gewapende Burgermagt van *Overyssel*, de vereischte werkzaamheid en kragt te geeven, en haar in staat te stellen, om voor de zaak, welke zy toegedaan was, uit te komen, zonder daar in langer verhinderd te kunnen worden. Voorts werden de byzondere Departementen van *Overyssel* verzogt, ieder op te geeven hoe veele Manschappen, uit ieder derzelven, zich genegen betoonden om, tot het in stand brengen, van dit Leger op te komen.

Verzoekschrift der *Drentsche* Gewapende Genootschappen. Ter versterking van dit Burgerleger zou men ook de *Drenthenaars* uitnoodigen. In dit Landschap hadden de Gecommitteerden der gewettigde Genootschappen van Wapenhandel, die, ondanks de bedoelde, doch mislukte, vernietiging, in den voorleeden Jaare, zich staande gehouden hadden (*), in Hooimaand een Verzoekschrift by Staaten

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 8—10.

ten van *Overysfel* ingeleeverd, en daar in te verstaan gegeeven, hoe zy, op den aanzoek van het Defensieweezen van dat Gewest zich geneegen en gereed betoond hadden om daar aan te voldoen (*). Doch verzogten zy, uit hoofde van gevreesde vervolging en verdrukking, als zy deezen aangeboden dienst volbragten, de Bescherming der Staaten van *Overysfel*, wanneer zy deswegen in ongelegenheid mogten geraaken, of hun in het Landschap eenige onaangenaamheid overkomen.

I. BOEK. 1787.

Gereeden ingang hadt dit aanbod, en dit verzoek by Ridderschap en Steden van *Overysfel* gevonden, en deezen daar op van het Defensieweezen, gevolmagtigd om daar van zodanig gebruik te maaken als de dienst des Gewests, in de tegenwoordige omstandigheid van zaaken, mogt vereischen, en zulks onder Vrywaaring van alles wat de Genootschappen van Wapenhandel in *Drenthe* deswegen mogt overkomen.

Wat deswegen in *Drenthe* te doen viel.

De Staaten des Landschaps van *Drenthe* hadden des geene kundschap, door die van *Overysfel* ontvangen, of Drost en Gedeputeerden vergaderden. De Drost, Graaf VAN HEIDEN VAN REINESTEIN, een geslaage Vyand der Gewapende Genootschappen, oordeelde dat de *Drentsche* Ingezetenen, die zich deezer wyze by eenen anderen Souverain vervoegd hadden, schuldig ston-

Die Genootschappen door Staaten van *Overysfel* in bescherming genomen.

(*) Hier op slaat het schryven der Staaten van *Overysfel* aan het Landschap *Drenthe* hier boven bl. 31.

L. BOEK. 1787. ſtonden aan de ſchennis van den Eed den Landſchappe gedaan. Geen byval van de Meerderheid der Gedeputeerden onderſteunde die uitſpraake; deeze oordeelde, dat 's Drosten ſtelling niet goldt zo lang de Genootſchappers zich niet tegen het Landſchap lieten gebruiken. 't Welk een beſluit tot het heusch beantwoorden des *Overysſelſchen* Briefs te wege bragt.

Dan, op eene volgende buitengewoone Vergadering van Drost en Gedeputeerden, viel eene nadere raadpleeging over het in Beſcherming neemen der Genootſchapsleden door Staaten van *Overysſel*, en ſtelde de Drost voor, om ter beteugeling van de willekeurige handelwyze der Genootſchappen, te *Meppel*, *Hoogeveen* en in *de Wyk*, Krygsvolk in bezetting te leggen. Zints deeze Beſchermingneeming waren, in de daad de Genootſchappen van Wapenhandel ſterk aangegroeid. Te *Meppel* was eene Bende van Scherpſchutters opgerigt. De ſpraak ging, en veele verſchynzels ſtyfden dit zeggen, dat de Wapenhandel, zo haast het Koorn binnen was, door geheel *Drenthe*, meer en meer algemeen zou worden. Het voorſtel van den Drost om dit door de inlegering van Krygsvolk te beletten, waar toe Jonkheer VAN SCHWARTZ inſtemde; werd door de Jonkheer R. VAN ECHTEN, Mr. D. WILLINGE en G. H. VAN DER FELTZ afgekeurd. Met dit alles wil men, dat Gedeputeerde Staaten van *Drenthe* by *Gelderland* aanzoek deeden om hulp en beſcherming tegen den

dwang

dwang en overheerſching, die zy Staaten van *Overysſel* toeſchreeven.

L. BOEK. 1787.

Gemeenſchaplyke Verrigtingen met Holland en de Stad Utrecht.

Met *Holland* en de *Utrechtſche* Staatsleden werd intusſchen de eenſtemmige handelwyze verder en verder voortgezet. Staaten van *Overysſel* verboden, met den aanvang van Herfstmaand, het vervoeren van Eetbaare en andere Waaren na *Zeist*, *Amersfoort* en eenige andere plaatzen in het Overkwartier van *Eemland*. De Commisſie ter Verdeediging van *Overysſel* deelde ook in de ſchikkingen met het Defenſieweezen te *Amſterdam* en de Staatscommisſie te *Woerden* over de Wapening te Water voor de *Zuiderzee* geſchikt (*).

Aannadering der Pruisſen.

Onder alle deeze vorderingen en toerustingen, zo te Land als te Water, naderde het Tydſtip, 't welk niet alleen eene volſlaagene verydeling dreigde; maar daadlyk te wege bragt. Den elfden van Herfstmaand werd te *Kampen* de geſcheide *Overysſelſche* Landdag weder hervat. Gewis niet zonder duchten voor de waarheid der verſpreidde tydingen van het aannaderen der *Pruisſiſche* Krygsbenden, hier zo zeer niet, als wel elders, in twyfel getrokken, ja zelfs wederſprooken. Hoe gegrond de vrees was, bleek naa het eindigen van de eerſte Zitting. Een Adjudant Generaal des Hertogs VAN BRUNSWYK in *Kampen* gekomen, verzogt den Ridder BENTINCK, Drost van *Twenthe* te mogen ſpreeken. Zyn boodſchap beſtondt in het overleeveren van den

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 417.

 den volgenden Brief des Konings van *Pruissen.*

 „ Door GODS Genade, FREDERIK WILLEM enz. enz. Onze Vriendschap en wat „ wy anders meer Liefde en Goeds vermogen, *Edele Mogende Heeren, byzondere lieve Vrienden en Nabuuren.* —— Wy „ zien ons, tegen onzen wil, genoodzaakt, „ een Corps Troepen, onder Commando „ van den regeerenden Heer Hertog VAN BRUNSWYK, Doorl. en Geliefden, te „ laaten marcheeren, om ons, wegens de „ gevoelige en ondraagelyke Beledigingen, „ welke bekentelyk ons zelven, en de Persoon van onze zeer geliefde Zuster, de „ Prinses van *Oranje*, door een gedeelte der „ Staaten van *Holland*, tegen de openlyk „ bekend gemaakte gevoelens van het andere gedeelte der Staaten van deeze zelfde Provincie, aangedaan zyn geworden, „ eenige genoegzaame Voldoeninge te verschaffen. —— Daar nu dit ons Krygsvolk door de Provincie van *Overyssel* zal „ moeten marcheeren, zo verzoeken wy „ U Ed. Mog. niet alleen opgedagte Troepen den vryen en onverhinderden Doormarsch door uw Gebied te permitteeren; maar ook dezelve vrye Inkwartiering en andere Noodwendigheden en „ goede diensten te doen ondervinden. „ Waar tegen U Ed. Mog. zich ook verzekerd kunnen houden, dat dit ons „ Krygsvolk, ingevolge van het haar uitdruklyk gegeeven bevel, eene naauwkeurige Militaire Discipline en Orde in

agt

„ agt neemen en niemand wederregtlyk „ beledigen zal. —— Wy zullen de hier „ door aan ons beweezene nabuurlyke „ Vriendschap met dank erkennen, en bly- „ ven altyd geneegen U Ed. Mog. alle „ vriendnabuurlyke diensten te bewyzen."

Hoe beantwoord

Deeze Brief, zo zeldzaam van Inhoud, als van Styl, mogt, toen dezelve meer bekend wierd, in de Nieuwspapieren dier dagen, als van verdichten herkomst aangezien, en met niet weinig gispende aanmerkingen vergezeld, geplaatst worden, geen der Staatsleden van *Overysfel* trok de egtheid in twyfel, en baarde dit schryven, hoe dan ook gesteld, in de Staatsvergaderinge geene geringe verlegenheid, en eindelyk dit besluit by meerderheid genomen, om den Hertog VAN BRUNSWYK eenen Brief te zenden, aan den Koning van *Pruissen*, van deezen uitstel zoekenden inhoud, „ dat men, zonder de Unie te schen- „ den, wegens den gevraagden Doortocht „ des Krygsvolks door *Overysfel* geen vol- „ strekt antwoord kon geeven; maar eerst „ aan de Algemeene Staaten moest schry- „ ven; en derhalven zyne Majesteit ver- „ zogt hier op niet te willen aandringen; „ dat men intusschen alles te werk zou „ stellen om *Holland* te beweegen, zyne „ *Pruissische* Majesteit genoegen te gee- „ ven."

Bekendmaaking aan hun H. Mog.

Onverwyld gaven zy de Algemeene Staaten kennis van 's Konings schryven, en van hun Antwoord; met verzoek om, ten spoedigsten de gedagten van hun Hoog

I. BOEK. 1787.

Mog. te mogen verstaan, om nader te kunnen besluiten, en den Koning van *Pruissen* zodanig een Antwoord te kunnen zenden; als zy, in deeze zorglyke tyden, ten beste van het lieve Vaderland, oordeelden te behooren. —— De gewoone langwylige weg werd ter Hooge Staatsvergaderinge, met dit dringend Verzoek betreeden; en, schoon men een anderen hadt ingeslaagen, het gevolg zou, als men de Dagtekening der hier over gehoudene Vergadering inziet (*), genoegzaam uitwyzen, het zelfde geweest te hebben.

Brief aan Staaten van *Holland*.

Even vrugtloos was een Brief door Staaten van *Overyssel*, aan Staaten van *Holland* gerigt, om dezelve aan te maanen, tot het geeven van Voldoening aan zyne *Pruissische* Majesteit, en dus te voorkomen het dreigend gevaar van door eenen der magtigste Nabuuren met Krygsbenden overvallen, en het tooneel te worden van alle de rampen en onheilen, onvermydelyk te duchten by eene vyandlyke Inrukking eener vreemde Krygsmagt.

Verklaaring der Gewapende Genootschappen.

De Afgevaardigden der Gewapende Genootschappen, tot het in stand brengen des voorheen gemelden Burgerlegers, den twaalfden van Herfstmaand, te *Kampen* op nieuw vergaderd, hielden, ten uitersten toe, meer vol dan de Regeeringsleden. Eene Verklaaring door hun beraamd en den Staaten 's volgenden daags overgeleeverd, kan hier van

(*) *Resol. Gen.* 16 Sept. 1787.

van ten gedenkteken ſtrekken. Opgehaald hebbende den gevorderden Doortocht voor de *Pruisſiſche* Krygsmagt zeggen zy, „ in „ dit oogenblik ten naauwen noode te „ kunnen beſlisſen, door welke gevoelens „ zy het meest getroffen wierden; die van „ bekommering over de akelige en voor „ het dierbaar Vaderland en de Vryheid „ allernadeeligſte gevolgen, welke de ge- „ vraagde Doortocht en Inkwartiering der „ *Pruisſiſche* Troepen, byaldien dezelve „ met de daad ondernomen werd, zou naa „ zich ſleepen; dan van ſpyt en ongenoe- „ gen over den weerloozen toeſtand, im- „ mers den rampzaligen ſtaat van Verdee- „ diging waar in zich *Overysſel*, in weer- „ wil van hunne allerernſtigſte en zo dik- „ maals herhaalde Vertoogen, en de Aan- „ biedingen der Gewapende Natie om ter „ verbetering van het Defenſieweezen met „ de Staaten mede te werken, tot nog toe „ bevondt."

L. BOEK. 1787.

Naa een beklag over verzuimenisſen ten deezen aanziene, en eene herhaaling van vroeger gedaane betuigingen, dat zy goed en bloed voor 't Vaderland veil hadden, vaaren zy voort, „ te verwagten dat hun „ Ed. Mogenden, uit aanmerking, dat zyne „ *Pruisſiſche* Majeſteit met deezen gevraag- „ den Doormarsch en Inkwartiering zyner „ Troepen, niets minder bedoelt dan het „ aanzienlykst Lid van het Bondgenoot- „ ſchap der *Vereenigde Nederlanden* vyand- „ lyk aan te vallen, en dat de Belaagers „ van 's Volks Vryheid en Voorſtanders

I. BOEK. 1787.

„ van den Erfdwingeland, niet zouden nalaaten, van zulk een gevaarlyk tydstip gebruik te maaken, om binnen *Overyssel* het zaad van Oproer en Verwarring te verspreiden, en het naauwlyks afgeworpen juk van Slaaverny weer op de halzen des Volks en van hun Ed. Mog. te drukken, genoeg Cordaat en Edelmoedig zouden zyn, om, wat het ook kosten mogt, daar in nimmer te bewilligen; maar dat hun Ed. Mog. liever alles zouden opofferen, dan zich aan de verbreeking der zo duur bezwoorene Unie schuldig maaken. En het was, in dit verzekerd vertrouwen, dat hun Ed. Mog. zich op den gewapenden Burgerarm, tot staaving en uitvoering van derzelver kloekmoedige Besluiten, zo verre dezelve toereikende was, als nog volkomen verlaaten mogten.

„ Ten welken einde zy op 't yverigst aandrongen, dat hun Ed. Mogenden ten spoedigsten de noodige middelen zouden gelieven daar te stellen, om alles wat in *Overyssel* gewapend en met die Vaderlandlievende gevoelens bezield was, te doen zamenroepen, overeenkomstig het Plan, door Gedeputeerden der Gewapende Corpsen, aan Heeren Gecommitteerden tot het Defensieweezen voorgesteld; en 't geen zy zich verbonden hadden, aan hun Ed. Mogenden, als ten hoogsten nuttig en noodzaaklyk, te zullen voordraagen.

„ Dan, zo het den God van *Nederland*, „ in

„ in zyne verbolgenheid behaagen mogt, „ dat nog de Reprefentatien van hun Ed. „ Mog. aan den *Pruisfischen* Monarch, „ noch de Wapenen hunner bereidwillige „ Ingezetenen, tot afwending van het drei- „ gende gevaar, genoegzaam waren, zo „ verklaarden zy, naamens een aanzienlyk „ gedeelte van die zelfde Ingezetenen, dat „ dezelve gereed bevonden zullen worden, „ om, naa alvoorens bedagt geweest te „ zyn, om vroeg of laat de verraadene „ en lang getergde Natie eene geduchte „ Wraak te verfchaffen, over alle die gee- „ nen, welke bekentelyk deeze Rampen „ aan 't Gemeenebest, en deeze Provincie „ in 't byzonder, berokkend hebben, ge- „ zamenlyk met hunne Wapenen na de „ Provincie van *Holland* over te gaan, en „ aldaar de duurgekogte Vryheid te be- „ fchermen, zo lang 'er een voet gronds „ van dit Gemeenebest zou overig weezen.

„ Zy vertrouwden, in dit onverhoopte „ geval, dat hun Ed. Mog. zich genood- „ zaakt zouden vinden om voor Over- „ magt te moeten bukken, en geene ge- „ noegzaame middelen by de hand heb- „ bende om den gevraagden Doormarsch „ en Inkwartiering te verhinderen, dezel- „ ve, hoe gedwongen, egter nooit gedoo- „ gen zouden, dan onder uitdruklyk Pro- „ test, dat alle Veranderingen, welke mid- „ delerwyl mogten ondernomen worden, „ noch door hun Ed. Mog. noch door „ het Volk van dit Gewest, nimmermeer „ goedgekeurd of gewettigd zouden wor-

„ den:

L. BOEK. — 1787.

„ den: op dat, welk een Lot over hun „ beſchooren mogt weezen, ten minſten „ voor de laatſte Nakomelingſchap een „ Gedenkteken mogt overblyven, dat zy, „ dat haare Voorvaders, niet bezweeken, „ maar gedwongen waren, de onweder- „ ſtaanbaare Overmagt hunner Dwinglan- „ den te ontwyken.

„ Eindelyk namen zy de vryheid hun „ ernſtig verzoek hier nevens te voegen, „ dat toch de Vergadering van hun Ed. „ Mog. niet uit den anderen mogt gaan, „ vóór en al eer in deeze allerdringendſte „ omſtandigheden, de noodigſte en effica- „ cieuste Beſluiten genomen waren, of wel „ aan de Heeren Gecommitteerden tot het „ Defenſieweezen zodanig een ampele „ Magt was gegeeven, als noodig ware „ om het vereischte te kunnen daarſtel- „ len.”

Der Burger-gecommitteerden te *Zwolle*.

Deeze Vervoeging by de Staaten werd, ten zelfden dage en zittinge, onderſchraagd door een Vertoog van de Burgergecommitteerden te *Zwolle*, by 't welk zy betuigden, met dit ingediende Stuk ten vollen in te ſtemmen, en op 't ernſtigst te eiſchen, dat de gevraagde Doormarsch van *Pruisſisch* Krygsvolk volſtrekt mogt afgeſlagen worden.

Schryven des Hertogs VAN BRUNSWYK daar over.

Niet onbekend aan den Hertog VAN BRUNSWYK bleeven deeze tegen zyn Intrekken overgeleeverde Stukken. Grootlyks deswegen geſtoord, liet hy uit zyn Hoofdkwartier eene Waarſchuwing uitgaan, waar in hy betuigt, „ dat deeze buiten-

„ ſpoo-

„ ſpoorige en ondraaglyke behandeling niet „ kon geduld worden; voor al uit aanmer„ king dat de bedoeling van zyne Maje„ ſteit allervreemdst was van eenige ver„ ſtooring der rust te bewerken, veel min „ die verſtooring uit hoofde van deszelfs „ onvermydelyke Maatregelen te zien ge„ booren worden; weshalven hy hier mede „ plegtig aan alle Ingezetenen van *Overyſ-* „ *ſel*, van wat Stand of Gevoelen ook, „ verklaarde, dat hy de geringſte mishan„ deling, uit hoofde van den Aanmarsch „ der Koninglyke *Pruisſiſche* Troepen be„ gaan, zou aanmerken als eene daad van „ Vyandlykheid, en diensvolgens dezelve „ met alle ſtrengheid van het Regt des „ Oorlogs te zullen vergelden."

L. BOEK. 1787.

Oordeelvellingen over deeze Verklaring.

Duidde de Hertog VAN BRUNSWYK, dit beſtaan dier *Overysſelſche* Burgeren zo euvel; leeverde 't zelve vervolgens grond op tot zeer zwaare beſchuldigingen tegen de Inleeveraaren, werden zy uit deezen hoofde toen ten tyde beſchouwd als Pesten der Maatſchappye, als Landverraaders (*), wy kunnen niet voorby hier plaats in te ruimen, aan 't geen de Heeren ENGELHARD, Raad en Syndicus der *Ommelanden*, SCHROEDER en CANNEGIETER, Hoogleeraars in het Regt te *Groningen*, over dit Adres geraadpleegd, in 't midden bragten. „ De Factien en Verſchillen, in „ on-

(*) Men zie hoe zeer de Hoogl. M. TYDEMAN daar tegen uitvoer, in de *Verz. van Stukken by* J. A. DE CHALMOT IX. D. bl. 68—94.

L. BOEK. 1787.

„ onze *Nederlanden* voor eenige Jaaren „ geheerscht hebbende, zyn waarlyk ten „ hoogsten te betreuren; maar geen *Party* „ kan daarom, zo lang 'er geen *ongeoorloofde daaden* beweezen worden, en dus „ alleen wegens verschillendheid van Gevoelens, *een Kwaade Trouw* of *Vyandlyk Hart tegen den* Staat aan de andere toeschryven. Hoewel ook het Feit der Requestranten heeft aangeloopen tegen de „ wettige Constitutie der Regeering van „ *Overyssel*, gevestigd in MDCCXLVIII en „ nader bekragtigd in MDCCLXVI, is toch „ daar by aan te merken, dat het zelve, „ toen ten tyde, overeenkwam met de „ Denkenswyze van zo veele Ingezetenen „ niet alleen; maar zelfs met het Systema en „ de Denkenswyze door de Meerderheid „ van de Ridderschap en Steden in *Overyssel* „ aangenomen. Het is toch overbekend, „ dat, hoewel in het hoogst aanzienlyk „ Lichaam der Staaten van de Provincie de „ Leden of Persoonen veranderen kunnen, „ toch altyd *een en dezelfde zedelyke Persoon van het Collegie der Staaten van de Provincee*, blyft voortduuren; en dat derhalven de bedryven van Ingezetenen niet „ als Wanbedryven en Wandaaden, aanloopende tegen de verschuldigde Gehoorzaamheid en Eerbied aan den Souverain, „ kunnen beschouwd worden, in zo verre „ dezelve nog eenigzins beoordeeld kunnen worden, als met het Systema en „ Denkenswyze der voorige Regenten „ overeenkomende. Het zou eene openbaa-

„ baare tegenstrydigheid, en alzo eene on-
„ gerymdheid zyn, dat de Souverain de
„ Daaden der Ingezetenen als Misdaaden,
„ ja zelfs als een Misdaad van *Hoogverraad*
„ wilde straffen, die, ten tyde, toen de-
„ zelve gepleegd wierden, met Hoogstdes-
„ zelfs Systema overeenkwamen, en ge-
„ schikt waren om Hoogstdenzelven in zyn
„ Systema en genomene Besluiten te on-
„ dersteunen (*)."

L. BOEK. 1787.

Berigt wegens de komst der *Pruisische* Legermagt.

De *Pruisische* Krygsmagt rukte voort; de Staaten van *Overyssel* kreegen, by eenen Brieve den vyftienden van Herfstmaand uit *Ootmaarsum* gedagtekend, berigt, dat 'er omtrend negen honderd *Pruisische* Huzaaren, twee dagen te vooren, waren aangekomen, en dien dag weder vertrokken, deels na *Oldenzaal*, deels na *Almelo*, om verder na *Ryssen* te trekken, onder den weg alle Genootschappen ontwapenende.

Wat daar op ter *Overysselsche* Staatsvergadering voorviel.

In deeze toedragt der zaaken, onder dit verder en verder voortrukken der *Pruissen*, werd 'er een buitengewoonen Landdag beschreeven tegen den acht en twintigsten van Herfstmaand: een Landdag in verschillende opzigten aanmerkelyk. Toen deeze Staatsvergadering een aanvang genomen hadt, kreegen de Leden kennis van de aankomst des *Pruisischen* Krygsvolks te *Zwolle* met geene onduistere vermelding van den overlast daar door veroorzaakt.

De

(*) *Verz. van Stukken by* J. A. DE CHALMOT XXVI. D. bl. 243.

L. BOEK. 1787.

Verklaaring van de Vos van Steenwyk en andere Ridders tegen het houden der Staatsvergadering.

De Ridders, den Stadhouder geneegen, thans gerugsteund door het vertrouwen op den gewapenden Arm des hulpbiedenden Konings, en van de stem der Stad *Deventer* verzekerd (*), gelieten zich deeze klagten niet te hooren. Met ongeduld hadden zy reeds geluisterd na een Stuk door den Heere DE VOS VAN STEENWYK *tot Nyerwal* ingediend; by 't welke hy verklaarde, niet te hebben willen nalaaten op deeze Vergadering te verschynen, terwyl hy nogthans van gevoelen was, dat geene Vergadering van Ridderschap en Steden kon of behoorde plaats hebben, zo lang het *Pruissische* Krygsvolk zich in *Overyssel* bevondt: naardemaal de tegenwoordigheid van dat Krygsvolk de Leden van Staat ligt zou kunnen stremmen, in het rondborstig uiten van hunne waare gevoelens omtrent den tegenwoordigen toestand van het Vaderland in het gemeen, en van dit Gewest in 't byzonder. —— Daarenboven merkte hy op, dat de onbepaalde voet op welken deeze Vergadering was uitgeschreeven, aanliep tegen de hier aangenomene Orde: naardemaal men op dus buitengewoon aangelegde Vergaderingen niet gewoon was te handelen dan over Stukken, in de Brieven van Uitschryving vermeld. —— Zo egter de Meerderheid mogt goedvinden, ongeagt dit zyn Advys, deeze Vergadering, op zulk een onbepaalden voet uitgeschreeven, voort

(*) Hoe zy die bekwamen, zal in het vervolg wanneer wy *Deventer* bepaald beschryven, blyken.

voort te zetten, dan verklaarde hy zich tegen alle Besluiten daar op genomen, voorbehoudens om dit zyn Advys, ten allen tyde, naar zynen goeden raade, te verbreeden en aan te dringen; met aanbod, om, zo dra de *Pruisische* Krygsknegten dit Gewest ontruimd hadden, als dan ook over alle Voorstellen, die, op eene wettige en constitutioneele wyze, ter kennisse der Staatsleden gebragt werden, te helpen raadpleegen en besluiten, zo als hy zou oordeelen met den dienst van 't Vaderland in 't algemeen, en van dit Gewest in 't byzonder, te behooren. —— Met hem stemden in REINT HENDRIK DE VOS VAN STEENWYK *tot den Hogenhoef*, RUDOLF HENDRIK VAN YSSELMUIDEN *tot Zwollingerkamp*, REINT WOLTER SLOET *tot Marxveld*, en JAN ANTHONY ZWIER VAN YSSELMUIDEN *tot Paaslo*.

L. BOEK. —— 1787.

Van Mulert tot de Leemkuile.

Nog sterker drukte zich uit J. E. MULERT TOT DE LEEMKUILE. „ Uit den „ zamenloop der zaaken," dit zyn 's Mans eigene woorden, „ kunnende bespeuren, „ dat men dit oogenblik, waar in vreem- „ de Troepen in de Provincie waren in- „ gerukt, zou arripieeren om alle gemaak- „ te Verandering en Verbetering in het „ Regeeringsbestuur deezer Provincie den „ bodem in te slaan, vondt hy zich ver- „ pligt, by deezen, te moeten declareeren, „ dat, zo lang die vreemde Troepen zich „ op den bodem deezer Provincie bevon- „ den, hy van oordeel was, dat de vrye „ Deliberatien der Staaten in 't algemeen,

L. BOEK. 1787.

„ en der individueele Leden in 't byzonder, ten sterksten wierden belemmerd; „ dat hy derhalven voor zich, geene genoegzaame Vryheid rekende, om naar „ de inspraak van zyn Geweeten te kunnen adviseeren, ten plegtigsten protesteerde tegen al wat men, in dit oogenblik, zou willen besluiten, waar door aan „ de gemaakte Veranderingen en Verbeteringen in het Regeeringsbestuur deezer „ Provincie eenige atteinte zou kunnen „ worden toegebragt, verzoekende dat dit „ zyn Protest in de Notulen mogt worden geinsereerd; ten einde aan de Naakomelingschap altoos bleeke, dat hy, „ indien de Meerderheid der Staatsleden „ mogt kunnen goedvinden des niettegenstaande Resolutien te neemen, daar toe „ nimmer hadt geconcurreerd; reserveerende zich de volle magt en faculteit, „ om, ten allen tyde, de redenen, waarom hy zo tegen den Landdag zelve, als „ tegen alle te neeme Resolutien, zich „ verpligt vondt te protesteeren, nader op „ te geeven, en mede in de Notulen te „ doen insereeren (*).”

Zo-

(*) De achttien Ridders, die deeze Tegenverklaaringen zeker noode hoorden en aannamen, maakten vervolgens op dezelve eene Aantekening, waar in zy beruigden „ zich niet genoeg te kunnen verwonderen over de Vrees waar mede die „ Heeren, uit hoofde van de Aanweezigheid der „ *Pruissische* Troepen in de Provincie, nu scheenen „ bevangen te zyn, als zich daar door buiten staat „ gesteld bevindende om hunne gevoelens rond-

„ bors-

Zodanig eene onverschrokke taal voerden zes Ridders, niet ontmoedigd door de dreigende tegenwoordigheid eener vreemde Krygsmagt; doch achttien Ridders, met naame BENTINCK *tot Diepenheim*, Landdrost van Zalland; de Graave van HEIDEN HOMPESCH, *tot Ootmarsum*, Landdrost van Twenthe; RAASVELD *tot Elsen*, Landdrost van Vollenhoven; DEDEM *tot de Rollecate*, Droost

II. BOEK.

——

1787.

Voorstellen van achttien Ridders met *Deventer*.

„ borstig te uiten, en naar de inspraak van hun „ Geweeten te kunnen adviseeren, daar men die „ zelfde Heeren, ten minsten verscheide hunner, „ weinig dagen te vooren, toen 'er deliberatie over „ den gevraagden Doormarsch viel, zich geheel „ anders ter Staatsvergadering hadt hooren verklaa„ ren." — Men kan niet naalaaten hier eene onheusche zinsverdraaijing op te merken. Immers de voorwaardlyke toestemming van eenige dier Ridderen aan dien Doormarsch gegeeven, hadt geen zweemzel van begeerte om dit vreemde Krygsvolk in *Overysel* te ontvangen; en steunde dezelve op 't vertrouwen op 't woord des Konings zo plegtig, althans voor zo verre *Overysel* betrof, gegeeven. Nu het daadlyk oogmerk deezer inrukking ziende, kwamen zy 'er rondborstig voor uit, dat zy, onder het bereik dier Krygsmagt, niet wilden raadpleegen, als onvermogend om het oogmerk hunner Zenderen te volvoeren.

Zodanig een moedbetoon verdiende zeker het schimpend verwyt niet, hun, in die zelfde Aanteekening, toegevoegd, „ dat die weinige Edelen, welke „ met de *Drie* Steden de Erfstadhouderlyke Con„ stitutie, (zo als men die wel noemen mogt,) „ hadden vernietigd; niet wel begrypende, dat „ door de Omwenteling, die in *Deventer* hadt plaats „ gehad, de Ridderschap met die Stad, die nu on„ tegenzeggelyk de Meerderheid uitmaakte, wel „ daadlyk zou overgaan tot herstelling van de zo „ onwettig geschonde Constitutie, hadden gemeend

L. BOEK. 1787.

Drost van Haxbergen; Raasveld *tot Heemse*; Voerst *tot Allerdink*; Graave van Wartensleben *tot Buxbergen*; Bentinck *tot Schoonheten*; Rechteren *tot Menningshaven* Junior; Hovel *tot Nyenhuis*; Sloet *tot Everlo*; Graave van Heiden Hompesch Junior; Sloet *tot Bellinkhof*; Sloet *tot Westerholt*; Sloet *tot Cannevelt*, en Sloet *tot Oldhuis*, gingen voort met dusdanige Voorstellen te doen en Besluiten te neemen als de andere, uit de geschapenheid der tyden voorzien hadden, dat niet missen konden thans ter baane gebragt en vastgesteld te zullen worden.

Zy gaven voor met innerlyke aandoening

„ daar tegen niets anders te kunnen doen, dan te „ tragten, om zulks nog voor een moment te ver„ schuiven, in hoope, dat zich inmiddels nog de „ eene of andere Ressource mogt opdoen." *Verz. van Stukken by* de Chalmot II. D. bl. 144—147.

Een volgend Tydperk onzer Vaderlandsche Geschiedenisse zal uitwyzen, hoe het eenigen deezer Ridderen verging, zo wegens dit, als uit hoofde van andere Bedryven, ten deezen dage; alleen melden wy hier met een kort woord, ten voorbeelde, hoe de Vos van Steenwyk *tot Nyerwal*, die zich het eerst met zo veel klem hadt laaten hooren, kort daar op, zich beklaagen moest over Militair geweld en huisbraak aan zyne Havesaate gepleegd, waar door hy genoodzaakt was zich met de zynen na *Drenthe* te begeeven. Een besluit waar toe hy te meer kwam; dewyl hem door de Krygslieden nog onderhandsche bedreigingen gedaan waren. Hoe zeer men de geweldenaaryen niet kon ontkennen, wist Raasfeld, Drost van *Vollenhoven*, 'er de gunstigste glimp aan, en daar mede de Staaten genoegen te geeven. *Verzamel. by* de Chalmot IX. D. bl. 297—301.

ning te bezeffen den deerniswaardigen, ja tot den oever van deszelfs ondergang gebragten ftaat van *Overysfel* — de voornaame oorzaak hier van was, gelyk zy fpraaken, te vinden „ in de atteinte, welke men „ hadt toegebragt aan de zo zeer gezegende Stadhouderlyke Conftitutie, met „ verkorting van zyne Hoogheid den Heer „ Prins Erfftadhouder en Hoogstdeszelfs „ wettige Regten en Privilegien, en verbreekinge van het Reglement van Regeeringe van den Jaare MDCCXLVIII." L. BOEK. 1787.

Besluiten daar genomen.

Uit deezen hoofde vonden zy zich verpligt Ridderfchap en Steden te moeten voordraagen en op het fterkfte aan te dringen, dat, zonder tydverzuim, ja daadlyk, mogt worden toegetreeden „ tot Herftellinge van zyne Hoogheid in alle deszelfs „ wettige Regten en Privilegien, zo als dezelve, by het Reglement van MDCCXLVIII, „ waren bepaald, en overeenkomftig daar „ mede in den Jaare MDCCLXVI aan „ Hoogstdenzelven opgedraagen."

Het achttiental Ridders, uit wier midden dit Voorftel kwam, omhelsden zelve terftond, dit kind huns eigen maakzels. De Stad *Deventer*, reeds gewonnen, viel hun by. *Kampen* en *Zwolle* namen het over, en zullen wy vervolgens zien hoe fchoorvoetend, en als gedwongen, de Gezwoore Gemeente te eerstgemelder Stede tot die Befluiten toetradt, en *Zwol* gedwongen werd by te vallen. —— Het zestal Ridders hieldt zich vast aan de vooraf gedaane Betuigingen. —— Dit deeden deezen desgelyks,

I. BOEK. 1787.

lyks, wanneer de gemelde Meerderheid goedvondt zyne Hoogheid niet alleen van dit Besluit kennis te geeven, en tevens te verzoeken, om, tot onderhouding van de Rust en Veiligheid, in *Overysſel* een genoegzaam aantal Krygsvolk in dienst van den Staat hoe eer hoe beter Bezetting te doen houden. —— Als mede wanneer men, ten zelfden Landdage, bepaalde, het Krygsvolk, ter betaalinge van *Overysſel* ſtaande, zo verre dit geſchort geweest was, weder te betaalen. —— Gemelde twee Steden mogten dit, voor dien tyd, overneemen, welhaast moesten zy tot alle deeze Besluiten toetreeden (*).

Verdere Veranderingen.

Van deeze Herſtelling des Stadhouders, in alle zyne Waardigheden, gaf men den Volke, by openbaare Afkondiging, kennis. Aan de Leden, die vóór het verbreeken van het Reglement des Jaars MDCCXLVIII zitting in de onderſcheide Collegien gehad hadden, werden op nieuw de noodige Geloofsbrieven verleend. —— De Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergaderinge kreegen aanſchryving om zich weder aan hunnen Lastbrieve te houden, met herroeping van het Besluit deswegen in Bloeimaand genomen. —— Men maakte ſchikking om de breuke tusſchen *Gelderland* en *Overysſel*, in den laatſten tyd veroorzaakt, te heelen, en de goede verſtandhouding met

(*) *Verzam. van Stukken by* J. A. DE CHALMOT I. D. bl. 246—249, en 257—260, VIII. D. bl. 237—238.

met dit Nabuurig Gewest te herstellen en te bevestigen. —— Hadden de Kerkleeraars, in den laatsten tyd, zich niet gehouden aan het voorschrift des Gebeds voor 's Lands Overheid, 't zelve werd vernieuwd en het doen dier Voorbiddingen, in de voorgeschreeve Orde, wel stipt aanbevolen. —— Werden 'er niet weinigen gevonden, die, in deezen laatsten tyd, in hunne Kanselredenen veel over Staatszaaken gesprooken hadden: hier tegen zogt men thans te waaken, door eene bedreiging van het inhouden der Wedde (*). Met één woord men zogt alle gemaakte veranderingen op den ouden voet te herbrengen. Meer deedt men daar toe; dan dit valt buiten het Tydvak, 't welk wy beschryven.

L. BOEK. —— 1787.

Aanmerkingen over deeze Omwenteling.

Wanneer wy een te rugslaand oog vestigen op 't geen in *Overyssel* tot het bewerken der thans omvergestootte Staatsverandering was voorgevallen, zullen wy alle reden vinden om te beweeren, dat alles, wat in dit Gewest omtrent de Grondwettige Herstelling gedaan wierd, met zo veel eenpaarigheids van verre weg het grootste gedeelte der Burgeren en Regenten doorging, dat 'er geen twyfel valt, of, wat men ook elders moge voorgewend hebben van eene zogenaamde Meerderheid van Staatsleden en Ingezetenen, die voor de zaak des Stadhouders yverden, hy zich daar verzet hebbe tegen de bykans algemee-

(*) *Verzam. van Stukken by* CHALMOT I. D. bl. 259—264.

L. BOEK. 1787.

meene Stem, zo van Burgeren als van Regenten. Deeze overeenstemming tusschen de Burgeryen en de Regeeringsleden, was ook de groote, zo niet de éénige oorzaak, dat vóór de Omwenteling, door eene buitenlandsche gewapende tusschenkomst te wege gebragt, geene geweldige stappen, door den Stadhouder, tegen *Overyssel* konden gedaan worden, die wy in eenige Gewesten reeds bespeurd hebben en nog nader in andere ontdekken zullen. Om hier toe te geraaken was het verschil over het Regt van Overstemming tusschen Ridderschap en Steden reeds in den Jaare MDCCLXXXIV, zo verre getrokken; doch door de uitspraak der Afgezondenen uit de Bondgenooten gelukkig bygelegd (*).

Of 'er grond ware om te verwagten, dat, by eene geheele agterblyving van de tusschenkomst eener buitenlandsche Magt, een grooter aantal Ridders zich zou gevoegd hebben by de Minderheid uit dat talryk Lichaam in dit Gewest, gelyk eenigen vermoeden, durven wy niet bepaalen. Zekerder gaat het, dat de stap van *Pruissen*, schoon ondernomen onder den schyn eener gevorderde Voldoening van *Holland*, een algemeener doel, en ten hoofdoogmerke hadt om de gemaakte Hervormingen door geheel het Gemeenebest te vernietigen, en alle verdere poogingen ten deezen einde te doen staaken. Dit valt in 't ooge als men

(*) Zie dit stuk in 't breede in onze *Vaderl. Hist.* IX. D. bl. 45—74.

men bedenkt, welke Hervormingen reeds in *Overysſel* gemaakt waren, en welke 'er nog moesten gemaakt worden om den invloed des Stadhouders op de Regenten en de Regeeringsvorm alleen op het bekende Regeerings Reglement ſteunende, buiten werking te ſtellen; als men zich herinnert welk eene gelukkige overeenkomst deswegen tusſchen de Meerderheid der Staatsleden en de genoegzaam algemeene begeerte der Ingezetenen zich allerwegen liet zien; en daar by voegt de onmogelykheid om de wettige Keuren der Magiſtraatsperſoonen van de drie Hoofdſteden te kunnen vernietigen, zo lang de Stadhouder verſtooken bleef van de willekeurige goed- of afkeuring der jaarlykſche Keuren van Gemeenslieden en Burgemeesteren.

Om dit tegen te werken en overhoop te werpen, was ook in dit Gewest een buitengewoon middel noodig, en dit vondt men, met Doortocht voor *Pruisſisch* Krygsvolk door *Overysſel* te vraagen. Om het in *Holland* ter bewerking der gevorderde Voldoening te brengen, was het niet noodig *Overysſel* aan te doen: zelfs trok geen noemenswaardig gedeelte uit dit Gewest na *Holland*, en zulks geſchiedde nog eerst naa dat de Omwenteling reeds daar geſteld was. Ook zullen wy de Steden van *Overysſel*, ter nadere beſchouwing, intreedende, de zigtbaarſte ſpooren zien, dat de Intocht der *Pruisſiſche* Krygsbenden ſtrekte om ook daar de bedoelde Staatsverandering te veroorzaaken.

L. BOEK. —— 1787. Gesteldheid te *Deventer*

Schoon de drie Hoofdsteden deezes Gewests alle des blyk en bewys opleeveren, zullen wy het doorslaandste te *Deventer* aantreffen, en daarom aan die Stad de eerste plaats geeven. Hoe het reeds in den verstreeken Jaare, te dier Stede, begon te woelen, over de vernieuwinge van het Stads Regeerings Reglement, de des misnoegden zich vereenigden, en de oude Burgergecommitteerden, onder wier beleid die zaak reeds zeer verre gebragt was, wilden afgezet hebben, en nieuwe Gecommitteerden voor zich aanstelden, is reeds door ons opgetekend, en tevens vermeld, dat de hoogloopende verdeeldheden, deswegen gereezen, die vernieuwing deeden vertraagen, en tot een volgend Jaar verwylen, en deswegen, binnen *Deventer*, onlusten ontstonden, die onder de voorvallen, in 't volgend Jaar plaats moesten vinden (*). Aan deeze toezegging te voldoen, behoort thans tot onze taak. De woelingen der Partyschappe zullen hier, onder eene afzigtige gedaante, te voorschyn treeden, *Deventer*, als een tooneel vol verwarring zich aan ons oog opdoen, blyk by blyk opleeverende hoe het zaad der verdeeldheid daar met ruime hand gezaaid, een weeligen waschdom bekwam, en een oogst van stedelyke rampen teelde.

Adres der nieuwe Gecommitteerden.

De Regeering van *Deventer* hadt, reeds, in den voorleeden Jaare, den aanzoek eeniger Burgeren, om nieuwe Gecommitteerden, waar

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 77.

waar op zy meenden alleen vertrouwen te kunnen ftellen, van de hand geweezen. Men zette het werk des Stedelyken Regeerings Reglements voort. Op den twaalfden van Louwmaand vergaderde de Gemeente om elkander de bedenkingen, over de aanmerkingen der Magiftraat deswegen mede te deelen, ter kennis van de Magiftraat te brengen, om vervolgens in eene Vergadering van Raad en Gemeente in orde gebragt en ter drukperfse bezorgd te worden. Doch te deezer Zamenkomfte bragt de Heer ADAM PERSOON, Voorzitter van de Gezwoorene Gemeente, een Verzoekfchrift te voorfchyn. Een Verzoekfchrift, hem ter hand gefteld, door eene Commisfie uit de Gecommitteerden en Keurnooten der Gildens. 't Zelve hieldt een verzoek in om alle raadpleegingen, het verbeteren van het Regeerings Reglement betreffende, op te fchorten, tot den tyd dat zy hunne Bezwaaren zouden hebben ingeleeverd.

L. BOEK. 1787.

Gemelde Voorzitter der Gezwoorene Gemeente kreeg last de Overleeveraars deezes Verzoekfchrifts, ten zynen huize te ontbieden, en aan te zeggen, dat de Gezwoorene Gemeente, de nieuw benoemde Gecommitteerden, niet konde of wilde erkennen: dewyl de oude Gecommitteerden, als alleen in den Jaare MDCCLXXXV wettig aangefteld, en nimmer wettig afgezet, in hunne byzondere befcherminge genomen waren, met verbod om eenige nadere Adresfen of Verzoekfchriften op naam van Gil-

't Zelve verworpen.

L. BOEK. —— 1787. Gildens en Burgery in te dienen. Met bygevoegde verklaring, dat hun Ed. zouden voortvaaren met het nieuwe Ontwerp eens Reglements, zo ras mogelyk, in orde te brengen, en vervolgens de Burgery weder op te roepen; ten einde een ieder gelegenheid zou vinden om zyne Bezwaaren op te geeven, en dan met Meerderheid van alle de Stemgeregtigden, het Nieuwe Regeerings Reglement in te voeren.

Voorzorge tegen dwangmiddelen. De Raad en Gezwoorene Gemeente, daar op gescheiden, met afspraake, om, den vyftienden van Louwmaand, weder te vergaderen, en dan de laatste hand te leggen aan het Ontwerp des Reglements, sleet de twee tusschenbeiden verloopende dagen niet zonder dugten, dat men als dan een vernieuwde pooging zou doen om de nieuwe Gecommitteerden erkend te krygen. Den aart der Verzoekeren kennende, waren zy bevreesd voor onaangenaamheden en dwangmiddelen; tot welker weering zy schikkingen beraamden.

Hervatte pooging der nieuwe Gecommitteerden. De dag der hervatte Byeenkomst brak aan. Naauwlyks waren zy vergaderd, of het welvoorziene sterke Adres van de nieuwe Gecommitteerden, om in die hoedanigheid erkend te worden, kwam ter tafel. De Raad en Gemeente besloot, om, staande de Vergadering, de twee algemeene Ouderlieden der Gilden te roepen om de Acte van Qualificatie te toonen: één hunner kreeg last op het Stadhuis te blyven. De overige nieuwe Gecommitteerden waren, voor het meerendeel, met anderen

van

van hunnen Aanhang, nevens den Burgemeester PUTMAN in een Koffyhuis gegaan, en van daar hadt gemelde Burgemeester, de groote Voorganger in dit werk, zich na het Gildehuis begeeven.

Het Vrycorps in de wapenen gebragt om de Acte van Qualificatie magtig te worden.

In dit Gildehuis meende men te mogen vastſtellen, dat de Acte van Qualificatie berustte, dat de overleevering niet gemaklyk zou toegaan, en de rust der Stad groot gevaar zou loopen van geſtoord te worden. Men beſloot het Vrycorps in de wapenen te doen komen. Dit geſchiedde zonder trommelſlag. Op rondzegging der Corporaals, waren weldra dertig Leden in de wapenen, die last kreegen om zich na 't huis des Collonels A. PERSOON te begeven, en de twee Veldſtukken te geleiden, by welken de Kanonniers zich reeds bevonden. Het getal der Gewapende Burgeren groeide intusſchen aan. Ruim honderd en vyftig Man tellende, trokken zy, met de twee Veldſtukken tot voor het Stadhuis, waar de noodige Krygsvoorraad aan de Manſchap, nu tot meer dan twee honderd aangegroeid, werd uitgereikt.

De uitleevering daar van geweigerd.

De helft deezer toegeruste Manſchap bleef, met één Veldſtuk, voor het Stadhuis om 't zelve te bewaaren. De andere helft toog met één Veldſtuk, onder den Major BESIER, op last der Regeeringe, vergezeld door een Stadsbode, na het Gildehuis, om de Acte van Qualificatie op te eiſchen. Op 't volvoeren van deezen last kreeg de Bode een weigerend antwoord, en bragt het ten Stadhuize; weder te rug keerende met last

aan

L. BOEK. 1787.

aan den Heer Besier, om voor het Gildehuis zich te blyven onthouden. Het Stadhuis werd door Schildwagten bezet, met ſtrikten last, om zonder uitdruklyk bevel, niemand, dan de Regeeringsleden en Bodens, op of af te laaten gaan.

Gedreigd en geſtild Oproer.

In deezen onaangenaamen ſtand bleeven de zaaken tot 's avonds ten vyf uuren; wanneer een inkomend berigt vermeldde, dat onder het Gepeupel beginzels van oproer zich vertoonden, dat het opbreeken der ſtraaten, om ſteenen ter aanrigtinge van baldaadigheden te krygen, aanduidde wat het Graauw in den ſchild voerde. Op kundſchap uitgezondene Gewapende Manſchap vondt wel iets dergelyks; doch het berigt vergroot. Toen egter het gedeelte der Burgeren, ten zes uuren, last kreeg om van voor het Gildehuis af te trekken, waren 'er ſteenen genoeg geraapt om deeze de Burgers naa te werpen. Dit trof het Grenadier Pelotton, onder den Capitein Schimmelpenninck, 't geen zich, daar men met verkeerd front aftrok, agter aan bevondt. Onmiddelyk front maakende, toog hy, met geveld geweer, op den met ſteenen ſmytenden hoop in, die, 'er eenige gekwetst zynde, verſtoof.

Gedrange Voorzorg.

Het geheele gewapende Vrycorps kwam weder by een, ſtelde een wagt, en twee Veldſtukken voor de *Latynſche* School, thans een Wagthuis, geplaatst hebbende, ſcheidde het uit elkander. Zo deedt ook de Raad en Gemeente om 's anderen daags weder te vergaderen. Eenige Perſoonen

wa-

waren gevat; doch werden kort daar naa weder ontslaagen. Behalven een Soldaat, die tot acht dagen zittens op water en brood en eene tweejaarige gevangenis verweezen werd; en een Vrouwspersoon, dat in het oproerig gewoel deel genomen hadt, en bekend stondt aan het Huis van PUTMAN veel verkeerd te hebben, uit welke men dagt eenige nadere Opening, met betrekking tot het bedryf der Gildens, te zullen kunnen haalen.

Gedaane Afkondiging.

De oproerige beweegingen van den voorigen dag bewoogen den weder vergaderden Raad en Gemeente tot het herhaalen eener Afkondiginge tegen dit ruststoorend bedryf; by welker afleezing, die veel Volks Stadhuiswaards lokte, de gewapende Burgers, die de wagt betrekken zouden, geschaard stondt. Uit Raad en Gemeente was eene Commissie benoemd, bestaande uit de Burgemeesters SLOET, G. J. JORDENS, WEERTS en TICHLER, en de Gemeenslieden L. BANNIER, TERPSTRA, H. J. JORDENS, BUDDE, DUMBAR, G. J. JACOBSON, 's GRAVESANDE en BESIER.

Verzoekschrift en eischen der nieuwe Gecommitteerden.

Men hieldt intusschen aan met het meermaals betoonde misnoegen tegen de Regeering in geschrifte dezelve onder 't oog te brengen. Een allerdoorsteekendst blyk hiervan was een Verzoekschrift, door de nieuwe Gecommitteerden, den achttienden van Louwmaand, ingeleeverd. Vier eischen behelzende. —— In de *eerste plaats* wilden zy alle Raadpleegingen over de Ontwerpen van Provinciaale en Stedelyke Regeerings

I. BOEK. — 1787. rings Reglementen, zo by de Commissie van Raad en Gemeente, als by de Magistraatsleden gestaakt; allen ontslag van Eeden, wegens het Provinciaale en Stedelyke, ingetrokken, en alles wat deswegen geschied mogt weezen, vernietigd en het oude in kragt hersteld hebben. — *Ten tweeden* vorderden zy spoedige schriftlyke verzekering, dat de Gildens en Burgery zouden gehandhaafd worden by derzelver Regten en Voorregten; om bovenal geen *Roomschgezinden*, behalven de reeds by *Usurpatie* toegelaaten *Mennonieten*, daar in te gedoogen. — *Ten derden* eischten zy even zodanig eene verzekering, dat geen *Roomschgezinden* en *Mennonieten*, voor Stembevoegden of Stemgeregtigden over de Privilegien en Voorregten der Gildens, en die geene, welke aan het Burgerregt verknogt waren, zouden erkend worden (*). — *Ten vierden*, dat, binnen korte dagen, de Burger-gecommitteerden door hun gewraakt, voor wettig afgezet zouden aangemerkt, en de door hun nieuw benoemden alleen voor wettig gekoozene erkend worden.

„ Anders," dit lieten zy 'er woordlyk op volgen, „ zouden Gildens en Burgery „ zich in de dringende noodzaaklykheid „ bevinden, om, zo dit Adres wederom „ als voorheen, het zy in een of ander „ opzigt, mogt van de hand geweezen, „ of

(*) Men zie, wegens deezen haat tegen *Roomschgezinden* en *Mennonieten* te *Deventer*, onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 71.

„ of met een verwylend ſtilzwygen beant-
„ woord worden, tot hun leedweezen,
„ ſchoon met wederzin, de toevlugt moe-
„ ten neemen tot die wegen en middelen,
„ welke hun, tot bereiking van dit een
„ en ander, nog waren overgebleeven om
„ zich tegen allen wyderen indragt in haa-
„ re dierbaarſte en onſchatbaarſte Regten
„ en Voorregten, onder GODS afgeſmeek-
„ ten Zegen, met alle bedaardheid, doch
„ te gelyk met alle gepaste Cordaatheid,
„ te beveiligen."

De oude Gecommitteerden een Inſinuatie hunner Afzettinge t'huis gezonden.

Aan de oude Burger-gecommitteerdens, zo zeér by deeze Partye in haat, zonden de nieuwe eene Inſinuatie t'huis, by welke zy vervallen verklaard werden van hun Post, en men voor van geener waarde hieldt, wat zy te zamen, of afzonderlyk, in naam van Gildens of Burgery, mogten verrigt hebben, met gedreigde ſchavergoeding op hunne Perſoonen en Goederen. —— Van deeze Inſinuatie gaven de oude Gecommitteerdens kennis aan den Raad en de Gezwoorene Gemeente.

Eenige Regeeringsleden des moede, willen hun post nederleggen, en de Stad verlaaten.

Dit driftig, dringend en dreigend voortſlaan, deezer ſteeds woelende Partye, bragt te wege dat een aantal der Regenten, die zo langen tyd reeds tegen dien ſtroom hadden moeten oproeijen, des verdrietig wordende, verklaard hadt, liever terſtond van het Raadhuis te zullen aftreeden, hun Regeeringsampt nederleggen, en buiten de Stad te gaan woonen, dan de laatst gedaane Voorſlagen toeſtemmen. Dit door de Stad bekend geworden, deedt de veront-

L. BOEK. 1787. waardiging tegen de Opstookers dier buitenspoorige beweegingen, en vooral tegen PUTMAN, den Steller van het Verzoekschrift, gaande worden, als mede het besluit neemen om zich te vereenigen, en die bedoelingen der onruststookende Partye daadlyk te keer te gaan.

Adres te hunner bemoediging. Ten deezen einde strekte een ter tekening gelegd Adres, by 't welk de Ondertekenaars verklaarden, „ dat zy den critieken en verwarden toestand der Stad *Deventer* en derzelver weldendende Burgery thans met de uiterste aandoening beschouwende, zich verpligt vonden, om, als cordaate Vaderlanders, de Magistraat en Gezwoorene Gemeente, tot alle cordaate Besluiten aan te moedigen; als ook om de vrywillige Burgermilitie onder de wapenen te houden; ten einde de Deliberatien, welke door Raad en Gemeente genomen mogten zyn, of nog genomen mogten worden, om het schadelyke en drukkende Regeerings Reglement te vernietigen; de Rust en Veiligheid in de Stad, welke door een oproerige hoop scheen verbrooken te zullen worden, te herstellen en te bevestigen, met alle kragtdaadige middelen; ja, des noods, met Lyf en Goed, te zullen helpen maintineeren, om zo, onder GODS Zegen, de Rust en Veiligheid te herstellen, en by de eerste oproerige beweegingen, als Mannen van Eer, cordaat met de Wapenen voor het Raadhuis te verschynen."

Dit

Dit getekend, en op den twintigsten van Louwmaand, door zes Burger-officieren, aan Raad en Gemeente ingediend Adres, was daar hoogst welkom. Raad en Gemeente betuigden schriftlyk hun genoegen, wegens den Yver der goede Burgeren en Ingezetenen, die zich by hun hadden willen vervoegen met de gedaane verklaaringen van bereidvaardigheid, om van hunnen kant alles toe te brengen wat strekken kon om de noodige verbetering, in de Regeeringswyze, te wege te brengen, en inmiddels de rust en veiligheid binnen de Stad te bewaaren. Zy verzekerden de Inleeveraars van hun besluit, dat voor alle die geenen, welke, ter gelegenheid van die beveiliging, mogten verminkt, gekwetst of gedood, als mede voor hunne Weduwen en Weezen, van Stads wege, zou gezorgd worden.

Hoe welkom, en daar op gemaakte schikkingen.

Desgelyks vernamen zy met welk een oog de Commissie het ingediend Verzoekschrift der onophoudelyk woelende Burgeren inzag, „ als, schoon onder bedekte „ uitdrukkingen, voornaamlyk bedoelende „ om de Oranjeparty, binnen *Deventer*, we„ der op den throon te helpen; dat de „ Regeering genoeg betoond hadt ongene„ gen te zyn, om aan de Verzoeken, „ duidelyk strekkende om den nadeeligen „ Stadhouderlyken invloed te behouden, „ de Stad en Provincie onder het Oranje„ juk te brengen, te voldoen. —— Dat, „ hoewel een groot aantal Regenten, zelfs „ verklaard hadt liever op 't oogenblik het „ Stadhuis en hunne Posten te willen ver-

Hoe men het ingediende Verzoekschrift inzag.

L. BOEK. 1787.

„ laaten, en zich zelfs met 'er woon na „ elders begeeven, dan daar aan toegee- „ ven, en onder eene Burgery, die toonde „ hun te wantrouwen, en aan de oprok- „ kening van een Oranjecabaal gehoor te „ geeven, te blyven woonen, het egter „ niet aan de zodanigen ontbrak, welke „ oordeelden, dat niet te moeten doen, „ vóór dat zy daar toe, ingevolge van de „ Bedreigingen, in dat Verzoekschrift dui- „ delyk opgesllooten, door overmagt van „ geweld genoodzaakt werden.

Welke maatregels men ter weeringe van 't zelven noodig oordeelde.

Dat de Commissie, schoon nog niet in staat om een volledig verslag op dat Verzoekschrift aan te brengen, oordeelde, dat Raad en Gemeente inmiddels de noodige orders behoorden te stellen, „ om de Rust „ en Veiligheid binnen de Stad te bewaa- „ ren, waar toe onder andere zou kunnen „ dienen, by deezen te bepaalen, dat alle „ Schade, die een iegelyk binnen *Deventer* „ woonagtig, door openbaar Geweld, in „ deeze tydsomstandigheid, mogt lyden, „ uit de Stads Kasse, zou worden hersteld."

Wyders vertrouwde de Commissie binnen kort te zullen kunnen toonen, „ dat „ de Requestranten, door den Insteller „ van het Request elendig misleid waren, „ dat men hun, tegen hun eigen oogmer- „ ken, hadt doen aanwerken, en 'er dus „ grond van hoope was, dat zy van hun- „ ne dwaalingen zouden te rug komen."

Dit Verslag vondt onmiddelyke goedkeuring van Raad en Gemeente, die de Commissie van het Defensieweezen tot het

het doen der noodige voorzieningen volmagtigde. L. BOEK.

Zodanigen onder de *Deventersche* Burgers, die buiten staat waren, of het ongeoorloofd rekenden, de Wapenen te gebruiken, bleeven niet werkloos, maar toonden hunne geneigdheid voor de toenmaalige Regeering, en hunnen afkeer van de woelingen der Tegenpartye, door een ernstigen aandrang om de Stigters en Bevorderaars van de misleiding der Burgeren op te speuren, en naar regten, tegen dezelve te handelen, en de door hun misleide Burgers tot betere gedagten en maatregelen, op de best mogelyke wyze, te rug te brengen; met toezegging om, naar hun uiterste en beste vermogen, alles te willen bybrengen, wat zy tot bescherming en ondersteuning der hooge Regeering, oordeelden te kunnen doen.

1787. Dit ook aangedrongen door geen Wapenhandelende Burgers.

Eenigen der Kerkleeraaren, zo van de *Fransche* en *Nederduitsche*, als *Doopsgezinde* Gemeente, trokken zich de zaak van de toenmaaligen Raad en Gemeente ten ernstigsten aan. Den Leeraar der *Fransche* Kerk VILLEPOIX, ging naa, dat hy in persoon de wagt gewapend betrok, en liepen de Predikanten VAN EYKEN, SUERMOND (*), HOGEWAL en BOSVELDT, met KUIPER Leeraar der *Doopsgezinden*, als Voorstanders der

Kerkleeraaren aan de zyde der Regeeringe.

(*) Deeze hadt zich, in den voorleden Jaare, bovenal doen kennen als een rechtschaapen Vaderlander, toen hy, op den Keurdag der Regeering, eene Leerreden hieldt, waar in hy het *Geluk van een Volk onder eene verstandige en brauve, het Onge-*

L. BOEK. —— 1787. der Regeeringe, en Wederpartyen der Misnoegden, op eene haatelyke wyze in 't oog der Stadhoudersgezinden, die geene smaadredenen te lasterlyk vonden, om dezelve tegen hun uit te braaken.

Sterk Besluit op het Verzoekschrift genomen. Het leedt niet lang of Raad en Gemeente nam, ten opzigte van het zo veel gerugtsmaakend Verzoekschrift, een sterk besluit, hier op neder komende, dat dit Adres, als behelzende verzoeken, die rechtstreeks tegen de uitdruklyke begeerte van verre het aanzienlykste gedeelte der Burgerye aanliepen, alle beantwoording, van de zyde der Regeeringe, onwaardig was, en derzelver hoogste verontwaardiging verdiende. —— Dat voorts Raad en Gemeente, zich houdende aan de gronden van het antwoord op voorige Adressen gegeeven, thans, voor de laatste maal, de Inleeveraars op 't ernstigste aanpreezen en gelasten, om, naa het ontvangen van dit Raadsbesluit, zich stiptlyk te onthouden van, op eenigerhande wyze, zich als Gecommitteerden en Keurnooten van Gilden en Burgery te gedraagen, en Gilden of andere Collegien, in die hoedanigheid, by een te roepen. Wie zich strydig hier mede gedroeg, zou onmiddelyk verklaard worden zyn Burgerregt verbeurd te hebben: ook zouden de zodanigen, dewyl men hun niet langer kon aan-

geluk van 't zelve onder eene verstandlooze en ongeschikte Regeering, schetste. Dit meesterstuk van vaderlandlievende welspreekenheid werd te *Deventer* by G. BROUWER uitgegeeven.

aanmerken als door den Insteller van het Adres misleide Persoonen, verantwoordelyk weezen voor alle onrustige Beweegingen en derzelver gevolgen, welke door hun toedoen, vervolgens in *Deventer* zouden ontstaan, waar voor zy straffe, naar bevinding van zaken, zouden te wagten hebben.

L. BOEK. 1787.

Besluit de Gilden betreffende.

Ten naderen bedwange van deezen onrust berokkenenden geest strekte een Besluit, op dien zelfden tyd genomen, en aan de Olderlieden der Gilden toegezonden, by 't welke Raad en Gemeente het denkbeeld tegen gingen, waar op het door hun gewraakte Verzoekschrift gegrond was, en 't geen men ingang zogt te doen krygen, als of de Gilden, op zich zelven beschouwd, eenig regt zouden hebben, om zich met Regeeringszaaken te bemoeijen, en zelfs de Regeeringsleden van derzelver Posten feitlyk te mogen verlaaten, daar door inbreuk doende op de Regten in 't algemeen aan de goede Burgery toebehoorende, onder welke de Gildebroeders zelve behoorden. Verklaarende dat Raad en Gemeente geene andere Regten aan de Gilden konden toekennen dan die op derzelver Gildezaaken betrekking hadden. Hier toe riepen zy een Raadsbesluit in van den Jaare MDCLXXXIII, waar by de Olderluiden van de Gilden verboden werd de algemeene Gilden te zamen te roepen, dan alleen over zaaken het gemeene Gildenhuis raakende; ten zy zy daar toe byzonder verlof verkreegen mogten hebben van de Heeren des Raads

I. BOEK. 1787.

over de Gilden; met verder verbod aan de Gilden om anders, dan ieder afzonderlyk, by een te komen, en om zich met andere zaaken, dan die hun byzonder Gilde raakten, en wel byzonder om zich met zaaken van Regeeringe te bemoeijen. —— De Aankondiging, wegens de Vryheid welke voorts ieder hadt om zyne gevoelens ten aanziene van de Staatsgesteldheid te mogen uiten, in den voorleeden Jaare gedaan (*), werd thans hernieuwd.

Verzoekschrift de Regeeringsverandering betreffende, door VAN DER MARCK overgeleeverd.

De Hoogleeraar F. A. VAN DER MARCK, een sterke steun des Patriottischen Aanhangs in *Deventer*, leeverde aan 't hoofd eener Burgercommissie, uit naam van een aantal Ondertekenaaren, een Verzoekschrift in, betrekking hebbende op de binnen weinig dagen aanstaande Regeeringsverandering, gepaard met een ter zaake dienende Vooraffpraak. In 't zelve zich beklaagd hebbende over de vertraagingen der Invoering eens verbeterden Stads Regeerings Reglements by aanhoudenheid in den weg geworpen, om ware het mogelyk eene geheele verydeling te bewerken, betuigden zy te begrypen, dat het, uit hoofde van de kortheid des tyds, niet wel mogelyk was, vóór de aanstaande keur, een geheel verbeterd Réglement, in plaats van het Oude, daar te stellen; dewyl het niet denkelyk was, dat onder een vry groot aantal van Menschen, de gevoelens der Meerderheid, over elk byzonder punt, van het Nieu-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 75.

Nieuwe Reglement zouden overeenkomen; doch durfden zy tevens, als eene beweezene waarheid aanneemen, dat de gansche weldenkende Burgery hier in, als een der voornaamste gronden van Verbetering overeenstemde, „ dat voortaan alle Stadhouderlyke Invloed op de Verkiezing van de „ Regeering der Stad *Deventer* behoorde „ op te houden; en deeze van de Burgery „ alleen, als den wettigen Souverain, af„ hangelyk moest zyn."

L. BOEK. 1787.

Op dien grondslag vestigden zy hun Verzoek, „ dat vóór de aanstaande Keur „ een Besluit ter afschaffinge van het oude „ Reglement, voor zo verre het de Stad „ *Deventer* betrof, mogt worden genomen; „ dat voorts de Magistraatspersoonen, die „ op aanstaande *Petri-dag* zouden gekoo„ zen worden, zonder des Stadhouders „ goedkeuring, daadlyk in den Eed zou„ den genomen worden: naa dat zy egter „ alvoorens allen, hoofd voor hoofd, ver„ klaard zouden hebben, genegen te zyn „ om van goeder harten mede te werken „ tot een nieuw en verbeterd Reglement, „ waar by de Regeering vry en van den „ Stadhouder onafhangelyk werd gesteld, „ en de keur der Gemeenslieden, volgens „ een Plan nader te bepaalen, aan de Bur„ gery werd overgelaaten."

Niet vrugtloos was dit Verzoekschrift ten, twee dagen, daar op volgenden, Keurdags. Wanneer door de Gezwoorene Gemeente zelve de plaats eens Medelids, opengevallen door het afsterven van Mr.

Regeeringsverandering.

L. BOEK. — 1787.

JOOST JORDENS, vervuld werd met de Persoon van GERARD SCHIMMELPENNINCK *Junior*. Vervolgens werden door dezelve uit het Collegie van de Magiſtraat verlaaten de Heeren Mr. GERH. GYSB. JOAN VAN SUCHTELEN, Mr. SIBR. DE SCHEPPER, M. W. ANT. EEKHOUT, Mr. J. L. BOSC DE LA CHALMETTE en JOAN VAN SUCHTELEN, voor welken tot nieuwe Burgemeesteren verkooren en terſtond in den Eed genomen werden de Heeren Mr. GERH. JAC. DUMBAR, Mr. GERH. JOAN JACOBSON, Mr. JAN JELLE BANNIER en Mr. ADAM VYFHUIS. Zonder eenige ruſtſtoorende beweeging ging deeze Regeeringsverandering toe. Een gedeelte van de vrye Burger Krygsmagt was, uit voorzorge, by het Raadhuis geplaatst. — Verwierf de Kerkleeraar SUERMOND, in den voorleeden Jaare, door zyne Leerreden vóór de Keure gedaan, veel eers by de Patriotten, men zwaaide nu den wierook van lof toe aan de thans gehouden Kerkleerreden van diens Amptgenoot BOSVELDT.

By voorraad ontworpen Artykelen.

De Patriotten voet en veld winnende in *Deventer*, lagen, by voorraad, eenige Artykelen, welke als Grondwetten zouden kunnen dienen ter Tekeninge. By dezelve werd de Oppermagt aan het Volk toegekend; het jaarlyks openleggen der Stadsrekeningen bepaald; als mede dat de Burgers niet anders, dan naar Wetten in onze Landtaal beſchreeven, zouden geoordeeld worden, en de vastſtelling van de Vryheid der Drukperſſe.

Gee-

Vrees voor de Oranjeparty in *Deventer*.

Geene geruste voortgang in het werk der Hervorminge was het lot der *Deventersche* Patriotten. Reden van dugten greep hun eerlang aan, toen, in het nabuurig *Gelderland*, by het ontwapenen der Genootschappen en Schutteryen, het draagen van Oranjetekenen doorbrak. Dit vreesden zy mogt tot *Deventer* overslaan, waar het groot aantal Stadhoudersgezinden, wel bedwongen, maar geenzins te ondergebragt was, en zeker een gunstig tydstip afwagtte om zich over dien dwang eerlang wraak te verschaffen.

Zwolsche Hulp aan de Patriotten.

Vrees dat deezen, door aan Burgerplaageryen reeds gewoon Krygsvolk van *Gelderschen* bodem geholpen, de handen mogten uitsteeken en binnen *Deventer* eene deerlyke rol speelen, bewoog de Patriottische Party te dier Stede om een aantal *Zwollenaars*, ten hunnen bystand, in te roepen, die onverwyld opkwamen, en ten getale van honderd en vyftig, op den acht en twintigsten van Zomermaand, binnen trokken.

Gevegt by het Burgersocieteits huis der Prinsgezinden.

Eenigen hunner, 's volgenden daags vroeg, voor by het Huis gaande waar de *Oranjegezinden* vergaderden, en boven de deur *Burger-societeit* leezende, traden binnen, en eischten Morgendrank. De Kastelein weigerde dien te tappen: dewyl het geen openbaar Huis was; maar aan eene Societeit toebehoorde. Hy verwittigde de Leden van het voorgevallene, en werden deezen dien morgen by een geroepen, tegen den tyd dat men een beloofd herhaald be-

zoek

L. BOEK. — 1787. zoek der *Zwollenaaren* verwagtte. Zy kwamen en vorderden Morgendrank. Op last der Leden ſloeg de Kastelein dien eisch af. Dit hadt hoogloopende woordwisſeling van wederzyden ten gevolge. De Leden van het Burgercorps des verwittigd, begaven zich na de Alarmplaats. Met zeer weinig Manſchap ſchoot de eerst gereed zynde Officier toe, en deedt, daar reeds van den anderen kant, zo zommigen willen, geſchooten, althans geweld gepleegd was, terſtond vuuren, met dien uitſlag, dat drie Leden der Societeit terſtond ſneuvelden, en twee kort daar naa aan de bekomene wonden overleeden. Geen dooden, maar eenige Gekwetſten, telden de Gewapende *Deventerſche* Burgers. Verbitterd namen zy het Huis, welks toegangen terſtond bezet werden, in. De Genootſchapsleden, in 't naauw gebragt en voor de wraak der getergde Burgeren dugtende, zogten een goed heen komen, met over dak en muuren te klimmen, en zich in nabuurige huizen te bergen. Veelen ontkwamen het. Dan by het onderzoek dier huizen vondt men nog een twintigtal, wier naamen opgeſchreeven; doch zonder eenig leed, op vrye voeten geſteld werden. Inmiddels hadt men de Stads Poorten geſlooten.

Hetzelve onderzogt en geſlooten. Het Geregt toeſde niet met het Societeitshuis te doorzoeken, en de Papieren na het Stadhuis te doen brengen. Twee Perſoonen, die zich voor hoogst oproerig hadden doen kennen, werden in hegtenis genomen, en drie Officieren der Burgery, die

die Leden deezer Societeit geweest waren, onbekwaam verklaard om de Stad te dienen, De vernietiging der Societeit volgde welhaast, wordende de Leden verboden, om, waar het ook zyn mogt, Vergadering te houden, onder bedreiging van als Verstoorders der openbaare rust te zullen gestraft worden. Men rekende het aantal der Leden op omtrent vyf honderd. —— De stoorenis deezer by de Patriotten lang gehaatte Zamenkomst, in het Huis het *Dorstige Hart*, was wel van veel beduidenis; doch bragt de woelende Party niet te onder. Vrees dat deeze verbitterd het hoofd zou opsteeken, deedt het binnen trekken van nog honderd en vyftig Gewapende Schutters uit *Bathmer* en *Ryssen* een geluk rekenen.

De Schuttery deels ontwapend.

De bekende vermengde gesteldheid der Schutterye bewoog de Regeering de geheele Burgery te ontwapenen, uitgenomen de Officieren en verdere Leden van de Burger-vaandelen, die onder het Burger-corps dienst deeden, als zynde volkomen bevoegd om de wapenen, even als voorheen, te blyven draagen, en tot verdeediging van Stads Vryheid en Onafhangelykheid te gebruiken. Hier toe werd ook gelegenheid gegeeven aan allen, die gereed en geneegen waren, terstond op het Stadhuis te verschynen, en deeze Verklaaring af te leggen. „ Ik beloof en verzeker, dat ik deeze „ Stad, naar myn beste vermogen, tegen „ de Wederinvoering van den voorigen „ Stadhouderlyken Invloed, en tegen allen

„ ge-

I. BOEK. 1787. „ geweld van deszelfs Voorstanders getrouwlyk zal helpen beschermen, en dat „ ik daar toe de Bevelen van de Regeering behoorelyke gehoorzaamheid zal „ bewyzen!" —— Het gevolg deezer Afkondiging was, dat het grootste gedeelte der Schuttery, ten getale van ruim vier honderd man, ontwapend wierd. Des niet tegenstaande kon men door de verleende hulp de wagten verdubbelen. Tot meerder zekerheid plantte men voor het Raadhuis het Geschut.

Voorzorge, ten opzigte van het *Geldersch* Krygsvolk digt by *Deventer* gelegerd. Van binnen was, door de gemaakte schikkingen, de vrees voor oproerige beweegingen en gewelddaadigheden wel verminderd; doch het duchten voor alle stoorenis niet geweeken. Op *Geldersch* Grondgebied, zeer digt onder de Stad, by de Herberg *de Dood*, aan de overzyde van den *Ysel*, hadt eenig *Geldersch* Krygsvolk, zo Voetknegten als Ruitery, post gevat. Deezer nabyheid ergerde eenigen der Vrycorporisten binnen *Deventer* zich bevindende, en anderen, vol heete drift, wilden 'er op los gaan, om ze te verjaagen. De *Deventersche* Regeering, bevroedende, dat dit Krygsvolk door Staaten van *Gelderland* was afgezonden, ter dekkinge der nabuurige Ridderlyke Huizen, en de Ingezetenen op de *Veluwe*, deedt de Schipbrug wegneemen, om daar door een geval te voorkomen, waar aan men de eerste oorzaak van openbaare vyandschap tusschen *Overysel* en *Gelderland* zou kunnen toeschryven. —— Zy deedt meer. Eene Afkondiging van de na-

nabyheid deezes *Gelderschen* Krygsvolks en de daar uit te vreezene vyandlykheden tusschen 't zelve, de Burger-militie en Hulpbenden spreekende, gelastte de aangestelde Stads Bevelhebbers G. J. DUMBAR, G. J. JACOBSEN en A. G. BESIER, de noodige voorzieninge te doen, dat, zo lang 'er geen Aanval op de Stad gedaan werd of zulk bedryf gepleegd, waar uit genoegzaam bleek, dat het oogmerk deezes Krygsvolks zou zyn om de Stad vyandlyk aan te vallen, de Burger-militie en Auxiliairen te bevelen geene daaden van geweld, hoe genaamd, te pleegen; schoon zelfs dit Krygsvolk, onvermoedelyk op Stads Grondgebied, over den *Ysel* gelegen, mogt verschynen, of eenige andere onbehoorelyke daaden bedryven, waar van, op eene andere wyze, dan door middel van Geweld, Voldoening kon bekomen worden. Men hadt deswegen ten spoedigsten verslag te doen. —— Ter verdere voorkominge van dusdanige onaangenaame ontmoetingen hadden gemelde Stads Bevelhebbers de noodige bevelen te geeven, dat, zo lang dit Krygsvolk daar gelegerd bleef, de *Overysselsche* Burgermilitie en Hulpbenden zich moesten onthouden om op het Grondgebied van *Gelderland*, als mede op dat van *Overyssel* over den *Ysel* gelegen, met Zydgeweer of andere Wapenen, te verschynen, onder bedreiging van gestrenge straffe voor de Overtreeders.

L. BOEK. —— 1787.

Intusschen betoonde de *Deventersche* Regeering niets te verzuimen, 't welk de Stad aan

De Stad in staat van Ver-

L. BOEK. 1787. dediging gebragt. aan den Ysselkant, waar men nu Ponten, in plaats van de Schipbrug, bezigde, in staat van verdeediging kon stellen; terwyl men aan de Landzyde nieuwe Verschansingen aanlag, en dien arbeid met allen yver voortzette. —— *Deventer* verstrekte ter wykplaats voor Jonkheer VAN DER CAPELLEN TOT DE MARSCH, naa de Omwending in *Gelderland* met zyn geheele Huisgezin derwaards gevlugt; als mede voor Jonkheer VAN DER CAPELLEN TOT RYSSELT, Burgemeester te *Zutphen*.

Brief van *Deventer* aan Staaten van *Gelderland*, wegens het gedrag des *Gelderschen* Krygsvolks. Geen ydele vrees hadt de Magistraat van *Deventer* bevangen, als dezelve voor onaangenaamheden van dit naby gelegerd *Geldersch* Krygsvolk dugtte. Het leedt slegts twee dagen naa het doen der gemelde voorzorgdraagende Afkondiging, dat zy zich in de onaangenaame omstandigheid bevondt om Staaten van *Gelderland* eenen Brief, op den negenden van Hooimaand, toe te schikken, van deezen bewaarenswaardigen inhoud; en die wy te meer afschryven, om geene door Partyschap vergrootte of verkleinde berigten aan te roeren. —

„ Wy agten het, ten einde ons voor on-
„ ze goede Burgeren en Ingezetenen on-
„ verantwoordelyk te stellen, van onzen
„ pligt, niet langer te zwygen; maar U
„ Ed. Mog. te kennen te geeven, dat wy,
„ vernomen hebbende, hoe U Ed. Mog.
„ goedgevonden hadden, een Corps Troe-
„ pes op de Grenzen van deezer Stads
„ Jurisdictie, en als onder den rook van
„ de Stad, te doen cantonneeren, al aan-
„ stonds

„ stonds beducht geweest zyn, dat eene L.
„ Militie, die binnen de eige Steden van BOEK.
„ U Ed. Mog. Provincie zo weinig in ——
„ Discipline gehouden wordt, en de groot- 1787.
„ ste balddaadigheden pleegde, op het
„ Platteland gelegd, en dus nog minder
„ in bedwang zynde, zich vooral aan geen
„ minder Geweldenaaryen zou schuldig
„ maaken.

„ Ook heeft de uitkomst onze vrees
„ ten vollen bevestigd. Want, om nu niet
„ eens te spreeken van werklyke Violatie
„ van ons Territoir, waar op zich van die
„ Manschappen reeds eenigen gewapend
„ vertoond hebben, zyn wy in 't zekere
„ onderrigt, dat de Hoven van onze In-
„ gezetenen, die hier op *Velawsch* Terri-
„ toir voor onze Stad liggen, als mede
„ derzelver Buitenplaatzen, verder op in
„ *Veluwe* gelegen, dagelyks, op de brutaal-
„ ste wyze worden geplunderd en gerui-
„ neerd. —— Immers, hoewel wy niet
„ willen affirmeeren, dat al dit Geweld
„ door de Militairen alleen gepleegd wordt;
„ maar zelfs reden hebben om vast te stel-
„ len dat dezelve door eenige kwaadaarti-
„ ge uitgeweeken Ingezetenen onzer Stad als
„ ook waarschynlyk door Opgezetenen van
„ U Ed. Mog. Provincie, worden gehol-
„ pen, is het egter zeker, dat het leggen
„ van die Militie daar ter plaatze, als de
„ eenige oorzaak, van alles moet aange-
„ merkt worden.

„ Misschien zullen U Ed. Mog. reeds
„ onderrigt zyn van de zorgvuldige maat-

I. BOEK. — 1787.

„ regelen, die wy hebben in 't werk ge-
„ steld, zo door het afneemen van onze
„ Ysselbrug als anders, op dat de Ingeze-
„ tenen, wier Goederen geene betere be-
„ handeling ondergaan dan of dezelve door
„ gedeclareerde Vyanden overweldigd wa-
„ ren, en die voor hunne Persoonen zelve
„ geene veiligheid verwagten kunnen, in-
„ dien zy, ter bezorging van hunne zaa-
„ ken zich op U Ed. Mog. Territoir be-
„ geeven wilden; ja, die zich, op den
„ grond van onze eigene Jurisdictie, geene
„ genoegzaame zekerheid belooven dur-
„ ven, door eene rechtmaatige verontwaar-
„ diging gedreeven, de Verstoorders van
„ hunne Rust en de Vernielers van hunne
„ Have niet met geweld te keer gaan en
„ van hun eigendomlyk Land afdryven.
„ Dan wy willen niet onderstellen, dat U
„ Ed. Mog. van alles een getrouw en on-
„ zydig verslag bekomen; dewyl wy het
„ onmogelyk agten, dat U Ed. Mog. dan
„ niet aanstonds ordere zouden stellen; ten
„ einde niet alleen de Schuldigen te doen
„ straffen; maar ook de Officieren zo Po-
„ litiek als Militairen, onder wier oog dee-
„ ze Gruwelen zonder tegenstand gepleegd
„ worden, tot hun pligt te doen weder-
„ keeren; en die bedenking is het welke
„ ons heeft doen besluiten, U Ed. Mog.
„ dit egte narigt te doen toekomen.

„ Geenzins hebben wy voor te ontvein-
„ zen, (want waar toe zouden zodanige
„ omwegen langer dienen?) dat de Poli-
„ tieke Denkwyze der Staaten van onze

„ re-

„ respective Provincien thans zeer verre „ uit elkander loopen; doch, daar Ridder- „ schap en Steden altoos getoond hebben, „ niets meer ter harte te neemen dan dat „ alle Dissensien, door Bondgenootschap- „ lyke schikkingen, mogten worden geter- „ mineerd, en daar wy als nog opregtlyk „ betuigen voor ons in die zelve denkwy- „ ze te continueeren, meenen wy, met „ regt, te mogen verwagten, dat U Ed. „ Mog. thans naar waarheid onderrigt, wel „ ten eersten orders gelieven te stellen, „ dat bovengemelde Troepen ten minsten „ zo verre van onze Jurisdictie geëloig- „ neerd worden, dat onze Ingezetenen vei- „ lig kunnen uit- en ingaan, en hunne „ Goederen, die zy zich, in vertrouwen „ op de Protectie van den Souverain, op „ U Ed. Grondgebied geacquireerd heb- „ ben, gebruiken.

„ Wy meenen in deezen niets te vor- „ deren, dan het geen, naar de strikste „ regelen van billykheid, niet geweigerd „ zal kunnen worden: dan, zo nog andere „ motiven noodig waren, om U Ed. Mog. „ te persuadeeren, zouden wy 'er kunnen „ byvoegen, dat, daar alle deeze balddaa- „ digheden, onder het draagen van *Oranje* „ *Leuzen*, het geschreeuw van *Oranje!* en „ het speelen van *Oranje-deuntjes* gepleegd „ worden, het zeer te dugten is, dat hier „ door onder onze Ingezetenen, ja onder „ de geheele Natie, het denkbeeld zal ge- „ voed worden, dat het Huis van *Oranje* „ niet beter dan met schending van de ge-

I. BOEK 1787.

„ heiligste Regten der Ingezetenen kan „ worden gediend; als mede, dat het na- „ laaten van zodanige mesures het aanzien „ moet hebben, als of U Ed. Mogenden „ Troepes het voorneemen hadden van on- „ ze Ingezetenen zo lang te tergen, tot „ dat het uitgeput geduld tot wederwraak „ oversloeg, en daar uit een Pretext te „ neemen, om op ons Territoir in te bree- „ ken, en daar insgelyks hunne Roof- en „ Plunderzugt den teugel te vieren.

„ Alles wat wy verlangen, is, dat U „ Ed. Mog. met daaden mogen toonen, „ de aanleidingen tot eenen Burgerkryg te „ willen vermyden, terwyl wy, van on- „ zen kant, voor de geheele wereld kun- „ nen betuigen, daar toe het onze gedaan „ te hebben, en, wat ook gebeure, op „ de regtmaatigheid van onze zaak ver- „ trouwende, alles zullen aanwenden, om „ onze Vryheid en Onafhanglykheid te „ bewaaren, en vastlyk staat maaken van „ alle Weldenkenden onder de gansche „ Natie te zullen worden ondersteund."

Nader schryven en bepaalder klagten.

Vrugtloos waren deeze klagten, vrugtloos deeze betuigingen, vrugtloos deeze aanmaaningen en waarschuwingen. Met geen antwoord verwaardigd, en blootgesteld blyvende aan dezelfde en nog hooglooppender schennissen, vervoegde de *Deventersche* Regeering zich anderwerf, op den zestienden dier zelfde Maand, by eenen Brieve, aan het Hof van *Gelderland*, waar in zy, naa beklag over het niet beantwoorden met woorden of daaden aan hun voorgaand

gaand schryven, vermelden, het zyn de eigene woorden, „ dat gisteren avond om„ trent half acht uuren de jongste Zoon „ van den Oversten PLETTENBERG, en „ een Ingenieur, naar gissing RAPPART „ genaamd, beide in U Ed. Mog. Provin„ cie Garnisoen houdende, hebben kunnen „ goedvinden om op ons Territoir, in de „ Herberg de *Oude Strookap* door GERRIT „ TEMPELMAN bewoond wordende, te ko„ men, denzelven, nevens nog een ander „ Persoon, JAN REKES genaamd, te dwin„ gen om *Oranje* aan de hoeden te doen, „ en hun, op de gedaane verweigering, „ met geweld daar toe te willen noodzaa„ ken. —— Dat vervolgens gemelde PLET„ TENBERG en de Ingenieur de Glazen en „ alle Meubels, zo beneden als boven in „ 't Huis aan stukken geslaagen, de Bed„ den doorgesneeden, en alles zodanig heb„ ben verwoest, dat men zulks van de „ Barbaarsche Volken niet erger zou kun„ nen verwagten, zo als dit een en ander „ uit de hier bygevoegde Informatien zal „ kunnen blyken (*). Waar uit U Ed. „ Mog. teffens zullen kunnen verneemen, „ dat, naa dat PLETTENBERG en de Inge„ nieur de Glazen hadden ingeslaagen, ee„ nige Boeren, uit U Ed. Mog. Provin„ cie,

LI BOEK. 1787.

(*) Deeze beëedigde *Informatien*, die de gepleegde Geweldenaaryen met alle de byzonderheden, grootlyks tot verzwaaring dienende, vermelden, kan men leezen in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 2182—2188.

I. BOEK. 1787.

„ cie, die, even gelyk de genoemde Officieren, de Oranje Leus droegen, zich „ by hun vervoegd en dezelve in de verder „ gedaane Plunderingen geholpen hebben. „ Daaden," dus vervolgen zy, „ die „ wy niet anders dan als eene Vyandlyke „ Aggresfie en Schendingen van ons Sou„ verain Territoir kunnen noch mogen be„ fchouwen, en die ons dus volkomen „ Regt geeven om daadlyk tot geweldige „ Maatregelen, ter beveiliging van onze „ Ingezetenen, en ter bewaaring van ons „ Gezag, toevlugt te neemen, en dus te „ voldoen aan de begeerte onzer Ingezete„ nen, die, alle deeze Geweldenaaryen, „ onder hun oog gepleegd ziende, ten ein„ de van hun geduld geraakten, en zich „ tot de billykfte Wederwraak zagen aan„ gefpoord. —— Daar wy egter gelukkig „ zyn geflaagd om de gistende gemoede„ ren tot bedaaren te brengen, zullen U „ Ed. Mog. in ons gehouden gedrag, een „ nieuw bewys vinden, dat, by aanhou„ denheid, ons niets meer ter harte gaat „ dan om zagte middelen in 't werk te „ ftellen, en dus doende het fchroomlyke „ van eenen Burgerkryg voor te komen."

Ingevolge hier van verzogten zy het Hof van *Gelderland*, om door eene regtmaatige Srafoefening, over de genoemde Officiers en verdere Handdaadigen, eene fpoedige en met den aart der zaake overeenkomende Satisfactie en Schadeloosftelling van den in zyne Goederen balddaadig benadeelden Burger. —— Ook drongen zy weder aan

op

op de Verwydering des Krygsvolks van hun Grondgebied; vermids zy anderzins niet konden instaan voor de gevolgen, die uit een langer verblyf zouden kunnen voortvloeijen, en de akeligste Tooneelen opleveren, waar aan zy, en zo zy veronderstelden het Hof van *Gelderland*, niet dan met aandoening en afgryzen konde denken. Terwyl zy, zo dezelve onverhoopt mogten plaats grypen, zich altoos by de geheele Wereld zouden kunnen verontschuldigen, van, tot derzelver voorkoming, alles in 't werk gesteld en die van *Gelderland* in tyds aangemaand te hebben, om ter bereiking hunner heilzaame oogmerken, te willen medewerken.

L. BOEK. 1787.

Aan de Staaten van de andere Gewesten des kennis gegeeven.

Naardemaal dergelyke vyandlyke Aanvallen, huns oordeels, door de Bondgenooten met geene onverschilligheid konden worden aangezien, vondt de *Deventersche* Regeering goed hunne Afgevaardigden ten *Overysselschen* kort aanstaanden Landdage te volmagtigen, om te bewerken, dat de Staaten der andere Gewesten van de gemelde Geweldenaaryen door het Krygsvolk daar omstreeks gelegerd, gepleegd, berigt kreegen, en teffens van hunne denk- en handelwyze, welke zy voor een ieder durfden openleggen, kennis bekwamen. — Dit hadt den Brief der Staaten van *Overyssel* aan die van *Gelderland* ten gevolge welks inhoud wy reeds vermeld hebben (*). — Zo overtuigend waren de blyken en bewyzen van den

(*) Zie hier boven bl. 31.

I. BOEK. 1787.

den gepleegden moedwil, schennis en balddaadigheden der Officieren VAN PLETTENBERG en RAPPART, dat zy in verzekering genomen en na *Zutphen* overgebragt wierden.

Het voorgevallene met den Ingenieur WOLLAND.

Onder de voorvallen, die tot de vyandlyke bedryven tusschen de Gewesten des Bondgenootschaps behooren, verdient, schoon eene schynbaare kleinigheid, vermeld te worden, dat, toen de zaken tusschen *Gelderland* en *Overysel* op deezen alleronaangenaamsten voet stonden, de Capitein Ingenieur WOLLAND, op het Dorp *Holten* vier uuren van *Deventer* gelegen, bezig was, met, op last des Raads van Staaten, eene naauwkeurige Kaart van deeze Frontier te vervaardigen. De Commissie van het *Overysels* Defensieweezen, zulks verstaan hebbende, oordeelde dit, in de tegenwoordige gesteldheid der zaaken, niet te mogen toelaaten, zy vorderde dat hy dit werk zou staaken en de Papieren overgeeven. WOLLAND maakte zwaarigheid om in deezen eisch te bewilligen, als strydig met zynen Eed aan den Raad van Staaten gedaan. — Gemelde Commissie, des onvoldaan, gaf last aan een der Provinciaale Klerken, om zich, vergezeld met een twaalftal *Deventersche* Schutters, en een Officier der Stadsbezetting, na *Holten* te begeeven, en de geweigerde Kaarten en Papieren deezen Capitein Ingenieur af te vorderen, en hem, by herhaalde weigering, des noods, met geweld daar toe te noodzaaken. Hy bleef eerst by de vorige

wei-

weigering volharden. Genoodzaakt gaf hy de gevorderde ſtukken over, die men te *Deventer* bragt.

L. BOEK. 1787.

Het getal der Hulpbenden zo uit *Drenthe* als van elders groeide te *Deventer*, van tyd tot tyd, aan. De Ridder DE TERNANT Hoofdgebieder over alle de Burgercorpſen in *Overyſſel*, vergezeld door de Heeren van het Provinciaale Defenſieweezen, kwam, in 't laatst van Hooimaand te *Deventer* om alles wat ter Stadsverdeediging beraamd was na te zien. Ook werd een Schip met vier Draaybasſen, en gewapende Manſchap ter Kruistocht op den *Yſſel* gezonden.

Staat der Verdeediging van *Deventer*.

Hoe zeer *Deventer* vol moeds en tot het wederſtand bieden aan eenen aanval uit *Gelderland*, met inlandſche Krygsbenden, gereed was, kon de gedaante der zaaken niet dan grootlyks veranderen, wanneer de *Pruisſiſche* Krygsmagt opdaagde. Deezer aannadering baarde zo grooten kommer by de Patriotten als vreugde by hunne talryke Tegenſtanders, dus lang door van elders ingetrokkene Hulpbenden bedwongen.

Verandering aldaar by de komst der *Pruisſen*.

Zo ras 's Konings Krygsvolk op *Geldersch* Grondgebied getreeden en verder na *Holland* getrokken was, bleef de Veldbakkery met eenige Ruiterbenden van de Regimenten RÖHR en KALKREUTH te *Wageningen*. Daar omſtreeks lag de Ritmeester WYERAUGH met den Luitenant KROFFT en eenige Ruitery, onledig met op de vlugtende uit *Holland* te pasſen, en aan te houden, als mede met de van daar opgezon-

Hoe door de *Pruisſen* bemagtigd.

L. BOEK. — 1787. dene Krygsgevangenen over te neemen, te bewaaren en na *Kleefsland* te brengen. De Luitenant KROFFT met vier en twintig Ruiters na den kant van *Zutphen* gereeden, kreeg daar, uit den mond eens Koopmans ROSYN, berigt, dat de meeste Ingezetenen te *Deventer* het Huis van *Oranje* genoegen; doch, in 't betoon van die genegenheid, kragtdaadig belet waren door hulp der Patriottische Partye van elders toegeschikt.

Op deeze kundschap trok die Krygsbevelhebber met zyne Manschap, den twintigsten van Herfstmaand, na die Stad om de hem als verdrukte beschreevenen van die overmeestering te ontheffen. Door het in dit Gewest toen reeds voorgevallene, 't welk wy boven vermeld hebben, geschiedde 'er geen tegenstand hoe genaamd.

Gevolgen hier van. Het onmiddelyk gevolg deezer Intrekking van *Pruissische* Krygslieden, hoe klein ook in getal, was het herstel der dingen op den ouden voet; het ontwapenen van 't geheele Vrycorps; het wegvoeren hunner Geweeren en van hun Geschut, bestaande in vier fraaye Metaalen Stukken en twee Yzeren, welk alles eerlang na *Kleefsland* ging.

Plunderingen. Een Vreugdedag voor de Prinsgezinden, die; op de weinige *Pruissen*, en de door hun aangejaagde schrik onder de Patriotten, vertrouwende, het eenigen tyd nedergebukte hoofd opstaaken, den *Pruissischen* Luitenant wakker holpen in hem de Vrycorporisten aan te wyzen, en te ontwapenen. Met woeker van wraak en vergelding

ding wilden zy nu betaald zetten; het onlangs gebeurde by en in hun Societeitshuis (*). Geen leed keurde men te groot om het den Patriottischen Stadgenooten aan te doen. Balddaadige en schendzieke Plunderzugt repte de handen, en rigtte de deerlykste verwoesting aan. Schrik beving die jongst het roer des Stadsbestuur in handen hielden. Men maakte het hun en verscheide Burgers zo bang, dat veelen niet alleen de Stad, maar ook het Gewest ruimden.

L. BOEK. —— 1787.

Bedryven van den *Twelloschen* Leeraar DUSART.

In dit oproerig bedryf hadden de *Deventerschen* eenen Voorganger in zekeren DUSART, die het Leeraarampt in het *Geldersch* Dorp *Twello* bekleedde, en reeds gedurende den *Zomer* zich rustloos bezig gehouden hadt om het Krygsvolk, in den omtrek zyns Dorps gelegerd, tegen de Landhuizen, en Goederen der *Deventersche* Regenten en Burgers, op te hitzen, en die tooneelen aan te rigten, waar over wy de welgegronde klagten der Regeeringe by Staaten van *Gelderland*, gehoord hebben. By dit wisselen der zaaken stelde deeze onrustige Man zich aan 't hoofd zyner oproerige Boeren, trok na *Deventer*, stookte de reeds te zeer ontvlamde woede der Oranjegezinden te dier Stede op, begaf zich met dezelve na de Kerk, beklom den Predikstoel, en voerde de aanhitzendste taal tot de vergaderde hoop.

Regeeringsverandering.

Veel bragt deeze Man toe om uit te werken, dat het Gemeen terstond gereed was en over-

(*) Zie hier boven bl. 75.

L. BOEK. 1787. overging om, onder den naam van Gilden en Burgery, 't geen te vooren gestuit was, nu door te zetten, en Gecommitteerden te benoemen, door wier bewerking alle Patriottische Regenten, Gemeenslieden en Gecommitteerden in de hooge Collegien afgezet wierden (*), om, volgens daar van vooraf gemaakte lysten, de oude van hun post verlaaten Regenten, en onder deezen den slegt berugten PUTMAN, met eenige nieuwelingen, tot Burgemeesters aan te stellen, en tot Gemeenslieden Persoonen te benoemen, wier ongeschiktheid tot die post geen twyfel leedt. — Gemelde DUSART, nog niet te vrede met deeze omwenteling binnen *Deventer* zo zeer ondersteund en bevorderd te hebben, gaat naa, dat hy, in eene byzondere Vergadering, aangelegd om van het te dier Stede verrigtte een Verslag voor den Stadhouder op te maaken, daar een Gebed en Dankzegging uitboezemde, en een der aanweezenden, op diens bedenking, dat alles, wat men aan den Stadhouder schreef, niet overeenkomstig met de waarheid was, te gemoet voerde, „ dat „ het 'er nu zo mede door moest!"

Gewelddaadigheden. De misleide en opgestookte Burgers te *Deventer* maakten zich by aanhoudenheid schuldig aan plunderingen van der Ingezetenen Huizen en Goederen. De laatstgemelde verkogt men openlyk, waar van de *Pruis-*

(*) Men vindt de Verklaaring deezer Afzetting in de *Verzam. van Stukken by* CHALMOT VIII. D. bl 196.

Pruisfen hun aandeel hadden. De mishandelingen der Ingezetenen, inzonderheid der Afgezette Regenten, zo door het Gepeupel, als door 's Lands Krygsvolk, werden voor fpel gerekend, en, voor een tyd, geheel ftrafloos gepleegd. Veelen der gegoedfte voorige Regeeringsperfoonen en andere vermogende Ingezetenen, lieten hunne Huizen in de Stad ledig ftaan, en onthielden zich op hunne Buitengoederen. Voor hun was het niet te houden in eene Stad, waar de nieuw aangeftelde Regeering en Gemeenslieden van gemelden ftempel, den oproerigen hoop, die zich Burgery en Gilden noemde, en van welke zy hunne aanftelling hadden, daar in, op eene voorbeeldlooze wyze aanmoedigden en voorgingen. —— Weinig, in de daad, beantwoordde dit gedrag aan de verklaaring by de Afzetting der Regeeringsleden gedaan, „ dat zo verre de Leden der Vergaderinge „ zich, op eene bedaarde wyze, aan deeze Verlaating onderwierpen, de Vergadering aanftonds verlieten, en als ftille „ en vreedzaame Burgers, naar zodanige „ befchikkingen, als wyders in den dringenden nood tot herftel der Conftitutie, „ en Burgerlyke Vryheid noodzaaklyk zouden bevonden worden, zich gedroegen, „ zy, zo veel in hun was, zouden tragten uit te werken, dat de Leden zich „ aldus gedraagende, in hunne Perfoonen „ en Goederen beveiligd wierden."

V. BOEK. —— 1787.

Van deeze perfoonlyke onveiligheid kan onder anderen ten fpreekendften voorbeeld ftrek-

De Secretaris Cra-

L. BOEK. —— 1787 ...MER, hoe behandeld.

ftrekken de *Deventerfche* Secretaris A. H. Cramer, die door de Tusfcheregeering dier Stad aanfchryvens kreeg van zyne Afzetting en die zyns Amptgenoots Dumbar. Deeze beantwoordde hy, op dat wy 's Mans eigene woorden bezigen, in deezer voege; „ het kan U Wel Ed. „ Hoog Agtb. niet onbekend zyn, dat ik „ my, in den nagt van den twintigften „ September, ter uitvoering van eene Commisfie door Ridderfchap en Steden aan „ my opgedraagen (*), binnen Uw Wel „ Ed. Hoog Agtb. Stad heb bevonden, „ en dat ik toen, uit hoofde der onveiligheid, die ik voor myn Perfoon, niettegenftaande myne Commisfie der Heeren Staaten, moest ondervinden, daar „ onder andere op myn leeven werd toegelegd, door iemand wiens Naam by „ U Wel Ed. Hoog Agtb. de grootfte verwondering zou moeten baaren, genoodzaakt ben geweest, om, onder geleide „ van den Luitenant Collonel Bentinck „ *tot Bukhorst*, aan wien ik het behoud „ van myn Leeven verfchuldigd rekene, „ de Stad in aller yl te verlaaten." ——

Naa

(*) De Commisfie naamlyk, om, op de tyding, dat 'er werklyk *Pruisfisch* Krygsvolk binnen *Deventer* zou zyn ingerukt, zich na die Stad te begeeven, om aldaar te verneemen wat 'er van dit gerugt mogt zyn, en zo ja, zich te vervoegen by den Commandeerenden Officier van dat Corps, om bescheid van diens oogmerk en orders, en om van zyn bevindinge in perfoon aan Ridderfchap en Steden kennis te geeven.

Naa het afloopen van den Landdag verzogt hy by schryven aan den Secretaris H. Borgerink, „ om, daar zulks behoorde, kennis te willen geeven, dat „ hy bereid was om van het verhandelde „ op den Landdag verslag te komen doen, „ indien men hem wilde verleenen Veiligheid, nevens vryen acces en reces tot „ en uit de Stad voor zyn Persoon; als „ mede eene verzekering dat men hem „ niet zou noodzaaken iets te verklaaren, „ waar uit eenige nadeelige consequentien „ voor hem zouden kunnen worden getrokken: terwyl hy anders, de Stukken „ tot het verhandelde op den Landdag betrekkelyk, zou overzenden."

L. BOEK. —— 1787.

Op wederschryvens dat men die Stukken te gemoet zag, zonder meer, bleef de Heer Cramer afweezig. Dan welhaast wierd hy schriftlyk gelast, binnen een kort tydsbestek, alle Stadspapieren, ook die de Verandering der Constitutie, en de Burgerkrygsinstellingen te *Deventer* betroffen, over te geeven. —— Andermaal schreef hy, op de voorheen gemelde Voorwaarden, in de Stad te willen komen; in deezen Brief tevens verklaarende, dat hy tot een vrywilligen afstand zyns Secretarisschaps geenzins gezind was, en dat hy de ontzetting, zonder regterlyke uitspraak niet zou aanneemen. Met geen antwoord werd hy verwaardigd (*).

Was

(*) *Verz. van Stukken by* de Chalmot IX. D. bl. 216—234. Deeze zyn zeer leezenswaardig, en

I. BOEK. 1787.

Hoe het in de andere Hoofdsteden toeging.

Was *Deventer*, by de ontknooping van dit voor *Overyssel* zo droevig Treurspel, de speelbal van losgelaate en onzinnige woede, op de slegtste en snoodste wyze aangevuurd, de twee andere Hoofdsteden van *Overyssel* deelden, schoon niet op dezelfde wyze, in dat lot; waar toe de voorafgaande Stedelyke gevallen het hunne toebragten, en die gevolglyk eenig verslag verdienen.

Het voorgevallene te *Zwolle*, wegens een nieuw Stads Regeerings Reglement.

Haaperde het te *Deventer* zeer aan de vaststelling van het nieuwe Reglement op het Stadsbestuur, dit ging wel eenigzins vlotter te *Zwolle*; doch vergezeld met belemmerende omstandigheden, tot welker vermelding wy ons verpligt hebben (*). — Te midden van Louwmaand deezes Jaars hadden de Gevolmagtigden tot het ontwerpen van een nieuw Stads Regeerings Reglement 't zelve in zo verre in gereedheid, dat zy hunnen Medeburgeren eenige punten

en bevatten voor de toenmaalige Regeering der Stad zo veele onaangenaamheden, dat de Heer Cramer, om dat hy de Stukken, die zyne Afzetting betroffen, in de *Verzameling van Plakaaten by* de Chalmot hadt doen plaatzen, „ en daar hy „ goedgevonden hadt smaadlyke stellingen te be„ zigen, de Eer van Schepenen en Raad aan te „ tasten, en een en ander aan het oordeel van 't „ Publiek door den druk over te geeven, veroor„ deeld werd in eene boete van 1400 Guldens, „ te betaalen binnen één Maand, of by ontstente„ nis daar van, verstooken van zyn Burgerregt en „ Inwooninge binnen de Stad *Deventer*." *Verz. van Stukken by* de Chalmot XVI. D. bl. 313 enz.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 94.

ten konden aanbieden, die als Grondwetten, in het nieuw te maaken Stads Regeerings Reglement behoorden ingelascht te worden. Vier en twintig Punten, van welken zy vertrouwden, dat alle Burgers, met waare Vaderlands- en Vryheidsliefde bezield, hoewel derzelver Gevoelens daar by niet volkomen mogten gevolgd zyn, zich ten algemeenen nutte daar mede wel zouden gelieven te vereenigen, daar aan hunne Goedkeuring geeven, en met hunne Ondertekening bevestigen.

L. BOEK. 1787.

Hadden voorgaande door den druk gemeen gemaakte Ontwerpen en Berigten deezer Gecommitteerdens, en verdere eisch wegens het aanneemen derzelven, door de Regeeringsleden, de goedkeuring van meer dan elf honderd Burgeren weggedraagen, op den Keurdag der Stads Regeering, den vyf en twintigsten van Louwmaand deezes Jaars, mogten de Burger Gecommitteerden, het Volk vóór negen uuren in de Kerk zamengeroepen hebbende, van een grooter aantal van meer dan achttien honderd tekenaars des laatst aangeboden Stuks spreeken, en daar by door den mond huns Voorzitters L. LINDHORST verklaarden, dat dit aantal Burgers, „ by Adres aan „ den Raad en Meente verzogt en aangedrongen hadden, dat de op nieuw, ten „ deezen dage, te verkiezene Burgemeesters, eer derzelver verkiezing voor volledig zou gehouden worden, zich vóóraf zouden moeten verklaaren vaardig te „ zyn om de Verbeteringen in de *vier en*

Een groot getal Burgers tekent XXIV Punten. Bekendmaking hier van.

„ *twintig Artykelen* aan te neemen, en dien „ ten gevolge, met de Gemeenslieden, en „ de Burgery een Nieuw Reglement op „ de Regeering der Stad *Zwolle*, die Ar„ tykelen inhoudende, te zullen vastftellen „ en invoeren.

„ Dan was het," dus voeren zy voort, „ Burger Gecommitterden gebleeken, dat „ wel by de Meerderheid der Gezwoorene „ Gemeente beflooten was om het tot nu „ ftand gegreepen hebbend Regeerings Re„ glement, met de daad te vernietigen — „ doch dat dezelve zich ten aanziene van „ het weezenlyke Punt, de Vernieuwing „ en Verbetering van het Reglement op „ de Regeering der Stad, met de vier en „ twintig Artykelen, als nog niet verklaard; „ en zelfs andere Gemeenslieden zich aan„ gekant hadden tegen de Verandering „ van het Regeerings Reglement, met be„ tuiging van zich daar aan als nog te zul„ len houden. — Zo vonden zich Bur„ ger Gecommitteerden, gefterkt door de „ fchriftlyke Verklaaring van meer dan „ achttien honderd hunner Medeburgeren „ en Ingezetenen, verpligt, by deezen te „ betuigen, in de verwagting te ftaan, dat „ de protesteerende Gemeenslieden zouden „ eerbiedigen de Stem van het Volk dee„ zer Stad, en alzo in de te doene Magi „ ftraats keur geen de minfte agt meer „ zouden flaan op het afgefchafte Regee„ rings Reglement, en dat gezamenlyke „ Keurnooten, ingevolge van die Volks„ ftem, by de Magiftraatsverkiezing op

„ he-

„ heden, de Keur niet voor volkomen „ zouden houden, *vóór en aleer de Verkoo-* „ *renen zich vaardig hadden verklaard, om* „ *de Verbeteringen, door het Volk gearres-* „ *teerd, en by meergemelde Artykelen ver-* „ *vat, aan te neemen*, en dien ten gevol- „ ge, een Nieuw Reglement op de Re- „ geering van *Zwolle*, voorschreeven Ver- „ beteringen inhoudende, te zullen vastſtel- „ len en invoeren; voorbehoudens daar- „ omtrent derzelver Advyzen ter Verga- „ deringe van Raad en Gemeente, ver- „ wagtende de Burgery, thans vergaderd, „ dat aan haar ernſtig Verzoek en ver- „ klaarden Wil zou worden voldaan."

Antwoord hier op.

Op voordragt, dat zo iemand der Burgeren tegen dit voorſtel iets mogt hebben in te brengen, deeze zich geliefde te verklaaren; terwyl de Burgercommisſie het ſtilzwygen voor eene algemeene Toeſtemming zou aanmerken volgde een eenpaarig ſtilzwygen. De Heer LINDHORST verliet met zyne Mede-gecommitteerden tot deeze verrigting de Kerk. Gelastigden uit de Burger-gecommitteerden deeden des verſlag met overgifte deezer Verklaaring ter Vergadering der Gezwoorene Gemeente. By welke veel raadpleegens op dit ſtuk viel, zo dat de vergaderde Volksmenigte tot half elf in de Kerk bleef wagten, en toen uit den mond des meergemelden Voorzitters dit Voorſtel der Gezwooren Gemeente hoorde. —— „ Op het zo even „ door de Burger-commisſie overgegeeven „ Declaratoir, proponeert de Meente, als

 „ een

L. BOEK. — 1787. „ een middel van Vereeniging dat zy vaardig is, door de Keurnooten aan de nieuw „ te kiezene Burgemeesteren te doen af- „ vraagen, of zy bereid zyn, een nieuw „ en verbeterd Reglement van Regeering „ voor deeze Stad, met concurrentie en „ genoegen der Burgerye, te helpen vast- „ stellen en invoeren, en de vier en twin- „ tig overgegeeven Punten tot een grond- „ slag van het zelve te leggen, wanneer „ de Burgery verklaart daar by te persi- „ steeren, naa dat Raad en Gemeente over „ die Punten haar Advys aan de Burgery „ zal hebben gecommuniceerd."

Waar in men genoegen neemt. De Vraag was, of het Volk daar in genoegen nam? en het Verzoek, dat, wie zwaarigheid vondt, zich zou openbaaren. Eéne stem verhief zich, dat de Keur op die voorwaarde dan ook op deezen dag haaren voortgang en voltrekking moest hebben — voorts was aller stilzwygen, goedkeuren deezes Voorstels.

Welke Regeeringspersoonen weigeren zich daar volgens te gedraagen. Hier op ging men terstond ter Boon, en de meerderheid der Keurnooten viel in den smaak der Burgerye. Intusschen was der Keurnooten eerste werk zich te vervoegen by de zeven Burgemeesters ROUSE, CRANS, WICHERLINK, EEKHOUT, METELERKAMP, HANZELAAR en SANDBERG, bekende voorstanders van het Stadhouderlyk Regeerings Reglement, en tegenwerkers der Grondwettige Herstellinge, m hun, door allen vriendlyken aandrang, te beweegen, dat zy, wederom ingekoozen wordende, zich aan de tegenwoordige begeerte

dés

des Volks zouden onderwerpen: dan zy allen weigerden het volstrekt; en konden dus in geene aanmerking komen. L. BOEK.

1787. Regeeringsverandering.

Lang hieldt het aan eer men met de Keuze gereed was. Van vyf tot acht uuren duurde het eer het luiden der Klok het Volk voor het Stadhuis te zamenriep, en de oudste der Keurnooten, onder Fakkellicht aankundigde, dat, voor dit Jaar, tot Schepenen en Raaden op nieuw verkooren waren RUDOLPH VAN SONSBEEK, Mr. DAVID THOMASSEN à THUESSINK, Mr. ARNOLD VAN GELDERMAN, JOAN DIRK VAN WYK, Mr. G. W. VAN MARLE, als mede Mr. H. W. RAVESTEIN en Mr. J. H. TOBIAS; welke twee laatsten tot de voormaalige Meerderheid, die het werk der Reglements veranderinge wederstonden, behoord hebbende, nu als in tyds bygevallen, werden voorgedraagen (*). De negen opengevallen plaatzen, daar men, behalven de zeven bovengemelde uitvallende Heeren SPRAKEL en ROYER beide onbekwaam verklaard hadt, werden vervuld, door de Heeren Dr. GERRIT BODDE, PHILIP LINDENHOF, LUB. RIETBERG, ABRAHAM SONSBEEK, Mr. RHYNVIS FEITH, Mr. L. H. C. NIELAND, Mr. JACOB STEFFENS, J. A. LEDEBOER en Dr. J. H. STOLTE.

Met

(*) Zy hadden naamlyk, op den één en twintigsten van Louwmaand, toen 'er over de Burger Adressen geraadpleegd werd, de zyde der Meerderheid verlaaten en zich by de Minderheid vervoegd.

I. BOEK. 1787.

Met een driewerf herhaald Hoezee! werd de Naamsafleezing der nieuw verkoozene Regenten beantwoord. De meesten der Burgeren keerden daar op na de Kerk te rug, om het laatste verslag der Burgercommissie af te wagten. Dit volgde spoedig, met een nader berigt van de Keur; als mede dat de Gecommitteerden over het verrigtte op deezen Keurdag voor zich voldaan waren, de Burgery daar mede geluk wenschten, met dankbetuiging voor de betoonde bedaarde Standvastigheid. Waar op de Burger vergadering nogmaals aanhief en het Kerkgewelf van een drievoudig Hoezee! deedt weergalmen. Hoogst vergenoegd en zeer bezadigd scheidde de Burgermenigte uiteen. Aller hartlyke en vuurige wensch, dat het Herstellingswerk binnen *Zwolle* nu eerlang zyn volkomen beslag mogt krygen, vereenigde zich met het heldhaftig besluit, om haare wettig verkoozene nieuwe Vertegenwoordigers met goed en bloed te zullen voorstaan en beschermen.

Voortzetting van de Verbetering des Stads Regeerings Reglements.

Dan deeze gunstige verwagtingen werden eerlang beneveld en vervolgens volstrekt verdonkerd. Volgens de beste berigten schynt het zich met die zaak in deezer voege te hebben toegedraagen, dat de Raad en Gezwooren Gemeente, kort naa deeze voor de meerderheid der Burgerye zo heuchlyken dag, eene Commissie benoemde tot het ontwerpen van zodanig een Regeerings Reglement; maar aan de Burgerye of aan derzelver Gecommitteerden,

gee-

geene medewerking vergunde, hoewel de laatstgemelden zulks door eene Bezending verzogt hadden. De Leden aan welken dit vervaardigen was opgedraagen, verbonden zich onderling om alles, wat zy zouden ontwerpen, met de diepste geheimhouding te behandelen.

L. BOEK. 1787.

Hun arbeid kwam in *Zomermaand* te voorschyn in een gedrukt *Rapport van de Commissie uit Raad en Gemeente tot de Burger-bezwaaren*, en *Concept Reglement van Regeering voor de Stad Zwol.* In 't zelve trof men wel eenige Veranderingen en nuttige Verbeteringen aan; doch het voldeedt, over 't algemeen, in geenen deele, aan het groot oogmerk van een nieuw en verbeterd Stads Regeerings Reglement, en waren uit het zelve eenige der *vier en twintig Artykelen*, op welke een groot gedeelte der Burgerye zich zo gesteld getoond hadt, en die zy als waarborgen haarer Vryheid aanmerkten, agter wege gelaaten. Voorts behelsde 't zelve verscheide Artykelen, die met de aan den dag gelegde denkwyze der Ingezetenen weinig strookten. Ook oordeelde men, dat het, op geene wettige wyze, ter kennisse gebragt was noch van de Burger-commissie, noch van de Burgery, als mede dat derzelver aanmerkingen daar op niet gevraagd waren. Eene handelwyze, welke te meer aanstoots baarde: dewyl verscheide Leden der Magistraat, by vroegere gelegenheden, volmondig toegestemd hadden, de groote Grondwaarheden

Ongenoegen over de wyze van behandeling.

L. BOEK. 1787.

der Burgerlyke Vryheid, dat de Voorwaarden, volgens welke een Volk wil vertegenwoordigd worden, of welke eene Regeeringsform by 't zelve zal plaats grypen; hoe de Regenten van 't zelve zullen verkooren worden; welke de Magt is, die het Volk aan zich behoudt, als mede welk Gezag het zelve aan zyne Regenten heeft aanbevolen, nimmer buiten medewerking der Burgerye moesten worden vastgesteld, en dat men buiten dezelve vervolgens geene Wetten moest maaken.

Nadere Verbeteringen door de Burgercommissie opgegeeven.

In deezen zeker onaangenaamen toedragt van zaaken oordeelde de Burger-commissie, reeds voor lang door hunne Lastigers gevolmagtigd, om de noodige Veranderingen en Verbeteringen tot Herstel van Bezwaaren te ontwerpen, en tot dat Herstel op de geschikste wyze mede te werken, zich geregtigd en verpligt om aan de Burgery haare Regten en Belangen, ten aanziene van het Regeeringsbestuur, zeer bescheiden onder 't ooge te brengen. Ingevolge hier van vervaardigde die Commissie een *Verbeterd Concept Reglement voor de Stad Zwolle*, waar in zy al het, huns oordeels, goede in het Concept van de Commissie uit Raad en Gemeente, bykans woordlyk behielden, en al het overige zodanig veranderden, als, huns inziens, met de aloude en nimmer wettig afgeschafte Regeeringsgesteltenisse van *Zwolle* best strookte, voorafgegaan van eene uitvoerige Aanspraak aan hunne Committenten. Met dit stuk wa-

ren zy den elfden van Herfstmaand in gereedheid, en deelden op dien dag aan ieder Gilde een Afdruk mede.

1787. Wanneer wy omtrent eenige Staats- of Stads-ſtukken, ter bevordering der Grondwettige Herſtelling, de gemelde Dagtekening te nederſchryven, is het even zo veel als te vermelden, dat 'er niets van kwame. De komst der *Pruisſiſche* Legerbenden verydelde dit alles. Reeds hadden, in 't laatst van Oogstmaand, negen Leden der Gezwoorene Gemeente te *Zwolle*, die zich ſteeds aan het oude Regeerings Reglement vast hielden, en tegen het invoeren van een ander yverden, en althans in de toen genomene Maatregelen van Verdeediging (*) niet wilden medeſtemmen, hun ontſlag verzogt en bekomen. Drie anderen betuigden hunne posten niet te willen nederleggen; maar af te wagten dat zy daar van door Party ontzet zouden worden.

Zwolle krygshaftig.

Onder de *Overysſelſche* Steden ſtak *Zwolle* in krygshaftigheid uit. Wat wy reeds geboekt hebben, wegens het bemagtigen van den *Ommerſchans*; het afvaardigen eens aantals Gewapenden na de Zusterſtad *Deventer*, als mede van het te velde brengen eens Burgerlegers kan ten blyke hier van ſtrekken (†). De Brigade daar opgerigt, tot Verdeediging der Stad, en tot voorſtand van de zaak der Vryheid elders, onder de Collonel PYMAN, maakte by de her-

(*) Zie hier boven, bl. 18.
(†) Zie hier boven, bl. 7. 15. 33.

L. BOEK. — 1787. herhaalde openbaare Wapenoefeningen eene aanzienlyke vertooning, en droeg de goedkeuring weg der Afgevaardigden van de Commisfie tot het Defenfieweezen, die de aangeftelde Officieren in den Eed namen. — Allen waren met de Inrigtingen deezer Brigade niet even zeer te vrede; eenigen, anderzins vuurige en op den Wapenhandel heete Patriotten in *Zwolle* onttrokken zich daar aan, met klagten, dat zy tot den Burger Wapenhandel geheel nutloos geworden waren, naa dat de Stadsregeering hadt doen afkondigen, „ dat het aan onoverkomelyke „ moeilykheden zou onderworpen zyn, „ een tweede Corps Gewapende Burgers, „ onafhangelyk van de Brigade in *Zwolle*, „ toe te laaten (*).” —— Dan werd 'er, om het Krygsweezen te dier Stede te voltooijen, eene Compagnie Huzaaren aangelegd.

Hoe het zich daar by de Omwenteling toedroeg. Welk eene verbaazende verandering, fpyt en verontwaardiging te deezer welgewapende Stede de komst en het verblyf der *Pruisfifche* Krygsbenden moest baaren, heeft naauwlyks noodig met een woord aangeduid te worden. Ook zouden wy het by een algemeene aanduiding laaten berusten, indien een *Verbaal*, wegens den Inmarsch en het Verblyf des *Pruisfifchen* Krygsvolks, 't welk de Stadsregeering, om de naakomelingfchap des niet onkundig te laaten, goedgevonden heeft te doen vervaardigen,

(*) *Post van den Neder-Rhyn* XII. D. bl. 1113—1116.

digen, ons niet uitnoodigde om 'er deeze en geene byzonderheden uit te ontleenen, die ons het gehouden gedrag der *Pruisſen* te dier Stede ſchetzen, en een volkomen tegenbeeld opleveren van de by 's Konings Brieve gedaane beloften (*). 't Zelve beſlaat eenige bladzyden, en ſchoon geheel overneemenswaardig, kunnen wy niet dan eenige byzonderhen aanſtippen (†).

L. BOEK. 1787.

De aannadering des *Pruisſiſchen* Krygsvolks te *Zwolle* bekend geworden zynde, en dat eenige Esquadrons Huzaaren binnen die Stad zouden komen, vervoegden zich, op Stads last, de Burgemeester LINDENHOF en de Gemeensman QEYSEN by den Overſten den Baron VAN GOECKING, om den tyd en het oogmerk zyner komſte te verneemen, en zo veel mogelyk ſchikkingen op het ontvangen deezes Krygsvolks te maaken. Zy verſtonden, dat hy, met vyf honderd vier en veertig Paarden, voorneemens was, den volgenden dag, den twee en twintigſten van Herfstmaand, na *Zwolle* te komen. Met bygevoegde verzekering, dat niemand, dan die zich met geweld tegen hem verzette, eenig nadeel in Per-

Eiſchen van den *Pruisſiſchen* Overſte wegens de Ontwapening.

(*) Zie hier boven bl. 38.

(†) Geheel is het te vinden in de *Verzam. by* DE CHALMOT VIII. D. bl 179—194 Ook heeft de Schryver der *N. Nederl. Jaarb.* het zelve als een egt Berigt hem toegezonden, geplaatst in 1787 bl. 5807. ſchoon hy niet ſchryve dat het den gemelden onwraakbaaren oorſprong hebbe. Dit was voor dien Schryver *te veel* om te melden, daar het der *Pruisſen* bedryf met egte, maar voor zyne Party, onbevallige, kleuren ſchetſte.

L. BOEK. 1787. Perſoon of Goederen zou lyden. —— 's *Pruisſiſchen* Bevelhebbers eerſte vraag was, of de Brigade en het Genootſchap reeds ontwapend waren, 't geen hy anders wenschte, dat vóór zyne aankomst, mogt geſchieden; met byvoeging „ dat het de „ zaak niet was van Burgers, om den „ Wapenhandel te oefenen, en dat de „ Ontwapening tot herſtel der Rust in de „ Republiek volſtrekt vereischt wierd." — De ontwapening der Brigade zogten de Afgevaardigden te ontwyken door aan te merken, dat zy onder den Eed der Staaten van *Overysſel* ſtonden, en daar uit door niemand anders konden ontſlaagen worden: en die der Genootſchapsleden poogden zy te ontleggen, dewyl die allen, eenige weinige uitgezonderd, als Burgers en Ingezetenen mogten en moesten gewapend blyven, ſchoon men het Genootſchap ontbondt, dat zy, volgens Stads wetten altoos verpligt waren geweest om gewapend te zyn, ten einde daar toe opgeroepen, de Stad te helpen verdeedigen. — Korſel antwoordde hy, „ dat het geen van ouds geweest was, „ hem niet aanging; maar dat hy de Afſchaf-„ fing van alle nieuwe Corpſen vorderde."

Volvoerd Op deezen eisch ontbondt de *Zwolſche* Regeering, daar toe de noodige magt van de Staaten ontvangen hebbende, de Brigade en het Corps ligte Ruitery, trok de Wettiging aan het Genootſchap verleend, in, en deedt de Wapenrustingen van allen, die geen Leden van het Burger-regiment waren, ophaalen. Van dit alles gaven zy

den

den *Pruisſiſchen* Bevelhebber 's volgenden daags berigt, ten bewyze de Afkondiging daar toe ontworpen vertoonende. Hier in nam hy genoegen, met herhaaling van veele goede beloften, en verzekering dat hy te *Zwolle* nu eigenlyk niets te doen hadt. Ook kwam men overeen, om, zo mogelyk, het Krysvolk in de Voorſteden te legeren.

L. BOEK. 1787.

De Kwartiermeesters, 's volgenden daags vroeg gekomen, en heusch ontvangen zynde, wees men hun de Stallingen en Kwartieren aan. Dan de ſchikkingen der Regeering behaagden hun niet. Zy maakten andere naar welgevallen. Desgelyks eischte de Officier, dat de Wagten aan de Poorten en de Hoofdwagt zouden worden ingetrokken. Men gehoorzaamde.

Komst der *Pruisſen*, niet te vrede met de Kwartieren.

Nauwlyks een half uur naa het binnenrukken der Huzaaren onder den Overſten Baron VAN GOECKING, vorderde de *Pruisſiſche* Bevelhebber, dat twee Heeren uit de Magiſtraat by hem zouden komen. Hoe vernederend dit voor hun was, begreepen zy voor overmagt te moeten bukken. De Burgemeesters VAN MARLE en LINDENHOF, met den Secretaris TOBIAS, volvoerden deezen hun hoogst onaangenaamen last. De Vraag was na het getal der opgehaalde Geweeren, en de eisch dat de Geweeren van alle Burgers ten ſpoedigſten, immers voor 's avonds ten vyf uuren, moesten worden opgebragt. —— Veel bragten de Gelastigden hier op in; onder andere dat de Ontwapening der Burgeren niet overeen te brengen was met den bepaalder eisch te voo-

Het ophaalen der Geweeren.

L. BOEK. — 1787.

vooren door den Bevelhebber gedaan; dat dezelve ook niet ſtrookte met 's Konings Brief. Alles te vergeefsch, de Krygsoverſten verklaarde last te hebben tot de Ontwapening der Burgery, dat hy, ſtaande zyn verblyf voor de rust der Stad borge bleef, en ingevalle 'er nog geene Krygsbezetting was by zyn vertrek, de wapenen te rug zou geeven. De ophaaling der Geweeren werd volbragt. —— Even ſchor was het geſprek over de Sleutels der Stads Poorten. De *Pruisſiſche* Bevelhebber zeide, „ dat het hem 't zelfde was wie „ dezelve bewaarde; doch dat hy het be- „ wind over de Poorten moest hebben, „ die altoos los zouden blyven.

De Verjaardag des Konings van *Pruisſen* gevierd.

Geen geringe ſchrik werd, op den vyf en twintigſten veelen in *Zwolle* aangejaagd. Twee Veldſtukken hadt de *Pruisſiſche* Overſten op den dag zyner aankomst voor de Hoofdwagt laaten plaatzen. Deeze deedt hy onder het houden des Middagmaals eenige keeren losbranden, met zo veel geweld, dat in de Huizen aan de Markt ſtaande, veele glazen braaken. De reden van dit voor veelen onverwagt en ſchrikbaarend ſchieten was de Verjaardag des Konings van *Pruisſen* (*). Stads Magazyn werd

(*) Breeder laat dit Stadsberigt zich daar over niet uit: dan de Schryver der *N. Nederlandſche Jaarboeken*, die dit zeker fraay moet gevonden hebben, vermeldt, dat de *Pruisſiſche* Overſte, op dien Jaardag een Middagmaal gaf aan de Officieren van zyn Corps, waar by verzogt waren de Drost van VOLLENHOVEN, en den jongen Graaf van HE-

werd door den Overften bezigtigd, en hy hieldt de Sleutels, door hem en den Commis de Luitenant VAN ROYEN verzegeld, onder zich. — I. BOEK. 1787.

Weigering op de klagten der Regeering.

Op klagte van een gedeelte der *Zwolfche* Burgery over den drukkenden last der Inkwartiering, vervoegde zich Burgemeester LINDENHOF daar toe van de Regeering gelast, tot den *Pruisfifchen* Bevelhebber, dien herinnerende, dat hy, daar de Doormarsch alleen verzogt was, het Krygsvolk uit *Zwolle* wilde laaten trekken, en de goede

HEIDEN HOMPESCH, benevens den Capitein der Artillery BECKER. Eerst werd de Gezondheid des Konings gedronken. Ten tweeden, diè van zyne Hoogheid den Prins van *Oranje*, van haare Koninglyke Hoogheid en de hooge Vorstlyke Familie. Ten derden gaf de Collonel aan tafel bevel aan den Capitein der Artillerie om de fcherpe Patroonen van de Stukken op de Hoofdwagt af te haalen, met losfe Patroonen te laaden, en zeven fchooten te doen voor ieder Provincie één fchoot: waar naa, tusfchen het losbranden van het Kanon op het welvaaren van de Zeven Vereenigde Provincien werd gedronken, onder het gefpeel van een groot getal Muzykanten, die geduurig over tafel Muzyk maakten. 1787. bl. 5806. — Hoe het met de betaaling deezes feesthoudenden *Pruisfifchen* Officiers gefteld was, wyzen de te *Zwolle* gehoudene Stads Aantekeningen uit. Zie *Verzam. by* DE CHALMOT VIII. D. bl. 175 en 176. 't Was deeze Krygsman, die door een Boode aan het Stadhuis deedt weeten, dat hy geen *Bourgonjewyn* meer kon bekomen; met verzoek dat 'er ten eerften orde mogt gefteld worden, dat hy denzelven bekwam; met byvoeging dat een der Officieren uit *Deventer* komende, hun gezegd hadt dat deeze aldaar goed te krygen was. *Ald.* bl. 192.

L. BOEK — 1787.

de Burgery, die des klagtig viel, daar van te ontlasten. Het antwoord luidde, dat hy zulks niet zonder order kon doen; dat zyn voorgaande last wel inhieldt te *Zwolle* maar één dag te blyven; doch dat hy nader last bekomen hadt, om zich hier op te houden, tot het bekomen van verdere order. Schoon hy tot eenige schikkingen wilde komen, om de te zeer gedrukte Burgers te ontlasten, gaf hy te verstaan, dat het gedaane Voorstel niet veel genoegen kon geeven: dewyl hy daar uit meende te kunnen opmaaken, dat men nog oogmerken hadt, die tegen de algemeene Belangens en de bevordering der Rust aanliepen. De Heer LINDENHOF betuigde, dat de Overste het ongeluk hadt om het voorstel uit een verkeerd oogpunt te beschouwen, en hy hem, uit naam der Regeeringe, van het tegendeel kon verzekeren.

Wil het Parool zelve geeven.

Vervolgens liet de *Pruisische* Krygsbevelhebber weeten, dat hy geen Parool meer van het Stadhuis zou haalen: dewyl hy 't zelf wilde geeven. —— Een *Zwolsch* Burger werd op een nietig voorwendzel voor de Hoofdwagt openlyk met stokslaagen mishandeld. Dit alles moest de overheerde Magistraat dulden, zo wel als de onheuschheid van den Capitein der Kanonniers BECKER.

Eisch dat 'er geen Beurtman op *Amsterdam* zo u vaa-

Om meer van dien en soortgelyken aart voorby te stappen, kunnen wy, van wegen de zonderlingheid en het verband, waar in dit stondt met iets gewigtigers, niet naalaaten te melden, dat de *Pruisischen*

sche Oversten, door een Officier, den Voorzitter LINDENHOF liet aanzeggen, niet te willen, dat 'er een Veerman na *Amsterdam* zou vaaren. Voor reden geevende, dat men daar door toevoer van versch Water aan die Stad kon bezorgen, en dat zulks behoorde belet te worden: dewyl men *Amsterdam*, dat zich by aanhoudenheid tegen de *Pruisfische* Troepen bleef verzetten, in allen opzigte, vyandlyk moest behandelen. Vergeefsch was de verzekering hem gedaan, dat die Stad nimmer met versch water van *Zwolle* voorzien wierd; vergeefsch de voordragt dat het niet vaaren der Schepen den Handel zeer belemmeren zou, en van veele ongelegenheden vergezeld gaan. Het tot afvaaren gereede Schip moest blyven. Alleen wilde de Overste de vaart na *Zwolle* openlaaten, mits men de Schepen onderzogt. —— Om de vaart op die wederstandbiedende Stad te beletten, namen de van *Zwolle* uitgetrokken *Pruisfische* Krygslieden na *Genemuiden*, *Zwartsluis* en *Hasselt* eenige Veldstukjes mede.

L. BOEK. —— 1787.

ren, en die vaart belet.

Deeze uittocht bragt geen verligting te wege. De plaats werd door Husfaaren, die te *Deventer* gelegen hadden, aangevuld, en de Inlegering baarde op nieuw veel verwarrings: dewyl de Overste niet goedgevonden hadt van deezer komst eenige kennis te geeven (*). De Secretaris ROYER hier over met hem in onderhandeling, liet dee-

Nieuwe Inlegering.

(*) Hy die eenen over zyn Kwartier te onvrede Ritmeester te gemoet voerde, *Ritmeester bezorg u zel-*

L. BOEK. 1787. deeze vol misnoegen, in zyn gesprek inx vloeijen, dat de geheele Republiek zich thans geschikt hadt, uitgezonderd *Zwolle* en *Kampen*, dat de Regeering van *Zwolle* zulks ook moest doen. Op het gepast wederwoord van den Secretaris, dat hy daar in niets te zeggen hadt, kreeg hy last om het dan der Regeering te vermelden.

De reden van het beletten der vaart ontwikkelt zich. Welhaast ontwikkelde zich de oorzaak van de stoorenis der Vaart op *Amsterdam* en de aangroeiende bruskheid deezes Oversten. Wanneer op den zevenden van Wynmaand de Heer LINDENHOF, op dringend verzoek des Beurtschippers, by den *Pruissischen* Oversten alle poogingen aanwendde, om, daar de zaaken met *Amsterdam* genoegzaam geschikt waren, vryheid tot het vertrek van den Beurtman derwaards te erlangen, wierd hem ten antwoord gegeeven, „ Hoe de Regeering van *Zwolle*, „ die toonde niets ten genoegen van den „ Heer Erfstadhouder en van hem te willen doen, faciliteit van hem kon vraagen of verwagten?" —— Op het wederwoord, dat de Stadsregeering, door het zenden van de Magistraatskeur ter goedkeuring van den Erfstadhouder het tegendeel hadt getoond, kwam hy met deeze woorden voor de zaak uit, „ dat hy bedoelde het uitsteeken van een Vlag van „ de

zelven maar een Kwartier! bekreunde zich der ongelegenheden der Burgeren niets. Zie *Verzam. by* DE CHALMOT VIII. D. bl. 192.

„ de Tooren, en het algemeen draagen van „ Oranjelint, 't geen zy, niettegenstaande „ zyne herhaalde instantien, en den voor- „ gang van de gansche Republiek, als „ nog bleeven weigeren, dat hy daar toe „ geen order zou geeven; doch dat hy, „ vóór dat zulks geschiedde, geen Boot „ zou laaten vertrekken." —— Geen bygebragte redenen om den Oversten te overtuigen, dat zulks niet uit hardnekkigheid; maar om dat de Regeering meende overtuigd te zyn, dat het belang der Stad zulks vorderde, was nagelaaten, betekende niets in 't minste, de Overste volhardde in zyn plan, met byvoeging, „ dat hy „ zulks de Regeering als nog ten besten „ aanraadde, en dat dezelve kon verzekerd zyn, dat het *Pruisfisch* Garnisoen „ niet van *Zwol* zou vertrekken, vóór dat „ aan deeze begeerte voldaan was."

Het uitsteeken van Vlaggen toegestaan.

Hier op volgde het Stadsbesluit, by 't welk het uitsteeken van Vlaggen, Vaandels en Wimpels, als mede het draagen van Oranjetekenen werd toegelaaten, en dat van Stadswege een Vlag van de Stads Tooren zou worden uitgestooken (*). — Dan, in het doen der Aankondiginge, moest de Regeering nogmaals het tegenwryten des *Pruisfischen* Bevelhebbers ondervinden. De Roededraager, die zulks, volgens gewoonte, by Trommelslag wilde ver-

(*) Deeze Publicatie, met alle mogelyke behoedzaamheid gesteld, is voorhanden in de *Verzam.* by DE CHALMOT I. D. bl. 169.

L. BOEK. — 1787.

verrigten, werd daar op terstond in de Hoofdwagt gebragt. Op gedaan onderzoek na dit opbrengen, kreeg de Magistraat van den Oversten tot bescheid, dat in Garnisoensplaatzen, buiten voorweeten van den Commandant, geen Trom geroerd, of Brandklok getrokken mogt worden. —— Bekentenis van onkunde des aangaande, en dat men het gewoon gebruik gevolgd hadt, hadt ten gevolge, dat de Commandant, den Voorzittende Burgemeester na den inhoud der bedoelde Aankondiging vroeg. Des onderrigt, gaf hy last tot het ontslag des Roedraagers, en vryheid tot het doen der Afkondiginge.

Vrye vaart verleend.

Men nam deeze gelegenheid waar om de zo lang geweigerde vryheid der Scheepvaart op *Amsterdam*, te verwerven: dewyl nu alles tot 's Overstens genoegen geschikt was, en de zaaken met *Amsterdam* genoegzaam vereffend waren; doch kon het niet verder brengen, dan dat de Overste beloofde zich daar omtrent op den volgenden dag te zullen verklaaren. —— Op dien dag, den zevenden van Wynmaand, liet de Magistraat de Oranjevlag van de Tooren waaijen; waar op de Overste den last tot stremming der Scheepvaart gegeeven weder introk.

Overlast den Burgemeester VAN MARLE aangedaan.

Daags vóór deezen eindlyken uitslag van de veelvuldige onaangenaame onderhandelingen tusschen de *Zwolsche* Regeering en de *Pruissischen* Oversten Baron VAN GOECKING moest de braave Burgemeester VAN MARLE, op diens last, nog een zeer onaan-

aangenaam bezoek ontvangen, en op Militaire Executie, zonder dat hy des eenige kennis droeg, één Onder-officier en twintig Huzaaren, ten zynen Huize ontvangen. Dit onaangenaam Gezelschap verzekerde hem wel, dat hy, noch voor zyn Persoon, noch voor zyn Goederen, iets te vreezen hadt, dan moest hy deezen dien dag tot twee maalen toe rykelyk opschaffen en onthaalen. Voor het heenen gaan zeide de Onder-officier dat tegen den volgenden dag 's morgens het eeten wederom gereed moest zyn. Het stondt bereid op den bestemden tyd; doch de Overste kwam op dat uur alleen, met de verklaaring dat de overige gasten nevens hem twee uuren laater, dan eerst gezegd was, zouden komen. Midderwyl kreeg de Burgemeester aanzegging van den Opperbevelhebber, dat het gedaan was, dat zy niet weder zouden komen. Doch de Onder-officier verscheen ten bestemden tyde. De rol den voorgaanden dag gespeeld, herhaalde hy met de zynen niet. Van de verandering onderrigt, verzogt hy alleen het eeten, 't welk tog gereed stondt, na de Stal te mogen neemen. Dit werd ingewilligd, en nam hier mede de *Pruissische* verregaande overlast een einde.

Dit tafereel, niet opgemaakt uit partydige berigten, maar geschetst volgens egte voor de Naakomelingschap opgestelde en weggelegde bescheiden, ten eigen dage, door de Persoonen, die onmiddelyk deel hadden in de voorvallen, schetst ons met

L. BOEK. —— 1787. leevendige verwen de ontrouw gepleegd aan een Gewest, waar tegen de Koning van *Pruisfen* niet alleen geen voorwendzel van belediging hadt; maar welke hy in zynen Brieve op eene vriendlyke wyze toefprak (*). En, fchoon hy van deeze overtreedingen geenzins onkundig kon zyn, weet men niet, dat hy dezelve ooit, in eenige byzonderheid, heeft doen ftraffen.

Vóór het ondergaan van alle deeze onaangenaamheden hadt de *Zwolfche* Magiftraat reeds bewllligt in het eerst overgenomen voorftel door de Ridderfchap en de Stad *Deventer* tot befluit gebragt om Staats Krygsvolk in *Overyfsel* in bezettinge te neemen (†); ten einde daar door te eerder van eenen reeds by den aanvang drukkenden en langs hoe lastiger wordende Inlegering des *Pruisfischen* Krygsvolks verlost te worden.

Verdere Veranderingen. Met deeze, door der *Pruisfen* inrukking, te wege gebragte veranderingen te *Zwolle* ging de opheffing gepaard van 't geen door Raad en Meente, ten opzigte van het Stads Regeeringsbeftuur in Louwmaand deezes Jaars bepaald was; dat men wederom de op den laatften Keurdag gedaane verkiezing ter goedkeuring van den Stadhouder zou zenden. In die verwagting, egter, dat de door de opgeroepe Burgers en Ingezetenen opgegeevene Bezwaaren, voor zo verre dezelve weezenlyk gegrond mog-

ten

(*) Zie hier boven bl. 38.
(†) Zie hier boven bl. 51.

ten zyn, herſteld en weggenomen zouden worden. Dat intusſchen de thans dienende Regeeringsleden die post zouden blyven waarneemen, tot den tyd, dat deswegen nadere Voorzieninge zou gedaan weezen. Voorts verklaarde de Stadsregeering ter Staatsvergadering in te ſtemmen in het Beſluit van den acht en twintigſten van Herfstmaand, betreffende het weder invoeren des Regeerings Reglements van den Jaare MDCCXLVIII; als mede in het voorſtel tot vernietiging des Beſluits, wegens het ontſlaan van den Eed tot toelaatinge ter Staatsvergadering.

II. BOEK. 1787.

De Gemeensman P. H. QEYSEN, die zich, zints den intocht des *Pruisſiſchen* Krygsvolks, in geene raadpleegingen der Gezwoorene Gemeente hadt ingelaaten, en by den Inmarsch mondeling zich verklaard hadt tegen alle Beſluiten die genomen ſtonden te worden, volhardde daar by; en leeverde zyne Tegenverklaaring in tegen de weder invoering des Regeerings Reglements van den Jaare MDCLXXV; als mede tegen de herſtelling van de wettig ontſlaagene Gemeenslieden, zonder dat dezelve by een nieuwe keur werden ingekooren (*).

't Gedrag van den Gemeensman QEYSEN.

Schoon *Zwolle*, by deeze Staatsomwenteling eene rol ſpeelde haarer waardiger dan het ongelukkig *Deventer*, ging het, om reeds voorheen opgegeevene redenen (†), ten

Hoe het te *Kampen* zich toedroeg.

(*) *Verzamel. by* DE CHALMOT VIII. D. bl. 195.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XIII D. bl. 87.

L. BOEK. 1787.

ten deezen tyde, in *Kampen* nog bedaarder toe. Te deezer Stede werden door de Toeleggers aan het Vaderlandſche Fonds ter bevordering der gewigtigſte belangen des *Nederlandſchen* Volks, 't geen daar wel opnam, ter behoorelyke beheeringe, Beſtuurders gekoozen. Ten Landdage in Lentemaand volgden de Burgers van *Kampen* ook het voetſpoor veeler *Hollandſche* Steden, door het inleeveren van een Dankadres, wegens de Beſluiten in die dagen door Staaten van *Overysſel* genomen. Dit ontmoette een gunſtig onthaal, en werden Burgemeesters dier Stad verzogt, om, uit naam van Ridderſchap en Steden, aan die Burgers derzelver genoegen te betuigen.

Oproeping om te wapen te komen.

Geen wonder dat in eene Stad, zo zeer yverende voor, en zo gelukkig ſlaagende in het daarſtellen van de beginzelen noodig tot eene Grondwettige Herſtelling, op het ontwaaren wat 'er in het nabuurig *Gelderland* omging om deeze te weeren; en hoe haare Zusterſtad *Deventer* blootſtondt voor veelvuldige onaangenaamheden en ſtoorenisſen uit dien hoofde, de Regeering, op voordragt van het Defenſieweezen des Gewests, al wat wapenen kon voeren, by trommelſlag deedt oproepen, om de gedreigde omverſtooting van het geen dus verre bewerkt was, te weeren. Eene oproeping niet zonder vrugt.

Handelwyze des Raads en der Gemeensliede.

Maar ook moest deeze veel al fiere Stad, niet min dan andere *Overysſelſche* Steden, op der *Pruisſen* aankomst bukken; dan deedt zy het op eene wyze, die haar tot

eere

eere ſtrekt. Met veel behoedzaamheids ſtondt de Regeering, den zeven en twintigſten van Herfstmaand, het draagen van Oranjetekenen toe (*). Wel byzonder verdiend gade geſlaagen te worden, om 't geen wy tot lof van het bukkend *Kampen* gezegd hebben, wat 'er tusſchen den Raad en de Gezwooren Gemeente dier Stad, by de Inrukking des *Pruisſiſchen* Krygsvolks in *Overysſel* omging. —— De hooge waarſchynlykheid, dat by deezen Inmarsch *Kampen* haar aandeel diens Krygsvolks zou krygen, was de Raad van oordeel in de tegenwoordige omſtandigheden zich daar tegen niet aan te kanten, en verzogt de toeſtemming der Gezwoorene Gemeente; met byvoeging dat deeze twee uit hun Lichhaam zouden benoemen om met twee door hun uit de Magiſtraat benoemd, wat tot de ontvangst dier Troepen behoorde, te beraamen. Dit geſchiedde.

L. BOEK. —— 1787. den by de aankomst der *Pruisſen*.

Schoon voor de komst der *Pruisſen* bedugt, hadt de Magiſtraat eene flikkering van hoop, dat de Stad dit bezoek zou kunnen voorkomen, door de terugbrenging van het Burger Regiment in die Wapenrusting als het geweest was vóór de tegenwoordige onlusten; en, hoe zeer ook aangedaan door de toenmaalige omſtandigheden, was zy egter van oordeel, dat men, door dezelve als gedwongen, ten beste der Stad en Burgery, en om grooter onheilen voor te komen, zich zou behooren

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT I. D. bl. 209.

I. BOEK. — 1787. ren te schikken naar 't geen deswegen zou worden gevorderd. Eene Commissie van Stadswege aan den *Pruissischen* Bevelhebber sloeg de Raad voor. De Gezwoorene Gemeente stemde hier in toe, onder betuiging van door nood hier toe gedwongen te zyn (*).

Van de verhoopte bevryding des *Pruissischen* Krygsvolks kwam niets. Een der Officieren verklaarde, by de intreede, aan de Regeering, dat hy niemand, groot of klein, ontzien zou, die zich tegen den Prins van ORANJE verzetten mogt; met byvoeging van voor de rust der Stad niet te durven instaan, indien de Burgers niet ontwapend wierden. Doch deeze bewaarden, zo lang zy hunne wapenen bezaten, de openbaare rust op de voortreffelykste wyze in het aanzien der vreemde Krygsbende.

Wanneer de Regeering aan de Gezwoorene Gemeente de beraadslaagde Stukken ten Landsdage in 't laatst van Herfstmaand gehouden, voorhieldt, betreffende de Herstelling des Stadhouders, verklaarde de Magistraat, dat dezelve, wat het Regeerings Reglement des Gewests raakte, te raade was geworden, om onverminderd de meermaals aan den dag gelegde beginzelen van Raad en Gezwoorene Gemeente, wegens de Gebreken in het Regeerings Reglement des Jaars MDCCXLVIII, op welker verbetering zy beiden zo zeer hadden aangedrongen, egter by deeze tydsomstandigheden, en

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VIII. D. bl. 227.

en keering van zaaken, tot voorkoming van nadeelige gevolgen, ter eerstkomende Vergadering te verklaaren, zich tegen het by meerderheid genomen Besluit ter wederinvoering niet te zullen aankanten. —— Ten zelfden tyde deedt de Magistraat het voorstel, wegens het inneemen van Staaten Krygsvolk. —— En berigtte de Gezwoorene Gemeente van de vernietiging aller Vrycorpsen en Exercitie Genootschappen in *Overyssel;* als mede van 't besluit om de opschorting der betaalinge des Krygsvolks voor *Overysselsche* rekeninge, in te trekken.

L. BOEK. 1787.

Merkwaardig is de taal der Gezwoorene Gemeente op deeze voorstellen der Magistraat. Wy schryven de eigen woorden af —— „ De Gezwoorene Gemeente beschouwt, met innerlyke aandoening, en allersmertlykst gevoel, de treurige omstandigheden, waar in ons lieve Vaderland in 't gemeen, en deeze Provincie in 't byzonder, zich bevindt, en zy kan niet ontveinzen, dat de schrikbaarende vooruitzigten van nog droeviger gevolgen, haar in de onvermydelyke noodzaaklykheid brengen, om, zo veel hun aangaat, liever alles te sacrifieeren, om de Rust, welke in onze Stad zo voorbeeldlyk plaats vindt, te cultiveeren en de ruïne van hunne Stad en Burgery te prevenieeren. —— Dat, hoe zeer de Gezwoorene Gemeente als nog overreed is, dat het Reglement op de Regeering van den Jaare MDCLXXV, herdrukt in den Jaare MDCCXLVIII, niet overeen-

„ kom-

L. BOEK. — 1787. „ komſtig de Conſtitutie is, hoe vuurig „ de Gezwoorene Gemeente wenscht, dat „ daar in de noodige Veranderingen en „ Verbeteringen gemaakt mogen worden, „ zy egter, in de preſente Conjuncture, „ tot voorkoming van grooter onheilen, „ zich, (hoe ongaarne ook, omtrent dit „ delicaate punt,) ten vollen confirmeert, „ met het geproponeerde van de Heeren „ van de Magiſtraat. — Gelyk zy, om „ dezelfde reden ook doet omtrent het in- „ neemen van een *goed* Garniſoen (*)."

Zo was de geſteltenis der drie Hoofdſteden deezes Gewests, die, met een gedeelte der Ridderſchappe, een geruimen tyd, de zaak der Grondwettige Herſtelling, daar in door de meeste kleine Steden geholpen, bevorderden en gelukkig ſlaagden (†). Onder de kleine Steden, van het Herſtellingswerk afkeerig *Hasſelt*, *Steenwyk*, *Blokzyl* en *Genemuiden*, ſtak de eerstgemelde boven alle andere uit, en hebben wy reeds vermeld, langs welk een ſtrengen weg, ten deezen Jaare, die met de andere Party heulende Stad, van dien wederſtreevenden invloed beroofd werd. Eene berooving, noode geleeden, en alleen door overmagt der Partye daar geſteld (§): Welkom in deeze Steden, en bovenal te *Has-*

(*) *Verz. by* DE CHALMOT VIII. D. bl. 227—238.

(†) Zie wegens de Verbintenis deezer *Kleine Steden* onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 305. en XIII. D. bl. 30.

(§) Zie hier boven bl. 19.

Hasselt, was de anderen zo bitter vallende Omwenteling.

Een voorheen benauwde en voortvlugtige EXALTO D'ALMARAS, mogt nu op wederkeeren, en het verkrygen van herstelling hoopen, ja die gerust verwagten. De *Hasseltsche* Regeering verzogt en bekwam, by Staaten van *Overysſel*, de vernietiging van het tegen dien Secretaris genomen besluit van Gevangenneeming. Hy zelve drong hier op niet alleen aan in een Verzoekschrift; doch tevens om herstelling in zyn Eer en Post. Geen twyfel viel 'er aan de verwerving deezer gunstbetooningen in het tegenwoordig tydsgewrichte.

L. BOEK. 1787. EXALTO D'ALMARAS hersteld.

Een tydsgewrichte in welks druk de andere kleine Steden, die zich voorheen yverig in het Herstellingswerk aanstelden, haar deel kreegen. Met de herstelling des Stadhouders in alle zyne Regten paarde zich eigenaartig het wederinvoeren van alle die inkruipzels, welke de Staatsleden, tegen de Regenten der Kleine Steden zich zo vermetel hadden aangemaatigd. Tot voorbeelden hier van strekken *Oldenzaal* en den *Hardenberg*, waar de Regeering en Gezwoorene Gemeente, vóór de Omwenteling een vrye keur van Regenten en Gemeenslieden en andere ontnomene Regten en Vryheden, nevens andere Kleine Steden, ingeroepen, gedeeltlyk herkreegen en nu nog moeds genoeg hadden, om die Regten andermaal te doen gelden: zy werden volstrekt afgeweezen en gelast, om hunne Keuren aan de Gewoone Afgevaardig-

De oude inkruipzels weder ingevoerd in de kleine Steden.

L. BOEK. 1787. digden te zenden. Toen deezen de Patriottisch denkende Regenten en Gemeenslieden uit de keuren dier Steden uitgemonsterd hadden, en de verlaatene Persoonen zich nog niet ontslaagen rekenden om als nog aan te houden op die Regten en Vryheden, welke zy te vooren Amptshalven hadden ingeroepen, werden zy afgeweezen met dit Besluit, „ dat de Staaten als nog „ bleeven by het Reglement van Regee„ ring en hun aanbevalen zich als stille „ en gehoorzaame Ingezetenen daar vol„ gens te gedraagen."

Smertlyk was dusdanig eene bejegening voor deeze braaven, welverdiend eene soortgelyke voor die van *Hasselt* en *Steenwyk*, die, overeenkomstig met hunne voorige handelwyze, naa de Omwenteling, terstond gereed waren om met de Staatsleden tot herstel der oude misbruiken in te stemmen; doch het leedt niet lang. of de *Hasseltschen* beklaagden zich bitterlyk, dat 'er, op hun aanhouden tot herstel hunner Regten, niets geschiedde; maar in tegendeel dagelyks verdere inbreuken op dezelve gedaan werden.

Trouwens de tyd om die misbruiken, tot de minste toe, te doen herleeven, was nu gekomen. *Enschede* leevert hier van een voorbeeld op. Toen Burgemeesters dier Stede zich by de Staaten beklaagden, dat de Gemeenslieden tegen de order gehandeld en hun geene vrye raadpleeging gelaaten hadden, als mede dat 'er zo genaamde Gecommitteerden uit de Burgery

wa-

waren aangesteld, betuigden de Staaten, „ hun ongenoegen over dit onbetaamelyk „ gehouden gedrag, vernietigden de aan- „ stelling van Gecommitteerden, herstel- „ den de Burgemeesters in alle Regten, „ Voordeelen en Privilegien, aan hun van „ ouds behoorende (*)." L. BOEK. 1787.

Met een enkel woord moeten wy hier nog aanstippen, hoe in 't Landschap *Drenthe*, waar een gedeelte der Inwoonderen, in de zaak der Grondwettige Herstelling met de Bevorderaaren van dezelve zich in *Overyssel* gemengd, en, tot ongenoegen van veelen, zeer werkzaam eene lyn getrokken, en daadlyke hulp betoond hadt (†), by het wisselen der zaaken, geen geringe vreugde rees. Den Kerkleeraaren werd het doen van openlyke Dankzeggingen opgelegd „ voor het wonderbaarlyk behoud van „ 't lieve Vaderland, en de verydeling „ van booze en geheime raadslagen," en bevolen zo nu, als voortaan, volgens het voorschrift der Kerkenorde, alle Zondagen 's Hemels dierbaarste zegeningen over de Landschaps Regeering in 't algemeen, en het gansche Huis van *Oranje* in 't byzonder, openlyk en vuurig af te bidden. —— By het pryzen van dat gedeelte der Ingezetenen, die zich in nieuwigheden niet gemengd, maar veel eer daar tegen aangewerkt hadden, verboden zy, in die ei-

Hoe het in *Drenthe* met de Staatsomwenteling toeging.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XIV. D. bl. 235. 237. 245 enz. 248. 262. en 266 enz.
(†) Zie hier boven, bl. 29.

L. BOEK. 1787. eigenste Afkondiging, alle gemeenschaplyke Wapenoefeningen, en trokken alle wettigingen en vergunningen daar aan verleend in. Gelyk zy ook vernietigden alle zodanige Byeenkomsten en Societeiten, zedert eenigen tyd in dit Landschap opgerigt om in dezelve over zaaken, 's Lands Bestuur betreffende, opzettelyk te handelen en briefswisseling te houden. Eindelyk trokken zy het verbod van het draagen der Vercierselen van Oranjekleur in, en veroorloofden dit betoon van hoogagting voor het herstelde Huis van *Oranje* (*). Dit alles diende ten voorspel van Verdrukkingen, die voorts in dit Landschap plaats greepen; doch tot een volgend Tydvak behooren (†).

Slot deezes Boeks. De naagegaane handelingen in de Hoofdsteden van *Overysfel*, en in dit geheele Gewest, kunnen dienen ter onwraakbaare staaving van de geschiedkundige waarheid, welke wy by de intreede in dezelve beweerd hebben (§). En heeft dezelve nog meer bewys noodig, wy zullen het ten overvloede aantreffen in ons volgend Boek, waar in *Gelderland* het tooneel zal weezen, waar op geheel andere rollen gespeeld worden, dan wy in *Holland*, de Stad *Utrecht* en *Overysfel* zagen uitvoeren.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT I. D. bl. 266.

(†) Vergeefsch zal men, in de naa al dit gebeurde, in deeze Landschappe uitgegeeven *Tegenwoordige Staat van het Landschap Drenthe*, iets van dit alles zoeken. De Historie neemt met het Jaar 1311 een einde.

(§) *Zie hier boven*, bl. 55.

VA-

VADERLANDSCHE
HISTORIE.

EEN EN VYFTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Overgang tot Gelderland. Korte herziening van de Staatsgesteltenisse deezes Gewests. Wat 'er nog van te melden valt. Gelderlands inzigten op de Staatsgesteldheid. Men ducht 'er voor Veranderingen. Met welk een oog in andere Gewesten aangezien. Men wederstreeft de Burgerwapening, en ontwapent de Ingezetenen. Militaire Jurisdictie aldaar, op nieuw beraamd. Plan tot dezelve ter Algemeene Staatsvergadering overgeleeverd. Aanmerking over den Tyd, wanneer de Inleevering geschiedde. Veele Patriotten trekken als Vrywilligers uit, en vormen de Geldersche Brigade. Scherpe Afkondiging tegen dit uittrekken. Het Loo door Krygsvolk bewaakt. Bedreigende Brief aan Staaten van Gelderland, op naam van een Genootschap ten Zinspreuk voerende TOT REGTVAARDIGE WEDERVERGELDING. *Afkondiging daar tegen. Aanmerking wegens den tyd dier Afkondiging &c.* LI. BOEK.

LI. BOEK.

De Pruisſiſche Krygsbenden in Gelderland gewagt. Ongeregeldheden door de Pruisſen daar aangerigt. Men laat 'er, naa de Omwenteling, meest alles op den ouden voet. Des Stadhouders Jaardag te Nymegen gevierd. Hoe men daar den Stadhouder en diens Gezin op Valkenhof huisvestte en onthaalde. Nymegen eerst geheel vry van oproerige Bedryven, en dezelve voorts bedwongen en geſtuit. Anders geſteld in andere Steden. Hoe het te Arnhem toeging. Het voorgevallene, wegens het Vonnis over de Vaandrigs VAN HOEY *en* VAN DER HOOP. *Gewelddaadigheid in eene Herberg daar gepleegd. Verwyl, om dezelve, van de zyde der Regeeringe, te ſtuitten. De Burgers draagen voorzorg. Krygsvolk daar gelegerd. Oproer door hetzelve aangevangen. Schieten tusſchen de Burgers en Soldaaten. Hervatte moedwil. Burger Vergadering. Bezending uit dezelve aan de Vroedſchap. Rust is er het gevolg van. Afkondiging ten dien einde. De Schuldigen blyven ongeſtraft, en de Burgers worden ontwapend.* CROOKCEUS *neemt te Zutphen zitting als Gemeensman. Boerendwang in het Ampt van Zutphen. Twist over het draagen van Oranje te Zutphen. Oproer hier uit gebooren. Hervat Oproer. Een Ruiter doodgeſchooten, door den Burger* REINDERS. *Het Oproer voortgezet. Het Oranje draagen wordt 'er algemeen. De Burgergeweeren opgehaald. De Oranjevlag uitgeſtooken, en de Ruiter met eere begraaven. Nadere voorzorg ter Ontwapening.* CAPELLEN TOT DE MARSCH *en* CAPELLEN TOT RYSSELT *verlaaten Zutphen.*

DE

DE VERAC *zegt aan deeze Heeren de Bescherming des Konings van Frankryk toe. Hoe 's Prinsen Jaardag te Bommel gevierd. Vaderlandsche en Oranje Societeit daar ter Stede opgerigt. Oproerige beweegingen van Oranjetekenen gevolgd. De Vaderlandsche Societeit verboden. Ongeregeldheden te Thiel. Plundering te dier Stede. Zelfverdeediging des Heeren* VAN RIEMSDYK. *Afkondiging tegen Oproer, en de Burgery ontwapend. Oranje Vrolykheden. Krygsbezetting voor Harderwyk bestemd. Vrugtlooze poogingen om daar van ontheeven te blyven. Eenige Burgers leggen de Wapens af, anderen verlaaten de Stad. Komst des Krygsvolks, en met dezelve het Oranjedraagen ingevoerd. Veelvuldige Huisschennissen en Plunderingen. Geene poogingen ter stuitinge aangewend Veelen verlaaten Harderwyk. Hoe te Doesburg het Oranjedraagen ingevoerd. De Gewapende Genootschappen te Deutichem, Groenlo, en elders vernietigd. Aanmerking over deeze Geldersche Beweegenissen en derzelver gelyktydigheid. Oproerigheden te Hattem en Elburg. Algemeene Aanmerking over de Geldersche Beweegenissen. Gedrag der Uitgeweekenen. Ede en Nykerk steeken onder de Plaatzen ten Plattenlande in Oproerigheden uit. Byzonderheden te laatstgemelde Plaatze voorgevallen. Gesteldheid der Inwoonderen. Beginzels der Oproerigheden. Middelen ter stuitinge vergeefsch in 't werk gesteld. Hoe het zich op den achtsten Maart toedroeg. Belachlyke en betreurenswaardige Viering van dien dag. Nieuw en ontzettend blyk van haat tegen de*

LI. BOEK. *Patriötten. Aanleg van het Famliegraf der* CAPELLENS. *Schennis daar aan gepleegd. Verder gedreigde Vernieling. Van dezelve komt niets. In 't volgend Jaar* MDCCLXXXVIII *doet men die Grafstede in de lugt springen. Gedenkstukken deezer vernielde Begraafplaatze.*

1787. Overgang tot *Gelderland.* Gelykheid van inzigten, overeenkomst in Staatsbedoelingen, en zamenstemming van middelen om deeze einden te bereiken, bewogen ons, in de voordragt van 's Lands Gebeurtenissen, ten deezen Jaare, op *Holland* en de Stad *Utrecht*, het Gewest *Overysfel* te laaten volgen. Onder de Gewesten des Bondgenootschaps, die daar tegen aanloopende inzigten en bedoelingen koesterden, en, in gevolge daar van strydige maatregelen namen en volvoerden, verdient *Gelderland*, buiten alle tegenspraak, den voorrang.

Korte herziening van de Staatsgesteltenis deezes Gewests. In voorige Deelen hebben wy gezien de woelingen der tegen elkander aangekante Staatsleden in *Gelderland* geëindigd met de Gewesten tegen elkander in vuur en vlam zettende vermeesteringen der Steden *Hattem* en *Elburg* (*). —— Hoe het nabuurig *Overysfel* alle, doch vrugtlooze, pogingen aanwendde, om wat naar Krygsgeweld zweemde, van den bodem zyns Grondgebieds te verwyderen (†). — Hoe *Gel-*

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 128—290.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 38—63. en 168.

Gelderland, by het groeijen der binnenlandfche onlusten, alles te werk ftelde om zich van Krygsvolk te verzekeren, en dit Gewest ter wyk- en fchuilplaats ftrekte der zodanigen onder de Krygslieden, 't zy Bevelhebberen van hoogeren of laageren rang, 't zy Gemeenen, die zich aan den Eed den Algemeenen Staaten gedaan, hielden; hoe zy daar ontvangen en bezoldigd wierden, onder eene geftadige wederftreeving van alle maatregelen door andere Gewesten zo te Lande als te Water genomen (*). —— Hoe euvel de Staaten van *Gelderland* het aanhouden der Prinfesfe opnamen; met *Pruisfen* eene overeenkomst troffen, om den Ingang voor 's Konings Krygsvolk open te zetten (†). —— Meer byzonder hebben wy reeds vermeld, wat 'er tusfchen *Gelderland* en de Stad *Utrecht* voorviel, wegens de aannadering des Krygsvolks (§); als mede hoe hoog dit liep tusfchen dit Gewest en het nabuurig *Overysfel*, waar de Invloed van *Gelderland* onophoudelyk woelde en werkte (**).

LI. BOEK. —— 1787.

Veel, zeer veel, derhalven, wat de meer algemeene en in 't groot werkende Zaaken en Gebeurtenisfen deezes Gewests betreft, hebben wy geboekt, en, om dezelve na te gaan, alleen de overwyzing noodig op den

Wat 'er nog van te vermelden valt.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 162. 310. 399. 410.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 83. 145. en 146.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl. 293.
(**) Zie hier boven bl. 31 en 80.

LI. BOEK. — 1787. den voet deezer Bladzyden aangetekend. Dan, hoe zeer zulks het verslag dit Gewest byzonder betreffende bekorte, is 'er nogthans niet weinig onvermeld overgebleeven, tot welks verhaal wy ons thans te nederzetten. —— Dit meer byzondere zal, behalven dat het op zich zelve weetenswaardig, en ter volkomene berigtgeeving van het gebeurde volstrekt noodig is, niet weinig kunnen dienen om de roerzels en dryfveeren, welker werking wy in 't groot zagen, van nader by, en meer byzonder, na te gaan. Alles zal zamenloopen ter meer overtuigende aanduiding, dat het Stelzel van Dwang en Overheersching, hoe weinig deeze by de voorgemelde stukken kon uitblyven, in dit Gewest omhelsd, met allen nadruk, werd doorgezet, als mede hoe uit deezen Oord voornaamlyk de Overheersching, gelyk zy daar begonnen was, zich verspreidde, en eindigde in het daarstellen der Staatsomwentelinge door ons te meermaalen vermeld, en welke gezegd mag worden het middelpunt te weezen, waar in alle de bedoelingen en verrigtingen zamenliepen der zodanigen in den Lande, die de Grondwettige Herstelling niet slegts met leede oogen aanzagen; maar niets onbeproefd lieten om dezelve te verhinderen, en de Voorstanders in *Gelderland* niet alleen, maar ook in andere Gewesten, den teugel eens buitenlandschen Krygsdwangs in den mond te wringen.

Eene en andere byzonderheid nogthans, dit in Overheersching de overige vooruitloo-

loopend Gewest in 't algemeen betreffende, of geheel onaangeroerd gelaaten, of slegts met den vinger aangeduid, staat ons thans te vermelden, en breedspraakiger te boeken; terwyl wat 'er meer Stedelyk en Plaatslyk voorviel ons nader onder 't oog zal brengen, hoe 'er de snaaren ter Overheersching styver en styver gespannen werden, en aanduiden wie de Hoofdbewerkers waren van dit bedryf.

Gelderlands inzigten op de Staatsgesteldheid.

Geen twyfel altoos leedt het, dat Staaten van *Gelderland*, eenige Leden uitgezonderd, op dat wy dit algemeene laaten voorafgaan, in een volstrekt tegenovergesteld begrip stonden van de meeste Regenten in *Holland*, *Utrecht* en *Overysfel*, die de Provinciaale Regeerings Reglementen, in den Jaare MDCCXLVIII, in de twee laatstgemelde Gewesten ingevoerd, en vervolgens in 't Jaar MDCCL vernieuwd en bekragtigd, wilden afgeschaft hebben; met het blykbaar en duidelyk verklaard oogmerk, om door de Afschaffing dier, huns oordeels, in veele opzigten hoogstwraakbaare Reglementen, den invloed des Stadhouders op die Gewesten, en door die Gewesten op de Algemeene Staatsvergadering, te verminderen, of liever geheel af te weeren. Deezen invloed wilden de Meerderheid der *Geldersche* Staatsleden op alle mogelyke wyzen, handhaaven. Van hier het tegenwerken van alles wat naar Verandering smaakte, en het te keer gaan van alle de middelen in de andere Gewesten aangewend, om de Grondwettige Hervorming daar te stellen.

LI. BOEK. —— 1787. Men dugt 'er voor Veranderingen.

Met het aangroeijen van de sterkte der Patriotten, bovenal in *Holland*, door het afzetten van de Stadhoudergezinde Regenten in *Amsterdam*, *Rotterdam* en elders, wies de vrees van de Meerderheid der *Gelder sche* Staatsleden aan. —— Zy zagen met schrik, hoe in *Utrecht* Regeeringsleden der Staatshervorming toegedaan, zich als Staaten van dat Gewest deeden gelden, en de andere, te *Amersfoort* vergaderende, voor onwettig verklaarden. —— Niet min ontroerde hun het gedrag van 't nabuurig *Overyssel*, waar de Staatshervorming met reuzen schreeden voortging, en die stappen door *Holland* kragtdaadig ondersteund werden. —— Ten opzigte van *Friesland* kreegen zy grond om te duchten, dat die Regeeringsleden, welke met hun in denkwyze zamenstemden, ook eerlang het onderspit zouden moeten delven.

Met welk een oog andere Gewesten aangezien,

Van verscheide kanten oordeelden Staaten van *Gelderland* heftige aanvallen te vreezen te hebben. Zy kenden de verbittering der Patriotten, in de opgemelde Gewesten, zints het voorgevallene te *Hattem* en *Elburg* gaande geworden, en door veele daarop volgende Staatsinrigtingen, die ook deels na buiten werkten, in langs hoe feller gloed ontstooken. Geene Benaamingen om de *Geldersche* Staatsleden aan te duiden waren in de Week- en Dagbladen algemeener dan die van *Tyrannen*, NERO's, DUC D'ALBA's. —— Onkundig konden zy niet weezen, dat, in hun eigen Gewest, Voorstanders, van de gezogte Volksregeering,

ring, zo gansch haatlyk in hunne oogen, in grooten getale, gevonden wierden. Alleen door overheerschend Gezagsbetoon in teugel gehouden; maar gereed om dien, ter eerste gunstige gelegenheid, af te werpen.

LI. BOEK. 1787.

De gewapende Burgerarm is het gevaarlykst voor de Overheersching. Deeze in een en ander Gewest zich uitsteekende, en met kragt werkende, was een schrik in de oogen der *Geldersche* Staatsleden. Het gereedste en kragtdaadigst middel om zich des te ontheffen oordeelden zy aan te grypen; met de Burgeryen, in de Steden en ten Plattenlande, geheel te ontwapenen. „ Om „ hier door te verhoeden," gelyk een Schryver hunner Partye toegedaan, zich laat hooren „ dat niet die Ingezetenen, „ die met de denkbeelden van Hervorming „ besmet, en door het schynschoon van „ het Patriotismus verleid waren, met de „ Invallers van buiten zouden kunnen za„ menspannen, en hun helpen om ook in „ *Gelderland*, de nieuwe Plans met geweld „ door te dringen. Zy meenden te gelyk, „ door die algemeene Ontwapening, den „ steen des aanstoots en het zaad van „ tweedragt weg te neemen, om zo in „ staat te zyn van de Provincie te blyven „ bestuuren, volgens die Grondwetten, „ die nu wederom meer dan een derde „ van een Eeuw hadden stand gegree„ pen (*)." — In het plan der geenen, die dus dagten, viel het volmaakt de Burgers

Wederstreeft de Burgerwapening en ontwapent de Ingezetenen.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 1595.

LI. BOEK. — 1787. gers euvel te duidden, dat zy de Krygslieden *Loontrekkers* en *Bezoldigden* noemden, of met nog haatlyker naamen bestempelden. Geheel strookte het met hunne denkwyze en belangen, dusdanige van hunnen wenk vliegende slaafsche knegten boven de vryheidminnende gewapende Burgers te stellen, en de Overloopers uit andere Gewesten, die in grooten getale, op het *Geldersch* Grondgebied weeken, minzaam te ontvangen, ryklyk te bezoldigen, en in hun, als steunzels des anders wankelenden gezags zo van zich zelven als van hun Opperhoofd, den Stadhouder, thans, zints een geruimen tyd, onder hun zyn verblyf houdende, te gebruiken. Een oogmerk, in welks bereiking zy niet faalden, gelyk de boven aangetoogene plaatzen onzer *Vaderlandsche Historie* uitwyzen.

Militaire Jurisdictie aldaar op nieuw beraamd. Een Krygsbewind, waar op het, volgens deeze beraamingen, in *Gelderland* moest nederkomen, deedt ook Staaten van dat Gewest bedagt zyn de *Militaire Jurisdictie*, waar over, in den Jaare MDCCLXXXIII, zo veel te doen viel, en dit gewigtig punt, in de meeste andere Gewesten, toen met de Afschaffing daar van beslist, in *Gelderland* onafgedaan bleef, en men zich omtrent het Regtsgebied over de Krygsknegten, gedroeg aan het Landschaps Besluit van den Jaare MDCCXXVIII, door het Hof van *Gelderland* aan de Regeeringe der Steden rondgezonden (*).

Af-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* VII. D. bl 42. 43.

Afgevaardigden van *Gelderland* bragten ter Algemeene Staatsvergadering, een Afdruk van het *Reglement omtrent de Militaire Jurisdictie in* Gelderland, *voorzien met Aanmerkingen of Redenen, dienende tot Ophelderring en Billyking van 't zelve*, zodanig als het by Staaten van dit Gewest was vastgesteld, tot den tyd, dat by de Bondgenooten, met algemeene toestemming, dienstig zou gevonden worden, eene Algemeene Landswet, ten deezen opzigte, te bepaalen. Met nevensgevoegden last, om, by de overleevering van 't zelve, de Bondgenooten, ter oorzaake van de moeilykheden, welke noodwendig zouden moeten gebooren worden, uit enkele Provinciaale schikkingen op dit stuk voor de Krygsraaden, op het ernstigst te vertoogen, om, met gemeen overleg, tot het formeeren van eene zodanige algemeene Landswet, omtrent de Militaire Jurisdictie, voor de by de Unie gemeen gemaakte Militie van den Staat, voort te gaan; het zy op den voet en wyze als thans door Staaten van *Gelderland*, voor dat Gewest, by voorraad, was gedaan, of wel op zodanig eene andere wyze als men meest oorbaar zou vinden. — De Inleeveraars van dit breedspraakig Stuk vonden zich wyders gelast den Bondgenooten voor te stellen, om, met algemeen beraad, zamen te stemmen, tot het benoemen van eenen algemeenen *Superieuren Regter*, waar aan men zich van alle Vonnissen, zo civiele als crimineele, by den Militairen Regter in Steden en Plaatzen met Krygs-

LI. BOEK.

1787.

Ter Algemeene Staatsvergadering overgeleeverd.

LI. BOEK. 1787.

Krygsvolk van den Staat bezet, geweezen in zaaken tot deszelfs kennisneeming gesteld, Beroeping zou kunnen en moeten geschieden: waar toe zy den *Raad van Staaten* voorsloegen. Het medegedeelde Reglement werd in handen gesteld der Gecommitteerden uit hun Hoog Mog. en uit den Raad van Staaten (*).

Aanmerking over den tyd wanneer die Invoering geschiedde.

Dit Reglement, wegens de Militaire Jurisdictie, was op 't einde van Zomermaand van wegen het Hof Provinciaal in *Gelderland* ingevoerd (†): en dus, gelyk wy vervolgens zien zullen, in een tydperk, toen Staaten van *Gelderland* het Krygsvolk de ongehoordste ongeregeld- en wreedheden lieten pleegen, en de zodanigen, die zich aan dergelyke wanbedryven by de Bondgenooten schuldig gemaakt hadden, met open armen ontvingen. Een tydperk, derhalven, 't welk aan de bedoelingen en den ernst van dat Reglement op verre na het beste oog niet geeft.

Veele Patriotten trekken als Vrywilligers uit.

Het ontbrak in *Gelderland* niet aan anders gezinden dan de Staaten des Gewests. Men vondt 'er yverige Voorstanders der tegenovergestelde Partye niet alleen onder de Edelen, niet alleen onder Magistraatspersoonen; maar ook onder welgezetene Burgers en minder gegoeden. In hun eigen Gewest ontwapend, en voor de zaak, welke zy omhelsden, onbruikbaar gemaakt, begaven zy zich, na *Utrecht*, de toenmaalige

(*) *Resol. Gen.* 30 Aug. 1787.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787, bl. 1177.

lige Verzamelplaats van Vryheidminnende Burgers uit alle Oorden des Lands; waar zy onder de Hulpbenden dienst namen, met den naam van *Vryheidszoonen* vereerd. Zy vormden de *Geldersche Brigade*, en staaken uit in moedbetoon (*).

LI. BOEK. —— 1787.

Scherpe Afkondiging daar tegen.

Staaten van *Gelderland*, des verwittigd, door Staaten van *Utrecht* binnen *Amersfoort* vergaderd, lieten eene scherpe Afkondiging doen tegen allen, die zich, buiten uitdruklyken wil en toestemming der Staaten, in zulke omstandigheden van tyden als de tegenwoordige, in andere Landen, Kwartieren en Provincien, aan hun Ed. Mog. niet onderhoorig, in Oorlog of in Krygsraad begaven. Met aanzegging aan de reeds vertrokkenen, om den op zich genomen Dienst te verlaaten. —— Gelyk men dit uittrekken, in deezer voege kragtdaadig zogt te beletten, zo zorgde men mede om alle zamentrekkingen van Gewapende Burgers in dit Gewest te voorkomen.

Het *Loo* beschut.

Het Lusthuis van zyne Hoogheid, het *Loo*, was haatlyk in 't oog der Patriotten. De overmoed hadt 'er meermaals bedreigingen tegen uitgeslaagen. Om 't zelve daar voor te beveiligen, werd één Battaljon

(*) Onder deeze Benaaming komen de uitgetrokkene *Gelderschen* voor in eene Indaaging van de Magistraat te *Doesburg*. *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 298. Onder deezen naam wordt hun het verblyf binnen *Utrecht* ontzegd. *Ald.* bl. 122. En worden zy door het Hof van *Gelderland*, voor verschillende Jaaren, uit die Provincie gebannen. *Ald.* V. D. bl. 255.

LI. BOEK. — 1787. Bedreigende Brief aan aan Staaten van *Gelderland*.

jon Mariniers VAN SALM, van *Hollands* Grondgebied geweeken, derwaards gezonden.

Te midden van de zekerheid, welke Staaten van *Gelderland* door den Burgeren de wapenen te ontneemen, veel Krygsvolks in hun Gewest te ontvangen, wel te onthaalen, en rykelyk te bezoldigen, zich verschaften, werd hun onrust aangejaagd, door gedrukte Brieven aan verscheide Leden der Hooge Regeeringe deezes Gewests niet alleen; maar ook aan zyne Hoogheid, met den gewoonen Post, toegezonden, op naam van een Genootschap, ten zinspreuk voerende TOT REGTVAARDIGE WEDERVERGELDING, zonder Plaats- doch met de Dagtekening van negentien Augustus deezes Jaars, onderschreeven A. J. L. GITS, Secretaris. In denzelven vondt men een Uittrekzel uit de Resolutie van 't gemelde Genootschap, woordlyk de bedreigingen inhoudende „ van zich met plegtigen Eede „ en met Leeven en Goed te hebben verbonden om alles te waagen, ja zelfs de „ smerten en smaadheden van het Schavot, om, byaldien op den Bodem van „ een der Provincien *Holland* en *Utrecht*, „ eenige Attaque ondernomen, of Burgerbloed geplengd mogt worden, het zelve „ te zullen wreeken aan 't Bloed en Goed „ der geenen, die zulks bevolen, of met „ raad of daad, daar toe gecoöpereerd zouden mogen hebben, en aan derzelver „ Familien en Goederen; daar toe in 't „ werk stellende, alle de middelen, die

„ eene

„ eene regtvaardige Wederwraak haar aan „ de hand zou geeven." L. BOEK. 1787.

Afkondiging daar tegen.

Wat ook van de duistere herkomst deezer Brieven moge weezen, zy waren genoegzaam, om de Raaden van het Hof Provinciaal, te ontrusten, en hun, in eene uitgevaardigde Afkondiging, te doen zeggen, „ zodanige verfoeilyke Libellen, niet „ anders te kunnen beschouwen, dan als „ Moordlust ademende, en ten doelwit „ hebbende, om de algemeene rust in de „ zamenleevinge te stooren, de gemoede„ ren met schrik en vreeze te vervullen, „ en zo wel zyne Doorlugtige Hoogheid, „ als alle getrouwe Regenten, en een ie„ der in zyne betrekking daar door van „ de betragting van zyn Pligt, ware het „ mogelyk, af te schrikken, en hunne heil„ zaame poogingen tot nut en welweezen „ van den Lande te verydelen: ten einde „ om des te beter, en zonder eenigen te„ genstand, de verderflykste ontwerpen, tot „ omverwerping en vernietiging van de „ door den Souverain geëtablisseerde Wet„ ten, en tot ruïne en den geheelen on„ dergang van het Vaderland gesmeed, ten „ uitvoer te kunnen brengen; waarom zy „ Schryvers, Opstellers en Verspreiders „ dier Brieven, even als Strooijers en Leg„ gers van Brandbrieven, naar de uiterste „ strengheid der Wetten wilden gestraft „ hebben." —— Duizend Gouden Ducaaten, uit de Domeinen des Landschaps, loofden zy uit aan den Ontdekker van den Steller, Schryver of Verzender deezer be-

dfei-

LI. BOEK. — 1787.

dreigende Brieven, en straffoosheid aan deri Medepligtigen, onder geheimhouding van diens Naam. —— Eene belooning van duizend Zilveren Ryksdaalders booden zy aan, op gelyke voorwaarden, aan den Man, die eenige zekere aanwyzinge of ontdekkinge zou weeten te doen van het daadlyk bestaan eens Genootschaps, gemelde zinspreuk voerende, van de Plaats waar het zich zou mogen bevinden, als mede van den Persoon van A. J. L. Gits, al ware het dat de een en ander zich buiten het Regtsgebied van *Gelderland* mogt bevinden (*).

Aanmerking wegens den tyd deezer Afkondiginge.

Wanneer wy de Dagtekening deezer Brieven ons herinneren, en tevens bedenken, wat 'er toen reeds, wegens de Hulpbetooning des Konings van *Pruissen* in til was, zullen wy niet weinig mogen aftrekken van de vrees, zo angstvallig te kennen gegeeven; indien men deeze niet grondt op het duchten eener zeer onmiddelyke werking van de gedreigde Wraake. Immers wist een Capellen tot de Marsch, veele maanden zelfs vóór de Omwenteling, „ den gevorderden toeleg," gelyk hy schryft, „ dier inwendige Vyanden ;" hadt deeze toen reeds echte buitenlandsche berigten, „ dat zy door den *Pruissischen* Arm „ zouden ondersteund worden (†)," zulks kon den Staaten van *Gelderland*, hier in zo naa betrokken, hier in onmiddelyk deel

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 2258.
(†) *Mem. van* Capellen tot de Marsch bl. 97.

deel neemende, toen niet onbekend weezen.

LI. BOEK. 1787.

Daaren boven was de dag der ontheffinge van deeze voorgewende of meer of min daadlyke vreeze toen reeds aangebrooken, en genooten zy den voorsmaak der by hun gewenschte en voorbereide Omwenteling. Immers, op den zevenden van Oogstmaand, hadden zy zich mogen verheugen over het bezoek des Hertogs VAN BRUNSWYK, die te *Nymegen* was gekomen, gelyktydig met den Heer GREENVILLE, oudsten Zoon des Markgraafs van BUCKINGHAM, van het *Groot-Brittannische* Hof gezonden; terwyl de Prins van ORANJE, uit *Amersfoort*, daar verscheen, om, nevens de Prinsesse, met deeze Buitenlanderen, over de zaaken van het *Gemeenebest*, of liever over de belangen van het Huis van *Oranje*, te raadpleegen; en schikkingen op de onbelemmerde inkomst der *Pruissische* Krygslieden te maaken (*).

De *Pruissische* Troepen daar verwagt.

De reeds meermaals aangeduidde plaatzen in ons Geschiedblad slaa men naa om de toedragt deezer zaaken breeder ontvouwd te vinden. Dan kunnen wy niet voorby, hier aan te tekenen, dat in *Gelderland* zelfs, waar de Staaten den in- en doortocht des *Pruissischen* Krygsvolks vóóraf beraamd en overlegd; waar de Stedelyke Regeeringen van *Arnhem*, *Zutphen* en andere, de Poorten opengezet, de *Pruissen* ingekwartierd, en, by openbaare Afkondiging, de Burgers gelast hadden, om deeze Krygslieden te ont-

Ongeregeldheden door de *Pruissen* daar aangerigt.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 136 en 144.

LI. BOEK. 1787.

ontvangen, dit vreemde Krygsvolk zich niet ontzag, om de Huizen eeniger Ingezetenen, wier Vaderlandsgezinde denkwyze hun was bekend gemaakt, schendziek te plunderen; en zommigen hunner, als Gevangenen, na *Weezel* te vervoeren. —— Eene schreeuwende handelwyze, rechtstreeks aanloopende tegen de Verzekeringen zo des Konings als des Hertogs. Deeze schennissen liepen zo verre, dat eene Afkondiging des Hofs van *Gelderland* ten altoos duurenden bewyze daar van in de Gedenkschriften van die dagen bewaard blyft; immers voorzagen zy, by dezelve tegen zodanige Persoonen, „ die zich schul„ dig maakten aan 't aanwyzen aan de *Pruis„ sische* Troepen of aan *andere Militie*, van „ Huizen, Goederen of Persoonen van „ hunne Medeingezetenen, onder voor„ wendzel van het zogenaamde Patriotismus „ toegedaan geweest te zyn, of aan des„ zelfs stappen deel gehad te hebben; be„ loovende duizend Dukaaten voor die ie„ mand, des schuldig, zou aanwyzen (*).”

Men laat 'er, naa de Omwenteling, meest alles op den ouden voet.

Van zelfs sprak het, dat in *Gelderland*, naa de daar zo zeer begunstigde en grootendeels bewerkte Ommekeer van zaaken, het gehaate Regeerings Reglement, waar over zo veel was te doen geweest, ten vollen in stand bleef, en dat alle ingeroepene Regten en Voorregten, zo van Gezwooren Gemeente, als van de verdere Ingezetenen, volstrekt agter de bank geworpen wierden, als

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5072—5074.

als der aandagt onwaardig, en voor de Volks-overheerſchers hoogst ſchadelyk. Men kan, hoe veel 'er anders ten laste kome van de toen zegepraalende Leden der *Gelderſche* Regeeringe, ten hunnen opzigte, zeggen, dat zy geene nieuwigheden ingevoerd, en alles, uitgenomen de Guarantie der Conſtitutie, welke tot een laater Tydvak der Geſchiedenisſe behoort, op den ouden voet gelaaten hebben.

LI. BOEK. 1787.

Men voerde, gelyk elders, geen nieuwen Eed in op de Conſtitutie: dan moest 'er, even als in alle andere Gewesten, de *Acte van Verbintenis* van den achtſten van Oogstmaand MDCCLXXXVII, afgezwooren worden. Eerlang nam men ter *Gelderſche* Staatsvergaderinge een breedvoerig Beſluit om de overtolligheid en nutloosheid van den Eed op de Conſtitutie voor alle andere Amptenaars en Bedienden, buiten de Regeering, althans ten opzigte van *Gelderland* aan te wyzen. Alleen werd vastgeſteld, dat de Eed voor Regenten en Gemeenslieden der Steden, als mede voor de Ministers der Collegien van Gedeputeerde Staaten zou moeten vermeerderd worden met deeze woorden. „ Voorts beloove en zweere ik, „ altyd te zullen handhaaven de tegenwoordige Form en Conſtitutie van Regeering, „ zo als dezelve, ten aanziene der Stadhouderlyke Waardigheid, en derzelver „ Opvolging, zo wel in de Vrouwelyke „ als Mannelyke Linie, by 't Landſchaps „ Beſluit van twaalf January MDCCXLVIII „ is vastgeſteld. Gelyk ik ook beloove en

Voert geen nieuwe Eed in.

LI. BOEK. — 1787. „ zweere, zo veel my aangaat, allerdings „ te zullen opvolgen en naaleeven het Re„ glement op de Regeering, by 't Land„ schaps Besluit van zeventien October „ MDCCLVI vastgesteld (*)."

Hebben wy, om in geene herhaalingen te vervallen, dus kort geweest in de opgave van 't geen 'er in *Gelderland*, ten deezen bedryf- en woeligvollen Jaare, Staatsgewyze omging, wy zouden ons aan 't verzwygen en agterhouden van veel weetens- en bewaarenswaardigs schuldig maaken, indien wy dit Gewest niet van nader by beschouwden, en 't geen 'er in byzondere Steden en Plaatzen voorviel, ongeboekt lieten.

Des Stadhouders Jaardag te *Nymegen* gevierd.

Schoon *Nymegen* de belangrykste en tevens afzigtigste Tooneelen niet opleevere, willen wy nogthans met deeze Stad, de toenmaalige wyk- en verblyfplaats van het Stadhouderlyk Gezin, eenen aanvang maaken. Geene bevreemding altoos kan het baaren, dat de Eerbetooningen aan deeze Persoonadien voormaals in 's *Gravenhaage* geschonken, thans te dier Stede plaats greepen. Getuigen hier van strekte de achtste Maart, 's Prinsen negen en dertigsten Verjaardag. Alles was toen op 't *Valkenhof* ongemeen luisterryk. Om den Stadhouder, nevens zyne Gemalinne, en de Vorstlyke Familie, met deezen Dag geluk te wenschen, en de pligtpleegingen daar by gebruikelyk, af te leggen, verscheenen de Edel-

(*) *Verzaam. van Stukken by* J. A. DE CHALMOT VII. *D*. bl. 27—38.

Edellieden, 's Vorſten zaak toegedaan, de Regenten der *Gelderſche* Steden, en inzonderheid van *Nymegen* zelve, de Kerkenraad, de Militaire Officieren, eenige Buitenlandſche Gezanten by den Staat, en wat zich in de zonneſchyn van Hofgunst zogt te baakeren. Grootsch was de Parade, door een veel meer dan gewoonen toevloed van aanſchouweren opgeluisterd. Van de Schepen, Jachten, en mindere Vaartuigen, wapperden de Eerevlaggen. Hier en daar ſtak men een Vuurwerk af; en zou 'er eene algemeene Verlichting der Huizen plaats gehad hebben, indien afraadende Verzoeken van hooger hand, de Burgery, in dit betoon van genoegen en vreugde, niet wederhouden hadden. Op den middag werden de aanzienlykſte Lieden aan de prachtigſte tafels des Graaven VAN RANDWYK en des Generaals VAN DER HOOP, onthaald. Dit werd 's avonds vervangen door 't geen men *Groot Cirkel ten Hove* noemt. Groote tafel, Avondmaal en Dans, 's volgenden daags, ſloot het Vreugdebetoon diens Jaardags. Dit hoflyk bedryf hadt dus met de Perſoonen ſlegts plaatsverandering ondergaan.

LI. BOEK. —— 1787.

Over 't geheel was de Stad *Nymegen* aan het Huis van *Oranje* verkleefd, en de druk, waar in de Aanhangers van 't zelve het Prinſelyk Gezin beſchouwden, deedt hun alles aanwenden om denzelven te verligten, en het verblyf te dier Stede te veraangenaamen. Ten deezen einde maakte men op dien Vorstlyke Burgt verſcheide

Hoe men daar het Huis van *Oranje* onthaalde.

LI. BOEK. 1787. Veranderingen (*). Gelyk ook de Prinsesse by haare wederkomst, naa de mislukte Reis

(*) Ter gelegenheid dat men uitgraavingen deedt, tot de te maakene Veranderingen heeft men by dezelve verscheidene koperen *Romeinsche* Penningen gevonden. Van vyftien deezer vinden wy het volgende verslag, 't geen, schoon misschien weinigen, nogthans eenigen, eene plaats aan den voet deezes blads waardig zullen keuren.

1. Een deezer Munten, ter grootte van een Schelling, draagt het Borstbeeld des Keizer AUGUSTUS, met het Randschrift DIVUS AUGUSTUS PATER. De Rugzyde vertoont een Altaar met het Omschrift *Providentia* S. C.

2. Een andere, iets kleinder, met dezelfde Beeldtenis, en 't Randschrift *Cæsar Pont. Max.* Aan de Rugzyde mede een Altaar, hebbende aan wederzyden een Overwinningsbeeld, en het Onderschrift *Rom. & Aug.*

3. AUGUSTUS in 't klein, met gelyke Tekens en Omschrift als die van welke wy zo even melding maakten. By Penningkundigen bekend onder den naam van de Derde Grootte.

4. Van denzelfden AUGUSTUS, met zyn Borstbeeld en Randschrift DIVUS AUGUSTUS PATER, en aan de Ommezyde een Zittend Vrouwenbeeld met de Letteren S. C. betekenende op 't Besluit van den Rand. — Deeze en de volgende waren alle van de Tweede Grootte.

5. Insgelyks van AUGUSTUS. Aan de Voorzyde als No. 2. doch in plaats van het Woord *Pater* de Letters S. C. aan den ommekant, hebbende tot Omschrift *Consensu, Senatus Equestris Ordinis* P. Q R.

6. Mede het Beeld en Omschrift van AUGUSTUS en aan de Rugzyde de Romeinsche Adelaar op een Wereldkloot met de Letteren S. C.

7. Draagt het Borstbeeld van TIBERIUS, met het Randschrift *Tib. Cæsar, August.* F. *Imperator* VII.

8. Voert het Beeld van NERO, met zyne Naamsuitdrukking, en aan de andere zyde den Keizer, staande voor het Altaar te offeren, met het byschrift *Genio Augusti S.* C.

9. NE-

Reis naa *'s Gravenhaage*, met veel vreugdebetoons, ontvangen werd (*). Ge- LI. BOEK. 1787.

9. NERO als No. 8. en aan de Rugzyde de Stad *Rome*, in de gedaante van eene zittende Vrouw, met eene Krygshelm op het hoofd, en daar onder *Rome*; ter zyde de Letters S. C.

10. Draagt het Borstbeeld van VESPASIANUS, met het Randschrift *Imp.* T. *Cas. Vespasian. Aug. Cos.* IIII. Aan de Ommezyde eene staande Vrouw, met een Offernap en Hoorn des Overvloeds, ter zyde S. C. en rondom *Fides Publica*.

11. Van denzelfden VESPASIANUS, verbeeldende de Rugzyde eene staande Vrouw, houdende in de eene hand een Weegschaal, in de andere een Staf, te wederzyden de Letters S. C. en aan den Rand *Æquitas*.

12. Insgelyks als No. 11. Aan de Ommezyde ziet men de Overwinning, in de gedaante van eene gevleugelde Vrouw, en omschreeven *Victoria Augusti*.

13. Mede als No. 11. en aan de Tegenzyde eene staande Vrouw, by zich hebbende een Hoorn des Overvloeds, met de Letteren S. C. en om den Rand *Felicitas Publica*.

14. Het Borstbeeld van VESPASIANUS als No. 11. en aan de Rugzyde als No. 5.

15. Dezelfde VESPASIANUS, toen hy voor de tweede maal Burgemeester was, aan den Ommekant eene Vrouw met een Bloem in de hand en de Letters S. C.

Alle deeze Penningen waren ongemeen wel bewaard en de Randschriften der meesten zeer duidelyk te leezen.

De ontdekking deezer *Romeinsche* Penningen pleit voor het gevoelen, 't welk de eerste Grondlegging van dit Gebouw tot de tyden der *Romeinen* brengt. Zie den *Tegenw. Staat van Gelderland* bl. 207. Dit oude Gesticht is niet meer, en in den Jaare 1796 tot Afbraak verkogt. Een fraaye Kunstplaat houdt het in Gedagtenisse.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 34.

LI. BOEK. 1787. Jaardag der Prinsesse gevierd.

Gelyk de Verjaardag des Prinsen die evengemelde Pligtpleegingen, Feesthoudingen en Blydschaps blyken met zich bragt, zo ging ook de Verjaardag der wedergekeerde Prinsesse te *Nymegen* niet voorby, zonder Klokkengespel, en Eereschooten van Stads Vesten. Het afsteeken van allerlei Vuurwerken was door de Regeering verboden; dan betoonden eenigen, in den avond, hunne verkleefdheid aan het Stadhouderlyk Huis door hunne Huizen te verlichten. Genoegen zeker schonk dit alles aan haar, wier toeleg om in *Holland* te komen onlangs verhinderd was, en in dien tusschentyd niets onbeproefd gelaaten hadt om dit ophouden *Holland* duur betaald te zetten. De dag der vergelding naderde, en hadt zy op deezen Jaardag het genoegen om den Hertog VAN BRUNSWYK, haaren Wreeker, te ontvangen, en verder het Plan ter uitvoeringe dier wraake op te maaken (*).

Nymegen eerst geheel vry van oproerige beweegingen, en deeze voorts bedwongen.

Openbaare en yverige Voorstanders van eene Grondwettige Herstelling durfden zich te deezer Stede niet, of schaars, vertoonen, ongunst, ja meer dan deeze, hing hun dreigende boven 't hoofd. Eenige weinigen hadden 'er proeve van, en ruimden eene Stad, door de Hoflugt zo algemeen besmet. Te deezer oorzaake vertoonde zich, in deeze Veste, de tuimelgeest van Geweld en Plunderzugt niet, toen dezelve in andere Steden deezes Gewests, gelyk wy welhaast zien zullen, de snoode rol,

(*) Zie hier boven bl. 145.

rolle, op eene ontzettende wyze, speelde. Laater nogthans openbaarde zich die Burgerplaag, en verdient zulks hier vermeld te worden: dewyl het ten blyke strekt hoe de Regeering, als het haar waarlyk ernst is, een Oproer voorkomen of stuiten kan, en dezelve, hadt men zulks gewild, even zo in andere Steden van *Gelderland*, zou hebben kunnen beteugelen. Toen naamlyk de gerugten der Plunderingen in *'s Hertogenbosch* en elders zo schandlyk gepleegd, eenigen der Krygsbezetting en met hun zamenstemmende Ingezetenen, in beweeging gebragt en tuk op roof gemaakt hadden, openden zy ook dit tooneel van Burgerplaag, met het inslaan van glazen en het bedryven van andere verregaande ongeregeldheden en schennissen.

LI. BOEK. 1787.

Hoe by 't begin gestuit.

De Regeering dit middel ter gronding of handhaaving huns gezags toen niet noodig hebbende, deedt een scherpe Afkondiging tegen zamenrottingen, beweegingen en oproer. By deeze liet zy, dewyl het stuiten haar ernst was, zulks niet berusten; doch voorkwam het voortslaan deezer aangevangene woelingen. De waakzaamheid der Regeeringe en der bevelvoerende Officieren was hier toe genoegzaam, en behoedde de Stad voor verder geweld. De Regeering reedt in koetzen, van Krygsvolk en Geregtsdienaars vergezeld, de Stad door, om den eersten Plunderaar, op de daad betrapt, terstond, zonder regtsgeding, loon naar werken te doen wedervaaren. Dit Gezagsbetoon, die ontwyfelbaare mee-

LI. BOEK. — 1787.

ning om de Plunderzugt in de geboorte te smooren, verschrikte de boosheid, en bewaarde *Nymegen* voor schriktooneelen, die, in andere Steden deezes Gewests, vroeger waren opgeschooven, en waar op men de schandelykste rollen ongestoord liet speelen; dewyl andere tyden en andere omstandigheden, voor de Heerschzugt andere en strydige maatregels vorderde.

Anders gesteld in andere Steden.

Verscheide Steden deezes Gewests, welke wy nu moeten intreeden, zullen op het onlochenbaarste toonen, dat veele der Oproerigheden, door het Krygsvolk in dezelve aangerigt, terwyl in eenige het Graauw zich daar byvoegde, met een gezet oogmerk en veele gelyktydig gepleegd, gedoogd en ondersteund zyn, om geheel *Gelderland* te onder te brengen. — *Veele* der *Geldersche* Oproerigheden schryven wy aan die oorzaak toe: dewyl 'er andere verregaande Balddaadigheden plaats greepen, welke daar mede in geen onmiddelyk verband staan, en ook soms gestuit werden. Deeze nogthans zullen uitwyzen, wat de stille Burger te lyden hebbe, als Soldaaten onvermoed den meester speelt. De dag tekening van veele dier Stedelyke beweegenissen zal meestentyds genoegzaam het onderscheid aanwyzen van deeze laatst en eerstgemelde soort.

Hoe het te *Arnhem* gesteld was.

Onder de *Geldersche* Steden beproefde *Arnhem*, zints den aanvang der binnenlandsche onlusten, de wrangste vrugten van balddaadigheid en geweldpleegingen. Deeze, ook in den voorleeden Jaare ondervonden

den (*), werden thans weder vernieuwd. — Eer wy tot derzelver vermelding treeden, kunnen wy niet voorby op te haalen, welk gevolg, ten deezen Jaare, de schennisfen hadden door de twee Vaandrigs VAN HOEY en VAN DER HOOP, beide tot het Regiment Gardes Dragonders behoorende, buiten de Rhynpoort te *Arnhem* in het laatst verstreeken Jaar gepleegd.

LI. BOEK. 1787.

Te doorsteekend waren deezer schenddaaden om gelochend of verbloemd te kunnen worden. Naa herhaalde indaaging verscheenen zy voor de Regiments Krygsraad. Naa verhoor, bekentenisse, en ondertekening derzelve, was het vonnis des Krygsraads, dat VAN HOEY den degen voor de voeten zou gebrooken, hy als eerloos weggejaagd en onbekwaam verklaard worden om den Lande ooit weder te kunnen dienen. Wegjaaging alleen was straffe over VAN DER HOOP uitgesprooken.

Het voorgevallene over de Vaandrigs VAN HOEY en VAN DER HOOP.

De goed- of afkeuring der Militaire Sententien, met het verleenen van Gratie in handen van den Capitein Generaal gesteld, hadt ten gevolge dat deeze beide Vonnissen by den Krygsraad te rug kwamen, met last om dezelve te moeten veranderen, „ vermids zy," zo als de Prins zich in algemeene woorden geliefde uit te drukken, „ aan Informaliteiten en Irregulariteiten la„ boreerden." De Krygsraad betuigde, naa ryp onderzoek, niets zodanigs in de gestreeken vonnissen te hebben kunnen ontdek-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XII D. bl. 291.

LI. BOEK. — 1787. dekken, en verzogt nadere opheldering. Naa eenig verwyl vaardigde de Krygsraad eene Bezending af aan den Capitein Generaal te *Nymegen*. Van dezelve vorderde zyne Hoogheid alle de ſtukken tot deeze gedingen betrekkelyk. By het overhandigen derzelven was eene Verklaring gevoegd, „ dat de Krygsraad volkomen by „ de gearresteerde Sententien bleef perſi- „ ſteeren."

Zulks mishaagde niet luttel. Ten blyke hier van werden de Vonnisſen, zonder goed- of kwaadkeuring, den Krygsraad te rug gezonden. Dat het laatſte egter de meening des Capitein Generaals was, leedt geen twyfel, uit een daar by gevoegd ander Vonnis, met last om 't zelve af te kondigen, en te doen volvoeren. Dit verzagtend Vonnis over by den Krygsraad wettig veroordeelde Rustverſtoorders, was woordlyk van deezen inhoud. „ Zyne „ Hoogheid heeft, naa rype deliberatien, „ om redenen hem daar toe moveerende, „ goedgevonden, den Vaandrig VAN HOEY „ te condemneeren om geduurende één „ jaar en zes weeken, en de Vaandrig „ VAN DER HOOP, geduurende den tyd „ van zes maanden, op hunne eigene kos- „ ten, by den Provoost in detentie te bly- „ ven (*)." —— De Krygsraad, gebelgd over deezen handel, liet eerst de Vonnisſen door denzelven geſtreeken, en vervolgens de zeer verzagtende des Capitein Gene-

ne-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 871.

neraals voorleezen. —— Kon zulk eene handelwyze eenig ander gevolg hebben dan de ſtyving der Krygslieden in hunnen reeds zo lang gepleegden moedwil, zo elders als wel byzonder te *Arnhem*.

LI. BOEK. —— 1787.

Die Stad moest, ten deezen Jaare, de onaangenaamheden van dit plunderend Krygsgeweld, op nieuw, en in aangroeiende maate, bezuuren. Het tooneel opende zich den twaalfden van Lentemaand in den avond. Een hoop Soldaaten, behoorende tot het Regiment van SOMMERLATTE, ter betaalinge van *Stad en Lande* ſtaande, toog, onder het geſchreeuw van *Oranje boven!* veronaangenaamd door het krasſen met zydgeweeren over de ſteenen, en gepaard met het aanranden van de voorbygangers, van de *Rhynpoort* na de *Velperpoort*; waar het Huis eens Herbergiers LIMPHERS geheeten, ten doele ſtondt van een bepaalder aanval. De glazen werden ingeſlaagen. De Vrouw, in 't voorhuis, liep groot gevaar. De Man, met twee Burgers in de Kamer zittende, ſchoot, Tang en Asſchup in de hand gevat hebbende, haar te hulp. Met dit vreemde wapentuig tegen deeze gewelddaadige indringers niet beſtand, ſmeet hy het weg en greep een Pistool, 't welk gelaaden aan de muur hing, en dreigde die onverlaaten over hoop te zullen ſchieten, indien zy niet oogenbliklyk zyn huis ruimden. Zy wilden hier toe niet verſtaan. Hy brandt los; doch het Pistool weigert. Een tweede, mede gereed hangende, deedt beter werking, en ſchoot een der moeitemaakeren dwars door

Gewelddaadigheid aan eene Herberg door de Soldaaten gepleegd.

't

LI. BOEK. 1787.

't been, kwetste een ander aan den voet: waar op de hoop de vlugt nam.

Verwyl om dezelve van de zyde der Regeering tegen te gaan.

Dit voorval verwekte onmiddelyk in eene Stad, die reeds zo veel droeve ervaarnis hadt van de geweldaadigheden der slegt in tugt gehoudene Krygslieden, groote ontroering en beweegenis. De Officier van de Burgerwagt deedt van den voorzittenden Burgemeester last vraagen tot het handhaaven van de openbaare rust; doch deeze kon goedvinden te antwoorden, dat hy dien last niet geeven mogt, zonder medestemming van den tweeden regeerenden Burgemeester, die niet t'huis, en bezig was met als Arts zyne Lyders te bezoeken, en dus bezwaarlyk kon gevonden worden. Zo stondt de gestoorde rust opgeofferd te worden aan de zwakheid van den eenen en de afweezigheid van den anderen Burgemeester.

De Burgers draagen voorzorg.

Dan de braave Burgers van de Compagnie wier Officier dit onvoldoenend en de muitzugt in de hand werkend antwoord ontving, meer op de veiligheid der Burgeren bedagt, begreepen het anders. Wel gewapend vergaderden onmiddelyk eenigen voor het aan het aangevallen en verder bedreigde Huis. De bevelvoerende Officier van de Burgerwagt liet zyne onderhebbende manschap niet scherp laaden. Deeze voorzorg was genoeg om voorts den avond stil te doen afloopen. —— Doch namen hier uit de welgezinde *Arnhemsche* Burgers eene welberaadene les, om, daar bescherming van hooger hand, in tyd

van

van nood, agter bleef, eigen Lyf, Huis en Goed te verdeedigen, en alle Aanranders zodanig te ontvangen, als verstoorders van de openbaare rust dubbel verdienen. Alle Burgergeweeren, en scherpe Patroonen werden by de hand gebragt om oogenbliklyk gebruikt te worden, wanneer en waar zulks noodig mogt weezen.

LI. BOEK. 1787.

Schoon het eenigen tyd verwylde, brak egter de dag aan, waar op de *Arnhemsche* Burgers van deeze genomene voorzorge eenig gebruik maakten. In dien tydkring naamlyk, waar van wy reeds met een woord gewaagd hebben (*), vertoonde zich des Krygsvolks moedwil met losgelaaten teugel. Staaten van *Gelderland* twee Compagnien van VAN STOKKEN in dienst en soldy genomen hebbende, was derzelver Inlegering het ongelukkig lot van *Arnhem*, en moest het, in gevolge hier van een ramp bezuuren van soortgelyken aart als die Stad, twee jaaren geleden, en meermaalen, beproefd hadt (†).

Krygsvolk daar gelegerd.

Het norsch en dreigend gelaat deezer Krygslieden, gepaard met eenige daar aan beantwoordende balddaadigheden, spelde den Burgeren de vernieuwing der voorheen zo diep gevoelde oproerigheden. De Herbergier LIMPHERS, van wien wy hier boven gewaagden, by de Soldaaten steeds het gezette voorwerp van hunnen haat, en,

Oproer door 't zelve aangevangen.

(*) Zie hier boven bl. 154.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 245. XII. D. bl. 298.

LI. BOEK. — 1787. en, als de kans daar toe zich gunstig opdeedt, van hunne woede, hadt ten zynen huize weder het voorspel van een oproerig treurtooneel. Met den geweldigen aanval op zyn Huis begon de Plundering; doch hy, gelyk voorheen, zich bedienenne van het regt der zelfverdeediging, schoot onder den oproerigen hoop, die op deeze dubbel verdiende begroeting ylings zich van daar verwyderde. De te leurgestelde moedwil verspreidde, onder het vlugten, het zaad der balddaadigheid en burgerplaagerye. Geheel de Stad geraakte in beweeging. Het onbeteugeld Krygsvolk begon, op veele plaatzen de glazen in te slaan, en voorts de Huizen te plunderen der zodanigen, die zy voor Patriotten hielden. In deeze konden zy niet wel missen: dewyl het aan geene behulpzaame aanwyzers ontbrak, ja men wil, dat de Collonel VERSCHUUR, aan 't hoofd des plunderenden Krygsvolks door *Arnhem* reedt, de Straaten of Huizen aanwyzende waar al, en waar niet moest geplunderd worden. Tegenstand maakte het geweld des te heviger. De verbittering groeide aan, en de Burgers schooten uit hunne Huizen op het Krygsvolk. Eene zelfverdeediging gewettigd: dewyl de Regeering geene maatregels ter voorkominge of beteugeling van der Soldaaten moedwil beraamde, en de Voorzittende Burgemeester zeide aan de Burgerwagt geene bevelen ter rustbewaaring te kunnen geeven; maar beloofde 's anderen daags de zaak in den Raad te zullen brengen.

Naa

Naa dat de ongebondenheid dus drie uuren lang geraasd en geplonderd hadt, werd ten vier uuren Alarm geslaagen. Het Krygsvolk kwam op de Markt in de wapenen, en by 't zelve werd een stuk geschut geplaatst. Eenige Burgers, wier bloed aan 't gisten sloeg, vervoegden zich gewapend op 't Stadhuis, en schooten van daar op het Krygsvolk op de Markt geschaard; dit geschiedde ook uit eenige Huizen rondsom de Markt. Eene algemeene losbranding op het Stadhuis door de Soldaaten volgde, en deedt de Burgers, die zich tegen deeze Krygsknegten niet bestand vonden, en, by verderen tegenweer voor eene geheele vernieling der Stad vreesden, de wapenen nederleggen. Eenige Burgers, in een Koffyhuis aan de Markt, van dit bedryf hunner Medeburgeren geene kennis draagende, wierpen Handgranaaten onder het Krygsvolk. Dit deedt hun woede tegen dat Koffyhuis losbarsten, en eene volslaagene uitplundering was het onverwyld gevolg. Geenen waren van wederzyden, door dit schieten gesneuveld; doch eenigen gewond.

LI. BOEK. 1787. Schieten tusschen de Burgers en Soldaaten.

Tot omtrent middernagt hielden deeze oproerige misdryven aan; wanneer het zich tot bedaaren schikte. De Ronden door het Krygsvolk mogen hier aan, op deeze en geene plaats, het haare toegebragt hebben, overal zeker niet; want men vindt opgetekend, dat een derzelven vuur gaf, met het hoogst waarschynlyk oogmerk om de gemoederen, die eenigzins tot bedaaren

LI. BOEK. neigden, op nieuw, te tergen en te ontsteeken.

1787. Hervatte Moedwil.

De volgende dag scheen rustdag voor deezen geest der Burgerplaagerye; doch haalde dezelve alleen adem, om met vernieuwde woede los te barsten, en 's anderen daags alles te werk te stellen, wat losgelaate woede en plunderzugt schendigs kan uitdenken. In alle de oorden van het ongelukkig *Arnhem*, hoorde men van niets anders dan van aanranden der Patriottische Burgeren. Onder een oproerig geschreeuw, werden glaazen ingeslaagen, plundering gedreigd en volvoerd, en de aangeheeven moordkreet vorderde Burgerbloed; met één woord, den lossen teugel gevierde woede vervulde de geheele Stad met schrik, en geen middelen werden te werk gesteld om dezelve te stuiten. Vertwyfeling, woede, angst en vreeze waren de verschillende en gemengde aandoeningen in de harten der Burgeren, die ten hoogsten top gereezen, wanneer de losbandige Krygslieden een weerlooze, stille Bakkersknegt, die met zyn broodwagen door de Stad reedt, ten doele stondt aan hunnen niets spaarenden moedwil. Zy vielen op deezen aan, bragten hem, met hunne Sabels verscheide zwaare wonden in 't hoofd toe. Waarschynlyk zou hy 'er het leeven niet van afgebragt hebben, indien een braaf Officier, dit gruwelstuk verfoeiende, niet ware tusschen beiden gekomen, en met gevaar van eigen leeven, den ongelukkigen uit de handen dier moordenaaren gered hadt.

Zo

Zo veel leeds en lydens den Burger ongestraft aangedaan, door den moedwil van bezoldigde Knegten, deedt het vuur van wraakzugt, of liever een pryswaardige yver ter wettige Zelfverdeediging, algemeener dan tot nog in de harten der *Arnhemsche* Burgeren opblaaken. Elk oordeelde, dat het reeds meer dan tyd was, om, of met voorkennis der tot nu toe werklooze Wethouderschap het Plundergeweld te breidelen, of eene Stad waar men noch zyner bezittingen, noch zyns leevens zeker was, te verlaaten, en elders, hoe 't ook ging, eene wykplaats te zoeken. In deezen algemeenen Burgernood, zag men tot het eerste aanzienlyke en minvermogende Burgers de handen in een slaan. Op eene Vergadering van een groot aantal *Arnhemsche* Burgers, door 't algemeen belang om niets ontzienenden overlast en geweld te weeren, zamengebragt, op welke ook de Leeraars der Hervormde Gemeente zich vervoegden, zat de Eendragt voor.

LI. BOEK. 1787. Burger Vergadering.

Men kwam, naa bedaard overleg, tot het besluit, om eenige Afgevaardigden, bestaande uit Leden der Gemeente, des Krygsraads en der Burgerye, tot den Voorzittenden Burgemeester te zenden, en, met allen nadruk, Vroedschaps Vergadering te verzoeken. Dit verzoek vondt gehoor, en de begeerde Vergadering werd in den naamiddag gehouden. Derwaards begaven zich de Afgevaardigden, gevolgd door een aantal Burgers van allerlei rang, ook de meeste, zo niet alle, de Kerkleeraaren bevon-

Bezending uit dezelve aan de Vroedschap.

LI. BOEK. —— 1787. den zich in dien trein. Deeze Bezending droeg den Raad de verwaarloosde en ongehandhaafde belangen der Burgeren voor, op eenen toon, door het dieptreffend gevoel van geleden ongelyk en geweld ingeboezemd; met bygevoegden eisch dat het balddaadig en schendziek gedrag der Krygslieden kragtdaadig zou gestuit worden; of dat men den Burger het uitoefenen van het regt der Natuure verleende, om geweld met geweld te keeren.

Rust is 'er het gevolg van. Een Voorstel dat ingang vondt, zelfs by de zodanigen onder de Regeeringsleden, wier denkwyze met die der oproerige Krygslieden strookte; dan misschien nu de Patriotten genoeg gekastyd rekenden, of voor zich zelven begonnen te vreezen, indien ontwaakte Burgerwraake het gevorderde zwaard mogt aangorden; 't geen geschied zou zyn, indien het antwoord weigerend en dus de Bezending vrugtloos geweest ware. —— Een der Stads Burgemeesteren VAN SPAAN VAN BOUILON, die, schoon der Oranje Partye toegedaan, te braaf was, en te menschlievend om dit Burgerleed mét goedkeuring te aanschouwen, was daadlyk naa de aangevangene Plundering na *Nymegen* getrokken, en hadt by den Stadhouder op 't *Valkenhof* lang moeten aanhouden eer hy deezen een Brief kon afperssen aan den Collonel VERSCHUUR tot het stuiten der Plunderinge.

Afkondiging ten dien einde. Binnen *Arnhem* bleek, ten deezen stonde, wat men in een oproerige Stad vermag als 't ernst is het Oproer te stuitten, zelfs dan wan-

wanneer het door Krygsvolk wordt aangevangen. De Krygsbevelhebbers werden, van wegen de Regeering, aangemaand om het Volk tot bedaaren te brengen; Zy deeden zulks door hunne onderhoorigen aan te zeggen, dat zy zich zorgvuldig voor verdere Ongeregeldheden en Muitery hadden te wagten: dewyl de Burgery verlof bekomen hadt, om, des noods, geweld met geweld te mogen keeren. Het geweld was terstond gestuit, en het oproer gestild.

LI. BOEK. — 1787.

Dit hoog strafbaar gedrag der nu beteugelde Krygslieden, wier Straatschenderyen, Plunderingen en Beledigingen der Burgeren geen twyfel leeden, waar van de blyken zich allerwegen vertoonden, bleef egter ongestraft. — Terwyl, tot een toegift of overmaat van leed, de *Arnhemsche* Burgers, als waren zy de beledigende en strafbaare Party in deezen geweest, zich der Ontwapening moesten getroosten, en op last der Regeeringe, alle Wapenrusting afleggen, die opgehaald en ten Stadhuize gebragt werd. — Ten eigen dage deezer Ontwapening der *Arnhemsche* Burgeren, vaardigde men van daar zestig Ruiters na het Platteland om daar de Geweeren op te haalen, 't geen, in verband met soortgelyke verrigtingen, omtrent dien tyd, ontegenzeggelyk uitwyst, dat eene Ontwapening der Burgeren door geheel *Gelderland* het opzettelyk plan der Staaten was.

De Schuldigen blyven ongestraft. De Burgers worden ontwapend.

LI. BOEK. 1787. Geleeden Schade.

Ondertusschen wees een aantal van ten minsten zes en twintig Huizen (*) uit, hoe zeer de schendzieke hand des plunderenden Krygsmans zich gerept en aan Burger eigendom vergreepen hadt. Een groote menigte geplunderde goederen werd met karren na het Stadhuis gebragt. Roofzugt paarde zich met den Plundergeest. Men rekent, om des flegts één staal by te brengen, dat een Zilversmit, behalven de deerlyke verwoesting van zyn Huis, het verlies leedt van bykans al het gemaakt Gouden Zilverwerk in zyn Winkel; en voegt men 'er nevens, dat een welbekend Officier een kleed voor het huis diens Zilversmits spreidde, en schaamtloos!, wat hem aanstondt, daar in pakte.

CROOKCEUS neemt te *Zutphen* Zitting als Gemeensman.

Zutphen moest ook het leed van dien tuimelgeest bezuuren, naa dat 'er andere Stukken van Burgerdwang waren voorgevallen. In den voorleeden Jaare was de zints lang hangende zaak tusschen den door zyne Hoogheid aangestelden, en door de Meerderheid der Regeeringe goedgekeurden; maar door de Gemeente geweigerden Gemeensman CROOKCEUS voortgezet, en diens aanstelling, door Staaten van *Gelderland*, wettig verklaard, met besluit om hem in

(*) Anderen geeven twee en dertig Huizen op. Een naamlyst van de zes en twintig is voor handen in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 1620. Derzelver Schryver, hoe zeer ter verzagtinge gezind van alles wat de Oranjeparty tot schande strekt, heeft egter veel van het bovengemelde opgetekend.

in die Waardigheid te plaatzen (*). Dit onderstondt men, in Sprokkelmaand deezes Jaars, wanneer de Schepenen SLOET en ZUIDERAS hem in de Vergadering van Gemeenslieden inleidden, om daar Zitting te neemen; 't welk de Voorzitter en veele Leden hem wilden betwisten. Waar op zy de Vergadering deeden scheiden: en die Zittingneeming eerst plaats greep in Hooimaand deezes Jaars.

Als Stedehouder van den Scholtus in het Ampt van *Zutphen* hadt deeze CROOKCEUS deel om vier Boeren, die geweigerd hadden zekere gevorderde Dienstgelden over den Jaare MDCCLXXXVI, welke eene niets beduidende somme van weinig Guldens bedroegen, te voldoen, daar toe te noodzaaken. Ter betaalinge, waren zy onlangs, by vonnis van het Scholtengeregt, verweezen; dan zy bleeven weigerig. Tot het verkrygen van die geringe som, en de kosten ter inninge gemaakt, bepaalde men eene Verkooping; waar toe CROOKCEUS, in gemelde hoedanigheid, met den Heer HASENBROEK, als Fiscaal, zich na de Erven dier Boeren begaf, om het gewysde te volvoeren. Doch een aantal van omtrent vier honderd Landlieden hun opwagtende by de Boerenplaats, die eerst aan de beurt lag, oordeelden zy het geraaden de uitvoering op te schorten, en onverrigter zaake na *Zutphen* te keeren. — Zulk een we-

Boerendwang in het Ampt van *Zutphen*.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 248. en XII. D. bl. 307.

LI. BOEK. — 1787. wederstand stak wel diep in den krop, en hadt ten gevolge, dat, acht dagen laater, twee Mombers van het Hof, de Heeren VAN HASSELT en SCHRASSERT te *Zutphen* verscheenen en 's middernagts in een Koets, nevens den Stedehouder CROOKCEUS vertrokken. Zes Dienaars in een Postwagen vergezelden hun, en hadden zy daarenboven acht en twintig Ruiters en honderd Voetknegten by zich op dien Tocht. Drie Boeren Knegts, die zich de voorsten getoond hadden om de voorheen derwaards gezondene Heeren te weeren, en, zo men wil, toen met steenen op de Koets wierpen, werden van het bedde geligt en vervolgens na *Arnhem* gebragt. Dit hadt ten gevolge, dat niet weinigen, die deel genomen hadden in het daadlyk afweeren der eerste Bezending, het raadzaam oordeelden *Overysfels* Grondgebied voor het *Geldersche* te verwisselen. —— Hoe zeer dit geval eene kleinigheid moge schynen, verdient het egter op de lyst der dwang- en geweldaadigheden, door Krygsvolk ondersteund, vermeld te worden. Dit middel toch hadt men in *Gelderland* gereed.

Twist over het draagen van Oranje te *Zutphen*. Binnen *Zutphen* zelve speelde het Krygsvolk eerlang eene voorbeeldlyk slegte rol. Op den vier en twintigsten van Zomermaand nam dit spel eenen aanvang. De reeds bekende VAN HEECKEREN TOT ZUIDERAS, Burgemeester te dier Stede, vertoonde zich, ten gemelden dage, eerst op de Parade, en vervolgens op het Stadhuis, met een Oranjecocarde aan den hoed,

On-

Onmiddelyk volgden de Officieren en Soldaaten dit voorbeeld, en de Prinsgezinde Burgers desgelyks. Anders denkende Burgers, waar aan het te dier Stede niet ontbrak, toonden zich ongeneegen om de zwarte Cocardes, welke zy droegen, voor Oranjekleurige te verwisselen. Dit wekte twist tusschen de Soldaaten en die Burgers. Deeze borst eerst dien eigen avond uit, even buiten de Stad, in eene bekende Herberg de *Laatste Stuiver*. Een aantal van omtrent twee honderd Krygslieden daar by een verzameld, dwongen de Burgers de by hun zo gehaate zwarte Cocardes af te doen. Hoogloopende twist, van gevegt gevolgd, werd hier uit weldra gebooren. De Waard deezen overlast moede, zondt na de Stad om des ontheeven te worden; doch vrugtloos.

LI. BOEK. 1787.

De Soldaaten, hier in hunnen euvelmoed niet gestuit, zetten dien avond en nagt dit dolzinnig werk voort. De straaten krielden van Krygslieden. Voor deezer moedwil bedugt, moesten de Burgers wyken. De Bevelhebber der Bezetting liet Rondes doen. De getergde verbitterde Burgers waagden het nu en dan daar op te schieten; zo dat een Corporaal in de kuit en een ander in den arm gekwest werd.

Oproer hier uit gebooren.

Hier mede liep een meer onrusts dreigende nagt ten einde; doch men scheen slegts gerust te hebben, om het stuk, 's anderen daags, te hervatten. De Soldaaten schoolden by een, in ongelyke hoopen, van tien, en meer, tot vyftig toe, als on-

Hervat Oproer.

LI. BOEK. — 1787. zinnigen, liepen zy raazende en tierende door de Stad. De Huizen, bewoond door Burgers, die zy voor Patriotten hielden, moesten het met het inslaan der glazen boeten. Schrik beving de *Zutphenaaren* der maate dat dit geweld ongestoord voortholde.

Een Ruiter doodgeschooten door den Burger REINDERS.

Onder de weinigen, die moeds genoeg bezaten en betoonden, om Noodweer te gebruiken, deedt zich een Schoenmaaker, REINDERS, kennen, die onder den hoop schoot, en een Ruiter zo fiks trof, dat deeze dood ter aarde stortte. Het Krygsvolk, hier over woedend, zou deezen Man, op eene deerlyke wyze, aan zyn einde gebragt hebben. Immers toen men, by het doorzoeken van zyn huis, als mede van het geheele blok huizen, terstond van vooren en agteren met Ruitery en Voetvolk bezet, een Kleermaakers baas vondt, dien men, by vergissing, voor den daader hieldt, wilde de verbitterde Soldaaten op hem aanvallen, om hem te verscheuren. Dit werd met veel gevaars, door de Officieren belet: schoon hy niet zonder veel ongemaks door stompen en stooten 'er afkwam, eer men ontdekt hadt den verkeerden voor te hebben. Eindelyk vondt men het voorwerp van der Soldaaten woede in de schuur eener Herberge, waar hy zich verschoolen hadt. Vier Officieren, die hem voor de ziedende gramschap dekten, bragten hem na het Stadhuis, en leeverden hem der Regeeringe over.

Het Oproer

Schoon 'er gestadig Rondes door de Stad gingen van Krygslieden met Oranje op-

opgepronkt, wederhieldt zulks het inslaan van glazen en het doen van verderen overlast aan de huizen der Patriotten in geenen deele; en duurde deeze Burgerplaagery met dezelfde, zo niet met aangroeiende woede, den geheelen volgenden nagt. Eene Afkondiging by Trommelslag en het luiden der Klokken gedaan, dat geen zes Krygslieden by een mogten staan of verzamelen, deed weinig, of niets af.

doorgezet.

Dit in schyn bedwongen, doch met de daad losgelaate geweld, baarde zulk een schrik onder de *Zutphensche* Burgers, dat allen, die zich in 't openbaar vertoonden, met Oranjestrikken verscheenen, en 'er geene gehaate zwarte Cocardes meer gezien wierden. Veele Huizen waren met Oranjepapier beplakt, en niet weinige 's avonds met kaarssen verlicht.

Het Oranjedraagen wordt 'er algemeen.

Niet moeilyk viel het de *Zutphenaars*, wier moed, door schrik en vreeze, door het voortgezette Oproer geknakt was, de werktuigen van zelfsverdeediging afhandig te maaken. Dit geschiedde 's anderen daags; Reeds ten vyf uuren in den morgen vervoegde zich een hoop Krygslieden aan de huizen der Burgervaandrigs, en dwongen deezen, met de Sabels in de vuist om de Vaandels over te geeven. Vervolgens reedt een Tamboer van twee Soldaaten vergezeld, met een kar door de Stad, om by de andere Officieren en Onder-officieren der Burgery, de Spontons, de Hellebaarden en Geweeren op te haalen. Weigerenden werden, met zwaare bedreigingen,

De Burger geweeren opgehaald.

tot

LI. BOEK. 1787.

tot de overgaave genoodzaakt; en den meesten het schamper zeggen toegevoegd, „ dat „ zy voortaan vry zouden zyn van den last „ der Wapenoefeningen en het waaken!" — Ten blyke daar van werd voor hun de Burgerwagt geslooten, en eerlang door het Krygsvolk betrokken.

De Oranje vlag uitgestooken, en de Ruiter met eere begraaven.

De Magistraat deedt daar op alle Burgers en Ingezetenen tot rust en eendragt, by openbaare Afkondiging, vermaanen en alle Genootschappen verbieden. Het uitsteeken der Oranjevlagge, die in den Jaare MDCCXLVIII gewaaid hadt, van de Stadhuistooren bekroonde al dien overlast den Burgeren aangedaan. Geene straffe, hoe genaamd leeden de verstoorders van de Burgerrust, In tegendeel werd de Ruiter door den Schoenmaaker REINDERS doodgeschooten, met alle Krygseere begraaven. Het Doodkleed over de Kist, als mede de Stevels en Pallas, waren ryklyk met Oranjestrikken vercierd, en ontbraaken deeze niet aan de Bevelhebberen der Bezettinge, aan meer dan duizend Man zo Ruiters als Voetknegten, die deeze vreemd opgecierde Lykbaar volgden, noch ook aan veele Burgers, vergezellers van dien trein.

Schade door die Plundering geleden. Vonnis van REINDERS.

Zulk een aanstootlyk vertoon moesten de *Zutphensche* Burgers zien, naa door deeze Plundering eene schade geleden te hebben, welke men op tien duizend Guldens begrootte. En, daar men in deezer voege een Ruiter, die dronken zynde, de glazen der Burgeren hadt ingeslaagen, eer betoonde, werd de Verdeediger van zyn Huis tegen

gen dien overlast, eerlang gevonnisd om vyf en twintig jaaren, in het Tugthuis der Provincie, met zyner handen arbeid de kost te winnen, en verder, voor zyn geheele leeven, uit de Stad en derzelver Schependom gebannen.

LI. BOEK. 1787.

Om wel zeker te gaan, dat de *Zutphensche* Burgery wapenloos was, werd, met den aanvang van Herfstmaand, aangekondigd, dat wie nog Wapenen, Kruid of Lood onder zich hadt, dit alles, binnen acht dagen, op het Stadhuis moest brengen, op verbeurte van dertig Guldens; terwyl naa dien tyd de Huizen zouden onderzogt, en allen die hier in nalaatig bevonden wierden, naar strengheid der wetten, ter straffe zouden gevorderd worden. —— Even als wy te *Arnhem* waargenomen hebben, zo werden ook de Geweeren der Boeren op verscheiden Dorpen en ook der Burgeren van *Lochem* opgehaald en binnen *Zutphen* op het Stadhuis gebragt.

Nadere voorzorg ter Ontwapening.

In een Gewest, in eene Stad, waar deezer wyze de Patriotten het hoofd ondergedrukt werd, kon een CAPELLEN TOT DE MARSCH, noch een CAPELLEN TOT RYSSELT, het houden. Wy hebben reeds aangetekend hoe deeze Vryheidsvoorstanders na *Overyssel*, en wel na *Deventer*, de wyk namen (*). Zo veel mogelyk hadden zy eerst orde op hunne zaaken, geduurende hun afweezen, gesteld.

CAPELLEN TOT DE MARSCH en CAPELLEN TOT RYSSELT verlaaten *Zutphen*.

Ee-

(*) Zie hier boven bl. 80.

LI. BOEK.

1787.

De Verac zegt deeze Heeren de Bescherming des Konings van *Frankryk* toe.

Eene byzonderheid wordt ten hunnen opzigte vermeld, die wy der optekeninge waardig keuren; naamlyk dat by de Plunderingen en Spoorloosheden, door het Krygsvolk in *Gelderland* gepleegd, de *Fransche* Afgezant DE VERAC, onderrigt van de mishandelingen, waar mede deeze beide Patriotschgezinde Edellieden gedreigd werden, de eene Burgemeester te *Zutphen*, en de ander zich in de nabuurschap dier Stad, op zyn Landgoed *Engelenburg* onthoudende, als mede van de vervloekingen dagelyks tegen hun door losbandige Krygslieden uitgebraakt, zich tot den *Pruissischen* Gezant VAN THULEMEYER vervoegde, by deezen de ernstigste vertoogen deedt, en verklaarde dat zyne Allerchristelykste Majesteit, die Heeren te meermaalen zyne hooge Bescherming hadt toegezegd, en niet ongevoelig zou blyven, wegens de behandeling, waar mede men die Heeren bedreigden; naardemaal zodanige bedreigingen van Militairen niet vermoed konden worden, zonder onderhandsche toelaating van den Capitein Generaal te geschieden. Met byvoeging dat de Koning zyn Meester die Bescherming ten kragtigsten zou handhaaven, ook tegen de zodanigen, die als Bewerkers van die geweldenaaryen bekend stonden. De Baron VAN THULEMEYER wordt gezegd, naa eenige woordenwisseling, aangenomen te hebben, deeze Verklaaring ter kennisse van den Heer DE LARREY, of van Mevrouw de Prinsesse, te zullen brengen.

Zo

LI. BOEK. 1787. Hoe 's Prinsen Verjaardag te *Bommel* gevierd.

Zo zeer als elders in *Gelderland* bleek de tot Oranje overhellende denkwyze der Burgeren in de Stad *Bommel* (*). Des Prinsen Jaardag, twee Jaaren openlyk ongevierd gelaaten, werd, ten deezen Jaare, vereerd met het laaten waaijen der Oranjevlagge van het Raadhuis, met het lossen der Kanonnen, het Klokkenspel, vervangen door het slaan der Pauk en het steeken der Trompetten. Dit geschiedde met goedkeuring van de meerderheid der Stadsregeeringe: terwyl dezelve het schieten en afsteeken van Vuurwerken verboden hadt. Eenige yveraars namen dit verbod niet in agt, en lieten het by vlaggen en het verlichten van Huizen niet berusten; maar schooten den ganschen dag en nagt lustig, 'er kleine vuurwerkjes byvoegende. — Om deezen Jaardag te vereeren, trok een bende Jongens op, onder een Oranje papieren vaandel, en vercierd met dusverwige strikken. Met hunne wapenrusting, uit knuppels en houten sabels bestaande, deeden zy bewys van wapenhandel voor de huizen van eenige Regenten en Persoonen, die zy wisten dat in zulk een spel behaagen schiepen, en hun daar voor beloonden. Geene ongeregeld- of baldaadigheden greepen 'er plaats, en gaat den Bevelhebber der Krygsbezettinge, den Baron VAN PATKULL, de lof naa van al-les

(*) Deeze hadt zich reeds voorheen duidelyk geopenbaard. Zie onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 269.

LI. BOEK. les ter voorkominge daar van aangewend te hebben.

1787. Vaderlandsche en Oranje Societeiten daar opgerigt.

Buiten voorkennis der Regeeringe werd daar ter Stede eene Societeit opgerigt, onder den naam van de *Opregte Vaderlandsche Societeit*. Welhaast ontstondt 'er eene *Oranje Societeit*, in welke geenen tot Leden werden aangenomen dan die eene Verklaaring ondertekenden, dat zy niets tegen de Magistraat en Regeering der Stad hadden in te brengen.

Oproerige Beweegingen van Oranjetekenen gevolgd.

Het vuur van Tweedragt smeulde 'er onder de assche, en sloeg met eene schrikbaarende vlamme uit, wanneer het Oranjegezinde gedeelte der Burgerye, hoogst misnoegd over het aanhouden der Prinsesse, dit misnoegen tot wraak liet aangroeijen, en betoonde door tusschen den laatsten van Zomer- en den eersten van Hooimaand, by eenige Patriotten de glazen in te slaan, en die geweldaadigheden, op den volgenden dag, met driester geweld door te zetten. De Krygsbezetting, door den boven met lof gemelden Bevelhebber, in de wapenen gebragt, stuitte den verderen voortgang van die Burgerplaagerye en stoorenis der openbaare rust. Genoeg hadt dezelve gewoed om de Patriotten, voor erger bedugt te maaken, en zonder wederstand zich te schikken naar den wil hunner Partye. Deeze, met de aangerigte stoorenis, den schrik wel diep in 't hart gejaagd hebbende, zegevierde. Ten betoon hier van werden Eerebogen opgerigt, Oranjestrikken gedraagen, en een Oranjevlag op den Too-

Tooren gezet en van het Stadhuis uitgeſtooken. LI. BOEK.

By eene ſcherpe Afkondiging tegen alle verdere oproerige beweegenisſen, die thans het bedoelde einde daar ter Stede bereikt hadden, moest de te ondergebragte Party het verwyt hooren, en het leed verkroppen, dat zy openlyk werd afgemaald als de oorzaak der onlusten, die deeze Stad beroerd hadden. Immers de Regeering liet zich, ten deezen aanziene, op de volgende wyze, hooren. „ En, daar het Ongenoe„ gen en de Verdeeldheid onder de Bur„ gery alhier voornaamlyk deszelfs oor„ ſprong ſchynt verſchuldigd te zyn aan „ de oprigting van zekere Societeit alhier „ ter Stede, door sommige kwalyk ge„ zinden geërigeerd, buiten voorkennisſe „ van hun Wel Ed. en Agtb. en welke „ Societeit aan het grootſte gedeelte der „ Burgery alhier, lange geobſteerd heeft, „ als of die in naavolging van het geen „ in andere Steden deezer Republiek, ze„ dert eenigen tyd is voorgevallen, was „ aangelegd tot ondermyninge van de Re„ geering en bezwoorene Conſtitutie al„ hier, hebben hun Wel Ed. Agtb. naa „ rype deliberatie, goedgevonden en ver„ ſtaan, de voorſchreeve Societeit te ver„ nietigen, met verbod aan allen en een „ ieder, die Leden van die Societeit zyn, „ dezelve te frequenteeren, of eenige So„ cieteiten alhier, zonder voorgaande per„ misſie van de Magiſtraat, op te rigten; „ zo als ook niemand van de Burgers of

1787. De Vaderlandſche Societeit verboden.

LI. BOEK. — 1787.

„ Ingezetenen en Herbergiers alhier, aan „ zulke Societeiten Kamers of Huizen zal „ mogen verhuuren, op pœne van arbi- „ traire ſtraffe by de overtreeders deezes „ te verbeuren."

Verbod van Geldafperſſingen en eenige Papieren.

Tot het vrolyk vieren van de behaalde te onderbrenging der Patriotten, hadt de ſchamele Gemeente geld noodig, en bediende zich deeze van het algemeen gebruiklyk middel om by de Huizen rond te gaan, de Burgers en Ingezetenen geld af te vraagen, tot aankoop van Wyn, Bier en ſterken Drank; dit ging de Regeering door eene Afkondiging te keer. Om het onaangenaame hier van voor die Party eenigzins te verzagten, en 'er iets onaangenaams voor de Patriotten onder te mengen, werd, in die eigenſte Afkondiging, zo men zeide, ter voorkominge van alle verkeerde inboezemingen, die zommigen kreegen door deeze en geene Tydſchriften, verboden het inbrengen en verkoopen daar ter Stede van den *Post van den Neder-Rhyn* (*), den *Politieken Kruyer*, en dergelyke Papieren, op verbeurte van vyftig Guldens voor de eerſte, en van honderd Guldens voor de volgende keeren, te verbeuren by ieder Boekverkooper of andere Perſoonen, die deeze verbodene Papieren te dier Stede mogten inbrengen, verkoopen, en daar me-

(*) Dit gehaatte Weekblad hadt in den voorleden Jaare het lot der verbrandinge door Beulshanden moeten ondergaan Zie onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 300 enz.

mede rondloopen, of dezelve in Herbergen ter leezinge voorleggen. | II. BOEK. —— 1787.

Zo poogde men te *Bommel* den Patriotten van alles te ontzetten wat, op eenigerlei wyze, hun by den anderen kon houden, en voedzel verschaffen aan hunne Staatsbegrippen. —— Met eenige behoedzaamheid van de zyde der Regeeringe was 's Prinsen Verjaardag daar openlyk in Lentemaand gevierd (*). Toen de Verjaardag der Prinsesse, in Oogstmaand, aanbrak, waren, door de gemelde gebeurtenissen, de zaaken dermaate veranderd, dat men zich, zonder de toen gemaakte bepaalingen, ter vieringe van dien Feestdag overgaf, en 'er niets aan liet ontbreeken wat men vermeende tot vereeringe te kunnen strekken van eene Vorstinne, uit wier aanhouden op de Reis na *'s Gravenhaage*, men gelegenheid genomen hadt tot die oproerige bedryven, welke in *Bommel* de Patriotten, op gemelde wyze, het hoofd nederdrukte.

Ongeregeldheden te *Thiel.*

Omtrent gelyktydig moest *Thiel* een veel deerlyker lot dan *Bommel* bezuuren. Dezelfde oorzaak, het ophouden der Prinsesse, die, op haare te rug reize, in deeze Stad vertoefde, vuurde daar de Prinsgezinden aan. Het misnoegen der meer aanzienlyke Burgeren dier Partye toegedaan, sloeg over tot de smalle Gemeente, en strekte deeze ten werktuige om der eersten oogmerken, met driesten euvelmoed, uit te voeren. Geen bezoldigde Landsknegten hadden

(*) Zie hier boven, bl. 175.

LI. BOEK. — 1787. den hier deel in. Het schuim der Inwoonderen opende het Schandtooneel, en vergaderde, in den avond van den eersten van Hooimaand, voor het by hun gehaate Huis, waar de Patriotten de Burgersocieteit hielden, drong het zelve met geweld in; doch de moedige tegenweer des Kasteleins, door twee persoonen geholpen, deedt hun het Huis ruimen; waar op zy hun moedwil koelden door de glazen in te smyten, en andere balddaadigheden aan te rigten.

Plundering te dier Stede. Te leurgestelde Plunderzugt vat niet zelden, uit de te leurstelling zelve, nieuw vuur. Zich van daar verwyderende, liep de raazende hoop met schrikverwekkenden spoed, de geheele Stad door, en meer dan honderd Huizen, droegen de merktekens van de vernielende hand des *Thielschen* gepeupels. Eenige leeden grooter schade, daar de woeste hoop, zich niet vergenoegende met tegen glazen en glasraamen te woeden, met geweld in eenige Huizen indrong, de kostbaarste Huiscieraaden in deeze vernielende. Byzonder wordt vermeld, dat de Heer FRANKEN, Procureur en Secretaris van *Yzendoorn*, behalven de schade der Plunderinge aan zyn Huis, voor eene somme van dertig duizend Guldens aan Landschapsbrieven en andere Papieren, moest zien verscheuren.

Zelfsverdediging des Heeren VAN RIEMSDYK. Schoon de *Zwitzers* te *Thiel* in bezetting, geen deel aan 't Oproer namen, en Rondens deeden, voerde zy, ter stuitinge van dien moedwil, even weinig uit als de Stadsregeering, die deezen geheelen oproervollen

len nagt vergaderd was. Zelfsverweering werd, in deezen aan zich zelven overgelaaten ſtaat, pligt, en kweeten zich hier van eenigen. Allerwakkerst onder deezen het Huisgezin des Houtkoopers RIEMSDYK, waar de Vrouw, twee Zoonen en eene Dienstmaagd, uit de bovenraamen de Plunderaars met een hagelbui ſteenen begroetten, terwyl de Heer RIEMSDYK beneden zo dapper onder de menigte vuur gaf, dat het eenigen op hun leeven te ſtaan kwam.

LI. BOEK. —— 1787.

Uit het Burgerſocieteitshuis, anderwerf en met grooter woede aangevallen, werd desgelyks, met dien zelfden uitſlag, op de Muitelingen geſchooten. Doch deeze geboode tegenweer deedt, terwyl het aantal der Oproerigen aangroeide en teffens hun moedwil vergrootte, geene baat aanbrengende uitwerking. De Verdeedigers van het Societeitshuis, geen hulp of ontzet van buiten krygende, konden het aanwasſend geweld der overmagt niet langer wederſtaan: bedreigd dat zy hun allen zouden vermoorden, indien zy niet aflieten met ſchieten, en te zwak om het uit te houden, beſlooten zy het duslang verdeedigd Huis heimlyk te verlaaten. Dit gelukte. Welhaast werd dit gehaat en duslang verdeedigd verblyf der Patriotten ingenomen, en ten prooi eener volſtrekte plunderinge. Hun euvelmoed hier door eer gewekt dan gekoeld, ſloeg de ſchendzieke hand aan andere Huizen, die ten gemelden getale des blyk droegen. Het getal der geſneuvelden en gekwetſten, onder den oproerigen

Het Burgerſocieteitshuis verdeedigd en geplunderd.

LI. BOEK. — 1787.

hoop, vinden wy nergens opgegeeven: wel vermeld, dat van de andere zyde niemand het leeven verloor dan één, dien een steenworp aan het hoofd een doodlyke wonde toebragt.

Afkondiging tegen Oproer, en de Burgery ontwapend.

De vrugt der nagtvergaderinge van de *Thielsche* Regeering was de 's anderen daags vroegtydige Afkondiging tegen allen Oproer en Geweld, gepaard met den last aan alle Ingezetenen, om hunne Geweeren en Wapenen, dien voormiddag, op verbeurte van zekere boete, op het Stadhuis te bezorgen. Men voldeedt aan dit bevel. Zo was het oogmerk der Burgerontwapening bereikt. Zo kon de Regeering, zonder iets te duchten, met Oranje vercierd op straat verschynen. Dit deeden ook de Officiers des Krygsvolks, en welhaast was dit de algemeene dragt der *Thielenaaren*, die ook hier en daar Oranjevlaggen uitstaaken. Op deeze Omwenteling volgde het doen eener Afkondiginge, by welke alle Burgersocieteiten, of Gewapende Genootschappen, en in 't algemeen alle Burgerbyeenkomsten en Gezelschappen, ten strengsten verboden werden.

Oranje Vrolykheden.

Tot voltooijing van dit Burgertreurspel maakte men 'er een Bly-einde aan, door den vyfden van Hooimaand, de Oranjevlag van de Tooren te laaten waaijen, het Geschut op de wallen te lossen, de Klokken te luiden, Eereboogen op te richten, en 's avonds de gansche Stad te verlichten. Een Bly-einde, 't geen egter niet kon beletten, dat eenigen, die zich in zulk een

flegt

ftegt bestuurde Stad niet vertrouwden, besloten hun Vaderstad en Wooningen te verlaaten, en elders een veilige wykplaats te zoeken. Eene welbedagte keuze; immers strekte Thiel, naa de Omwenteling, nogmaals ten doele der plunderziekte, welker woede, en de Regeering, en het Krygsvolk, aanzag, zonder tegenkanting. By deeze werd onder anderen aan het Huis en den kostbaaren inboedel van den braaven Burgemeester PAQUES DE CHAVONNES, eene zeer groote schade toegebragt.

LI. BOEK. 1787.

Op eene andere wyze stondt de *Geldersche* Academiestad *Harderwyk* ten doele aan deerlyken en losgelaaten moedwil, waar in het Krygsvolk wel deegelyk deel nam. *Harderwyk* hadt geene Krygsbezetting in gehad, en vondt 'er, volgens de erkentenis der Oranjegezinden, geen onrust plaats; doch het ontbrak te dier Stede niet aan Patriotten. De bykans volkomene eensgezindheid van Burgers en Regenten, die zich, in het voorstaan der Vryheid, in veele opzigten, manlyk gekweeten en moedig verklaard hadden tegen de geweldenaaryen, voorheen tegen *Hattem* en *Elburg* gepleegd (*), liep in 't ooge, en moest getugtigd, of althans deeze Stad, niet min dan andere *Geldersche* Steden, aan den toen in dat Gewest overheerschenden geest onderworpen worden. Ten deezen einde kreeg,

Krygsbezetting voor *Harderwyk* bestemd.

(*) Zie de blyken der Vry- en Vaderlandschgezindheid der *Harderwykeren* in onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 170—177 en 284.

LI. BOEK. 1787. kreeg, in den aanvang van Hooimaand, het overgeloopen Regiment Mariniers van SALM Patent om te dier Stede Krygsbezetting te houden.

Vrugtlooze poogingen om daar van ontheeven te blyven.

Onaangenaam was deeze aanzegging. De Raad vergaderde, en besloot Afgevaardigden deswegen aan zyne Hoogheid te *Amersfoort* te zenden. Deeze vertrokken, en met dezelve ging een Brief van den Academischen Senaat aan den Stadhouder. Beider oogmerk was om het leggen van Krygsvolk binnen *Harderwyk* te voorkomen, of, indien zulks niet kon geschieden, voor de rust, welke daar onafgebrooken hadt stand gehouden, te zorgen, en die Stad het reeds beproefde lot van andere *Geldersche* Steden niet te doen ondergaan. Dit baarde wel afslag, maar geene geheele ontheffing; in stede van twee Bataillons kreeg slegts één Patent, om derwaards te trekken.

Eenige Burgers leggen de Wapens af, anderen verlaaten de Stad.

De Krygsraad en het meerder gedeelte der Schutterye, wel voorziende dat ook hunne Ontwapening het gevolg der Intrekkinge des Krygsvolks zou weezen, waren in de voorbaat om zich niet te doen ontwapenen, en bragten Vaandels, Trommels en Geweeren op het Stadhuis in bewaaringe. Andere *Harderwyksche* Burgers, tot zulk een afleggen der wapenen niet kunnende besluiten, verlieten de Stad, toogen met hunne Wapenrusting na *Amsterdam*, en vervolgens na andere plaatzen, waar zy oordeelden de zaak der Vryheid te kunnen voorstaan en verdeedigen. Onder de *Harderwyksche* Burgers bevonden 'er zich, die hun-

hunne beste tilbaare haven na gemelde Stad zonden, en ook derwaards vertrokken om een mogelyk naderende storm te ontschuilen. LI. BOEK. —— 1787.

Twee honderd en vyftig man, onder het geleide van den Krygsbevelhebber WESTERLOO verscheen, en werd, buiten de Stad, door de Magistraat in den Eed genomen. Deeze, dit Krygsvolk met Oranjeleuzen vercierd ziende, verzogt den Krygsbevelhebber, dat hy met zyn Volk dezelve zou afleggen; doch kreeg, zo verhaald wordt, ten antwoord, „ dat hy dit „ niet durfde doen; om dat zy die van „ hunne Hoogheden gekreegen hadden," met byvoeging, „ dat hy voor het bewaa„ ren der Rust niet kon instaan, indien „ de *Harderwyksche* Burgers in 't algemeen „ geen Oranje droegen." —— Ingevolge hier van was deeze Oranjedragt welhaast te dier Stede algemeen, en scheen de rust, door de komst deezes Krygsvolks, niet gestoord te zullen worden: daar veele vuurige Patriotten zich ter Stad uit begeeven, voorts alle Burgers de wapenen reeds afgelegd hadden, en de menigte zich naar het beloop der zaaken van zelve schikte. Komst des Krygsvolks. Het Oranje draagen ingevoerd.

Eene kleine vonk ontstak 'er de vlam van twist en muiterye. Drie Soldaaten vorderden, op den negen en twintigsten van Hooimaand, van een Herbergier na by de *Bruggepoort*, onder de by hun geliefden en meermaals tot opschudding aanleiding geevenden naam, een *Oranje Borrel*; deeze Man, van een andere denkwyze, beant- Beginzel van Oproer.

LI. BOEK. — 1787.

woordde dien eisch met te zeggen, dat zy wel een *Patriottischen Borrel* konden krygen. Zaaks genoeg om eerst woordentwist, schelden, en welhaast handdaadigheden te baaren. Aan het Huis werden de glaazen ingeslaagen, en alles wat voor handen kwam onderging de vernieling.

'T Zelve voortgezet.

Dit was het voorspel van uitgebreider woelingen. Het Krygsvolk spande met de Oranjegezinde Burgers zamen, en door den drank te sterker tot ongeregeld- en baldaadigheden aangevuurd, werden dien eigen avond, en volgenden nagt, aan veele Huizen de glaazen ingesmeeten. Men woedde voort. 's Anderen daags 's morgens strekte het Huis der Weduwe VAN VOORST, Moeder des Burgemeesters VAN VOORST, ten doele van de Plunderzugt en Vernieling der gemengde hoop van onbedwongene Soldaaten met hunne Gidsen de Oranjegezinde Burgers. Om deezen overlast, en die schade toe te brengen, diende het voorgeeven, dat men ten dien Huize zeker Vaandel bewaarde, 't geen men wilde haalen.

Veelvuldige Huisschennissen en Plunderingen.

Onmiddelyk naa den aanvang der Plunderinge, maande de Regeering den Krygsbevelhebber aan tot het herstellen der orde; dan wordt verhaald, dat hy hier op, den rug aan de Magistraatsleden toekeerende, gezegd zou hebben, „ dat hy zyn „ Volk niet meester was!" Het tegendeel egter bleek weldra, dewyl 't zelve op 't slaan van Alarm, terstond opkwam, en een geruimen tyd onder de wapenen bleef;

wat

wat hy ook, op dat pas, hun toegesprooken hebbe om het Volk tot bedaaren te brengen, hy verzuimde na de Schuldigen onderzoek te doen, die te vatten; hy liet toe dat zy, zich verder door den drink verhit hebbende, uit elkander gingen om de gestaakte Burgerplaagery en Rustftoorenis voort te zetten. Derwyze, dat volgens de minste begrooting, negen Huizen uitgeplunderd, dat, wel zestig aan de glaazen deerlyk gehaavend wierden, onder bedreiging van verder geweld.

Geene poogingen ter stuiting aangewend.

Een wagt op verzoek van den Rector Magnificus den Hoogleeraar FORSTEN by de Hoogeschool en de Gebouwen tot dezelve behoorende, geplaatst, beschermde deeze voor allen overlast. Schieten noch van de zyde der Burgeren, noch van den kant des Krygsvolks, hadt hier plaats. Dan werden de Gemoederen der Krygslieden noch van de heffe des Volks, dat zich onder dezelve verschool en onvermoeid bezig was met aanwyzingen te doen, niet tot bedaaren, noch de zamengeschoolde hoop uiteengebragt, eer de groote zaak, waar om dit bedryf scheen begonnen te zyn, daar was; te weeten het uitsteeken der Oranjevlaggen van Stadhuis en Kerk, terwyl men op de Deuren der Huizen allerwegen Oranjepapier plakte. — 'Er staat opgetekend, dat de Krygsbevelhebber WESTERLOO, eenige dagen daar naa, door een der Regenten gevraagd, of zulk eene deerlyke Plundering van eene braave Burgery nu zo maar ongestraft moest blyven? hoofdzaak-

LI. BOEK. — 1787.

zaaklyk antwoordde, „ dat zulks zo hadt „ moeten geschieden volgens eene Politie„ ke order!"

Veelen verlaaten *Harderwyk.*

De Burgemeester VAN VOORST, met de Heeren GELDERMAN en verscheide anderen, waar onder ook de Kinderen van den Hoogleeraar SCHEIDIUS, verlieten, in dien bangen tyd, *Harderwyk*, en staaken met het gewoone Beurtschip na *Amsterdam* over: waar deeze Vlugtelingen, door het verhaal van 't lot hunne Stad overgekomen, niet weinig toebragten, om die ernstige maatregelen te neemen, welke wy daar hebben zien volvoeren.

Hoe te *Doesburg* het Oranje draagen ingevoerd.

In *Doesburg* gaven de ongeregeldheden en het inslaan der glazen door de Krygslieden by de zodanigen, die Leden van 't Gewapend Genootschap waren, of voor Patriotten te boek stonden, gelegenheid tot het doen eener Afkondiging, op het einde van Zomermaand, by welke „ de aanwee„ zende Heeren der Magistraat," naamlyk de Burgemeesters LINDENBERG en WILBRENNICK: (want de andere Magistraatsleden waren afweezig of belet,) goedvonden, om, gelyk zy zich uitdrukten, „ tot her„ stellinge en bewaaringe van de rust en „ goede orde binnen *Doesburg*, en tot weg„ neeming van allen mistrouwen tusschen „ Burgers en Militairen," alle Stads Schutters, te bevelen om hunne Geweeren, vóór 's anderen daags 's morgens ten negen uuren aan het Huis der Sergeanten te brengen, om na het Stadhuis gevoerd, en daar bewaard te worden. Tevens verboden

den zy alle monteering, roode kraagen, schouderstukken, en bovenal zwarte Cocardes. Met byvoeging, „ dat het hun „ Ed. en Agtbaaren aangenaamer zou zyn, „ dat 'er een Oranjeteken, het zy aan den „ Hoed, of in 't knoopsgat van den Rok „ of Camisool, gedraagen wierd."

LI. BOEK. —— 1787.

Om de Gemeente daar toe te bemoedigen, gingen die Regenten en Krygslieden hier in voor. De Oranjevlag wapperde van den Toorentrans, terwyl de Klokken lustig het bekende Deuntje van *Wilhelmus* speelden. Eene wisseling van zaaken, die voor eenigen der vuurigste Patriotten ondraaglyk, hun bewoog, deeze Stad te verlaaten.

De Gewapende Genootschappen in *Deutichem*, *Groenlo* en elders vernietigd.

De Gewapende Genootschappen in *Deutichem*, *Groenlo*, en andere kleine Steden, werden, omtrent deezen tyd vernietigd; de Burgeryen verder ontwapend, de Oranjevlaggen op alle Toorens geplant; en niemand verscheen in 't openbaar zonder Oranjestrik of Lint. Op de meeste Dorpen greep die zelfde ommekeer plaats, veele Boeren, die de Geweeren niet werden afgenomen, bragten ze, volgens gedaane Afkondiging na hunnen Regter of Schout.

Aanmerkingover de *Gelder'sche* beweegenissen.

Slaan wy, volgens onze aanduiding (*) het oog te rugge op de meeste deezer *Gelder'sche* Woelingen en Oproerigheden, dan moet de verwonderde Naakomelingschap vraagen, waarom geschiedde deeze Oproeren en Plunderingen, door verre de mees-

(*) Zie hier boven bl. 145.

LI. BOEK. — 1787. meeste *Geldersche* Steden genoegzaam op eenen en denzelfden Dag? Waarom de meesten daags vóór of op den eigen dag der Afreize van haare Hoogheid na *Holland*, en eer men van derzelver mislukking kennis hadt? In de daad die gelyktydigheid duidt niet onduister aan, eên gesmeed plan om door een algemeen Oproer eene Staatsomkeering in den Lande te bewerken. Het verband waar mede dit gebeurde staat met de Gruwelen in *Zeeland* ten dien tyde gepleegd, en naderhand te vermelden, wyst ons op eene andere oorzaak, dan de Schryvers der Oranjepartye toegedaan hunne Leezers zoeken diets te maaken, daar zy in elke Stad, de oorzaak dier Gebeurtenissen aan de onvoorzigtigheden of tergingen der *Nieuwe Staatsgezinden* omtrent het Krygsvolk gepleegd, of aan misnoegen onder het *Geldersch* Gemeen, over het ophouden der bewuste Reize van de Prinsesse, en dus aan toevalligheden willen toeschryven (*). Waarlyk wie kan zich laaten diets maaken, dat alle die onvoorzigtigheden, tergingen en toevallighe-den, door zo veele Steden heen, genoegzaam op 't zelfde oogenblik, immers binnen het kort bestek van een paar dagen, zou-

(*) Dit is de doorgaande schryfwyze van den Vervaardiger der *Nieuwe Nederlandsche Jaarboeken*, die veele gewigtige gebeurtenissen, waar aan hy geen vergoelyken of goedmaaken wist, heeft overgeslaagen, en andere met veele omwimpelingen voorgesteld, alle strekkende om de door hem geliefde Party te verschoonen.

zouden plaats gegreepen hebben, en dat, binnen dat zelfde korte tydperk, de woede daar over zo algemeen onder het Krygsvolk zou losgebarsten zyn? Niemand zal gelooven dat de Krygslieden in *Gelderland*, of ook het Gepeupel, ter plaatze waar het zelve medewerkte, in Steden op een vry grooten afstand van elkander verwyderd, eensklaps een misnoegen konden opgevat hebben over een voorval, 't geen hun toen nog niet bekend kon zyn.

LII. BOEK. —— 1787.

Men zou veelligt denken, dat *Hattem*, zo zeer van Patriotten in den voorleeden Jaare verlaaten, thans geen voorwerpen hadt om ten doel te staan aan de tergingen of woede der Oranjegezinden en Krygsknegten. De Jaardag van WILLEM DEN V. leevende 'er nogthans blyk by blyk van op. Het schieten, het vreugde toonen in den morgen, werd op den middag vervangen, door zuipen, glazen inslaan en veelvuldige persoonlyke beledigingen van den onbeschaamdsten en tergendsten aart den zodanigen aangedaan, die zich niet terstond naar den wil der Oproerigen schikten in het draagen van Oranjeleuzen, of het doen van afgevergde verklaaringen wegens *Prins-* of *Staatsgezindheid*. — Ook deelde deeze reeds zo zeer uitgeplunderde Stad in Hooimaand op nieuw in de woede des losbandigen Krygsmans. De overgeloopen Mariniers van SALM speelden hier eene rol, als of men zich te vooren op de ongelukkige Inwoonders deezer Stede niet genoeg gewrooken hadt. De huizen van Mevrouw

Oproerigheden te *Hattem* en *Elburg*.

DAEN-

III. BOEK. 1787. DAENDELS en van den Burgerhopman VAN LAAR, stonden boven anderen ten doel van deeze schendzieke hand. —— In *Hattems* lotgenoot, *Elburg*, greepen ook te meermaalen tusschen de nog overgebleevene Patriotten en de Krygslieden ontmoetingen plaats, die de oude en nog niet geheelde wonde deerlyk opkrabde. Zo in *Hattem* als in *Elburg* daagde men thans een' aantal Uitgeweekenen in (*).

Gedrag omtrent de Uitgeweekenen. Hoe deezen zich omtrent de Amnestie met zo veele bepaalingen, in den voorleeden Jaare, gedraagen hadden, heeft ons Geschiedblad, dien tydkring beschryvende, vermeld (†). In de daad, de Meerderheid der *Geldersche* Staatsleden, die, ten dage dier verleende Kwytschelding reeds alleen regeerde, scheen zich toen, als 't ware, meer te verlustigen, in het kwaadaartig genoegen om een goed gedeelte der Inwoonderen, voor hunne gramschap, te doen vlugten, dan om daadlyk het Hof een wenk te geeven tot het doorzetten der gedreigde Regtshandelingen. Misschien oordeelden zy het, op dien tyd, wanvoegelyk, deeze Lieden te vervolgen, terwyl zy de aan zo veel onregts en beledigenden bedryfs schuldige Krygslieden, ongestraft lieten. Maar, kort naa de zo zeer algemeene Plundering der Krygslieden in dit Gewest, hier boven beschreeven, gin-

(*) Men zie dezelve in de *N. Nederl. Jaarb.* wegens *Hattem* bl. 2267. en wegens *Elburg* bl 4342.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 272.

gingen zy verder, en maakten door de gemelde regterlyke Indaagingen schikkingen, om de uitgezonderde Persoonen in Regten te betrekken, welke egter van luttel gevolgs konden zyn, dan alleen om de goede Ingezetenen te verjaagen, die, op deezen tyd, in *Holland* en *Overysfel* met open armen ontvangen, geherbergd, en deels onderhouden wierden. —— Naa de Omwenteling de handen geheel ruim en daar in het geweld der verdrukkinge gekreegen hebbende, werden de Vervolgingen algemeen, niet alleen tegen hun, die buiten de zo bekende Amnestie des voorleeden Jaars gesloten waren; maar ook vooral tegen de Burgers van deeze verdrukte en andere *Geldersche* Steden, die, ondanks het Verbod om niet gewapend na andere Gewesten uit te trekken (*), zich egter ten dienste der Stad *Utrecht* verbonden hadden. Een getal in *Gelderland* zeer aangegroeid toen veele In- en Opgezetenen van dit Gewest, geduurende de beschreevene geweldenaaryen van deezen Jaare, dit oord geruimd, en zich na *Holland* begeeven hadden, en daar in Burgerlyken Krygsdienst getreeden waren. De toen aangerigte Vervolgingen zullen in een laater Tydvak onzer Geschiedenisse moeten plaats vinden.

LI. BOEK. —— 1787.

Geen einde zouden wy vinden, wilden wy in een verhaal treeden van de Ruststoorenissen, Balddaadig- en Onbeschofthe- den,

Ede zeer oproerig.

(*) Zie hier boven bl. 141.

LI. BOEK. 1787. den, die in *Gelderland* in mindere Plaatzen ten Plattenlande voorvielen. Onder de Dorpen egter ſtak *Ede* uit, waar de Schout, nevens anderen, die der Volkspartye waren toegedaan, het inſlaan der glazen moesten lyden, en gedoogen dat men voor hunne Huizen, in Hooimaand, Eerebogen oprigtte. In dit Dorp hadt de *Oranje* Yveraar MUNTING de hoofdrol.

Zo ook Nykerk. Dan geen plaats ten Plattenlande in dit Gewest ſpeelde hier vroeger en uitbundiger ſpel dan het volkryk *Nykerk*, en verdient deeze uitvoeriger vermeld te worden, ter oorzaake van de zonderlingheid der bedryven. Gewislyk van dien aart dat het in twyfel hangt of ze behooren betreurd dan veel eer belachen te worden; en zou het laatſte zeker het geval zyn, indien deeze wondere vreemdigheden, niet gemengd gingen *met* en geene aanleiding gaven *tot* zaaken van eenen zo ernſtigen aart, dat zy den lach verbieden, en het voorhoofd van verontwaardiging en ſpyt doen frontzelen.

Geſteldheid der Inwoonderen. Reeds vroeg in 't Voorjaar vondt men in die Veste lieden, die alles deeden om het Gemeen tot onrustige beweegingen aan te hitzen. Een bedryf dat de aanzienlykſte Burgers, die, eenige weinigen uitgezonderd, voor Vaderlandschgezind te boek ſtonden, met ſchroomvolle vooruitzigten vervulde. Zy kenden het gemeene Volk, in die ſtreek zeer talryk, meest in de Tabaksplanteryen werkende. Meermaalen hadt het getoond, dat het eens aan den gang ge-

gebragt, bezwaarlyk te bedaaren was. Een geestdryvende aart, die veele Jaaren geleeden, in het Godsdienstige daar met eene zo zonderlinge woede gewerkt hadt (*), bezielde het thans in het Burgerlyke. De weldenkenden, wien de Wapenoefening door den bekenden, doch nu overledenen GOOSEN GEURT VAN BENTINCK, verboden was, konden geheel geen tegenstand bieden.

LI. BOEK. 1787.

Beginzels van Oproerigheden.

De voorzorg van den waakzaamen Schout JAN DOUDE belette eenen geruimen tyd alle gedreigde oproerigheden. Dan, met den aanvang van Lentemaand, werd al zyn voorzorg te leur gesteld. Het schuim des Volks, eerst meest uit Jongens bestaande; doch in grootte zo wel als getal aangroeijende, rotte in den donkeren avond zamen, hief de Oranje kreet aan, en zong Liedjes, ingerigt om de gemoederen op te hitzen. Welhaast werd dit gevolgd door het uitdaagen, schelden en vloeken der anders gezinde Burgeren. Dit gezang, 't welk Dollemans Muzyk mogt heeten, werd afgewisseld door het slaan op een blikken Gieter, die voor Trom diende, om de Bende zamen te roepen en aan te vuuren. Tot verwisseling van oproerig geraas schoot men nu en dan Pistoolen af. Deeze hoop eerlang tot meer dan twee honderd aangegroeid, viel de Burgers lastig door dit luidrugtig getier, 't welk meer euvels aankundigde, schoon het thans daar by bleef berusten.

De

(*) WAGENAAR *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 377.

LI. BOEK. — 1787. Middelen vergeefsch te werk gesteld ter stuitinge.

De braave Leeraars der Hervormden, C. Slotemaaker en J. Heringa E. Z. als mede de *Roomschgezinde* Pastoor zogten, in hunne Kerklyke Redenvoeringen deezen tuimelgeest der *Nykerkeren*, op de ernstigste, bedaardste en welmeenendste wyze, tot bedaaren te brengen, het woelend Volk tot rust en stilte aan te maanen en tegen alle Partyschappen te waarschuwen. Zy waren tegenbeelden van veele Kerkleeraaren in dien Oord, die alles tot het stooken des Oproervuurs bybragten. — Een der Amptsjonkeren, de braave Oversten Schimmelpenninck van der Oye, thans op zyn Buiten by *Nykerk* zich onthoudende, gaf aan alle de Amptenaaren en Bedienden de scherpste bevelen. De Landdrost Haersolte tot Yrst deedt eene Afkondiging tegen de Oproerigheden afleezen. Doch het een hadt tot bedaaren der Gemoederen zo weinig als het ander te beduiden. Veel eer scheenen zy daar door tot het tegendeel aangevuurd te worden; althans slegts weinige uuren naa die Afkondiging verzamelde een hoop tusschen vier en vyf honderd sterk, herhaalde niet slegts het ontrustend voorig bedryf; maar voegde 'er het inslaan der glazen nevens aan de huizen van twee Burgeren, wier misdryf in 't oog der menigte hier in bestondt, dat zy, op zekeren avond, met den Schout, op diens verzoek, een waakend oog hielden.

Hoe het zich op den acht-

Daar alle deeze Beweegenissen voorvielen en toenamen tegen de aannadering van den achtsten van Lentemaand, was die dag te

te *Nykerk* zeer te duchten, en schoon dezelve door toegeeven en inschikken der Patriotten niet ten schriklykste afliep, zal het bedryf op dien dag, ons eene schildery geevende van een Oproer onder het Landvolk, nog al iets hebben, waar door het zich onderscheidt van Oproeren in de Steden, reeds zo veelvuldig vermeld.

LI. BOEK. 1787. 8sten Maart toedroeg

Met den vroegen morgen begon reeds het gewoon geroep, *Oranje boven! Vivat Oranje!* beantwoord en vervangen door een gezang ten smaad der Patriotten en tot lof des Stadhouders. Hier mede liep de voormiddag ten einde. Omtrent den Middag werd een tweede Plakaat van de Landdrost, nevens eene Publicatie der Staaten tegen alle oproerige Beweegingen afgeleezen. Dit was als olie in 't vuur geworpen. 't Gemor nam toe; het *Oranje boven!* schreeuwen klonk sterker en veelvuldiger dan ooit; gepaard met de onhebbelykste uitdrukkingen, wegens de even voorgeleezene Bevelen der Overheid: waar omtrent eenigen zich niet schaamden te zeggen, dat het een zo wel als 't andere slegts verzonnen werk was van den Schout des Ampts om den Burger ten bullebak te strekken.

Dat zy, noch het meerendeel hunner Medeopgezetenen daar voor, wat het ook weezen mogte, geen ontzag altoos hadden, toonden de onmiddelyk daar op volgende bedryven. Kort naa den middag trok een hoop Jongelingen, eenige Bejaarden aan 't hoofd hebbende, alle zwaar met Oranjelinten vercierd, en met stokken gewapend,

Belachgens- en beschreijenswaardig vieren van dien dag.

LI. BOEK. 1787. door *Nykerk*, en verder door een en ander aangelegen Buurschap, om het Volk byeen te haalen en den Vierdag luister by te zetten. Tot een en ander deezer einden strekte de zonderlinge vinding om een Stier, by uitstek met Oranjelinten omhangen, en met een Oranje kol voor den kop geschilderd, vooraf te leiden, gevolgd van een Jongman, die een oud Oranjevaandeltje, by aanhoudenheid gins en weder over den opgepronkten Stier zwaaide, onder het geduurig geschreeuw des ganschen steeds aangroeienden hoops *Vivat Oranje! Oranje zal Stadhouder zyn!* Door dit bedryf werd de zamenrotting grooter en grooter; geheel *Nykerk* geraakte in rep en roere, en een ooggetuigen schatte de Bende, toen dezelve op 't grootste was, op niet minder dan twee duizend.

Deedt het Kinder Oranjevaandeltje by den Stier dienst, nog twee Vaandels by 's Prinsen Inhuldiging gebruikt, en thans door vier Karels met geweld gehaald van het huis waar dezelve bewaard wierden, waren de Veldtekens by welke al het schuim des Volks zamenhokte. De avond viel niet, of het verlichten der Huizen begon. Dit bedryf was volstrekt algemeen. Het gedreigd geweld deedt den Schout, den Overften SCHIMMELPENNINCK, de Predikanten, en de voornaamste Burgers, hoe zeer des ongezind, Kaarsfen ontsteeken. Aan gedreigden overlast en geweld was anderzins geen ontkomen. Moest een Burger, om dat hy, de middernagt verstreeken

ken zynde, de Kaarsſen hadt uitgedaan, overlast aan zyn Huis lyden, hoe ſlegt zou het den Man bekomen weezen, die geheel geen licht ontſteeken hadt! LI. BOEK. —— 1787.

By het licht deezer Kaarsſen nam het tooneel in akeligheid toe. De zamengeſchoolde hoop, thans volſtrekt den meester ſpeelende, trok de geheele Plaats door met gelaaden Schietgeweeren zo Pistoolen als Snaphaanen. Verſcheide Verlofgangers hadden zich onder den hoop gemengd, die met ontblootte Sabels nu in de lugt ſchermden, dan op de keien ſloegen. Het zingen, ſchreeuwen en tieren, werd vervangen door het vervloeken en verdoemen der Patriotten.

Zo haalde men het hart op; en hoopte zeker hier of daar tegenſtand te vinden, en daar in oorzaak tot verdere en nog hoogloopender baldaadigheden; doch dit mislukte. Men mogt ten dien einde Geld afpersſen tot het koopen van ſterken Drank; men mogt Wyn en Bier eiſchen; en de Burgers dwingen om *Oranje boven!* te roepen. Zy vonden, door vrees, allen geneigd en volgzaam. Eén Brouwer ſlegts, die dit weigerde, kan ten toonbeeld ſtrekken hoe het anderen vergaan zou, terſtond werden zyne glazen ingeſlaagen. Dit tooneel van dwang, mishandeling en muitzugt duurde tot het aanbreeken van den dag. Te *Putten* hadt men eene dergelyke rol geſpeeld.

Naauwlyks zou men denken, dat by zo veel Stedelyke Beroerenisſen en Geweldda- Nieuw en ont-

 dig-

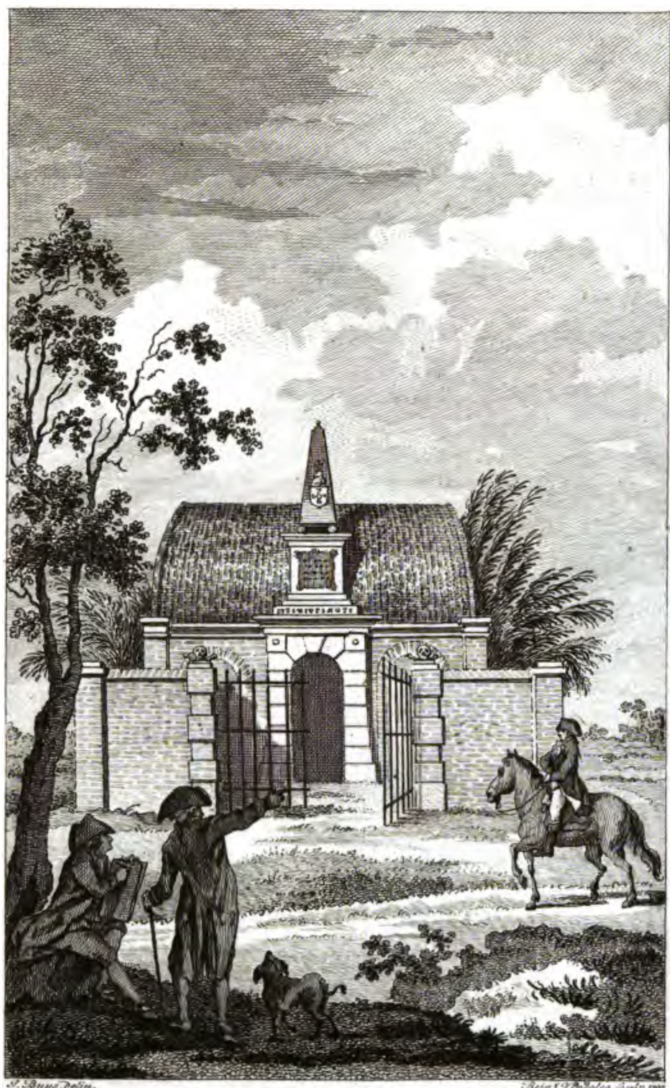
LI. BOEK. — 1787. zettend blyk van haat tegen de Patriotten.

digheden ten Plattenlande, als 'er in *Gelderland* voorvielen, nog iets zou kunnen toegevoegd worden, 't welk ten teken ſtrekte van ingekankerden en nu met geweld openbreekenden haat tegen de Patriotten. Zulks vondt nogthans plaats, en verdient, zo om de zonderlingheid der Gebeurteniſſe, als om de Perſoonen die het betreft, wat van hooger opgehaald en met eenige uitvoerigheid vermeld te worden.

Aanleg van het Familie-graf der CAPELLENS.

Op zommiger voorbeeld om niet in Kerkgebouwen, maar op eene andere daar toe meer geſchikte plaats, begraaven te worden, en het bygeloovig denkbeeld, 't welk de Kerken tot Begraafplaatzen beſtemde, en ondanks de meer en meer doorbreekende verlichting, nog doet blyven, tegen te gaan, geviel het den vier Broederen ALEXANDER HENDRIK, FREDRIK BENJAMIN, ROBBERT JASPER en ALEXANDER PHILIP VAN DER CAPELLEN, benevens derzelver Bloedvriend JOHAN DERK VAN DER CAPELLEN, in 't open veld en niet verre van het Maagſchaplyk Graf, in de Kerk van *Gorſel* gevestigd, eene andere Begraafplaats te doen vervaardigen. De Geërfden van de Landſtreek hadden 'er in bewilligd. In den Jaare MDCCLXXXV werd deeze Grafſtichting, naar de tekening van den Bouwmeester OTTEN HUSLY, in een eenvoudigen, doch welvoeglyken, ſmaak, voltooid. Men hing het Geſlachtwapen der CAPELLENS aan een witten naald by dit Graf, en deedt in een blaauwen ſteen dit *Latynſche* Opſchrift bytelen

Hoc

Begraafplaats der Familie VAN DE CAPELLEN.

HOC MONUMENTUM, UT CAPELLINORUM GENTIS CONDITORIUM ESSET SIBI SUISQUE PROSUERUNT VIRI ALEX. HEND. FRED. BENJ. ROB. JASP. ALEX. PHIL. VAN DER CAPELLEN, FRATRES, ET HILD. ANN. BENTINCK JOH. DID. VAN DER CAPELLEN VIDUA.

Dit Opschrift wil betekenen, dat de daar in genoemde Broeders, benevens de Weduwe van den laatstvermelden, tot eigen Maagschaps ruste en aandenken, deeze Begraafplaats hadden doen vervaardigen. — Vermids de reeds in de Jaaren MDCCLXXXIV en MDCCLXXXV ontslaapen JOHAN DERK VAN DER CAPELLEN en diens Egtgenoote HILDEGONDA ANNA BENTINCK, in de Kerklyke Grafkerder te *Gorsel* waren geplaatst, konden deezen by hun afsterven in dit Veldgraf niet worden bygezet. Dier Lyken werden, in het volgend Jaar, derwaards, toen het voltooid was, overgebragt.

Schennis daar aan gepleegd

Ongestoord lagen die Afgestorvenen ter welvoeglyke Grafplaatze, tot den drie en twintigsten van Herfstmaand deezes Jaars, wanneer uit *Zutphen* zeven Mansperfoonen (twee derzelven waren Soldaaten) 's avonds omstreeks tien uuren, zich na deeze Rustplaats der dooden begaven, om eene schennis aan te rigtèn, welke onder beschaafde Volken bezwaarlyk voorbeeld zal aantreffen. Deeze onverlaaten beklimmen de muur der Begraafplaatze, houwen met een byl het Wapen des by hun zo gehaaten Geslachts van den Naald, en poogden met

LI. BOEK. eene ſchendzieke hand, het gemelde Opſchrift te bederven en te vernietigen.

1787. Dit ſtuk eener zo verregaande balddaadigheid ging gepaard met een gerugt, dat deeze Grafplaats geheel zou vernield worden; dat, op den volgenden avond, eene bende Graauws, ten getale van drie honderd, ter voltooijing dier Grafſchenniſſe, zou opdaagen. De Hoofdofficier dit gerugt ter ooren komende, bewerkte dat eenige Ruiters derwaards gezonden wierden, ten einde den moedwil van zo veele laaghartigen en ontmenschten te voorkomen. De talryke hoop van Grafſteeſchenders daagde niet op. Dan de op de wagt gezondenen ontmoetten te middernagt te deezer plaatze den Regter van *Gorſel*, nevens twee andere Perſoonen, beide uit *Zutphen*. De Regter nam ze in hegtenis, deedt ze na *Zutphen* brengen, waar zy den volgenden dag ontſlaagen werden.

Verder gedreigde Vernieling.

De gepleegde Grafſchennis, de gerugten van verder daar op gemunte woede bewoog den Schoonzoon van JOHAN DERK VAN DER CAPELLEN, den *Graaf van Rechteren Westerveld*, om de twee Lyken, op vollen dag, uit deeze geſchondene, onveilige en bedreigde Begraafplaats, na de Lykgrafkelder in de Kerk van *Gorſel* te doen vervoeren.

Verwoesting deezer Grafſtede door de-

Hier mede ſcheen de woede tegen dit geſchonden Gedenkteken der CAPELLENS bedaard: en bleef dezelve omtrent één Jaar ſluimeren. Toen ontwaakte dezelve

met

met nieuwe en schriklyker kragt. Wy moeten, schoon eenigzins de tydorde overschreedende, om, wat deeze Grafstede betreft, by een te voegen, de voltooijing deezer Grafschennisse vermelden. —— Op den zevenden van Oogstmaand des Jaars MDCCLXXXVIII, den Jaardag der Prinsesse van *Oranje*, deedt men deeze Begraafplaats, met kruid bezwangerd, in de lugt vliegen. Het Buskruid, tot deeze volslaagene vernieling geschikt, hadt men op eene karre van de *Veluwe*, een uur slegts van *Arnhem*, na dat Graf gevoerd. Deeze werd begeleid door één Onderofficier, één Constapel en drie Burgers uit de Stad *Zutphen*. Met een schriklyken slag vloog de Begraafplaats in de lugt, en liet eene Ruine agter, die de oogen mogt verlustigen van de Deelhebbers in dit schendig bedryf, en die nevens hun den naam der Vryheidlievende CAPELLENS eenen doodlyken haat toedroegen. Die eigenste Ruine verwekte verontwaardiging, spyt en afschuw in aller braaven hart.

LI. BOEK. —— 1787. zelve te doen springen.

Geen wonder dat de Heer CAPELLEN TOT DE MARSCH, gewaagende van die eindelyke vernieling des Familiegrafs, ook door zyn toedoen daar opgerigt, om, door voorbeeld, de vooroordeelen ten opzigte van het begraaven in de Kerken, en by de wooningen der leevende, te doen verdwynen, uitroept; „ Is 'er wel een voor„ beeld onder de woeste Volken, welken „ altyd een heiligen eerbied voor de Doo„ den en derzelver Rustplaatzen toonden, „ van

LI. BOEK. 1787.

„ van eene dergelyke woede voor handen! „ en heeft niet een ieder verbaasd moeten „ ſtaan, dat zulk een euveldaad ononderzogt en gevolglyk ongeſtraft is gebleeven! (*).” —— Wy vinden aangetekend

(*) *Mem. van den Heer* VAN DER MARSCH, *Voorberigt* bl. XXVII. — Hoofdzaaklyk hebben wy dit verhaal wegens de Grafſchennis en Vernieling ontleend uit de *Berigtgeevende Beſchouwing over de Begraafplaats des Edelen Geſlachts* VAN DER CAPELLEN, door Mr. W. H. SELS, dienende tot geleide van twee Kunstplaaten. De eene verbeeldende *De Begraafplaats van de Familie* DER CAPELLEN, in vollen ſtand, met dit onderſchrift.

Zal hier CAPELLENS Lyk een ſtille rustplaats
vinden?
De Ridder was deeze aarde en al haar omſlag
moê.
Zal zich zyn ſterflyk deel in deeze kuile ont-
binden?
ô Boomen ruiſcht het dan een zoeten ſlaapzang
toe!
Maar neen! — Zie hoe de wrok met kruid en
lont zich wapen....
Wie ſtuit een raaſerny, die God noch mensch
ontziet?
Te rugge onedel volk! laat Neerlandsch Ridder
ſlaapen,
En weiger aan zyn Lyk het recht der dooden
niet.

De ander ſtelt ons de Puinhoopen voor oogen, naa het doen ſpringen op den 7. Aug. 1788. de Jaardag der Prinſesſe van *Oranje*, en heeft ten onderſchrift deeze Dichtregelen.

Gy die de handen ſchendt aan doodkist, graf en
lyken,
Zie hier nu 't noodlot van CAPELLENS Heilig-
dom!...

Uw

kend dat het Wapen der CAPELLENS onbeschaadigd onder de puinhoopen gevonden en van daar weggehaald is — LI. BOEK. 1787.

Uw haat is als een vloed die dammen beukt en
dyken ...
Zo barst een Etna los en wringt paleizen om.
ô Schande voor onze eeuw, voor land en maatschappyen,
Dat zo veel wroks bestaa — zo vuig een haat
verschyn!
Hier zou CALIGULA om 's Ridders noodlot schreien,
En Syracuses beul met hem bewoogen zyn.

Verwondering baarde het dat de Dichter SELS dit Berigt en de onderstaande Dichtregelen met zyn *Naam* uitgaf, toen de Party, die deeze Grafvernieling met lust aanschouwde, nog op 't kussen zat, te weeten in den Jaare 1789.

Van de Brokken deezer gesprongene Begraafplaatze hebben wy, by eenen Vereerder van 's Ridders Naagedagtenisse te *Haarlem* kleine Grafnaaldjes zeer aartig vervaardigd gezien, die in een lystje gevat en agter glas gezet, de Naam der CAPELLENS, op eene vindingryke wyze, in gezegende naagedagtenis hielden; en tevens de schennis aan dit Graf gepleegd, vereeuwigden. — Terwyl wy dit schryven, in den Zomer van 1796, verhaalt ons een Ooggetuigen gezien te hebben hoe de *Franschen* op de *Gorzelsche Heide* gelegerd, zich van de brokken des gesprongen Grafkelders bedienden om 'er hunne kookfornuizen van te vervaardigen — welk een wisseling!

VA-

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

EEN EN VYFTIGSTE BOEK.

INHOUD.

LII. BOEK. *Algemeene schets van de gesteltenis in Zeeland. Plan van dit Boek. Hoe zeer Zeeland van de andere Gewesten in de Staatsonlusten verschilt. Andere middelen daar voor Oranje gebezigd. Hoe Zeeland, ter begunstiging van Oranje voorbereid was. Dankadres aan Staaten van Zeeland. Eensluidende Dankadressen van Vlissingen en Arnemuiden. Vermoeden dat de Raadpensionaris* VAN DE SPIEGEL *de Steller was. Hoe zeer hy zich een Voorstander van dezelve betoont. Hy dringt aan op eene spoedige Beantwoording. Hoe hy zulks voortzet. Door hem ontworpen gunstige Beantwoording. Wat Zierikzee hier op in 't midden brengt. Door* VAN DE SPIEGEL *wederlegd. Het wederantwoord der Zierikzeeënaaren. Betoond ongenoegen van* VAN DE SPIEGEL *deswegen. Verdere geschillen hier over ter Staatsvergaderinge. Wat Vlissingen over de Dankadressen oordeelt.*

Wat

Wat 'er met het Nationaal Fonds gebeurde. Hoe zeer in haat. Aanval van VAN DE SPIEGEL *op 't zelve. De Raad* POES *verzet 'er zich tegen. Zo ook de Directeuren van het Fonds. Zierikzee yvert voor 't zelve. Opgegeeven oorzaaken der Oproerigheden in Zeeland. Advys van Vlissingen op dit stuk. De Afgevaardigden van Zierikzee ongerust wegens de veiligheid in Middelburg. Hoe door Middelburg beantwoord. Acte van Verbintenisse tusschen eenige Regeeringsleden van Zeeland. Raadsbesluit van Vlissingen daar tegen. Deeze Acte ter Staatsvergaderinge gebragt en tegen die van Vlissingen verdeedigd. Eenige Regeeringsleden te Middelburg brengen hunne bezwaaren tegen die Acte te berde. Hoe door Party beantwoord. Wegens het getal der Ondertekenaaren.* VAN DE SPIEGEL *doet verslag hoe het in andere Gewesten geschaapen stondt. Middelburgs beantwoording hier van. Zierikzee en Vlissingen slaan een anderen toon. Hoogloopende twisten ter Staatsvergaderinge. De Staatsvergadering eenigen tyd gestaakt.* VAN DE SPIEGELS *Aanspraak by het hervatten. Raadpleeging deswegen. Hoe men het Aanhouden der Prinsesse opvatte. Concept Publicatie door den Raadpensionaris voorgesteld. Beraadslagingen daar over. Voorstel van Vlissingen. 't Zelve vindt geen ingang. Bewilliging en Bezending van* VAN DE SPIEGEL *en* VAN CITTERS *na Utrecht en Gelderland. Verslag hunner Bezendinge. Het stuk van het beleid ter Staatsvergadering komt weder ter baane. Door den Raadpensionaris ondersteund. Vlissingen en Zie-*

LII. BOEK.

LII. BOEK.

Zierikzee hier niet volgzaam. Besluit hier op genomen. De Afgevaardigden van Vlissingen verlaaten de Staatsvergadering. Voorstel van de Vlissingsche Regeering. Hoe opgenomen. Antwoord der Vlissingeren. Voldoening daar omtrent. Deeze zaak afgedaan. Aanmerking deswegen. Waarom Goes in het verhaalen der Zeeuwsche Oproerigheden, eerst behandeld. De Burgerwapening aldaar met een ongunstig oog aangezien. Zo ook het Burger Leesgezelschap. J. VAN ST. ANNALAND *zet een Vryheids Vlaggetje op. Beginzel des Oproers. Stooring van het Leesgezelschap. Aanbod om het Wapengenoot- en Leesgezelschap te ontbinden, aangenomen. Afkondiging daar op gegrond. Aanhoudend ongenoegen. Verspreidde zogenaamde Patriottische Eed. Betoond ongenoegen, wegens de Historische Courant. Dankadres ter tekening aangeboden. Geweldig Oproer, hoe aangevangen, en tot welk eene hoogte voortgezet. Mishandelingen by den Procureur* DE WINDT. *Meer dan vyftig Huizen beschadigd.* DE WINDT *krygt eene wagt. Dwang ten zynen huize om het Dankadres te tekenen. De Leeraar* A. STAAL, *een voorwerp van 's Volks haat. Het Huis van* MARINUS VAN BALEN *beschermd. Verdere afpersingen. In 't Land van Goes speelt men dezelfde rol. Slapheid der Regeeringe. Hoe 's Prinsen Jaardag daar gevierd. Eene algemeene Kwytschelding voor die van Goes bewerkt. Het Krygsvolk verdagt van deel aan de Plundering gehad te hebben. Afkondiging te Middelburg. Wat 'er, wegens den zogenaamden Patriottischen*

schen Eed voorviel. Wegens de ontbinding van de Burgersocieteit en van het Wapenhandelend Genootschap. Hoe men met de Schuttery van de Edele Busse, *of* Kolveniers *handelt, en met het Vaderlandsche Fonds omsprong. Oproer te Middelburg. Aanleiding tot het zelve. Het voorgevallene met het Jacht van* W. B. VAN DEN ZANDHEUVEL. *Heeviger beweegenissen. Aanvang der Plunderinge. De hulp der Leden van de Schuttersdoelen van de hand geweezen. Aan welke Lieden men de bezorging van de rust der Stad overliet. Wreedheid by het huis van* GERARDUS BELJARD *gepleegd. Wat tot den Leeraar* J. DE FREMERY *bejegende. De Huizen van de Oud Burgemeesters* LE SAGE *en* HUISMAN *verschoond. Op welk eene wyze die Plundergeest woedde. De aangeboode hulp der Armuidenaaren door de Regeering van de hand geweezen. Afkondiging tegen dit Geweld te Middelburg gedaan. De Oranjevlag uitgestooken. Vreugdebedryven, en het staaken derzelven. Kragtlooze uitlooving aan de Ontdekkers der Plunderaaren gedaan. Nieuw gedreigd Oproer, en het gebeurde met Dr.* VAN DER KEMP. *Eed den Schutteren afgevorderd. Afkondiging te dier gelegenheid. Hoe men zich van den Pensionaris* ERMERINS *wil ontdoen. Stadsbesluit hem voorgesteld. Treffende wyze waar op hy zyn post nederlegt. De Verjaardag der Prinsesse te Middelburg gevierd. Beginzels van het Oproer te Vlissingen. Zorge aldaar tegen oproerige beweegingen gedraagen. Vorderingen der Regeeringe gedaan ingewilligd en het Genoot-*

LII. BOEK.

LII. BOEK. *schap ontwapend. Veele andere dringende Eischen toegestaan. Zonderlinge klagten der Admiraliteit over een en ander bedryf der Regeeringe. Hoe beantwoord. Veel toegeevens kon der Vlissingsche Regeering niet baaten. Valsch gerugt ten beginzel van Oproer gestrooid. Vreeslyk Oproer daar uit gereezen. Schriklyke Plundering. Dwang tot Regeeringsverandering. Welke Regeeringspersoonen afgezet worden. Harde bejegening die Heeren aangedaan. De afweezige afgezette Heeren* VERSLUIS *en* SANDRA *aangeschreeven. Verregaande eischen tegen de Patriotten, hoe verre ingewilligd. Groote schade der Plunderinge, en de Plunderaars niet gestraft. Vergeefsch voorstel der Vlissingsche Burgeren, wegens de Afzetting der Regenten. Met welk slag van Volk men deezer plaats aanvulde. Hoe te Veere de Patriotschgezinde Regeeringsleden beveiligd en de Omwenteling daar volbragt.* J. L. BURGGRAAF *te Westkapelle hersteld en schavergoeding hem geschonken. Het lot van Zierikzee. Door Goes gedwongen een Oproermaaker los te laaten. Het Wapenhandelend Genootschap in een Bataillon nieuwe Schutters veranderd. Hoe die Stad gedwongen om van Patriottische Maatregelen af te zien. De Admiraliteit weigert Krygsvoorraad aan Zierikzee. Hoe het beklag daar over door de Staaten beantwoord. Zierikzee moest bukken. Verdere onaangenaamheden die Stad aangedaan. Aanleg tot het ontwapenen des Genootschaps. Afspraak tusschen den Baljuw* VAN YSSELSTEIN *en den Commandant der Bezettinge* PYER. *Onderhandeling over het ont-*

ontwapenen des Genootschaps. Aanvang des Oproers en voortzetting van 't zelve. De Burgers schieten op de Muitelingen. Aandrang op de Ontwapening des Genootschaps, en die verworven. Plundering daar op gevolgd. Regeeringsverandering. Opsluiting veeler Patriotten. Losgelaaten, en welk een Eed hun afgevergd. Eenige Burgers losgelaaten, andere blyven ten schouwspel zitten. Hoedanig een berigt de Staaten van dit voorgevallene aan den Prins gaven. Brouwershaven Prinsgezind. Oproer te Tholen. LII. BOEK.

1787. Algemeene schets van de gesteltenis in *Zeeland*.

Nergens in de Bondgenootschaplyke Gewesten was, ten deezen tyde, Eensgezindheid te vinden, en deeze althans wyd en verre uit *Zeeland* verbannen. Hoe de Staatsleden, in den voorleeden Jaare, in dit Gewest tegen elkander woelden en werkten; hoe de Voorstanders van Vryheid en hunne Tegenstanders met elkander over hoop lagen, en tot hoogloopende uiterstens ter Staatsvergaderinge hunne verschillende begrippen dreeven, heeft ons Geschiedblad in 't breede ontvouwd (*). —— Wy hebben desgelyks gezien de Gedraagingen der Afgevaardigden deezes Gewests ter Algemeene Staatsvergaderinge, in dit Jaar MDCCLXXXVII, die blyken droegen van de Oneenstemmigheid (†).

On-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 241 enz.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 176. 194. 293.

LII. BOEK. 1787. Onder alles ftondt het gefchaapen, dat de Prinsgezinde Party de overhand, fchoon met veel worftelens, zou krygen. Zy kreeg die met de daad, hoe, door welke middelen, en tot wat prys, moet ons Gefchiedblad thans blootleggen.

Plan van dit Boek. Volgens ons, in andere Gewesten gevolgd beftek, zullen wy eerst de zaak in 't groote, zo veel het Gewest aangaat, en vervolgens de onderfcheidene gedeelten befchouwen, en de Steden bezoeken, die, de een min, de ander meer, ten doele ftonden aan de bystere werkingen van den thans heërfchenden Tuimelgeest des oproerigen Gewelds. Groot en byster waren zeker deszelfs uitwerkingen in een en ander der reeds befpiegelde Gewesten; doch wy maaken ons aan geen grootfpraak fchuldig, wanneer wy beweeren, dat *Zeeland* in deeze alle andere overtrof.

In zekeren voege mag men zeggen, dat *Zeeland* zich zelven gelyk bleef; alleen werd de breuke tusfchen de verfchillend denkende Staatsleden, van tyd tot tyd, grooter; en leevert dit veel in 't oog vallens op, 't welk, behalven het meer algemeene en reeds verhandelde ter Hooge Staatsvergaderinge, de aandagt der Gefchiedkunde trekt: weshalven het ons niet zal verdrieten, dit Gewest meer byzonder in opmerkinge te neemen. Wat daar gebeurde, en hoe veel was dit? en in welk verband ftondt het met het geen elders in den Lande voorviel, kan veel lichts verfpreiden, gelyk wy zulks reeds meermaalen,

in

in 't voorbygaan hebben opgemerkt, over Gebeurtenisfen, ten deezen Jaare in andere Gewesten, en zal dit licht by eene byzonderer befchouwing van de gedraagingen in *Zeeland* zelve, in fterkte en klaarheid toeneemen; hoe zeer veele Schryvers hetzelve tragten te verdonkeren, door de fcherm van Partydigheid voor te zetten. Een bedryf waar toe de Staatsomwenteling, ten voordeele van *Oranje* bewrogt, de gunftigfte aanleiding gaf. Nogthans zullen wy, om alles in den waaren dag te haalen, weinig anders behoeven, dan fpreekende en onlochenbaare Staatspapieren (*). Die van *Zeeland*, op dat wy dit, in 't voorbygaan aanmerken, fteeken boven veele andere uit in de plaatzing der ftukken, en viel het te deezer Vergaderinge altoos moeilyk, om ingediende ftukken, wanneer zy niet in den heerfchenden fmaak der Vergaderinge vielen, uit de Staatspapieren geweerd te krygen; of liever drongen de Inleeveraars altoos ten fterkften op de plaatzing aan; terwyl by het weigeren des verzoeks van Uitlaating, de geest van Wederfpraak niet zelden zich op een ftraffen toon, met ontdekking van meer dan 't geen den meesten lief was, liet hooren (†).

LII. BOEK. 1787.

In

(*) Om voorheen bygebragte redenen zullen wy meestentyds, de *Verzameling van Stukken by* J. A. DE CHALMOT aanhaalen.

(†) Een fpreekend voorbeeld hier van leeverden wy onder anderen op in het XIII. D. onzer *Vaderl. Hist.* bl. 277—293.

LII. BOEK.

1787.

Hoe zeer Zeeland van andere Gewesten in de Staatsonlusten verschilt.

In *Holland*, *Utrecht*, *Overysfel* en *Gelderland* zagen wy, door den daadlyk overmeesterden invloed en werking der *Pruisfische* Krygsmagt, schoon op zeer verschillende wyze betoond, eene groote Staatsomwenteling daargesteld, en den, voor een tyd, in een en ander Gewest, diep vernederden Stadhouder tot de voorige aanzienlyke hoogte verheeven. In *Zeeland* was hy nimmer tot die laagte gedaald, als in eenige der opgemelde Gewesten. Hoewel het daar aan geene Staatsleden ontbrak, die de bepaaling des overheerschenden invloeds van dat Huis zogten te bewerken, en na de Vryheid elders verlangd, en daargesteld, haakten. Veele poogingen hier toe aangewend, en in vroegere Deelen van onze Geschiedenisse vermeld, strekken des tot spreekende getuigenissen.

Andere middelen daar gebezigd.

Andere middelen, en geen buitenlandsche Krygsdwang, werden in *Zeeland* te werk gesteld en de Party, die zich voor Burgerregten en Vryheid verklaard, en derzelver eischen, met eene *Zeeuwsche Rondheid*, voorgestaan en moedig verdeedigd hadt, gedwongen van dezelve af te zien; gelyktydig met, of vroeger dan andere Gewesten, te bukken, en het hoofd zo veel dieper in den halze te haalen, als het zich daar uit te hooger hadt opgestooken. 't Geen egter niet zonder moeite, en veel onderdrukkings toeging.

Dit Gewest, aan welks nadere beschouwing wy dit Boek toewyden, zal ons, derhalven, Gebeurtenissen van eenen andere-

ren

ren aart opleeveren. De verſcheidenheid zal, nogthans, grootendeels beſtaan, in eenen meerderen inwendigen ſteeds werkenden invloed, in werkzaamheid gebragt, aangeſtookt, en beſtuurd door Lieden, dien het aan geene bekwaamheid, ſtoutmoedigheid, behendigheid, list, en looze ſtaatsſtreeken, zomtyds met den naam van Vaderlandsliefde en Godsdienstyver overdekt, ontbrak, om de belangen dier Partye voor te ſtaan en te handhaaven. Schoon men 'er ſteeds Staatsleden aantrof, die ſchranderheids, moeds en eerlykheids genoeg bezaten, om door dien veelkleurigen mommegreins heen te zien, en dezelve af te ligten, ten minſten eenigzins op te heffen: derwyze, dat Tydgenooten en Naakomelingen zich in de gelegenheid bevinden, om de waare geſchaapenheid der zaaken, in dat Gewest, ten dien tyde, te ontdekken. Dit te doen is onze taak. Eenigzins moeilyk moge ze weezen; doch wordt dezelve grootlyks verligt door de evengemelde geſteldheid der in druk gegeevene Staatsbeſluiten deezes Gewests, die ſpreeken, met luider ſtemme ſpreeken, en zich laaten hooren op een toon, die hooger klinkt dan het gefluister der Partyſchappe, welke blyken zal, vergeefſche poogingen in menigte aangewend te hebben, om een hoogte aan te neemen, ſterk genoeg ter verdoovinge van de ſtem der Waarheid.

LII. BOEK. 1787.

Schoon de Reis des Stadhouders met zyn Gezin na *Zeeland*, in den voorleeden Jaa-

Hoe Zeeland ter

LII. BOEK. 1787 begunstiging van *Oranje* voorbereid was. Jaare, die ver ſtrekkende bedoelingen, welke men daar aan zo mildlyk toedichtte, zeker niet hadt, gelyk wy reeds vermaand hebben (*), kan het egter niet gelochend worden, dat diens tegenwoordigheid en gemeenzaame ommegang met veele Staatsleden, de verbintenis tusſchen beiden ſterker maakte, den band van verknogtheid naauwer toehaalde: terwyl het gros des Volks, in dat Gewest, van ouds en bykans beſtendig het Huis van *Oranje* geneegen, in die tegenwoordigheid niet weinig voedzels vondt tot verſterking. Aan beide mogt veel overgelaaten, en op de werking daar van in 't vervolg vertrouwd worden, ondanks de aanhoudende, zigtbaare, en ſoms tot eene verbaazende hoogte opgevoerde tegenwerking dier Staatsleden, welke, niet tegenſtaande alle aangewende middelen ten tegendeele, by hunne begrippen van de noodzaaklykheid eener Grondwettige Herſtellinge bleeven volharden, en in veele Staatsonderhandelingen des blyk by blyk gaven, tot geen geringen aanſtoot hunner Tegenpartye, die alle middelen te haarer verſterking te baate nam (†).

Dank-adres aan Staaten van *Zeeland*. Onder deeze middelen verdient, in de eerſte plaats, vermeld te worden een Dankadres aan Staaten van *Zeeland*, met het begin van Sprokkelmaand ingediend. Wy zullen het geheel plaatzen, als een der gronden, waar op, 't geen wy vervolgens in dit Ge-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 241.
(†) Zie aldaar, onder andere bl. 254. 269.

Gewest ten deezen Jaare zullen zien gebeuren, rust. De Inleeveraars spraaken de Staaten, in deezer voege aan, „ Edel Mogende Heeren! Het is niet dan met den „ diepsten eerbied en gevoelige erkentenis „ voor den zegen, welken wy, onder het „ wys en voorzigtig Bestuur van U Ed. „ Mog. tot op den dag van heden, genieten, dat wy ondergeschreevene Burgers, „ In- en Opgezetenen deezer Provincie, „ met dit nederig Adres ons by U Ed. „ Mog. vervoegen om de dankbaare gevoelens van onze harten in het zelve „ plegtig voor U Ed. Mogenden open te „ leggen.

LII. BOEK. 1787.

„ Al zedert een geruimen tyd vonden veelen van ons zich tot zo eene openlyke „ Dankbetuiging ten sterksten aangeprikkeld, en wy zyn alleen daar van, tot hier „ toe, te rug gehouden, eensdeels door „ den schroom, voor allen schyn als of wy „ ons in zaaken van Regeering eenigzins „ wilden inmengen, welke wy gerustlyk „ aan U Ed. Mog. toevertrouwden; anderdeels door de openbaare bewyzen van „ U Ed. Mog. treffelyk Bestuur, ten vollen blykbaar in de aangenaame rust en „ eendragt, welke 'er over 't algemeen in „ deeze Provincie blyft heerschen.

„ 't Is waar, dat men, van tyd tot tyd, „ uit andere Provincien van ons Gemeenebest, in verscheidene Couranten voornaame Persoonen der hooge Regeeringe, „ of Stedelyke Magistraaten, benevens derzelver waardige Ministers, door allerleie

LII. BOEK. 1787. „ Insimulatien en snoode Lasteringen, heeft „ poogen verdagt te maaken, van onkunde „ en kwaade trouw; maar, daar een eer„ lyk Man 'er zeer weinig om geeft, wat „ een snoode Guit of eerloos Booswigt, in „ Paskwillen en Schotschriften naamloos „ van hem schryft; en daar ook zulk een „ Leugen- en Lastertaal geene de minste „ uitwerking hadt om deeze by ons te wel „ bekende en hooggeagte Mannen in eeni„ ge verdenkinge te brengen, waar door „ alle die vergiftige pylen, uit het don„ kere geschooten, geen doel ter wereld „ getroffen hebben, zo hebben wy geoor„ deeld ons aan die kwaadaartigheden ook „ geenzins te moeten bekreunen.

„ Doch, dewyl wy onlangs, met geen „ minder bevreemding dan verfoeijing ge„ waar wierden, dat de Leugen en Las„ ter tot die hoogte opgeklommen is, dat „ de zogenaamde *Hollandsche Historische* „ *Courant* van zes January laatstleden, „ quasi uit een Brief van *Middelburg* aan „ een Heer te *Delft*, openlyk aanvalt op „ het *Geheele Bestuur* deezer Provincie, „ door het Publiek wys te maaken, *dat* „ *deeze Provincie op het Politik Tooneel van* „ *ons Vaderland eene veragtlyke Rol speelt*, „ *en dat zulk gedrag, door het beste gedeelte* „ *van* Zeelands *Ingezetenen niet werd goed*„ *gekeurd; maar dat dit den grootsten af*„ *keer voelt, over het ongelukkig Bestuur dat* „ *hier plaats heeft, en waar door deeze Pro*„ *vincie het voorwerp der Veragtinge van alle* „ *Weldenkenden zyn moet;* zo deedt dit

„ (wy

„ (wy willen het niet ontveinzen,) de verontwaardiging, over zulk eene boosaartige Lastering, alleszins geschikt om kwaad zaad in de gemoederen te strooijen, by ons ten toppunt ryzen. Want aan wien kan het onbekend zyn, dat al dit geposeerde, niet minder dan verscheidene andere voorige Berigten uit *Zeeland*, in die zelfde *Courant* (*), (sommige quasi uit de Hoofdstad deezer Provincie geschreeven,) tegen de klaarblyklyke waarheid aan, lasterlyk verzonnen zyn? En dewyl de Laster, hoe snood ook, wanneer men denzelven altyd zynen vryen loop laat, by onkundigen ligtlyk veld wint, hebben wy vermeend niet langer te mogen stilzwygen; maar het zelfs van onzen onvermydelyken pligt geagt, door dit eerbiedig Adres, op het voetspoor van 't geen in andere Provincien, ten deezen tyde, zo veelvuldig geschiedt, de waare gevoelens van onze harten voor U Ed. Mogenden, naar waarheid open te leggen.

LII. BOEK. 1787.

„ Het is dan, om gemelde redenen, Ed. Mog. Heeren! dat wy, wel verre van toe te stemmen, *dat deeze Provincie*

„ *te-*

(*) 't Was die zelfde Courant, welke, in den voorleeden Jaare, een Antwoord des Stadhouders aan den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL gegeeven hadt, waar over ter *Zeeuwsche* Staatsvergaderinge zo veel te doen viel, en eenige Staatsleden meer en meer van dien Raadpensionaris wendig maakte. Zie onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 250.

LII. BOEK. — 1787.

„ *tegenwoordig op het Publiek Tooneel eene ver-*
„ *agtlyke rol speelt*, wel verre *van den groot-*
„ *sten afkeer te gevoelen over het ongelukkige*
„ *Bestuur*, *'t welk hier zou plaats hebben*,
„ *en waar door deeze Provincie het voorwerp*
„ *der veragtinge van alle Weldenkenden zyn*
„ *moet*, geene de minste zwaarigheid maa-
„ ken, om, by deezen, ons volkomen ge-
„ noegen te betuigen over de wyze Maat-
„ regelen en Besluiten, voor al zedert het
„ begin van den Oorlog tusschen Ons en
„ *Engeland*, tot deezen tegenwoordigen
„ tyd, by U Ed. Mog. genomen, met
„ dankbaare erkentenis van alle die moei-
„ te, zorg en arbied, waar aan wy, bo-
„ ven 't geen in zommige Provincien thans
„ plaats heeft, onder den Godlyken ze-
„ gen, onze welvaart, rust, vryheid en
„ veiligheid, tot op deezen dag toe, ver-
„ schuldigd zyn. — Maatregelen, welke
„ wy vertrouwen durven, dat by een wel-
„ denkend Naageslacht de volkomenste
„ goedkeuring en bewondering zullen weg-
„ draagen.

„ Ja, zo verre is het 'er af, Ed. Mog.
„ Heeren! dat wy niet ten vollen zouden
„ instemmen in de alleszins regelmaatige
„ handelingen van U Ed. Mog., dat ons,
„ ten deezen opzigte, niets meerder grieft,
„ dan dat dezelve geen meerderen invloed
„ gemaakt hebben op zommigen onzer
„ Bondgenooten, waar door veelen van
„ ons, *buiten schuld van U Ed. Mog.* in
„ de nadeelige gevolgen van dien zo scha-
„ delyken Oorlog, en van de elders aan-

„ ge-

„ gestookte en aangekweekte Verdeeldheden in de Republiek deelen moeten.

„ De vrede- en vryheidlievende gedraagingen van U Ed. Mog. omtrent alle In- en Opgezetenen, zonder onderscheid, en de maatregelen met zo veel wysheids bestuurd, by de komst van zyne Doorlugtige Hoogheid, met Hoogstdeszelfs Gemalinne en Vorstlyke Familie, in het afgeloopen Jaar, waren van dien aart, dat dezelve aan niemand, hoe hy, in deeze dagen van verschillende begrippen over de omstandigheid van tyd, ook denken mogte, eenige reden van klagten of ontevredenheid gaven; ja dat de verwondering, en zelfs de heimlyke jalousy over ons geluk werd gaande gemaakt by Vreemdelingen en Nabuuren uit de andere Gewesten, die by het veroorloven van onschuldige Vryheden, de goede orde zagen, welke alhier heerschte, en, op dien tyd, met ons, in dit genoegen deelden: zonder dat dit aangenaam Bezoek de minste aanleiding heeft gegeeven tot eenige krenking van onze goede en grondwettige Constitutie, waar voor men egter, in sommige Nieuwspapieren het Volk van *Nederland* dwaaslyk vrees en bekommering zogt aan te jaagen. —— Maatregelen, by welke U Ed. Mog. tot op deezen dag toe, ter bewaaringe van Rust en Vrede, en tot blydschap van alle weldenkenden, blyven volharden.

„ Inzonderheid werden wy gevoelig ge-

„ trof-

LII. BOEK. 1787.

„ troffen, en onze harten vervuld met „ waare dankbaarheid, by het zien van die „ voortreffelyke *Resolutie van den zestienden October* MDCCLXXXVI (*), by welk „ U Ed. Mog. derzelver Sententien nopens deeze onze welgevestigde Constitutie, benevens de zugt om ons by dezelve te handhaaven, zo duidelyk en „ teffens zo manlyk, aan den dag leggen.

„ Meer zouden wy kunnen opnoemen, „ Ed. Mog. Heeren! doch wy wilden alleenlyk eenige weinige byzonderheden „ melden, ten bewyze dat de loflyke Gedraagingen van U Ed. Mog. in deeze „ verwarde tyden, by ons in verschen geheugen zyn, en in een dankbaar hart „ bewaard blyven, zonder dat de Intrigues „ van een of ander Kwaadwilligen, of ook „ de Leugen- en Lastertaal in de Schotschriften van onzen tyd, iets hebben „ kunnen uitwerken om de Hoogagting en „ Liefde, welke wy U Ed. Mog. zo billyk als hartlyk toedraagen, eenigzins te „ kunnen krenken.

„ Ontvangt dan Ed. Mog. Heeren! dit „ nederig Adres van een aantal der goede „ In- en Opgezetenen van deeze, tot hier „ toe, over 't algemeen, zo vreedzaame „ Provincie, tot welke zy het zich eene „ Eer en Voorregt agten te behooren, met

„ die

(*) Men slaa over dezelve en het geen deswegen zo ter *Zeeuwsche* Staatsvergaderinge, als ter Vergaderinge van de Algemeene Staaten voorviel, onze *Vaderl. Hist.* na XIII, D. bl. 268 enz.

„ die genegenheid, waar mede het U Ed. Mog. wordt opgedraagen, en met die goedwilligheid, welke U Ed. Mog. ten allen tyde, aan braave vreedzaame In- en Opgezetenen betoonen, terwyl wy opregtlyk verklaaren voor U Ed. Mog., die met de daad toonen aan onze belangens zo zeer verbonden te zyn, altoos goed en bloed over te hebben, om dezelve in hunne goede poogingen en maatregelen, des noods, te helpen maintineeren en onderfteunen.

„ Wy bidden den GOD van *Nederland*, dat hy de aanzienlyke Perfoonen en Vergadering van U Ed. Mog. in zyne heilige Befcherminge neeme! Uwe Raadflagen en Befluiten bekragtige met zyne dierbaare Goedkeuring! En alle uwe heilzaame Poogingen en Maatregelen, ten nutte van het Vaderland, en inzonderheid van deeze Provincie, wel doe gelukken!"

Eensluidend van *Vlissingen*, ook een van *Arnemuiden*.

Een Dankadres eeniger Burgeren en Ingezetenen te *Vlisfingen*, aan Staaten van *Zeeland*, behelsde dezelfde zaaken niet alleen; maar ftemde in den voordragt woordlyk overeen. De aanvang alleen was het meest verfchillend, en liep op deezen zin; „ Offchoon de Ondermyners van *Nederlands* gevestigde Regeeringsvorm in zommige Gewesten onzer Republiek, in deeze verwarde tyden, ook hunne listige ontwerpen fmeeden, om, ware het hun mogelyk, ons vreedzaam *Zeeland* tot medewerking en medeuitvoering hunner

„ heil-

LII. BOEK. — 1787.

„ heilllooze poogingen aan te ſpooren; zo „ mogen wy, egter, te onzer blydſchap, „ door GODS wederhoudende Goedheid be„ vinden, dat, tot heden toe, hun verderf„ lyk Plan is mislukt (*).” — Van *Arnemuiden* kwam 'er een, tot het zelfde oogmerk ingerigt; doch in andere woorden begreepen (†).

Vermoeden wegens den Steller.

Men heeft 'er gevonden, die vermoeden durfden, dat de Raadpenſionaris VAN DE SPIEGEL de Ontwerper van dit Stuk; of die Stukken zelve was (§), die ſchreeven, dat men 'er den *Geest*, zo niet den *Styl*, deezes Mans duidelyk uit kon opmaaken (**).

Hoe zeer VAN DE SPIEGEL zich een Voorſtander daar van betoonde.

Dan wy laaten dusdanige vermoedens aan hunne plaats, vast gaat het, dat die Stukken in dien Raadpenſionaris eenen yverigen Voorſtander vonden. Althans, by de overleevering dier Stukken, met berigt, dat op zommige plaatzen de ondertekening nog niet geëindigd was; maar ook eerstdaags zou worden ingediend, als mede dat deeze Adresſen nog van een groot aantal uit andere Steden en Eilanden van *Zeeland* zouden gevolgd worden, vermeldde hy der Vergaderinge, het hem gedaan verzoek, dat hy deeze Stukken aan hun Ed. Mog. zou voordraagen, als de opregte gevoelens van *Zeelands* Ingezetenen.

(*) Zie 't zelve geheel in de *Verzam. by* DE CHALMOT XI. D. bl. 26.
(†) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 32.
(§) *Post van den Neder-Rhyn* XI. D. bl. 718.
(**) *Vaderlandsch Huisboek* II. D. bl. 110.

hen. —— By het raadpleegen ftelde VAN DE SPIEGEL, voor den Eerften Edelen en *Tholen* de ftem uitbrengende, voor, „ dat „ 'er een voegelyk Antwoord op deeze „ Adresfen, van wegen hun Ed. Mog. „ behoorde gegeeven te worden, en dat „ hy, wanneer alle de Leden in dat be- „ grip ftonden, bereid was zich over den „ inhoud van het te geevene Antwoord „ nader te verklaaren." *Middelburg*, *Goes* en *Veere* ftemden onmiddelyk met dien voorflag in. Andere Staatsleden betoonden zich min volvaardig; het bleef des uitgefteld tot eene nadere Raadpleeging (*).

LII. BOEK. 1787.

De vermelde en nog te wagten Dankadresfen kwamen, en by eenige der reeds ingedienden werd een aantal Naamen gevoegd der zodanigen, die zich beklaagden te laat gekomen te zyn om met hunne Naamstekening die Dankbetuigingen hunner Medeingezetenen te bekragtigen. De Raadpenfionaris de ftem van den Eerften Edelen uitbrengende, herhaalde het reeds gedaane Voorftel der Beantwoordinge, met byvoeginge „ dat, zo de overige Leden „ niet gereed waren om zich op deeze, „ of de volgende, Zittinge te verklaaren, „ hy voor den Eerften Edelen, aan zich „ behieldt om afzonderlyk, als Lid van „ Staat, daar op te antwoorden." *Middelburg* boodt hem de hand, en gaf als den hoofdinhoud des Antwoords op, „ dat hun „ Ed. Mog. de Adresfen met welgevallen „ aan-

Hy dringt aan op eene fpoedige Beantwoording.

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 32.

LII. BOEK. — 1787.

„ aannamen, en met genoegen gezien hadden het vertrouwen 't geen door de Ingezetenen in hun gehouden bestuur gesteld werd." — Geen onder de Staatsleden schoorvoetender om hier toe te treeden dan *Zierikzee* en *Vlissingen* (*).

Hoe hy zulks voortzet.

Deeze agterlykheid smaakte den Raadpensionaris in geenen deele; hy wilde den Ondertekenaaren zyne gunst en medewerking doen ondervinden. Een Ontwerp ten antwoord bragt hy ter Staatsvergaderinge in, 't geen hy oordeelde, „ dat op de eene „ of de andere publieke wyze behoorde „ te worden medegedeeld, uit naam der „ *Leden*, die 'er in stemden." *Middelburg* toonde zich yverig omtrent de Staatsleden, die niet onverwyld in haare maatregelen traden, naamlyk *Zierikzee* en *Vlissingen*, die even agterlyk bleeven, en dit volhielden (†).

Door hem ontworpen gunstige Beantwoording.

De Raadpensionaris, dit marren moede, drong het ontworpen Antwoord aan de Inleeveraars der Dankadresfen door, en gaf hun te kennen, niet zonder schamper de *Zierikzeeënaars* en *Vlissingers*, van ter zyde, aan te duiden; „ Dat hy door *Vyf Leden* „ *van Staat*, te weeten de Heeren Gede„ puteerden voor den Heer Eersten Ede„ len, en der Steden *Middelburg*, *Goes*, „ *Tholen* en *Veere* was geauthoriseerd, om „ voor Antwoord, op naam der Leden, die „ 'er toe geconcurreerd hadden, te ver„ klaa-

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 50.
(†) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 60.

„ klaaren. — Dat hun Ed. Mogenden „ met welgevallen hadden aangenomen de „ Adresfen van een groot aantal In- en „ Opgezetenen deezer Provincie; betui- „ gende hunne dankbaarheid en genoegen, „ wegens de Maatregelen by hun Ed. Mog. „ genomen, tot handhaaving der wettige „ Conftitutie en Regeeringsvorm, en tot „ bevordering van Welvaart, Rust, en „ Vryheid; dat hun Ed. Mog. niet zou- „ den nalaaten, in het opvolgen van deeze „ Maatregelen, te volharden; en ook in „ het billyk vertrouwen waren, dat de „ goede In- en Opgezetenen, zich in ftil- „ heid en behoorelyke ondergefchiktheid, „ zouden blyven verlaaten op de zorg van „ hunne wettige Overheid, en dus ieder „ in zyne betrekking medewerken tot be- „ vestiging van die Voorregten, welker „ genot de ftoffe van Dankzegging in de „ Adresfen uitmaakte (*)."

Wat *Zierikzee* hier op in 't midden brengt.

Niet ongemerkt lieten de beide uitgezonderde Steden de handelwyze in deezen gehouden. Zy gaven dit te kennen. *Zierikzee* met deeze bewoordingen; „ Dat zy „ zeer gevoelig waren over de rechtmaa- „ tige Goedkeuring van het Volk, welks „ waare belangen, de onderwerpen hun- „ ner raadpleegingen altyd geweest waren, „ vooral in de kragtdaadige poogingen „ door hun in en naa den *Engelfchen* Oor- „ log aangewend tot redding van het zin- „ kend Vaderland, tot weering van werk- „ loos-

(*) *Verzam. bij* DE CHALMOT XI. D. bl. 26.

LII. BOEK. — 1787. „ loosheid, van den Hertog VAN BRUNSWYK, van de Militaire Jurisdictie, en „ tot bewaaring van de Rust by de komst „ van zyne Hoogheid in de Provincie. „ Alle welke maatregels genomen waren „ met eenpaarigheid der Staatsleden, den „ Heer VAN LYNDEN, als Representant „ van den Stadhouder, alleen uitgezonderd. — Dat, schoon zy van de Meerderheid hunner Medestaatsleden verschilden over het Rapport van zestien October MDCCLXXXVI (*) hun Advys tot „ nu toe door niemand wederlegd; maar, „ in tegendeel, door het beste en verstandigste gedeelte der Natie, toegejuichd „ was.

„ Dat zy zich zeer gaarne de goedkeuring van het andere gedeelte des Volks, „ aan hunne Medeleden betuigd, konden „ laaten welgevallen, en zich zeer gemaklyk met de algemeene uitdrukkingen van „ het voorgeslaagen Antwoord op het „ Dankadres vereenigen konden, indien zy „ niet wederhouden wierden door de *wyze* „ waar op 't zelve in de wereld gebragt was. „ Dankadressen moesten uit eene beredeneerde, verstandige en regtmaatige overtuiging van zelve voortvloeijen, wilden „ zy de welgeplaatste harten der Tekenaaren, en de eer van hun aan wien zy „ werden opgedraagen, aan den dag leggen; maar zy konden die voornaame „ vereischten in *dat* Dankadres niet vin-

„ den:

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 276.

„ den: naardemaal hetzelve alleszins bly- „ ken droeg van met overhaasting, wan- „ orde, en drift te zyn aangeboden, en „ veelen der Tekenaaren niet recht gewee- „ ten noch verstaan hadden, wat zy on- „ derschreeven, daar de Raadpensionaris „ een groot getal van *vyf honderd* hadt uit- „ gemonsterd (*), om dat zy door Dwang „ en Geweld genoodzaakt waren hunne „ Naamen te zetten, het geen ook binnen „ *Goes* aan eenige Ingezetenen van *Zierik-* „ *zee*, zich daar toen bevindende, was ge- „ beurd

LII. BOEK. 1787.

(*) Het zal niet te onpasse zyn, aan den voet van dit Blad, iets te melden, wegens het *Aantal* der Ondertekenaaren, en van het zonderlinge dier *Uitmensteringe*. By de eerste ter Vergaderingbrenging der getekende Dankadressen hadden 1442 Burgers van *Middelburg* 't zelve getekend, 383 van *Veere*, en verscheiden waren te zamen getekend door 2197 Landzaaten des Eilands van *Walcheren*. — Weinig dagen laater kwamen de Dankadressen getekend door 3492 Ingezetenen der Stad *Goes*, en van het Platteland van *Zuid Beveland*: toen vermeerderde het getal der *Middelburgsche* Ondertekenaaren met 93 te laat gekomenen, uit het *Nieuwland* kwamen 'er 48 by, en uit *Walcheren* 48, *Brouwershaven* leverde 208 Intekenaars op, *Vlissingen* 338.

Ten aanziene van de Dankadressen uit de Stad *Goes* en het Eiland van *Zuid Beveland*, hadt de Raadpensionaris, naar het zeggen der Heeren van *Zierikzee*, 'er *vyf honderd uitgemonsterd*, om dat zy door *dwang en geweld genoodzaakt geweest waren hunne Naamen te zetten*. Waar op de Raadpensionaris vervolgens inbragt. „ De eenvoudige waar- „ heid is, dat ik aan den Overbrenger van die „ Adressen gevraagd heb, hoe verre dezelve gete- „ kend waren, vóór dat de Desorders te *Goes* „ voorvielen? welke my daar op geantwoord heeft „ zulks

LII. BOEK. — 1787.

„ beurd, en waar van zy de legaale bewyzen in handen hadden.

„ Daarenboven waren zy genoodzaakt „ hunne uiterste surprise en alleszins ge- „ gron-

„ zulks niet precies te weeten, maar dat hy dagt, „ dat 'er omtrent vyf honderd naa dien tyd, waren „ bygekomen; waar van ik Rapport gedaan heb „ met deeze woorden, *dat de voornoemde Adresſen* „ *getekend waren door* 3492 *Manspersoonen van* „ Goes *en* Zuid Beveland, *onder welken, volgens* „ *Informatie, waren gesteld* omtrent 500 Persoo- „ nen, *die, naa de bekende oproerige Beweegingen,* „ *in de gemelde Stad voorgevallen, hunne Naamen* „ *hadden getekend*, zonder dat ik iets hoe genaamd „ van *uitmonsteren, van dwang en geweld of van* „ *noodzaaken tot tekenen, heb gerept; het welk ook* „ *in 't minst niet van myn departement is te deci-* „ *deeren.*" — Onbeantwoord lieten die van *Zierik-zee* den Raadpensionaris niet op dit stuk, wanneer zy, wegens het aanblyven van VAN DE SPIEGEL hunne aanmerkingen in 't midden brengende, zich in deezer voege laaten hooren, „ dat dit zyn aanblyven „ vermoedens van Partydigheid kon inboezemen, „ die, onder reverentie, zeer wel omtrent het „ Dankadres hadden kunnen plaats grypen, schoon „ voor, geduurende, en naa het Oproer in die „ Stad was getekend: naardemaal zulks door vee- „ len, enkel was geschied uit vrees van iets der- „ gelyks, of nog iets ergers, te zullen ondergaan, „ dan hunne ongelukkige Medeburgers, waar op „ doelden met het zeggen, *dat de Heer Raadpen-* „ *sionaris aan de Vergadering van hun Ed. Mog.* „ *hadt gecommuniceerd, dat 'er over de* 500 *Teke-* „ *naaren naa het Oproer hadden getekend, en dat* „ *die Tekening het vertrouwen, (als apparentlyk uit* „ *vrees geschied,) zo zeer niet konde wegdraagen als* „ *wel van de overige menigte, welke zulks alle vry-* „ *willig, en ongedwongen, uit eigen motiven hadden* „ *gedaan*; 't geen zy, op goede gronden bezyden „ de waarheid vermeenden te zyn, vermids de ken- „ nis van veele omstandigheden, die zo in de Stad

„ als

„ gronde Verontwaardiging te toonen over LII.
„ het gedrag van den Raadpensionaris, die BOEK.
„ van zich hadt kunnen verkrygen, om, —
„ op eene gansch onregelmaatige wyze, 1787.
„ met *Vyf Leden* het Antwoord op het
„ Dankadres te besluiten, en op *derzelver*
„ *Naam*, schoon het aan de geheele Ver-
„ gadering van hun Ed. Mog. gepresen-
„ teerd was, af te geeven, en publiek te
„ maaken; daar zy buiten de mogelykheid
„ waren om daar op te adviseeren, alzo
„ zy de verzogte Copie van 't zelve nog
„ niet bekomen hadden, hoe zeer hunne
„ Afgevaardigden herhaalde reizen daar om
„ verzogt en ter Vergaderinge verklaard
„ hadden, dat deeze de éénige oorzaak
„ was waarom het Advys hunner Com-
„ mittenten niet was ingekomen. Dat dee-
„ ze partydigheid van den Raadpensionaris
„ streedt tegen zyne Instructie, medebren-
„ gende, dat hy in alles verpligt was te
„ handelen, *zonder begunstiging van eenige*
„ *Stad of Steden, Landen en Persoonen*, en
„ ie-

„ als ten Plattenlande, by het tekenen van het
„ Dankadres hadden plaats gehad, genoegzaame
„ reden opleeverden om te gelooven, dat deeze
„ Ondertekening gansch niet vrywillig en onge-
„ dwongen was in 't werk gegaan. Nergens waren
„ 'er by de Ondertekening van de Dankadresfen
„ zulke ongeregeldheden bespeurd als in de Stad
„ *Goes* en den Eilande van *Zuid Beveland*." Waar
uit zy afleiden, dat de Raadpensionaris zo zeer op
het beantwoorden der Tekenaaren aandringende, ten
oogmerke hadt eenig voordeel voor deeze Stad,
waar hy ook als Minister voorkwam, te bewerken.
Not. van Zeel. 1787. bl. 32. 49. 115. 142. en 162.

LII. BOEK. — 1787.

„ *ieder Regt en Justitie te doen*, het geen
„ hy hier, ten hunnen opzigte, volstrekt
„ hadt nagelaaten. Dat hef ook aanliep
„ tegen het *XIII. Artykel der Instructie* van
„ den Raadpensionaris, volgens het welk
„ hy in alle zaaken, waar in naar de orde
„ der Regeeringe kon geconcludeerd wor-
„ den, de *schriftlyke Conclusie* in de Notu-
„ len moest stellen, en niet *de byzondere*
„ *Gevoelens* voor Extract, zo 'er een moest
„ gegeeven worden, laaten uittrekken (*)."

Door van de Spiegel beantwoord.

Niet onbeantwoord liet VAN DE SPIEGEL deezen aanval der *Zierikzeeënaaren*, die hem te meermaalen, in het doordryven van zyne maatregelen, in den weg stonden. Stout op de Meerderheid der *vyf stemmen* ontzag hy niet zich van eene uitvlugt te bedienen en wel schamper die van *Zierikzee* toe te voegen, „ dat hy *geene Conclusie* genomen
„ hadt op het Antwoord der *vyf Staatsle-*
„ *den*, en dat het in de Notulen ook niet
„ was vermeld in de *form van een Besluit*;
„ maar van eene *Authorisatie* door vyf Le-
„ den van den Staat, ieder voor zich zel-
„ ven, op hem gestrekt om iets, *op hun-*
„ *nen Naam*, te verklaaren, waar van hy
„ genoeg voorbeelden zou kunnen aantoo-
„ nen, indien hy niet vreesde te kort te
„ doen aan de kundigheid der Regeeringe
„ van *Zierikzee*.

„ Dat hy niet gezondigd hadt tegen het
„ *XIII. Artykel zyner Instructie*: want dat
„ het

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XI. D, bl. 66.

„ het geeven van een Antwoord geene
„ zaak was, waar in, (zo lang de Raad-
„ pleeging in die termen ſtondt,) *naar*
„ *Orde van de Regeering kon geconcludeerd*
„ *worden;* dat het genotuleerde deswegen
„ ook *geene Concluſie* of *form van Reſolutie;*
„ maar alleen *een Declaratoir uit naam van*
„ *Vyf Leden* was, gelyk ieder Lid van
„ Staat de magt hadt om afzonderlyk voor
„ zich zelven te doen.

„ Niet denkelyk was het," dus voer hy voort, „ dat die van *Zierikzee* zouden willen ſtaande houden, dat hunne ongereedheid om te antwoorden de andere Leden buiten het vermogen zou ſtellen om aan zulk een notabel getal van Ingezetenen te verklaaren, hoedanig zy derzelver Dankadres hadden opgenomen; dat het aan Hem niet te wyten was, dat de Gedeputeerden herhaalde reizen verzogt hadden om Copie van de Dankadresſen; dewyl het bezorgen van Copien niet regelregt tot zyn Ampt behoorde: behalven dat hy meer dan ééns ter Vergaderinge hadt aangetoond, dat de Inhoud der Dankadresſen zelve aan hun Ed. Agtb. bekend, en het moeilyk te begrypen was, welken invloed de Naamen der Ondertekenaaren op de Raadpleegingen van een Lid van Staat konden hebben, om een gepast Antwoord te geeven; dat ook het menigvuldig werk van 's Lands Griffie niet toeliet om de gevorderde Copie van een getal

LII. BOEK. — 1787.

„ van meer dan 8000 Naamen zo spoedig „ in gereedheid te brengen (*).”

Elders hadt men wel, by voorbeeld in *Gelderland*, een allernaauwkeurigst onderzoek na de Naamen der Tekenaaren der Patriottische Verzoekschriften gedaan, en hier in het hoogst belang gesteld; doch, 't geen men op zekere tyden, en in zekere omstandigheden, gepast en noodig oordeelt, moet in andere als ongepast en onnoodig verworpen, althans in een donkeren hoek gezet worden.

Wederantwoord der *Zierikzeeënaaren*.

Dan de Regeering van *Zierikzee* bleef niet in gebreeke om den Raadpensionaris breedspraakig te beantwoorden, en aan te toonen, „ dat de Verdeediging des Heeren „ VAN DE SPIEGEL op eene enkele Woordspeeling uitkwam. —— Dat zy het altoos daar voor zouden houden, dat deeze Authorisatie van de Vyf Leden gestrekt, iets was, 't welk afweek van de gewoone Orde der Regeeringe, en buiten twyfel iets irreguliers bevatte, dat van kwaade gevolgen kon zyn, waar tegen niet dan met de grootste zorgvuldigheid kon worden gewaakt. — Gaarne wilden zy toestemmen, dat 'er mogelyk voorbeelden van zulke irreguliere zaaken in de Staatsregisters te vinden waren; doch hielden zy zich verzekerd, dat hun Ed. Mog. dezelve nooit zouden aanneemen om tot een Rigtsnoer in de „ Or-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XI. D. bl. 73.

„ Orde der Regeeringe te dienen: vermids LII.
„ men zeer dikwyls in onze Republiek BOEK.
„ zaaken hadt zien gebeuren, welke aan- ——
„ leiding zouden kunnen geeven, om de 1787.
„ verkeerdste Sustenuen te verdeedigen,
„ indien men aan dezelve door voorbeel-
„ den kragt wilde byzetten."

Na hunne aanmerkingen over het niet uitleeveren van Afschriften der Dankadressen, en hun aandringen op de Naamen der Ondertekenaaren, dat zy voor hun van aanbelang rekenden, verdeedigd, als mede het onvoeglyke en strydige getoond te hebben, dat de Heer VAN DE SPIEGEL, Raadpensionaris zynde, nogthans *Raad* van de Stad *Goes* bleef, benevens hunne bedenkingen op eenige andere vroegere en toen tusschen beiden voorgevallene *Zeeuwsche* Gebeurtenissen, hier met veel klems aangevoerd, en waar over wy nader zullen handelen, besluiten zy dit Antwoord op deezen scherpen toon; „ De betuigingen van „ den Heer Raadpensionaris in de Verga„ dering van hun Ed. Mog. by de aan„ vaarding van deszelfs Ampt en aan 't „ slot zyner Verdeedigingen herhaald, *dat* „ *zyn Hoog Ed. Gestr. niemands gunst op* „ *eene laffe wyze zou bejaagen, en niemands* „ *ongunst slaafagtig vreezen, niet dagt af te* „ *hangen van goedkeuring of afkeuring, en* „ *ongevoelig te zyn voor gevlei of bedreigin-* „ *gen*, zyn groote en verheevene Senti„ menten, die hun Ed. Agtb. in den Heer „ Raadpensionaris gaarne willen erkennen: „ naardemaal zyn Hoog Ed. Gestr. zelfs

„ ge-

LII. BOEK. 1787. „ gelieft te zeggen, die te bezitten by *eene* „ *veragting van smaad en lasterschriften, by* „ *een goed Geweeten voor* GOD *en hun Ed.* „ *Mog. de verkreegene agting van het ver-* „ *standigste gedeelte der Natie, de trouw en* „ *standvastigheid om zich niet te laaten me-* „ *desleepen met de heerschende denkbeelden* „ *van den tyd, en geen lof of eer te behaa-* „ *len by onbevoegde Regteren*, en wat meer „ van diergelyke uitdrukkingen zyn, die „ zyn Hoog Ed. Gestrenge in zyne Ver- „ deediging gelieft te brengen; verheffen „ deeze Sentimenten buiten twyfel den „ Heer Raadpensionaris zeer naby tot den „ volmaakten Man, *Justum et tenacem pro-* „ *positi Virum*, en meriteeren niet alleen „ de Approbatie van hun Ed. Agtb. maar „ ook derzelver bewondering: naardemaal „ deeze voortreffelyke hoedanigheden, in „ den Eersten Minister van deeze Provin- „ cie, niet anders kunnen strekken dan om „ den ouden luister, welvaard en bloei „ derzelve kragtdaadig te helpen bevorde- „ ren, zo zy met eene evenredige Vader- „ landsliefde, zonder eenig belang of een- „ zydigheid, vergezeld gaan; dat hun Ed. „ Agtb. vertrouwen in den Raadpensiona- „ ris, en daarom, zo veel in hun is, het „ zich eene Eer zullen rekenen, met zyn „ Hoog Ed. Gestrenge tot die heilzaame „ eindens te mogen medewerken, zo lang „ men het hun Ed. Agtb. niet kwalyk „ zal neemen om met eene gepaste vry- „ moedigheid, insgelyks, *zonder iemands* „ *gunst op eene laffe wyze te willen bejaagen*

„ *en*

„ *en niemands ongunst slaafagtig te vreezen,* LII.
„ *zonder af te hangen van iemands gevlei* BOEK.
„ *of bedreiging*, hunne gevoelens te mani-
„ festeeren, agtervolgens de voorouderly- 1787.
„ ke Vryheid, 't welk alles hun Ed. Agtb.
„ gaarne zullen laaten aan de overweeging
„ van hun Ed. Mogenden (*)."

Beloond ongenoegen van VAN DE SPIEGEL deswegen.

Schoon de Raadpensionaris, in een alzins toejuichend Besluit der Regeeringe van *Goes* over zyn gehouden gedrag, en van derzelver verknogtheid aan hem, als mede van hunne begeerte, dat hy in het Raadsampt daar ter Stede, ondanks de daar op gemaakte aanmerkingen, zou blyven volharden, eenige vergelding vondt; schoon de Heer VAN LYNDEN, voor den Eersten Edelen, en de Afgevaardigden van *Middelburg* de Regtvaardiging van den Raadpensionaris volkomen goedkeurden, en genoegen namen in diens beheer van 's Lands zaaken, als mede hun verlangen te verstaan gaven, dat hy, ter voorkominge van verdere onaangenaamheden, zich van het weder beantwoorden der *Zierikzeesche* Regeeringe zou onthouden, en de zaak, als afgedaan, laaten berusten, gaf deeze zyn hooggaand misnoegen te kennen over de wyze waar op zommige Staatsleden, zints eenigen tyd, zich ter Staatsvergaderinge gedroegen, dit byzonder toepassende op de Heeren van *Zierikzee*, wier *steekelige* en *spotagtige* styl hem zeer mishaagde, met byvoeging, „ dat hy wel vertrouwde niet noo-
„ dig

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 158—166.

LII. BOEK. — 1787.

„ dig te hebben, zyne Verantwoording, „ op nieuw, voor hun Ed. Mog. te moeten doen; doch dat, in geval het Advys „ der Heeren van *Zierikzee* wederom, (gelyk meermaalen gedaan was,) door middel van Couranten, of anderzins, publiek „ gemaakt wierd, en 't zelve eenige indruk by de Natie maakte, hy zich niet „ zou kunnen onthouden van weder de „ pen op te vatten, en zyne zaak voor „ de Regtbank van het Publiek te verdeedigen; dat, indien zyn Persoon en Ministerie aan het Vaderland van nut zou „ zyn, daar toe noodig was het vertrouwen niet alleen van de Regeering; maar „ ook van de Ingezetenen, en dat hy derzelver oordeel genoeg eerbiedigde, en „ door bybrengen van goede redenen en „ zaaken, een ieder, die 'er belang by „ rekende, in staat te stellen, om dit geschil kundig te kunnen onderzoeken, en „ daar in voor zich zelven de party van „ regt en billykheid te kiezen (*)."

Verdere geschillen deswegen ter Staatsvergadering.

Laater vondt de Heer VAN DE SPIEGEL in de Afgevaardigden van *Veere* handhaavers zyner zaake: en wilden deezen het laatst ingediende van *Zierikzee* uit de Staatspapieren geligt, of zodanig veranderd hebben, dat deeze zaak van wederzyden, genoegzaam buiten eenig gevolg kon worden gelaaten (†). Hier in stemden die van *Tholen* mede. Te welker gelegenheid de Raad-

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 166.
(†) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 194.

Raadpensionaris betuigde dat het hem leed deedt, die zelfde goedkeuring by de Heeren van *Zierikzee* niet gevonden te hebben. Desgelyks was hy gegriefd, dewyl die van *Vlissingen* tot nog geen Advys, hoe genaamd, op dit stuk hadden uitgebragt. Met bygevoegd verzoek, dat, dewyl die van *Zierikzee* hun laatste Advys, door den druk hadden gemeen gemaakt, hy oordeelde niet te mogen uitstellen het Publiek van den uitslag dier zaake te onderrigten; waar toe hy verzogt gebruik te mogen maaken van de ingediende Verklaaringen der Staatsleden. —— By de omvraage over dit onderwerp drongen de Heer VAN LYNDEN, voor den Eersten Edelen, de Afgevaardigden van *Middelburg*, *Goes*, *Tholen* en *Veere*, nogmaals aan op het ligten der *Zierikzeesche* Advysen uit de Staatspapieren; met byvoeging, dat zy, in gevalle deezen dit niet verkoozen te doen, den Raadpensionaris vryheid gaven om van hunne Verklaaringen het verlangde gebruik te maaken. Die van *Vlissingen* betuigden dit ook wel te mogen lyden, indien de Raadpensionaris goedvondt om de nadere bewyzen der Heeren van *Zierikzee* te beantwoorden: dat zy voorts, op dit stuk zich ongelast vindende, daar over de vrye raadpleeging hunner Lastgeeveren aan zich voorbehielden (*).

LII. BOEK. 1787.

Vlissingen hadt zich ter Staatsvergaderinge reeds vroeg, ten aanziene der Dankadressen,

Wat *Vlissingen* over de

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 226.

LII. BOEK. — 1787. Dankadresfen oordeelt.

fen, op eene wyze uitgelaaten, die den Raadpenfionaris, nevens de met hem inftemmende Staatsleden, hoogst moest grieven. Wanneer zy dezelve onder de oorzaaken der zich onlangs geopenbaard hebbende Beweegenisfen in *Zeeland*, in de eerfte plaats, rangfchikten, „ als die," om hunne eigene woorden te bezigen, „ mogelyk met een goed oogmerk ingerigt, „ evenwel zodanig eene Agitatie in de gemoederen van genoegzaam alle de Inwoonderen deezer Provincie hadden te wege gebragt, dat, daar men met dankzegging tot het Godlyk Opperweezen roemen mogt, dat deeze Provincie in 't generaal, immers zeer zeker het Eiland *Walcheren*, in 't byzonder, een fingulier voorbeeld in de Republiek opleeverde van Rust en Tranquiliteit; juist, zo dra deeze Dankadresfen in de wereld gebragt waren, de gemoederen van de tot dien tyd toe bedaarde en rustige Ingezetenen dermaate ontrust en in zodanig eene agitatie gebragt waren, dat de Partyfchappen zich openlyk begonnen te openbaaren. Al het welk men aan de wyze waar op dezelve door eenige al te yverige Perfoonen om dat Dankadres ondertekend te krygen, mogt toefchryven, mitsgaders het vreeslyk Oproer en geweldige Handelwyze, welke binnen de Stad *Goes* en Eilande van *Zuid Beveland*, als mede by het daar ter ptlaaze bekend worden van dat Dankadres hadt plaats gehad. —— Genoeg was het bekend,

„ kend, dat het gerugt van deeze ſchrik- LIII.
„ baarende Onderneeming, niet weinig, BOEK.
„ zo niet in 't algemeen, de Burgers, In-
„ en Opgezetenen van dit Eiland, in be- 1787.
„ kommering gebragt, en veelen derzelven
„ door vreeze aangemoedigd hadt, om de
„ bewuste Dankadresſen, waar mede men
„ aan de Huizen, en wel ſpeciaal ten Plat-
„ tenlande, hadt rondgeloopen, te onder-
„ tekenen (*)."

'T Geen de Regeering van *Vlisſingen* hier, als met een wenk, en op eene zagte wyze, aanduidt, werd elders uitvoerig en met zwarte verwen geſchilderd, en ſchreef men aan die zo vriendlyk door de Meerderheid der *Zeeuwſche* Staatsleden onvangene Dankadresſen den oorſprong toe der ontſtaane Oproerigheden, die men, ter onderdrukkinge van de Patriotten, op geene andere wyze, ſchielyk en ſterk genoeg wist aan den gang te brengen. Het Gemeen moest diets gemaakt worden, dat men zyne Hoogheid welhaast alles zou ontneemen; dat de Gewapende Burger gereedt ſtondt om de Regeering daar toe te noodzaaken. Dit wilde men den Volke door die Dankadresſen inboezemen, en 't zelve in den waan brengen, dat de toeleg was zyne Hoogheid, en de thans ſtandgrypende Regeeringsvorm, te benadeelen. Te voorzien en zeker was het, dat dusdanige Dankadresſen misnoegen moesten verwekken,

De Dankadresſen als de zaaden van Oproer aangemerkt.

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 73. Vergelyk hier mede het boven aangetekende bl. 229.

LII. BOEK. — 1787. ken, en tegenkanting veroorzaaken by de Patriotten. 't Geweld der opdringinge moest dien tegenstand vergrooten, en hier uit Oproer ontstaan. Oproer, 't geen gelegenheid gaf tot het gebruiken van dwangmiddelen ter verdrukkinge van de Patriotten, en bescherming der Tegenpartye, die zich van 's Volks meerderheid in *Zeeland* wel verzekerd mogt houden, en in de menigte ook der vrywillige Ondertekenaaren eene groote sterkte vondt (*).

Wat 'er met het *Natio-naal Fonds* gebeurde. Geen twyfel valt 'er in 't minste of dusdanige oogmerken aan de Dankadresſen toegeschreeven, werden van de Tegenparty wel heftig ontkend, en andere oorzaaken van het Misnoegen, tot Oproer aangegroeid, opgegeeven. —— Dan, eer wy ter vermeldinge hier van treeden, moeten wy gewaagen van eene byzonderheid in *Zeeland*, die wy voorheen maar even aangestipt en waar van wy een breeder verslag beloofd hebben (†), en in zeker verband staat met de andere poogingen der Prinsgezinde Partye. —— Hoe het zich, in den voorleeden Jaare daar, en wel byzonder in *Middelburg*, hadt toegedraagen met de Zamelpenningen voor het *Nationaal Fonds* is, ter even aangeduide plaatze, vermeld.

Hoe zeer daar in haat. Dit Fonds, zo zeer de steun der Patriotten, hadt men, ondanks de tegenwerkingen, in stand, en op den laatsten van Louwmaand daar van, ingevolge der bekend-

(*) *Post van den Neder-Rhyn* XI. D. bl. 717.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XL. D. bl. 323—325.

kendmaakingen in de Nieuwspapieren, de eerste Provinciaale Vergadering te *Middelburg* gehouden. Zulks stak VAN DE SPIEGEL en diens Aanhang geweldig in den krop, en konden zy de voorgaande mislukking, om die Zamelpenningen magtig te worden, niet dulden. De gemoederen der menigte moesten tegen hun, die de hand aan dit steunzel der Vryheid leenden, opgezet en 't zelve omverre gehaald worden.

LII. BOEK. 1787.

Niet zonder vertoon van Pligt en Vaderlandlievenden yver treedt de *Zeeuwsche* Raadpensionaris te voorschyn, zich beroepende op het *XI. Art. zyner Instructie.* Dit hieldt in, „ dat hy verpligt was, te „ zorgen, dat geen Indragt geschiedde te„ gen de Orde der Regeering, noch de „ Hoogheid en Geregtigheid der Provin„ cie, en kennis te geeven, zo dra daar „ tegen iets ondernomen werd. —— Hy „ meende," liet hy 'er op volgen, „ *dat* „ *de Bevordering van de gewigtigste Belan*„ *gen des Nederlandschen Volks* was toever„ trouwd aan de Hooge Regeering; dat „ de *Provinciaale Vergadering*, waar in die „ belangen verhandeld behoorden te wor„ den, was de Vergadering der Staaten; „ dat het *Nationaal Fonds* waren 's Lands „ Finantien, door de contributie der Natie, „ in de eenpaarig toegestaane Belastingen „ wordende uitgemaakt; en dat derhalven, „ indien 'er een *ander Nationaal Fonds* werd „ ingezameld, of eene andere *Priyinciaale* „ *Vergadering* gehouden, waar van een „ Lid van Regeering zich tot President

Aanval van VAN DE SPIEGEL op 't zelve.

LII. BOEK. — 1787. „ liet aanstellen, of indien iemand oor„ deelde, dat *de gewigtigste belangen des* „ *Volks*, door *andere raadpleegingen*, dan „ die der Staaten moesten bevorderd wor„ den, zulks, naar zyn inzien, de aan„ dagt van hun Ed. Mogenden, vooral „ in deeze tydsomstandigheden, zou ver„ dienen."

Hoe zeer dit Voorstel ingang vondt by veele Staatsleden viel 'er geen Besluit op; maar men oordeelde, dat het behoorde verzonden te worden aan eene bepaalde Commissie voorheen benoemd, om de algemeene en byzondere oorzaaken op te speuren, die aanleiding zouden kunnen gegeeven hebben, of nog gaven, tot Oneenigheden in *Zeeland* (*).

De Raad M. Pous verzet 'er zich tegen.

Met te sterke aanduiding was, onder meer andere Regeeringsleden, de Heer B. MATTHIAS POUS, Raad der Stad *Middelburg*, aangeweezen, om zich des niet geraakt te toonen. Hy deedt zulks in eenen manlyken Brieve, weinig dagen daar naa; met eisch van eene behoorelyke Voldoening, wegens 't geen hy aantoonde door VAN DE SPIEGEL voornaamlyk op hem gemunt te zyn; onder betuiging, dat hy zich anderzins van de post in de Staatscommissie wegens de Quotas zou onthouden.

Zo ook de Directeuren van dat Fonds.

Desgelyks dienden de Directeuren van het *Nationaal Fonds* in *Zeeland* opgerigt, een Verzoekschrift by de Staaten in, waar by zy, naa de betaamelykheid hunner Han-

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 33.

Handelwyze in deezen gehouden, betoogd te hebben, verzogten door de Staaten vrygekend te worden van de Verdenking, waar onder zy door het Voorstel van den Raadpensionaris gebragt waren (*). VI. BOEK. 1787.

De Vroedschap van *Zierikzee* zat hier niet stil, en merkte aan, „ dat het *Natio-* „ *naal Fonds*, uit de edelste grondbegin- „ zels ontstondt, en niets dan de grootste „ blyken van Menschlievenheid en edel- „ moedigen Bystand van ongelukkigen aan- „ toonde, en gegrond was op dat loflyk „ Character van onze Natie, om haare „ mededeelzaamheid en hulpe jegens onge- „ lukkigen zo beroemd; waar om allen „ die in dit Fonds hadden ingetekend, wel „ verre van de Verontwaardiging der Staa- „ ten, in tegendeel niets anders dan Hoogst- „ derzelver Goedkeuring verdienden." — Weshalven zy van oordeel waren, dat de Raadpensionaris behoorde gelast te worden, aan den Heer Pous, in antwoord op diens Brieve, te betuigen, „ dat hun Ed. Mog. „ denzelven, en alle verdere Leden van „ dat *Fonds*, volkomen vry verklaarden van „ de haatlyke flatien door den Heer Raad- „ pensionaris in zyn Voordragt aange- „ voerd; en dat Zy, wel verre van zulks „ als een Attentaat tegen de Hoogheid en „ Souverainiteit der Vergaderinge van hun „ Ed. Mog. te beschouwen, in tegendeel „ de edelmoedige Vaderlandsliefde, door „ die Leden daar in betoond, alzins moes- „ ten

Zierikzee yvert voor het Fonds.

(*) *Verzamel. by* DE CHALMOT XI. D. bl. 9.

LII. BOEK. — 1787. „ ten loueeren, en dezelve te adhotteeren „ om daar in, ter bevordering van het wel- „ zyn van ons dierbaar Vaderland, met al- „ len yver te volharden." —— Door dusdanig eene betuiging wilden zy alle verkeerde Vermoedens, niet alleen ten opzigte van den Heer POUS, maar ook van alle overige Leden van dat Fonds, uit de Staatsregisters weggenomen, en dien waardigen Staatsman in ſtaat geſteld hebben om den hem opgedraagenen last by voortduuring te volbrengen (*). —— Meerder gevolgs hadt dit Voorſtel tegen het *Nationaal Fonds* ter Staatsvergaderinge niet, dan dat *Middelburg* vervolgens voorſtelde om deeze Stukken uit de Staatspapieren te ligten (†); ſchoon dit gehaatte middel der Patriotten geenzins eene plaats derfde in de opgave der aanleidende oorzaaken tot de Oproeren in *Zeeland*.

Opgegeeven oorzaaken der Oproerigheden in *Zeeland*. De geſlaagene Commisſie om deeze op te ſpeuren, bragt, by monde van den Raadpenſionaris, in 't midden, „ dat hun by on- „ derzoek was voorgekomen, dat de *Alge-* „ *meene Oorzaak* der Oneenigheden alleen „ te vinden was in de *Party ſchappen*, waar „ door de eene Burger zich van den an- „ deren onderſcheidt, en die op onder- „ ſcheide wyzen worden voortgeplant en „ aangekweekt, door het overwigt van de „ eene Party boven de andere, of buiten- „ ſpoorigheid van Drift of byzondere Ge- „ beur-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XI. D. bl. 70.
(†) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 109.

„ beurtenisfen." —— Onder de *Byzondere* LII. BOEK. 1787.
Oorzaaken, waarom de Oneenigheden op zommige Plaatzen, meer en meer waren uitgeborsten, en die te duchten stonden, dat vroeg of laät ook elders zouden werken, telden zy met naame —— „ *Het draagen* „ *van zekere Tekenen van Onderscheiding* — „ *De byzondere Benaamingen van Partyen* — „ *De afzonderlyke Societeiten of Gezelschap-* „ *pen, van gewoonlyke Burgerlyke Byeenkom-* „ *sten, onderscheiden door haare Onderwerpen* „ *en Correspondentie* — *De Gewapende Ge-* „ *nootschappen en derzelver Exercitien* — „ *Een zogenaamd Vaderlandsch Fonds*, *on-* „ *der benaaming van te dienen ter bevorde-* „ *ring van de gewigtigste belangen des Ne-* „ derlandschen *Volks* —— en, *eindelyk eene* „ *onvoorbeeldlyke en toomlooze Licentie van* „ *de Drukpers*."

Zy voegden 'er by, „ dat, terwyl dee- „ ze Maatregelen door de eene Party ge- „ nomen werden, om haar gevoelen door „ te dryven, de andere ook niet stil zat; „ maar, van haare zyde, alles aanwendde, „ wat haar mogelyk was om zich tegen „ overmagt te beveiligen. —— Den wor- „ tel van het kwaad dus ontdekt zynde, „ oordeelden zy dat de Remedien te zoe- „ ken waren in eene wegneeming van alle „ deeze aanleidende oorzaaken. Dat zulks „ wel zou kunnen geschieden door eene „ Publicatie ingerigt op eenen gebiedenden „ toon, welke aan de Souverainiteit eigen „ is, in zaaken waar van de Tranquiliteit „ des Lands afhangt; maar dat zy raaden

 „ de

LII. BOEK. 1787.

„ de voorkeuze te geeven, om zulks, „ voor eerst te doen in de manier van „ eene Lands Vaderlyke Vermaaninge, om „ alzo de proef te neemen van de be- „ taamlyke Onderwerping der onderschei- „ dene Partyen aan de hooge en wettige „ Regeering. Dat hun Ed. Mog. alzo „ een ieder zouden kunnen aanpryzen, zich „ te onthouden van alle deeze en derge- „ lyke Aanleidingen tot Partyschappen, „ als hier boven waren uitgedrukt, en op „ het strengste verbieden alle Zamenrot- „ gen en oproerige Beweegingen, onder „ bedreiging dat de Overtreeders, naar de „ strengheid der Wetten, en eisch der zaa- „ ken, zouden worden gestraft. — Alleen „ was 'er maar eene bedenking overge- „ bleeven, naamlyk, op hoedanig eene „ wyze te weeren de indrukzels, die door „ het kwaadaartig schryven van Couran- „ ten en Blaauwe Boekjes werden veroor- „ zaakt. Met leedweezen moesten zy be- „ tuigen hunne verlegenheid, dat dit kwaad „ de voorziening der Wetten scheen ont- „ wassen te zyn: dewyl dergelyke Schrif- „ ten, meest in andere Provincien gedrukt, „ na herwaards werden overgezonden, on- „ der de hand verspreid, en met des te „ meer graagte geleezen. De eenige hoop „ was, dat, wanneer door eene berede- „ neerde Waarschuwing van hun Ed. Mog. „ de Partyschappen in de Provincie eens „ zouden weggenomen weezen, en de „ gemoederen tot de voorige kalmte we- „ dergekeerd, de indrukken van zodanige

„ ver-

„ verderflyke Geschriften ook minder ge- „ vaarlyk zouden zyn dan tegenwoor- „ dig." —— Naa dit alles lieten zy een *Concept Publicatie* volgen (*). Over 't welk zy de Advyzen der Staatsleden zouden inwagten.

III. BOEK. —— 1787.

Onder deeze Advyzen verdient dat der Stad *Vlissingen* eene byzondere opmerking. Naa hun leedweezen betuigd te hebben over de gereezene Oneenigheden in *Zeeland*, in *Goes*, en *Zuid Beveland* tot eene zo schroomlyke hoogte gereezen, stemde de Raad dier Stad ten vollen toe, „ *dat* „ *het draagen van zekere Tekenen van On-* „ *derscheiding*, wel als één der eerste oor- „ zaaken van de Oproerigheden kon wor- „ den aangemerkt: de bewyzen daar voor „ in de Republiek waren ten vollen be- „ kend; dit wilden zy, uit deezen hoofde, „ op zwaare Straffe, verboden hebben; als „ mede nadruklyk tegengegaan, *de byzon-* „ *dere Benaamingen met welke de onderschei-* „ *de Partyen benoemd worden*; in zo verre „ men elkander openlyk daar mede be- „ groet, en die dus tot aanleiding van „ Twist en Tweedragt verstrekken."

Advys van *Vlissingen* op dit stuk.

Ten aanziene der *afzonderlyke Societeiten* en *Gezelschappen*, hoedanig dezelve in het Verslag beschreeven waren, betuigde de Raad

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 51. Wy plaatzen dezelve hier niet: dewyl zy nooit Staatswyze gedaan werd; doch de Regeering van *Middelburg* nam ze goeddeels over, en zal dezelve, by het behandelen van het gebeurde te dier Stede, gevoeglyk plaats vinden.

LII. BOEK. 1787.

Raad van *Vlissingen* des geene kennis te draagen, met byvoeging, „ dat, zo lang „ niet was aangetoond, dat in eenige So„ cieteiten zaaken verhandeld worden, die „ tot omkeering van de Regeering ftrek„ ten, of waar in Aanflagen tegen 's Lands „ wettige Conftitutie —— tegen de Ge„ reformeerde Religie —— de Burgerlyke „ Vryheid —— de Stadhouderlyke wetti„ ge Regten —— of tot verkorting van „ 's Lands Ingezetenen —— in één woord, „ dat dezelve onder den naam van *verderf*„ *lyke Conventiculen* behoorden gerangfchikt „ te worden —— hun Ed. Agtb. van oor„ deel waren, dat het allergevaarlykst en „ tegen de Vryheid der goede Burgeryen „ ftrydig zou weezen, indien men aan „ dezelve zou betwisten om eenige Gezel„ fchappen onder elkanderen te houden, „ en daar in niet te mogen fpreeken over „ zaaken, die het heil en welzyn van den „ Burgerftaat betroffen. —— Dat, zo lang „ men geene bewyzen voortbragt, dat 'er „ zodanige verderflyke Gezelfchappen be„ ftonden, het hoonend was eenige Byeen„ komften onder den rang van rustver„ ftoorende oorzaaken te befchouwen; ter„ wyl in deezen de Daaden moesten fpree„ ken, en geenzins de Naamen en onbe„ weezene Verdenkingen. Zy oordeelden, „ in tegendeel, dat uit wel ingerigte Bur„ ger-byeenkomften niet dan de nuttigfte „ en heilzaamfte ontwerpen, tot bevorde„ ring van Commercie, Fabriken, Trafi„ ken, Neeringen en Hanteeringen, kon-

„ den

„ den gebooren worden, welke vervolgens LII.
„ tot bevordering der gewigtigste Belan- BOEK.
„ gens van byzondere Steden, van deeze
„ Provincie, ja van de geheele Republiek, 1787.
„ konden strekken, wanneer die, op eene
„ betaamlyke wyze onder het oog van de
„ respective Regeeringen, of van de Sou-
„ verain zelve, ter beoordeeling, goed- of
„ afkeuring werde overgegeeven. Die te
„ willen afkeuren was volstrekt gevaarlyk,
„ dit zou een regtmaatig misnoegen onder
„ de Burgers en Inwoonders van *Zeeland*
„ kunnen veroorzaaken, en daarenboven
„ volkomen strydig weezen met 's Lands
„ waare Constitutie en Burgerlyke Vry-
„ heid."

Wat de *Gewapende Genootschappen en derzelver Exercitien* betrof; ten deezen opzigte wilden die van *Vlissingen* hunne Medeleden doen opmerken, „ dat dezelve, wel verre
„ van als een Oorzaak tot Ongeregeldhe-
„ den te hebben gestrekt; in tegendeel,
„ zo als nog onlangs te *Zierikzee* was ge-
„ bleeken, meer dan éêns gediend had-
„ den om dezelve tegen te gaan. Dat het
„ verbieden daar van allernadeeligst en
„ daarenboven strydig zou weezen met het
„ *VIII. Artykel der Unie;* ten minsten zo
„ lang de Schutteryen niet in eenen behoor-
„ lyken staat en in de Wapenoefening on-
„ derweezen zullen zyn; van welke waar-
„ heid zelf binnen *Zeeland* een doorsteekend
„ bewys opleeveren de gruwlyke balddaa-
„ digheden binnen de Stad *Goes* deezer

„ da-

VIII. BOEK. 1787. „ dagen voorgevallen, welke door eene „ welgeoefende Burgery zouden kunnen „ zyn voorgekomen. Waarom ook de „ pryslyke en zo hoogst nuttige zugt tot „ den Wapenhandel, eerder aangemoedigd „ dan tegengegaan behoorde te worden."

Over het *Vaderlandsch Fonds* drukten zy zich in deezer voege uit, „ dat hun geen „ bewys van het misdaadige dat daar in „ zou gelegen zyn, was voorgekomen. „ 't Zelve stondt voor ieder open, die by „ openlyke bekendmaakingen verzogt wer- „ den daar in deel te neemen, dit ken- „ merkte, huns oordeels, de zuivere grond- „ beginzels der geenen, die 't zelve behan- „ delden. —— Zy konden niet instemmen, „ dat door den Souverain kon worden be- „ let of afgekeurd, de vrywillige daaden „ van byzondere Persoonen om iets by te „ draagen tot bevordering van de gewig- „ tigste belangen van het Vaderland; ge- „ lyk men zulks ook niet gedaan hadt „ omtrent het Fonds voor den Oeconomi- „ schen Tak, hier op hadt men geene „ aanmerkingen gemaakt; moetende de „ daaden en verrigtingen der Bestuurderen „ van dat Fonds zich eerst doen zien, zal „ het zelve de aandagt van den Souverain, „ als misdaadig, na zich trekken."

De gepastheid der Bedenkingen op de *onvoorbeeldlyke en toomlooze Licentie van de Drukpers*, konde de Regeering van *Vlissingen* niet tegenspreeken; „ doch daar zy „ deeze verfoeide, zo stemde zy in met

„ de

„ de betuigde onmogelykheid om dit kwaad „ te keeren; terwyl dien onverminderd de „ vryheid van de Drukpers als het Bol- „ werk van de Burgerlyke Vryheid moest „ worden aangemerkt, en geen eerlyk Re- „ gent, die uit zuivere beginzels handelt, „ en onbewimpelt zyne gevoelens open- „ baart, zich behoeft te bekreunen, op hoe- „ danig eene wyze zyne daaden door kwaad- „ aartige Lasteraars beoordeeld worden." LII. BOEK. — 1787.

Nevens de uitmonstering der drie in het Verslag aangevoerde oorzaaken, voegt de Regeering van *Vlissingen* eene veel beduidende bedenking, „ dat zy de afkeuring „ deezer Punten als alleronvoorzigtigst, „ ontydig, en met de Burgerlyke Vryheid „ strydig, wraakten: tot zo lang men, op „ voldoende bewyzen, het schadelyke daar „ van zal gezien en ondervonden hebben: „ te meer, daar zy nimmer tot een voor- „ wendzel, veel min tot verontschuldiging „ konden verstrekken voor de zulken, die „ zich veroorlooven de publieke rust te „ stooren, en welke veeltyds, zonder het „ te gevoelen, de blinde Werktuigen wa- „ ren der zodanigen, welken het opgeruid „ Gemeen, tot bevordering hunner slink- „ sche oogmerken, meenen te moeten ge- „ bruiken; waarom zy ook niet konden „ verwagten, dat die middelen, welke „ voornaamlyk dienen om het Land te „ beroeren, zouden ophouden, wanneer, „ op het ongegrond voorgeeven, dat de „ voorgenoemde Punten daar toe zouden „ strekken, dezelve zouden verboden zyn."

By

III. BOEK. — 1787. By deeze genoegzaam voelbaare aanduiding liet de Raad van *Vlissingen* het niet berusten. „ Deeze kon zyne verwonde-
„ ring niet verbergen, dat Commissarissen
„ van Staat geene andere, vry duchtiger,
„ en een ieder in het oogloopende, oor-
„ zaaken, der zich onlangs eerst geopen-
„ baard hebbende beweegenissen, byzonder
„ binnen dit Eiland, hadden opgegeeven." — Te deezer gelegenheid voeren zy aan de *Dankadressen* (*) —— als mede dat, ten zelfden tyde, toen men reeds onderrigt was, dat het Dankadres reeds veele Ondertekenaars hadt, op eene heimlyke wyze, in de wereld bragt zekere *Acte van Verbintenis van eenige Leden en Ministers der Regeering in Zeeland, tot handhaaving der waare Republikeinsche Constitutie.* Eene Acte die door eenige Leden der Hooge Regeering van *Zeeland* zou zyn ondertekend, zonder dat de Raad van *Vlissingen*, tot nog, hadt kunnen opspeuren wie daar van de Steller, of hoe dezelve in de wereld gebragt was; wie dezelve ondertekend hadden, of waar zy berustte (†). —— Zy gewaagen ook van zeker vuilaartig, oproerig verspreid Stukje, tot Tytel voerende *Formulier van den Patriottischen Eed*, „ te meer opmer-
„ kelyk," gelyk zy spraaken, „ daar dit
„ Stuk ten zelfden tyde binnen de Stad
„ *Hoorn* was bekend geworden, en de Re-
„ gee-

(*) Zie hier boven bl. 261.

(†) Van deeze Acte zullen wy vervolgens breeder spreeken.

„ geering dier Stad de aanweezigheid van „ dien zogenaamden Eed, hadt tegengesprooken, en by eene ernstige Publicatie daar tegen voorzien. Een stuk, 't „ welk men niet dan met afgryzen en met „ verontwaardiging tegen de boosaartige „ Verspreiders daar van kon beschouwen, „ en 't welk eeniglyk dienen moest om de „ gemoederen aan te hitzen, en tot de uiterste balddaadigheden te doen overslaan." LII. BOEK. 1787.

Niet genoeg oordeelde de Raad van *Vlissingen* de redenen van het wraaken deezer drie voorgeslaagene Middelen opgegeeven te hebben; in welke zy niets misdaadigs vonden, althans van welker misdaadigheid tot nog geen het minste bewys was; maar meende dezelve de middelen tot stuiting der hooggaande Ongeregeldheden te moeten zoeken in het beteugelen van die Daaden, welke waarlyk misdaadig waren, en de veiligheid van ieder Burger in de waagschaal stelden. Als de zodanigen gaven zy op, het verbieden — „ van het „ draagen van alle Tekenen van Onderscheiding op zekere Straffe. —— Het „ injurieeren of molesteeren van byzondere „ Persoonen, met woorden of daaden op „ publieke Straaten en Wegen. —— Het „ aan de Huizen, zo in de Steden als ten „ Plattenlande rondloopen, tot het doen „ tekenen van eenige Adressen of Schriftuuren. —— Het zamenrotten en het „ maaken van Geschreeuw of Getier op „ Straaten en Wegen. —— Het inslaan „ van Glazen, het spolieeren van Huizen."

Dee-

LII. BOEK. 1787.

Deeze zaaken, die ontegenzeggelyk de openbaare Rust en Veiligheid stoorden, wilden zy, in eene ernstige en beredeneerde Publicatie, tydig verbooden hebben: van oordeel dat eene vaardige volvoering, in de tegenwoordige tydsomstandigheden, genoegzaam en voldoende zyn zou om de Rust en Veiligheid van ieder Burger, In- en Opgezeten te bewaaren. Zy voegden 'er nevens, „ dat van zodanig eene Publi-„ tie te meer vrugts te wagten was, in-„ dien men van waarde wilde houden de „ ondertekening van de bewuste Dank-„ adressen, door zo veele duizenden ge-„ daan, welke, dewyl men hun daar by hadt „ doen betuigen het vertrouwen, welk zy „ in de wysheid van hun Ed. Mog. stel-„ den, zich als dan zekerlyk niet zouden „ onttrekken aan de gehoorzaamheid, wel-„ ke zy aan de Bevelen van hun Ed. Mog. „ verschuldigd waren."

Ten slot van dit manlyk Stadsbesluit kon de Regeering van *Vlissingen* niet nalaaten, onder de Oorzaaken, welke tot aanleiding en zelfs tot aanmoediging der Verstoorders van de openbaare Rust strekten, te stellen de Strafloosheid, welke die geenen by aanhoudenheid bleeven genieten, welke daar van de aan- en uitvoerders binnen de Stad *Goes* en den Eilande van *Zuid Beveland* waren geweest: weshalven zy hunne Medestaatsleden in ernstige overweeging gaven, om, daar zulk eene Strafloosheid het vuur van Oproer ook binnen dit en andere Eilanden zou kunnen doen overslaan, in naa-

vol-

volging van vroegere voorbeelden, het Hof Provinciaal aan te schryven om ten spoedigsten Commissarissen, benevens den Procureur Generaal na de Stad *Goes* te zenden, om bescheiden van het gebeurde in te winnen, de Schuldigen te vatten, en des den Staaten verslag te doen, alles onbenadeeld de Stedelyke Regten en Privilegien. Dit kon des te meer geschieden, daar de Regeering van *Goes* verklaard hadt niet in staat te zyn om de Justitie behoorelyk te handhaaven (*).

LII. BOEK. 1787.

Weinig moet zulk een Voordragt den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL en de hem volgzaame Staatsleden gesmaakt hebben. De ongereedheid van veele Staatsleden; en de voorloopigheid van *Middelburg*, in het vervaardigen eener Stedelyke Waarschuwing, goeddeels met het door *Vlissingen* gewraakte, en door anderen in beraad gehoudene Concept Publicatie, overeenkomstig, doch zeer verzagt, deedt dezelve agterblyven (†).

De Afgevaardigden van *Zierikzee* ongerust, wegens de veiligheid in *Middelburg*.

Omtrent deezen tyd, in den aanvang van Lentemaand, moeten die van *Zierikzee*, ondanks de Waarschuwing der *Middelburgsche* Regeering, niet gerust geweest hebben, wegens de veiligheid der afgevaardigde Staatsleden te dier Stede; althans zy dienden deswegen eene Verklaaring in, gepaard met een Verzoek. Gevreesde oproerige beweegingen binnen de Stad *Middel-*

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 69.
(†) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 109.

LII. BOEK. 1787. *delburg*, deeden hun oordeelen, dat de Staaten tydig daar tegen gepaste maatregelen behoorden te neemen, zo door het inroepen van genoegzaam Krygsvolk, als andere dergelyke kragtdaadige middelen, waar door de Persoonen en Raadpleegingen van hun Ed. Mog. in volledige veiligheid zouden kunnen worden gesteld. Schoon zy uit den Raadpensionaris verstaan hadden de maatregels door de Heeren van *Middelburg* genomen, het daadlyk inroepen van Krygsvolk uit de Steden *Vlissingen* en *Veere*, en zulks hun zou kunnen ontslaan van eenig voorstel deswegen, waren zy nogthans van oordeel, op dat wy de eigene woorden deezer Verklaaringe bezigen, „dat „ het daarstellen van Militaire Magt niet „ genoegzaam was, wanneer dezelve niet „ ware gemunieerd met die Orders, waar „ door dezelve in staat werd gesteld om „ allen geweld met geweld te kunnen keeren en tegengaan; en, offschoon zy geen „ oogenblik wilden twyfelen of de Heeren van *Middelburg* hadden, of zouden „ de gemelde Troepen voorzien met Orders, waar door de Stad zich beveiligd „ vondt tegen alle Conbustien, zouden zy „ egter de vryheid gebruiken, de Heeren „ van *Middelburg* te verzoeken, hun en „ de andere Leden van Staat, die zulks „ mogten verkiezen, opening te geeven „ van die Orders, immers eene volkomene „ zekerheid, dat zy Heeren Gedeputeerden, veilig tegen de woede van een zamengerotten hoop, in de Plaats hunner

„ Re-

„ Residentie konden blyven, en zouden „ zich dus volkomen satisfait houden, wanneer hun maar alleen werd gezegd *die* „ *Orders te zyn om geweld met geweld te* „ *keeren.* —— Wyders verklaarende, dat „ by ontstentenis van voldoening aan dit „ hun, (zo zy vertrouwden,) regtmaatig „ verzoek, of dat van wegen hun Ed. „ Mog. geen kragtdaadige middelen mogten worden beraamd; zy Heeren Gedeputeerden zich in de onaangenaame noodzaaklykheid zouden bevinden om de „ Vergadering van hun Ed. Mog. te moeten verlaaten, tot tyd en wyle de noodige maatregelen zouden zyn beraamd, „ waar door men zich volkomen veilig „ zag gesteld. En waren zy Gedeputeerden, in zo een onverhoopt geval, gelast te protesteeren tegen het neemen „ van alle Resolutien en Conclusien, welke, geduurende hunne absentie, en dus „ buiten concurrentie van de Heeren hunne Committenten, mogten worden genomen en gearresteerd."

Hoe door *Middelburg* beantwoord.

Zulk een Voorstel gaven de Afgevaardigden van *Middelburg* te kennen, verwonderde hun grootlyks, en nog meer de eischen om opening te hebben van de gestelde Orders. Dat zy hier omtrent, (offchoon 'er geen rechtstreeksche rede van onveiligheid bekend was,) maar in 't algemeen konden zeggen, dat 'er reeds goede maatregelen genomen waren en verder zouden genomen worden voor de veiligheid der Ingezetenen hunner Stad, waar onder

LII. BOEK. — 1787.

dan ook de Leden der Vergaderinge zouden begreepen zyn, zo 'er al onverhoopt eenige beweegingen mogten plaats hebben. Voorts moesten zy alle de vorderingen der *Zierikzeeënaaren* wraaken, en zouden daar van der Stadsregeeringe kennis geeven: terwyl zy vermeenden, dat zo de Afgevaardigden van *Zierikzee* mogten goedvinden de Vergadering te verlaaten, als dan, ingevolge van het Reglement op dezelve, met de Besognes behoorde te worden voortgegaan. Veele Staatsleden verzogten Afschriften van deeze Verklaaring. De Raadpensionaris bragt voor den Eersten Edelen in 't midden, dat dit eene Raadpleeging was tusschen de Heeren van *Middelburg* en *Zierikzee*; vermids niemand van de andere Leden dit dugten voor onveiligheid binnen *Middelburg* hadt betoond dan die van *Zierikzee* alleen. —— Naderhand verzogten de Heeren van *Zierikzee* een Afschrift van de gedaane verklaaring der Afgevaardigden van *Middelburg* (*), en bleeven zy eenigen tyd de Staatsvergadering bywoonen, tot dat de ondervinding hun toonde hoe weinig *Middelburg* tegen Oproer beveiligd was. Waar op zy, voor eenigen tyd, ter Staatsvergadering geene Afgevaardigden zonden.

Acte van Verbintenis tusschen eenige

Hier boven (†) hebben wy gewag gemaakt van eene *Acte van Verbintenis van eenige Leden en Ministers der Regeeringe en Justitie in Zeeland, tot handhaaving van de waa-*

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 124. 134.
(†) Zie hier boven, bl. 254.

waare Republikeinsche Constitutie, tegenwoordige Regeeringsvorm en Burgerlyke Vryheid. Te zeer strekt dit Stuk op zich zelven, en ter oorzaake van het deswegen voorgevallene, tot opheldering van het geen, ten dien dage, in dit Gewest, plaats greep, om niet afgeschreeven hier geboekt te worden: een gelykvormig Schildery opleeverende met Actens ten deezen dage; of een Tegenbeeld vertoonende van die wy elders zagen ophangen.

LII. BOEK. — 1787. Regeeringsleden van *Zeeland*.

„ Wy," dus luidde deeze Acte van woord tot woord, „ ondergeschreeven Le-
„ den en Ministers van Collegien van Re-
„ geering en Justitie, in of van wegen de
„ Provincie van *Zeeland*, ryplyk overwoo-
„ gen hebbende de tegenwoordige ver-
„ warringen in de Republiek, veroorzaakt
„ door de verschillende begrippen van vee-
„ len onder de Regenten en Ingezetenen,
„ over de waare Gronden van de Consti-
„ tutie der Regeeringe, en van den aart
„ de Burgerlyke Vryheid, en dagelyks
„ meer en meer ziende, dat men voort-
„ gaat met allerhande schadelyke denk-
„ beelden ten dien opzigte, ook in deeze
„ Provincie, te verspreiden, en dat de Re-
„ genten, die door Eed en Pligt weder-
„ houden worden van zich daar mede te
„ vereenigen, in publieke Papieren, op eene
„ schandelyke wyze, worden ten toon ge-
„ steld, gehoond en gelasterd; dat door
„ zodanige middelen het vertrouwen der
„ Ingezetenen wordt afgetrokken van hun-
„ ne wettige Overheden, en overgebragt

LII. BOEK. 1787.

„ op Menschen, die noch kundigheid, „ noch roeping hebben om 's Lands zaa- „ ken, naar hunne zinnelykheid, te hervor- „ men en te bestuuren; dat het gevolg „ hier van noodwendig zal moeten zyn, „ dat, in plaats van de Constitutie vast „ te stellen, en de Vryheid te verzeke- „ ren, dezelve beide zullen losgemaakt en „ vernietigd worden, wanneer het moge- „ lyk te laat zal zyn het Vaderland uit „ dit verderf te redden, hebben onderling „ besloten, door de *Ondertekening deezer* „ *Acte*, een duidelyke en opregte Verklaa- „ ringe te doen van onze Gevoelens en „ Oogmerken, en ons te verbinden om „ dezelve, met al ons vermogen, en on- „ der inwagting van den Godlyken Ze- „ gen, en de medewerking der getrouwe „ Ingezetenen, te mainteneeren, als uit- „ maakende de waare Gronden, waar op „ de Republiek in 't algemeen, en deeze „ Provincie in 't byzonder, gevestigd is, „ en onder welker behoud dezelve is „ groot geworden. —— En schoon wy „ reeds allen tot het handhaaven deezer „ Gronden, uit hoofde onzer Amptsbe- „ dieningen, in onderscheiden betrekkin- „ gen, by Eede verpligt waren, en der- „ halven ten onzen opzigte geene nieuwe „ Verbintenis noodig ware, hebben wy „ egter geconsidereerd de verkeerde Expli- „ catie, die door zommigen aan onze be- „ doelingen gegeeven wordt, als mede de „ ingewikkelde Stellingen, vervat in zeke- „ re Acte in de Maand Augustus des voo-

„ rigen

„ ſtigen Jaars, in de andere Provincien, ge-
„ tekend (*); en hebben mitsdien nood-
„ zaaklyk geoordeeld, ombewimpeld en
„ zonder reſerve van een bedekte zin, on-
„ ze meening open te leggen, ten einde
„ aan malkanderen, en een ieder die deeze
„ Acte leezen zal, daar van ſecuriteit te
„ geeven.

„ Wy betuigen, derhalven, op het pleg-
„ tigſte, geen ander oogmerk te hebben,
„ dan om de waare Republikainſche Re-
„ geeringsvorm, volgens den aart der Con-
„ ſtitutie en de Privilegien van de byzon-
„ dere Provincien, Steden en Leden van
„ dit Gemeenebest, gelyk hetzelve ver-
„ bonden is door de *Unie van Utrecht* te
„ helpen handhaaven, met de hooge Waar-
„ digheden van Stadhouder, Capitein en
„ Admiraal Generaal, erflyk in het Huis
„ van *Oranje*, met alle de Regten en Pre-
„ ëminentien, welke aan dezelve Waar-
„ digheid wettig en permanent zyn vast-
„ gemaakt.

„ Wy belooven de Hoogheid, Vryheid
„ en Onafhanglykheid van den Staat in 't
„ gemeen, en van de Provincie *Zeeland* in
„ 't byzonder, te willen helpen handhaaven,
„ zonder eenige overheerſching, onder
„ welken ſchyn of benaaming het zou mo-
„ gen zyn, te gedoogen; en wy verklaa-
„ ren, in het Beſtuur van deeze Provin-
„ cie, een afkeer te hebben van eene *Een-*

„ *hoof-*

(*) Zie wegens deeze *Acte van Verbintenis* onze *Vaderl. Hist.* XL. D, bl. 292.

LII. BOEK. 1787. „ *hoofdige Regeering*, of van een meerder „ getal van Persoonen, uit eigendunklyke „ *Aristocratische Beginzels*; wy oordeelen „ ook eene *Volksregeering* buiten de repre- „ sentatie van wettig verkooren Overhe- „ den, even verderflyk voor het Land; „ en wy belooven ons heilig te zullen hou- „ den aan de tegenwoordige Constitutie, „ welke wy erkennen voor ons Land en „ Volk de beste te zyn, en de geschikste „ om in een vryen Staat alle inbreuk van „ Dwinglandy af te weeren, en nogthans „ de Regeering met eene genoegzaame „ magt te voorzien, welke zo wyslyk door „ de Wetten getemperd is, dat de Bur- „ gerlyke Vryheid onder dezelve onbena- „ deeld kan en moet blyven.

„ Wy betuigen ook even plegtig den waa- „ ren Christlyken Gereformeerden Gods- „ dienst, zo als dezelve in de Publyke „ Kerken deezer Landen geleerd wordt, „ met allen yver en nadruk te zullen hand- „ haaven, en nooit te gedoogen, dat ie- „ mand in zyne Conscientie worde onder- „ zogt of bedwongen; maar een ieder on- „ gestoord te zullen laaten genieten die „ vryheid van denken en oefening zyner „ Godsdienstige Begrippen, welke de Wet- „ ten van het Land hebben toegestaan.

„ Wy zullen, zo veel in ons is, de „ Justitie by haar Gezag helpen mainte- „ neeren, zonder ooit toe te stemmen, „ dat iemand in het gebruik van dezelve „ verhinderd worde, of onderworpen aan „ het oordeel van gedelegeerde Persoonen

„ of

„ of Regtbanken, welke hy, volgens zy-
„ ne Voorregten, niet voor zyne compe-
„ tente of ordinaire Regters behoeft te er-
„ kennen.

„ Wy gevoelen, dat het zekerste ken-
„ merk der Vryheid in een Land is, dat
„ de Regenten en Amptenaars van Staat,
„ zonder onderscheid van aanzien of rang,
„ even als de geringste der Ingezetenen,
„ aan dezelve Wetten onderworpen zyn:
„ dat, derhalven, een Ingezeten, wie hy
„ ook zy, of eene Maatschappy van Inge-
„ zetenen onverhinderd het vermogen moe-
„ ten hebben hunne Privilegien voor te
„ staan, in te roepen en te verdeedigen;
„ terwyl wy nogthans, in alle gevallen en
„ altoos, uitsluiten het vermogen om zich
„ zelf te regten, zo lang niet beproefd
„ zyn alle de wegen en middelen, welke
„ de Ordinaire Justitie en de Constitutie
„ van iedere Provincie of van een gehee-
„ len Staat, respectivelyk, aan de hand
„ geeven tot vereffening der geschillen.

„ Wyders betuigen wy een waaren
„ Eerbied te hebben voor alle deugdlyke
„ Volksregten en Privilegien, in welk Di-
„ strict of Stad dezelve ook zyn of be-
„ hooren geobserveerd te worden; en wy
„ zullen ons opregtlyk toeleggen om de-
„ zelve op te beuren, en, op eene con-
„ stitutioneele wyze te styven en te ster-
„ ken; gelyk wy ook, even welmeenend,
„ de hand zullen bieden tot het redressee-
„ ren van weezenlyke Abuizen, welke in
„ de Uitoefening van het Publiek Bestuur,

 „ te-

LII. BOEK. 1787.

„ tegen de Wetten, of goede Orde der „ Regeering, mogten zyn ingesloopen.

„ Deeze hier bovenstaande Grondbeginzels belooven wy, op den Eed aan den „ Lande gedaan, bestendig te zullen voorstaan, en malkanderen, in het voorstaan „ derzelven, alle mogelyke adsistentie toe „ te brengen; de heimlyke of openbaare „ indragten, welke daar op ondernomen of „ gepleegd worden, met als ons vermogen „ af te keeren; onze poogingen tot be„ houd van de Wettige Constitutie en „ Burgerlyke Vryheid te zullen vereeni„ gen met die van alle Regenten in de „ andere Provincien van deeze Republiek, „ welke met ons, uit dezelfde grondbe„ ginzelen werkzaam zyn, in den klaaren „ zin en meening als dezelve hier boven „ zyn voorgesteld; en ten einde met mal„ kanderen, en met allen, die zich verder „ met ons willen vereenigen, te zullen „ omgaan, met dat vertrouwen, eendrag„ tigheid en cordaatheid als tot bevorde„ ring van 's Lands-Welzyn, en Verdee„ diging van onze Persoonen, tegen den „ haat, nyd of laster van Kwaalykgezin„ den noodzaaklyk is."

Raadsbesluit van *Vlissingen* deswegen.

Omtrent gelyktydig met de zo veel gerugtsmaakende Dankadresſen kwam deeze *Acte van Verbintenis* in de wereld. Over dezelve, en de handelwyze daar omtrent gehouden, lieten die van *Vlissingen*, in een Raadsbesluit hunner Stad ter Staatsvergaderinge ingebragt, zich dus hooren. „ Dat, „ offchoon hun Ed. Agtb. de *Betuigingen*

„ in

„ in deeze Acte vervat, by eene scrupu- LII. BOEK. — 1787.
„ leuze overweeging, zodanig ingerigt ge-
„ vonden hadden, dat geen eerlyk Regent
„ of Minister, volgens zynen plegtigen
„ Eed, onder aanroeping van een Alwee-
„ tend GOD gedaan, zich met die *Betui-*
„ *gingen* niet zou willen vereenigen, ge-
„ lyk hun Ed. Agtb., zonder eenige de
„ minste reserve of agterhouding, verklaard
„ hadden, en by deezen verklaarden, op den
„ Eed den Lande gedaan, zich daar mede
„ te vereenigen; egter hunne rechtmaatige
„ verwondering niet konden verbergen,
„ dat, tot nu toe [den zeventienden van
„ Sprokkelmaand] van eene zo veel ge-
„ rugtsmaakende Acte niets ter Vergade-
„ ringe van hun Ed. Mog. was voorge-
„ komen; veel min by Hoogstdezelven
„ Deliberatien aangelegd waren, of de om-
„ standigheden van tyden en zaaken mede-
„ bragten, om, ter bevorderinge van het
„ Vertrouwen der goede Ingezetenen op
„ de Leden der Hooge Regeeringe deezer
„ Provincie zodanig eene *Acte van Verbin-*
„ *tenis*, onderling vastgesteld, te onderte-
„ kenen. Welke noodzaaklykheid te min-
„ der aan hun Ed. Agtb. voorkwam, als
„ men ter goeder trouwe kon aanneemen
„ de opregtheid der gevoelens van zo een
„ aantal Burgers en Ingezetenen van *Zee-*
„ *land*, in de onlangs ter Souveraine Ver-
„ gaderinge overgebragte *Dankadressen*,
„ en de openhartige Verzekeringen daar
„ by gedaan.

„ Dat hun Ed. Agtb. de heimlyke wy-

„ ze,

LII. BOEK. — 1787.

„ ze, waarop deeze *Acte van Verbintenis*, „ (welke, volgens het hoofd, alleen maar „ voor *eenige* en dus niet voor *alle* Re- „ genten en Ministers, moest dienen,) „ was in de wereld gebragt, en vooral „ daar dezelve, in de daad, door zommi- „ ge Regenten deezer Provincie zou on- „ dertekend zyn, niet anders konden aan- „ merken, en, zo als hun Ed. Agtb. ver- „ trouwden, door den eerlyken en zelfs „ min oordeelkundigen Burger of Ingeze- „ ten zou kunnen aangemerkt worden, als „ dat zodanig eene handelwyze geen an- „ der doel hadt, dan alleen om eenige Re- „ genten en Ministers, die deeze *illegale* „ *Acte* niet ondertekend hadden, in den „ haat van het Gemeen te brengen, en „ daar door de grootste wanorde en con- „ fusie in de Regeering deezer Provincie „ te introduceeren. Waar toe te meerder „ bedugting moest plaats hebben, daar hun „ Ed. Agtb. in het zekere waren geinfor- „ meerd, dat, by de publyke verkooping „ van deeze Acte, tevens door den gee- „ nen, die daar mede belast was, een Lyst „ werd vertoond, van zodanige Persoonen, „ welke dezelve zouden hebben onderte- „ kend, van al het welk niets anders dan „ de voorschreevene hoogst te dugtene uit- „ werking kon verwagt worden."

Deeze Acte ter Staats-vergaderinge gebragt en

Het leedt niet lang of deeze Acte kwam ter Vergadering van Staaten van *Zeeland*, vergezeld van eene Verklaaring der Mede-opstellers en eerste Ondertekenaars van dit stuk; met naame VAN DE PERRE DE NIEU-

NIEUWERVE, N. STEENGRACHT D'OOSTERLAND, WILLEM AARNOUT VAN CITTERS, W. THIBAUT D'AGTEKERKE, J. H. SCHORER, J. P. V. D. BRANDE *Baronet*, G. F. GODIN, CORNELIS KIEN VAN CITTERS, J. J. DE BRUYN. —— In deeze verklaaring betuigden zy, zeer verre te weezen van zulke verfoeilyke Bedoelingen, als niet duister in het Stadsbesluit van *Vlissingen* werden aangeduid; dat zy alleen ten oogmerke hadden verwarring voedzel te beneemen en eensgezindheid onder de Regenten te bevorderen. —— Dat deeze Acte niet aan *alle* Regenten ter tekeninge was aangeboden, kon niemand bevreemden; de bekende Acte van Verbintenis, in den voorleeden Jaare in *Holland* ontworpen, van een geheel anderen aart dan deeze, was door verscheide Regenten in *Zeeland* ook getekend, zonder aan anderen, die men met regt hieldt in deeze gevoelens niet te staan, te worden aangeboden. —— Zy ontkenden dat deeze Acte op eene heimlyke wyze in de Wereld gebragt was, beriepen zich op het openlyk verkoopen van dezelve, en zouden, des noods, geene zwaarigheid maaken de Naamlyst der Ondertekenaaren voor hun Ed. Mog., en zelfs voor het Publyk open te leggen, met de redenen waarom zy in het begrip stonden, dat niet *alle* de Regenten, zonder onderscheid, zich met hun zouden kunnen vereenigen.

LII. BOEK. —— 1787. tegen die van *Vlissingen* verdeedigd.

Hadden die van *Vlissingen* over 't algemeen niet ongunstig gesprooken van de *Betui-*

LII. BOEK. — 1787. *tuigingen* in deeze, anderzins, wegens de wyze van invoering, gewraakte Acte, de Inleeveraars der Verdeedigers van dit Stuk kwamen hier op nader aan den dag, als zy zich dus lieten hooren; „ dat zy dee-
„ ze *Betuigingen* gedaan hadden in ver-
„ band en zamenhang met de Inleiding der
„ Acte, welke niet toeliet eenen bedekten
„ of dubbelen zin aan eenige van hunne
„ uitdrukkingen te geeven, dat hunne be-
„ tuigingen ook altoos instemden met hun-
„ ne daaden, en geen ander doelwit had-
„ den dan het maintien van de Provincie
„ by haare Onafhanglykheid, en van de
„ hooge Waardigheden van den Stadhou-
„ der, Capitein en Admiraal Generaal,
„ erflyk in het Huis van *Oranje*, met alle
„ die Regten en Præeminentien, welke door
„ of met concurrentie van de Heeren Staa-
„ ten van *Zeeland* in de Jaare MDCCXLVII
„ aan dezelve Waardigheden, wettig en
„ permanent waren vastgemaakt en nader
„ in MDCCLXVI bevestigd."

En, of dit niet genoeg ware ter volle uitdrukking van hunne meening, laaten zy 'er op volgen, „ dat zy zich allen ver-
„ bonden rekenden, om, zo veel van hun-
„ ne betrekkingen gevorderd werd, zich
„ bestendig te verklaaren tegen alle *Nieuwig-*
„ *heden*, die onder den schoonen naam van
„ *Herstelling*, werden getenteerd, en tegen
„ de Middelen, waar door deeze *Nieuwig-*
„ *heden* werden voortgezet, welke *of* in
„ haare Bedoelingen, *of* in haare Gevol-
„ gen, zouden uitloopen tot Verandering
„ dee-

„ deezer wettige Constitutie en Regeerings- „ vorm, of tot stooring der Burgerlyke „ Rust, Veiligheid en Vryheid (*).”

Eenige Regeeringspersoonen te *Middelburg* brengen hunne bezwaaren tegen die Acte te berde.

Het waren intusschen de Regeeringsleden van *Vlissingen* alleen niet, die aanmerking maakten op de wyze van Invoeringe deezer Acte van Verbintenis, en de bepaaldheid der aanleiding om dezelve te tekenen. Eenige Regeeringspersoonen, allen te *Middelburg* woonende, naamlyk WILHEM SCHORER J. A. FZ., W. A. DE BEVEREN, B. J. TURCQ, ZACHARIAS PASPOORT, P. C. VAN GOETHEM, C. J. DANCKAERTS, G. D. STEENGRACHT DE MOOYLAND, J. D. GHYSELIN LE SAGE, A. HUYSMAN, DAVID VAN VLISVLIET, B. MATTHIAS POUS, JACOBUS MACQUET, F. EMERINS, M. GEENE, konden niet nalaaten, wanneer de Acte van Verbintenis ter tafel van hun Ed. Mog. gebragt was, met de bygevoegde Verklaaring, zich by deezen te vervoegen, met beklag over de handelwyze ten hunnen opzigte gehouden.

Naa eene openlyke en breede Verklaaring van zich volkomen en in allen deele te vereenigen met de *Betuigingen*, *Belofsten* en *Gevoelens*, in die Acte opgegeeven, „ konden zy niet nalaaten onder het oog „ van hun Ed. Mog. te brengen, hunne „ regtmaatige reden van beklag over de „ handelwyze door de Heeren Ondertekenaars der Acte van Verbintenisse ten „ op-

(*) *Not. van Zeel.* in de Stukken behoorende tot die van 5 Maart 1787.

LII. BOEK. 1787.

„ opzigte van Hun en andere aanzienlyke
„ Leden der Regeeringe van *Zeeland* ge-
„ houden: als hebbende zy niet alleen de-
„ zelve Acte op eene heimlyke wyze,
„ onder elkanderen getekend, en daar naa
„ in druk doen uitgeeven en onder het
„ Gemeen verſpreiden, met vertooning
„ eener Lyst hunner Naamen; maar zelfs,
„ 't geen nog verder ging, de Vertooners
„ in deezen, immers die geenen derzel-
„ ven, welken zich op onderſcheidene wy-
„ zen genegen hadden getoond om insge-
„ lyks die Acte te tekenen, daadlyk die
„ Ondertekening te weigeren, onder voor-
„ wendzel, dat de Vertooners, met be-
„ trekking tot de Punten in dezelve Acte
„ vervat, niet zouden ſtaan in 't zelfde
„ begrip als zy Heeren Ondertekenaaren;
„ even of te hunner beoordeeling geſteld
„ ware, een onderzoek van 't geen ieder
„ eerlyk Regent, in zodanige gevallen,
„ verpligt is by zich zelve te beſlisſen:
„ te weeten of hy zich in gemoede, en
„ volgens den Eed, door hem by het aan-
„ vaarden zyner Amptsbediening gedaan,
„ kan vereenigen met het Stuk, 't geen
„ ter ondertekening wordt voorgeſteld."

Zy bragten in 't midden hoe één hunner, een Lid van Regeering der Stad *Middelburg*, in den Raad een Voorſtel gedaan hadt tot een onderzoek na het oorſpronglyk Stuk, als mede tot een geregelder en algemeener aanbod ter tekeninge dier Acte: waar op een der eerſte Ondertekenaaren hem betuigd hadt, „ dat de gezamenlyke

„ On-

„ Ondertekenaars met elkander de *Resolutie* hadden genomen de Acte niet te laaten tekenen door Regenten, die getoond hadden omtrent de Artykelen, in dezelve Acte vermeld, van andere gevoelens te zyn, waar mede, gelyk gebleeken was, zy Vertooners bedoeld werden." —— Het haatlyke en beledigende daar van ontvouwd en de ingewikkelde beschuldiging daar in opgeslooten, aan den dag gelegd hebbende, vaaren zy voort. „ Eene Beschuldiging, welke misschien zyn eenigen grond daar in heeft, dat de Vertooners, ('t geen zy ook niet schroomen openlyk te erkennen,) zich niet by *alle* voorkomende gelegenheden, met de thans binnen deeze Provincie prævaleerende denkbeelden, blindelings hebben kunnen vereenigen; waar door zy zeker nooit deeze onaangenaamheden zouden hebben ondervonden; doch eene Beschuldiging tevens, welke zy zich geenzins daarom vermeenen te hebben waardig gemaakt, en waar omtrent geen eerlyk Regent zich met onverschilligheid kan gedraagen: weshalven zulks hun het hoogste regt gaf, om de Heeren Ondertekenaars by deezen openlyk te sommeeren tot de opgave aan hun Ed. Mog. van de redenen en gronden waar op deeze Beschuldiging berustte."

LII. BOEK. —— 1787.

Verder toonen zy breedspraakig de ongepastheid van het aanvoeren der *Acte van Verbintenisse*, in den voorleeden Jaare, in *Holland* ontworpen; en de ongegrondheid

LII. BOEK. 1787. der daar in opgeslootene verdenking als of 'er onder de zodanigen, die de tegenwoordige daar tegenovergestelde Acte niet ter tekeninge was aangeboden, de zulken gevonden werden, die tot de Tekenaars der andere Acte behoorden: waar onder men zeer verkeerd een der Inleeveraaren van dit Stuk zou rangschikken (*).

Ten slotte betuigden zy, ter bereiking van de heilrykste einden voor 't Vaderland in 't algemeen, en van *Zeeland* in 't byzonder, „gaarne en volvaardig te willen „voortgaan in de yverige waarneeming „hunner Amptsbedieningen; van welke zy „zich egter verpligt rekenden afstand te „doen, in gevalle het hun gebeuren moest, „dat door de gevolgen van een onver„diend wantrouwen jegens hun, hun „dienst voor 't Vaderland nutteloos ge„maakt wierd (†)."

Hoe door Party beantwoord. De Opstellers, Ondertekenaars en Voorstanders deezer zo veel opspraaks baarende Acte voelden zich, door deezen aanval, ter oorzaake van de Persoonen, die zich, op eene zo sterke wyze, tegen hun verzet en als uitgedaagd hadden, meer in 't naauw gebragt, dan door 't geen de Regeering van *Vlis-*

(*) Wie of hoe veel Ondertekenaars dier Acte in *Zeeland* waren, hebben wy niet kunnen ontwaaren: wegens *Zeeland* vinden wy onder de Vastftellers alleen genoemd J. Cau van *Zierikzee*, en Ossewaarde van *Goes*. Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 303.

(†) *Not. van Zeel.* in de Stukken behoorende tot die van den 19 April 1787.

Vlissingen deswegen hadt voorgedraagen; doch, wel verre van te zwygen, hernamen zy het woord der verdeedilginge voor een Regtbank, zeer geschikt om dezelve gunstig aan te hooren, en de zwakheid der wederlegginge, door medeinstemming in 't zelfde gevoelen, te gemoet te komen. 't Zelve draagt, van den aanvange af, blyk dat zy uit deezen hoek geen wederspraak verwagt hadden, en gaarne den ontstooken geest van Partyschap wilden sussen. Ontkennen der Uitsluitinge van eenige Regenten was 'er niet op; maar de redenen daar toe konden ontzwagteld worden, en deeden zy dit, met het aanvoeren van de ontwykende aanmerking, „dat zy de Regen„ten, die van hun verschillden, door het „niet uitnoodigen ter Tekeninge, geen„zins in verdenking hadden willen bren„gen of beschuldigen van daaden gepleegd „te hebben, strydig met hunnen Eed en „Pligt." — Dan voegen zy 'er nevens, dat de algemeene *Betuigingen* van zamenstemming, door die Heeren gedaan, hun niet genoegzaam geregtigde om mede Ondertekenaars te weezen: deeze moesten bepaalder ingerigt zyn tegen de *Nieuwigheden*, welke men zogt in te voeren, om *Herstelling* te bewerken, en de *Middelen* daar toe gebezigd. Uit een verschillend oogpunt, brengen zy hier in 't midden, werden zommige Societeiten en Exercitie Genootschappen, een zogenaamd Vaderlandsch Fonds, als mede de onbepaalde Licentie der Drukpers, beschouwd. Hier in eisch-

LII. BOEK. 1787.

III. BOEK. 1787.

ten zy eenpaarigheid onder de Tekenaaren; dit hadt één hunner doen zeggen (*), „ dat, indien alle Regenten het ééns waren, men geen Acte noodig hadt; dat „ niemand 'er aan kon twyfelen of 'er waren Disfensien, en wel zulke, die de „ gronden der Constitutie raakten; dat de „ Acte van Verbintenis, welke zy zich „ tot eene Eere rekenden getekend te hebben, geen stuk was daar men een wasschen neus aan geeven kon; maar dat „ men door daaden moest toonen, zonder „ Restrictie, bereid te zyn het zyne toe „ te brengen tot herstel van de rust, en „ tot wegneeming van de oorzaaken tot „ onrust. Dat niemand werd uitgeslooten „ van het tekenen, mits hy volkomen instemme, niet alleen met de *Woorden*, „ maar met de *Gronden* der Acte; en dat „ men vast geresolveerd was dezelve door „ niemand te laaten tekenen, dan door „ zulken van wier Gronden men volkomen overtuigd was: dat alvoorens eenige Punten moesten geconstateerd worden, eer men kon zeggen het in den „ grond ééns te zyn."

Het was dan, merkten zy op, aan hun niet te wyten, dat één eenig Regent van hunne Verbintenis was uitgeslooten. Zy noodigden ieder Regent uit om 'er de proef van te neemen, met deeze byvoeging, „ dat

„ zo

(*) Het volgend zeggen slaat op 't geen vermeld was wegens een der Ondertekenaaren hier boven bl. 273.

„ zo zeer zy afkeerig waren om eene gelyk- „ vormigheid van woorden en klanken voor „ eenstemmigheid van gevoelens aan te „ neemen, zy even zeer altoos bereid zou- „ den zyn, hart en handen te vereenigen „ met alle de geenen, die door onbewim- „ pelde woorden en spreekende daaden „ toonden, *waaragtige Liefhebbers te zyn* „ *van 's Lands gevestigde Constitutie, en* „ *Vyanden van alle Nieuwigheden, die, of* „ *in haare bedoelingen, of in haare gevol-* „ *gen, tot veranderingen uitloopen* (*).”

LII. BOEK.

1787.

Wegens het getal der Ondertekenaaren.

Dit was zo veel genomen als gegeeven, en kon althans niet strekken om de zodanigen te winnen, die zich, wegens de voorgaande handelwyze in deezen gehouden, beklaagd hadden. Hoe groot het getal der Ondertekenaaren geweest zy, en welke Persoonen die Acte onderschreeven hadden buiten die dit laatste en voorig Stuk tekenden, is ons niet gebleeken. Dewyl zy zo veel vorderden en zulk een schroomvalligheid betoonden, is het misschien kleinder geweest dan men anders in *Zeeland* zou verwagt hebben. Een Brief uit *Middelburg* den tweeden van Grasmaand gedagtekend, gewaagt van *twee en twintig* Tekenaaren (†); doch dit getal is naderhand hoogst waarschynlyk toegenomen.

Van de Spiegel doet ver-

Hadt de Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL, toen de zaaken op 't einde van Bloeimaand

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 287. en de Stukken behoorende tot die van 21 Mey.

(†) *Post van den Neder-Rhyn* XI. D. bl. 810.

LIII. BOEK. 1787. *Slag hoe het in andere Gewesten geschaapen stondt.*

maand en in Zomermaand zo hachlyk stonden, zich van een drieweeksche scheiding der *Zeeuwsche* Staatsvergaderinge bediend om een Reis te doen na de Gewesten, thans het tooneel des Burgertweespalts. Hy bragt, by het hervatten der Vergaderinge, eene Lyst van byzonderheden ter Vergadering van hun Hoog Mog. voorgevallen, mede, alle zeker niet aangenaam voor de meeste *Zeeuwsche* Staatsleden. Eene lyst, welker overleevering hy aanvulde met eenige mondelyke ophelderingen.

Middelburgs beantwoording hier van.

't Geen *Middelburg* op dit verslag antwoordde, mag voor het antwoord der Meerderheid van de *Zeeuwsche* Staatsvergaderinge gehouden worden. Het liep op deezen zin; „ Niet dan met de uiterste „ aandoening hadden zy vernomen, zo uit „ de voortgebragte Stukken, als uit het „ daar by gevoegde van den Heer Raad„ pensionaris, de akelige gesteldheid, waar „ in de zaaken van de Republiek zich be„ vonden, zo wel als het weinige voor„ uitzigt, dat zich opdeedt, dat ze, op „ eene geschikte wyze, zouden kunnen „ vereffend worden; vooral daar zedert de „ verschyning ter Vergadering van hun „ Hoog Mog. van de Afgevaardigden der „ Staaten van *Utrecht* in die Stad verga„ derd, de Stem van die Provincie ter „ Generaliteit kragtloos was geworden; en „ men diensvolgens geen uitwerking meer „ te wagten hadt van de Raadpleegingen „ en Besluiten, daar tot herstel van de ver„ warde zaaken, zedert eenigen tyd, met

me-

„ medewerking der Gewoone Afgevaardig-
„ den van *Zeeland* gehouden en genomen.
„ Dat zy die Besluiten, en inzonderheid
„ die van den eersten en elfden van Zo-
„ mermaand (*), aanzagen als allerheil-
„ zaamst, ingerigt tot behoud van de Con-
„ stitutie en van den Band der Unie, tot
„ bevordering van het algemeen Welzyn,
„ en tot fnuiking der kwaadwillige oog-
„ merken, die tegen het blykbaar belang
„ van het Bondgenootschap en derhalven
„ ook van *Zeeland* werden in 't werk ge-
„ steld (†)."

Zierikzee en Vlissingen slaan een anderen toon.

Hoe gunstig ook de Raadpensionaris het gehouden Gedrag der *Zeeuwsche* Afgevaardigden hadt voorgesteld, durfden egter *Zierikzee* en *Vlissingen*, zo wegens het overlaaten van *Holland* aan zyn Lot, als het gedrag van de Heer VAN CITTERS ter Algemeene Staatsvergadering gehouden (§), zich op een zeer vrymoedigen trant laaten hooren, in klemmende en den Raadpensionaris geenzins smaakende voordragten, die

(*) Zie, wegens de Herroeping deezer by *Zeeland* zo geliefde Staatsbesluiten, onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 320.

(†) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 326.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 293. Was in *Tholen* een genomen Besluit, om hem ter verantwoording op te roepen, niet agtergehouden door den Pensionaris DE BRUIN ter Algemeene Staatsvergadering, en hadt dit geene gelegenheid gegeeven, om hem een tegenovergestelde last te doen krygen, dan zou *Tholen* met *Vlissingen* en *Zierikzee* gestemd hebben. Zie de *Extraordinaire Hollandsche Historische Courant* van 6 July 1787.

LII. BOEK. 1787.

die *Middelburg* gaarne buiten de Staatspapieren gehouden zag; doch daar op van den *Zierikzeeſchen* Afgevaardigden ten antwoord kreeg „ dit verzoek niet te kunnen „ inwilligen: vermids hy de Propoſitie voor „ de Heeren zyne Committenten gedaan „ hadt, om hun onverantwoordelyk te ſtellen, indien *Zeeland* het Slachtoffer mogt „ worden van hun geadopteerd Syſtema, „ en de Natie zich dan zal wreeken op „ de bewerkers van haar ongeluk (*)."

Hoogloopende twisten ter Staatsvergadering.

Dit verſchil tusſchen de Afgevaardigden ter Vergadering van hun Hoog Mog. gaf aanleiding aan den gewoone Afgevaardigden CAU tot de vraage, hoe te handelen, indien zyn Medeafgevaardigden, of buitengewoon daar verſchynende Afgevaardigden, van hem in begrippen verſchilden? Waar over men verre van eenſtemmig dagt (†). —— En was de aandrang om tyd te bepaalen tot afdoen des geſchils over de wettigheid der Staatsleden van de Stad *Utrecht*, of van die te *Amersfoort* vergaderd, ter Hooge Staatsvergadering gezonden, oorzaak van zo hoogloopende geſchillen, dat die van *Vlisſingen* betuigden zich genoodzaakt te vinden om de Vergadering te verlaaten, 't geen zy ook allen deeden; 't welk onaangenaame twisten baarde (§). *Zierikzee* liet zich in een breedſpraakig Vertoog uit over dit Geſchilſtuk

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 328.
(†) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 343.
(§) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 350. 353.

ftuk in tegenkanting van het beweerde door den Raadpenfionaris, en de nevens hem ftemmende Leden (*).

1787.

De Staatsvergadering eenigen tyd geftaakt.

Terwyl men dus over de oorzaaken der Staats- en Gewestlyke Onlusten twistte, klommen dezelve hooger en hooger, en greepen de geweldigfte Oproerigheden in veele Steden van *Zeeland* en ten Plattenlande plaats. Deeze beroerden ook *Middelburg*, gelyk wy in de meer byzondere voordragt der plaatslyke Gebeurtenisfen, eerlang zien zullen. Zy liepen te dier Hoofdftede tot zulk eene hoogte, dat de Staatsvergadering in den aanvange van Hooimaand, eenige dagen geftaakt werd.

Aanfpraak van VAN DE SPIEGEL, by het hervatten.

Het is belangryk den Raadpenfionaris VAN DE SPIEGEL, by het hervatten der Staatsonderhandelingen, te hooren, als mede zyn Voordragt, met betrekking tot de toenmaalige omftandigheden van *Zeeland*, door een zamenloop van zeer bedenklyke befchikkingen, tot een hoogte gebragt, die uitwees, welke Party, in dat Gewest, de overhand zou hebben, en behouden. Hy fprak — „ Edel Mogende Heeren! Daar „ de Vergadering van U Ed. Mog. eeni- „ gen tyd heeft moeten afgebroken wor- „ den, door de akelige omftandigheden, „ waar in deeze Stad zich bevonden heeft, „ moet het buiten twyfel aan alle de Le- „ den van den Staat tot een hartlyke blyd- „ fchap ftrekken, dat de rust en de pu- „ blyke veiligheid, in zo verre herfteld „ is,

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 380.

LII. BOEK. — 1787. „ is, dat U Ed. Mog. en de verdere Col-
„ legien van Regeering hunne Raadplee-
„ gingen weder kunnen aanvangen, en
„ onbelemmerd voortzetten.

„ Ik feliciteer U Ed. Mog. met deeze
„ uitkomst! Ik wensch en bidde, dat
„ door den Zegen van GOD Almagtig, en
„ de voorzigtige Besluiten van U Ed. Mog.
„ deeze bestendig moge gemaakt worden!
„ De Opperste Wysheid bestuure ten dien
„ einde de Deliberatien van U Ed. Mog.,
„ op dat ze ter bevordering van Rust en
„ Vrede en het waaragtig Welzyn van het
„ Algemeen mogen uitloopen!

„ Ik zal U Ed. Mog. Heeren! geen
„ patheticq verhaal doen van het geen in
„ deeze beroerde dagen gebeurd is; de
„ omstandigheden zyn by de meeste Leden
„ deezer Vergaderinge maar al te versch
„ in 't geheugen; en ik wenschte veel
„ liever alle gedagtenis derzelven aan het
„ Naageslacht te kunnen onttrekken; maar
„ laat het my alleen gepermitteerd zyn,
„ U Ed. Mog. te herinneren, hoe de be-
„ kommering van Commissarissen van Staat
„ ongelukkig is bewaarheid (*).

„ Het zy verre van my dit op te haa-
„ len, om eenig verwyt te doen aan de
„ geenen, die, in dien tyd, het gevaar nog
„ verre af rekenden: het geschiedt alleen
„ om te vertoonen, waar de Wortel van
„ het Kwaad te zoeken is, en dat zo lange
„ dee-

(*) Hier haalt de Raadpensionaris aan 't geen wy hier boven bl. 246 bybragten.

„ deeze niet is uitgerooid, men zich te
„ vergeefsch met de bestendigheid der tegenwoordige kalmte zou vleijen. Het vuur, dat onder ons gewoed heeft, is wel onder de assche gedempt; maar het smeult nog, en het kan, op 't onverwagtste, met veel grooter woede, ontbranden.

„ De oogen van het gansche Land zyn op de Byeenkomst deezer Vergaderinge geslaagen; in derzelver hand is, menschlyker wyze, de rust of onrust van de geheele Provincie. — Indien de Nieuwigheden, die, onder den schyn van *Herstelling*, onze oude wettige Constitutie en Regeeringsvorm hebben aangetast, en met omkeering gedreigd, nu nog langer worden gedoogd; indien met onverschilligheid wordt aangezien, dat Grondwetten en Regten van het Bondgenootschap nog langer, door overmagt, met voeten getreeden worden; indien de Prins Erfstadhouder, en het Huis van *Oranje*, nog langer by zommigen het voorwerp van laster, hoon, en vervolging moet zyn, dan vreeze ik dat het ongenoegen onzer beste Ingezetenen en de drift der Gemeente, nog op verre na niet gestild is.

„ Maar vonden U Ed. Mog. goed harten en handen te vereenigen om mede te werken in die maatregelen, waar voor zo veele duizenden van Ingezetenen hunne Dankzegging, by eerbiedige Adressen, in het begin deezes Jaars hebben

„ te

LII. BOEK. — 1787.

„ te kennen gegeeven. —— Geliefden U
„ Ed. Mog. alle de gehaate Nieuwighe-
„ den eens voor al te verbieden. —— In-
„ clineerden U Ed. Mog. om *Provinciaal*
„ zulk eene ronde Verklaaring omtrent
„ het Erfſtadhouderſchap te geeven als
„ door zommige *Steden* by deeze gelegen-
„ heid gedaan is (*). —— Mogt die Ver-
„ klaaring daadlyk gevolgd worden door
„ eene Inſtructie aan Gedeputeerden ter
„ Generaliteit om alle hunne poogingen
„ aan te wenden met de Gedeputeerden
„ der andere Provincien, die in dezelve
„ Gevoelens ſtaan; ten einde zyne Hoog-
„ heid weder in den *Haage* worde geroe-
„ pen, en in de uitoefening zyner wettige
„ Voorregten herſteld, om alzo gemeen-
„ ſchaplyk te kunnen medewerken tot
„ redding van het Vaderland. —— En
„ mogten alle rampzalige twisten gesmoord
„ worden door het afkondigen van eene
„ generaale Vergetelheid en Vergeeving
„ van al het gepasſeerde, ter oorzaake van
„ Burgerlyke Onlusten, van den Jaare
„ MDCCLXXVIII, tot heden toe, zonder
„ uitzondering van iemand, dan alleen van
„ de zulken, die zich, buiten dien aan
„ misdryven hebben ſchuldig gemaakt,
„ waar door zy in de Zamenleeving niet
„ kun-

(*) Hoe, en op welk eene wyze, *gedaan* zal het vervolg onzer Geſchiedenis ontvouwen, 't geen ook andere trekken deezer Aanſpraake zal toelichten, zonder dat wy thans noodig hebben eenige aanmerkingen te maaken, behalven deeze enkele aanduiding.

„ kunnen worden geduld. Dan, Ed. Mog. Heeren! en dan alleen, heb ik hoope en verwagting, dat de Onrust zal bedaaren, dat U Ed. Mog. zich weder, als te vooren, aan het hoofd zullen bevinden van een stil en gezegend Land; dat het wantrouwen en verdenking, uit het Bestuur van zaaken verbannen zynde, U Ed. Mog. al hun zorg en yver zullen kunnen besteeden, tot vermeerdering van alle de takken van 's Lands Welvaard; ja dat eindelyk het Gezag der Wetten en der Hooge Overheid, zonder welke geen Burgerstaat gelukkig kan zyn, eens met nadruk zal kunnen gehandhaafd worden. LII. BOEK. 1787.

„ Ik neem de vryheid, deeze of dergelyke Maatregelen aan de Wysheid van U Ed. Mog. aan te bevelen; maar het is thans, daar de gemoederen zo geweldig aan het gisten zyn, geen tyd om langduurige Deliberatien over deeze Punten te houden. Het uitstel van 't besluit zou doen vermoeden, dat het schoorvoetende was genomen. —— Indien, derhalven, myne representatien, als Minister van Staat, ooit van eenigen ingang by U Ed. Mog. geweest zyn, verzoek en bid ik, om de liefde van het dierbaar Vaderland, dat het thans moge blyken, en dat U Ed. Mog. ten spoedigsten zodanig resolveeren, als Hoogstdezelve, in de tegenwoordige omstandigheden, zullen oordeelen tot den meesten dienst van den Lande te behooren."

VAN

LII. BOEK. 1787.

Raadpleeging deswegen.

Van de Spiegel zelve voor den Eersten Edelen, de Afgevaardigden van *Middelburg*, *Goes* en *Veere* omhelsden greetig dit Voorstel, en gaven verder in overweeginge het hervatten der Raadpleegingen over het door den Raadpensionaris vermeld Rapport wegens de Oorzaaken der Onlusten in *Zeeland*, hier mede stemden de Afgevaardigden der andere Steden in (*).

Hoe men de Ophouding der Prinsesse daar opvatte.

Middelerwyl was in *Holland* de Ophouding van haar Hoogheid, op haare Reize na 's *Gravenhaage*, voorgevallen, en waren, deswegen ter Staatsvergaderinge de Brieven van den Prins en Prinsesse ingekomen. Hoe Staaten van *Zeeland* hun verregaand ongenoegen, wegens „ de zo onaangenaame als onwaardige Ontmoeting, haare „ Koninglyke Hoogheid bejegend," en hunne verwondering, „ over dien violenten stap," betoonden, hebben wy reeds vermeld (†).

Concept Publicatie door de Raadpensionaris voorgesteld.

Niet lang draalde de op voordragt van den Raadpensionaris aangestelde Commissie om de oorzaaken des Oproers op te speuren, en middelen ter dempinge aan de hand te geeven. Drie dagen daar naa, op den twaalfden van Hooimaand, bragt de Raadpensionaris by het Verslag der Commissie eene Concept Publicatie ter tafel van deezen merkwaardigen inhoud.

„ De Staaten van *Zeeland* doen weeten, „ dat Wy met het uiterste leedweezen „ heb-

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 364.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 64.

„ hebben gezien, hoe, zedert een gerui-
„ men tyd herwaards, deeze Provincie, door
„ veele ongenoegens en verdeeldheden is
„ ontrust geworden, welke in zommige
„ Plaatzen tot de schroomlykste daadlyk-
„ heden zyn uitgeborsten, waar van ver-
„ scheiden Ingezetenen, in hunne Persoo-
„ nen, Familien en Goederen, de onge-
„ lukkige Gevolgen ondervinden. Dat Wy
„ deeze daadlykheden op zich zelven, als
„ ten hoogsten strafwaardig beschouwen-
„ de, nogthans niet nagelaaten hebben,
„ de oorzaaken en aanleiding daar van, zo
„ veel mogelyk, na te speuren, en dat
„ wy dezelve voornaamlyk gevonden heb-
„ ben in de byzondere Begrippen van een
„ gedeelte onzer Ingezetenen over zaaken
„ van Staat en Regeering, welke uit een
„ zugt na Nieuwigheden, of door mislei-
„ ding van anderen, zich zelven zodanige
„ daaden en gesprekken veroorloofd heb-
„ ben, waar door zy in verdenking zyn
„ geraakt van onder den naam van *Vryheid*
„ en *Herstelling der Grondwetten*, verande-
„ ring in onze gevestigde Constitutie en
„ Regeeringsvorm te willen invoeren. Ter-
„ wyl anderen, en verre het grootste ge-
„ deelte der Ingezetenen, te vrede met de
„ oude Constitutie en Regeeringsvorm,
„ onder welke de Republiek en deeze Pro-
„ vincie den hoogsten top van luister en
„ welvaard beklommen heeft, zodanige
„ denkbeeldige veranderingen afkeurende,
„ zich bestendig verzet hebben tegen de
„ middelen en wegen, welke door de Voor-
„ stan-

LII. BOEK. 1787. „ ſtanders derzelven worden gebruikt tot „ voortplanting van hunne ontwerpen.

„ Dat, hoe zeer de Regeeringen van „ eenige Steden, door Publicatien en Re- „ ſolutien wel getragt hebben deeze Nieu- „ wigheden tegen te gaan, derzelver be- „ velen egter niet met die volvaardigheid „ zyn nagekomen als eene wettige Over- „ heid, welke alleen voor oogen heeft de „ Veiligheid en Welvaart haarer Ingezete- „ nen, regt heeft te verwagten; dat hier „ uit dagelyks meer en meer wantrouwens „ ontſtaan zyn, zo tusſchen zommige Leden „ van Regeering als Burgeryen, en Inge- „ zetenen onderling, welke door Nieuws- „ papieren, publieke Geſchriften, en kwaad- „ aartige Geſprekken, aangeſtookt worden- „ de, eindelyk het vuur van Tweedragt „ op eene verſchriklyke wyze heeft doen „ ontbranden.

„ Dat, ofſchoon de drift niet op alle „ Plaatzen met dezelfde hevigheid gewoed „ heeft, en zommige zelfs, tot nog toe, „ in uitwendige rust zyn gebleeven, Wy „ nogthans met reden beducht zyn, dat „ de Vrees voor Veranderinge overal de- „ zelve zynde, ook met den tyd dezelfde „ uitwerkzels zoude kunnen voortbrengen.

„ Weshalven Wy noodig en dienſtig „ geoordeeld hebben, die voor de goede „ Burgeryen, In- en Opgezetenen deezer „ Provincie, by deezen open te leggen On- „ ze denkwyze en welmeeninge ten dee- „ zen opzigte — *Zo is 't* — dat Wy op „ dezelfde wyze als breeder in Onze Re-

„ ſo-

„ ſolutie van zestien October MDCCLXXXVI LII.
„ is vervat, wederom, by vernieuwinge, BOEK.
„ en op het plegtigſte verklaaren, dat wy
„ niets meer ter harte neemen, dan de 1787.
„ bewaaring van de Conſtitutie deezer Re-
„ publiek, gelyk dezelve door de Unie
„ tot onderlinge defenſie vereenigd is; de
„ handhaaving van de Souverainiteit dee-
„ zer Provincie; de beſcherming der Vry-
„ heden en Voorregten der Ingezetenen;
„ en dat Wy vastlyk gezind zyn de Hoo-
„ ge Waardigheden van Erfſtadhouder,
„ Capitein en Admiraal Generaal te main-
„ tineeren, met alle de Regten en Prero-
„ gativen, zo door Ons in deeze Provin-
„ cie, als door de gezaamentlyke Bondge-
„ nooten met betrekking tot den gemee-
„ nen Staat, in de Jaaren MDCCXLVII en
„ MDCCLXVI wettig en erflyk opgedraa-
„ gen. — Dat Wy ook in Gemeenſchap
„ met andere Provincien, die met Ons in
„ dezelfde Gevoelens ſtaan, alle Onze ver-
„ mogens zullen aanwenden, ten einde
„ zyne Doorlugtige Hoogheid worde in
„ ſtaat geſteld, om door de uitoefening
„ van deszelfs Hooge Waardigheden, me-
„ de te werken tot redding en bevrediging
„ van 't lieve Vaderland.

„ Dat wy mitsdien ten ſterkſten afkeu-
„ ren en verbieden alle middelen en we-
„ gen, die of in haare bedoeling of in
„ haare gevolgen, zouden uitloopen tot
„ verandering van onze Wettige Conſti-
„ tutie en Regeeringsvorm, of eenigzins
„ aanleiding geeven tot Partyſchappen, —

LII. BOEK. 1787. „ en in 't byzonder de *Wapenoefening* der „ Ingezetenen in byzondere *Corpsen* en *Genootschappen*, afgescheiden van de Ordinaire Burgerwagten; en het collecteeren van Penningen onder den Naam van „ een *Vaderlandsch Fonds*, dienende quasi „ tot bevordering der gewigtigste Belangen „ des *Nederlandschen* Volks; mitsgaders alle „ zodanige Daaden, Gesprekken en Geschriften, waar door het zaad van wantrouwen zoude gespreid worden; of iemand in zyn Persoon, Eere of Goederen worden beledigd, niet willende dat „ iets van de voorgemelde zaaken voortaan, „ in deeze Provincie, zal plaats hebben, „ verzoekende mitsdien de Regeeringen der „ Stemmende Steden, en belastende die „ der Smalsteden, mitsgaders alle onze „ Officieren, daar tegen te waaken, dezelve kragtdaadig te weeren, en de Overtreeders te doen straffen, als Verstoorders van de publyke Rust.

„ Dat Wy vertrouwen, dat, naa deeze „ ernstige Waarschuwinge, een ieder zich „ in stilheid en onderwerping aan de Wetten en Bevelen der Hooge Overheid, „ zonder welke geen Burgerstaat bestaan „ kan, zal gedraagen; maar dat Wy met „ droefheid hebbende gezien, dat veelen „ onzer Ingezetenen en Vreemden in de „ Provincie verkeerende, zich zo verre „ hebben laaten vervoeren, dat zy zich „ schuldig gemaakt hebben aan daaden van „ Geweld, waar door de Rust en publyke Veiligheid is gestoord geworden; en

„ de

„ de schuldigen zeer rechtmaatige reden „ hebben, om voor de vervolging der Justitie te vreezen, hebben Wy nogthans, „ om een blyk te geeven, hoe zeer Wy „ genegen zyn de Burgertwisten te smooren, en de onderlinge Eenigheid, Rust „ en Vrede te bevorderen, goedgevonden „ uit onze Souveraine Magt en zonderlinge Gratie, vast te stellen, en te doen „ verkondigen eene generaale Amnestie, „ Vergetelheid en Vergeeving, zo als „ Wy dezelve generaalyk vastſtellen by „ deezen, over alle en iegelyk die dezelve „ eenigzins aangaan mag. —— Uit kragte „ van welke Amnestie, by deezen, van „ nu af aan, worden vergeeven alle Woorden, Geschriften en Daaden, die ten „ principaale, of by consequentie, zedert „ den Jaare MDCCLXXVIII tot heden toe, „ zyn gesprooken of verrigt, en welke „ direct of indirect mogten hebben gediend „ tot het verwekken en voortzetten van „ Onrust, Verdeeldheid, Misnoegen en „ Geweld tegen de Persoonen of Goederen, van iemand onzer Ingezetenen, „ verbiedende dat daar over ooit eenig „ nader Onderzoek door de Justitie zal „ mogen worden gedaan; behoudens, nogthans, zodanige Civile Actie, als aan „ de beschadigde Ingezetenen, tot wederverkryging van hunne vermiste Goederen, in Regten zal competeeren. —— „ Wordende alleen van deeze Amnestie „ uitgezonderd zodanige Persoonen, welken zich, onder voorwendzel van Bur-

LII. BOEK.

1787.

LIII BOEK. 1787. „ gertwisten, aan Roof, Dievery, en andere strafbaare misdaaden hadden schuldig gemaakt, of tegen welken de Justitie reeds begonnen hadt Informatien te neemen (*)."

Beraadslaagingen daar over. Noch het Verslag, noch de ontworpen Publicatie kon wederspraak uit den mond des Eersten Edelen, die VAN DE SPIEGEL op dien tyd was, wagten; maar wel onmiddelyke goedkeuring. De overige Staatsleden, beide overgenomen hebbende, bragten den negentienden van Hooimaand, hunne Raadslagen in. Meerdere en mindere bereidvaardigheid deedt zich ter Staatsvergaderinge zien.

Voorstel van *Vlissingen.* Het wegens de oorzaaken des Oproers zo verschillend denkend *Vlissingen* (†) kon met geene mogelykheid gaaf in de thans vry algemeen omhelsbaar gekeurde maatregelen treeden. De taal der Afgevaardigden te deezer gelegenheid gevoerd, herinnerde de Vergadering aan het toen bygebragte; dan begrypende, dat, vooral in deeze tydsomstandigheden, alles behoorde vermyd te worden, het geen hinderlyk zou kunnen zyn aan den spoed der Raadpleegingen, en aan de Eendragt onder de Staatsleden, zouden zy niet treeden in eene nadere ontleeding deezes onaangenaamen onderwerps, en zich bereid toonen, in zamenstemming der Staatsleden, met Verslag en Plakaat zich te vereenigen, „ zonder „ nog-

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 404 enz.
(†) *Zie hier boven*, bl. 255.

„ nogthans alle de gronden en positiven „ daar van te avoueeren," en behoudens eenige nog daar op te maakene aanmerkingen.

III BOEK. 1787.

Hoe zeer zy toonden, huns ondanks, tot instemmen in zulk eene Publicatie genoegzaam gedwongen te zyn, stelden zy egter voor om in 't Slot des Plakaats 'er by te voegen. „ En vermids Wy onderrigt zyn, dat de Ingezetenen grootlyks „ ontrust en geagiteerd worden door het „ verspreiden van groove beschuldigingen „ tegen zommige hunner Medeburgeren, „ die ongelukkige Voorwerpen der Vervolging in de jongste Troubles geweest „ zyn, en Ons tot heden toe niets van „ de waarheid daar van is gebleeken, zo „ vermaanen Wy een ieder, die eenige „ Beschuldiging van dien aart meent te „ hebben, dezelve aan te geeven aan den „ competenten Regter, ten einde onderzogt en de schuldigen, naar verdiensten, „ gestraft worden. En belooven wy verder ééne Premie van één duizend *Zeeuwsche* Ryksdaalders aan den geenen, die „ eenige Stukken of Bewyzen van Verraad, ongeoorloofde Correspondentie, „ Zamenzweeringen, of andere dergelyke „ Misdaaden, in handen van onze Officieren, waar onder de Schuldigen zouden „ behooren, zullen brengen, en de beschuldigden van het fait zal worden overtuigd."

Dan zulk een Byvoegzel der braave Regeering van *Vlissingen* waardig, en zeer geschikt

Vondt geen ingang.

LII. BOEK. — 1787.

ſchikt om alle verwydering en wantrouwen van het gemeen tegen de Patriotten te doen verminderen, kon zo min ingangs vinden by den Raadpenſionaris, en de hem byſtaande Meerderheid, als het geen zy, te deezer gelegenheid nog in 't midden bragten, hier op neder komende, dat daar het ontworpen Plakaat gewaagd van *Vreemde Perſoonen* in *Zeeland* verkeerende, die zich zouden hebben ſchuldig gemaakt aan daaden van Geweld, zy mitsdien in bedenkinge gaven of de Heeren van *Middelburg* niet zouden behooren verzogt te worden, om na de voorſchreevene Perſoonen onderzoek te doen, en vindelyk zynde, dezelve te vatten, en waarom ook dezelve van de te verleenen Amnestie behoorden te worden uitgezonderd (*). Zodanige voorſtellen ſtrookten niet met het beraamde en zo gunſtig ſtaande plan.

Bewilliging, en Bezending van VAN DE SPIEGEL en VAN CITTERS na *Utrecht* en *Gelderland*.

In 't zelve bewilligden eerlang eenige Staatsleden (†), en kwam het den dertienden van Oogstmaand tot ſtand. Ten deezen zelfden dage werden de Raadpenſionaris VAN DE SPIEGEL, met den Oudburgemeester W. H. VAN CITTERS, anderwerf benoemd tot eene Reis na *Utrecht* en *Gelderland*, om met de Afgevaardigden van de andere Gewesten in Onderhandeling te treeden, en gepaste middelen te beraamen, tot behoudenisſe van den Band der Unie, en de inwendige bevrediging der Provincie U-

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 440.
(†) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 483.

Utrecht, zonder nogthans, van wegen *Zeeland*, mede te werken tot eindelyke afdoening van eenige zaaken, uit die Onderhandelingen ontstaande; maar, in tegendeel, van al het voorgevallene en hunne verrigtingen verslag te doen aan hun Ed. Mog. om tot onderwerp van nadere Raadpleegingen te dienen (*). LII. BOEK. 1787.

Verslag hunner Bezendinge.

Breedspraakig was het Verslag deezer Zendelingen. Het beklag, 't welk zy deeden, over de noodzaake, waar in zy zich gebragt vonden om de Reis meest over land te neemen, ter vermyding van het oponthoud en de belemmering der Gewapende Vaartuigen en Manschappen, op en langs de *Hollandsche* Stroomen, werd eenigzins verzoet door den spoed, met welken zy te *Nymegen* kwamen, en nog meer door het onthaal hun daar aangedaan door zyne Hoogheid en de Heeren DE PERPONCHER en VAN LYNDEN VAN LUNENBURG, die nevens den Prins kwamen, schoon 'er geen Gecommitteerden van de andere Gewesten verscheenen. Dan 'er was, in eenige vriendlyke Byeenkomsten, welke ook een voornaam Regent uit *Friesland* in zyn particulier bywoonde, voorbereidens veel gesprooken. Welhaast vertrokken de *Utrechtsche* Heeren na *Amersfoort*, en keerden weder als Gelastigden op deeze Byeenkomsten, waar men handelde over de Betaaling des by hun getrouw genaamden Krygsvolks; over het gevaar 't welk het Gewest

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 509. en 512.

LII. BOEK. 1787. west van *Utrecht* dreigde, en de Negotiatie tot vereffening der Landsgeschillen." — „In 't midden onzer Conferentien," dus luidt het Verslag, „werden wy zeer onaangenaam gesupreneerd door de ingekomene tydingen van het marcheeren van eenige Gewapende Burgercorpsen in de Provincie van *Holland*, in de nabuurschap van de Residentie der Generaliteits Collegien, en van het onlangs gebeurde te *Delft* (*). Deeze zaak, gevoegd by zo veele andere geweldige stappen van de Provincie van *Holland*; de continueele Aanwervingen van vreemde Manschappen; de extraordinaire Wapening te Water en te Lande; de Hostiliteiten door Troupes in *Hollandschen* particulieren Eed staande, en Gewapende Burgers op het Territoir van *Utrecht* dagelyks gepleegd wordende (†), heeft de allerdiepste impressie gemaakt in de Provincien van *Gelderland*, *Utrecht* en *Friesland*, en heeft de Gecommitteerden van de twee eerstgemelde Provincien des te meer doen insteeren op eene onverwylde Hulpe van U Ed. Mog., zich ook aanbiedende tot evengelyke kragtdaadige Adsistentie, indien de Provincie van *Zeeland* door één van haare Nabuu-

(*) Men slaa hier na het voorgevallene met het Burgerleger omstreeks 's *Gravenhaage* en by *Delft* in onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 99. 191.

(†) Alle deeze byzonderheden hebben wy reeds, *Holland*, *Gelderland* en *Utrecht* beschryvende, breedspraakig behandeld.

„ buuren, onverhoopt mogt worden geinfesteerd. LII. BOEK.

„ Wy hebben, ingevolge van U Ed. 1787.
„ Mog. Resolutie, aangenomen dit alles ter
„ kennisse van U Ed. Mog. te zullen
„ brengen, en, zo veel in ons is, met
„ empressement daar op aan te dringen,
„ dat de middelen tot bevrediging van de
„ Republiek en van de Provincie *Utrecht*
„ in 't byzonder, spoedig mogen worden
„ by de hand genomen; dewyl het niet
„ mogelyk is, dat de zaaken langer in de
„ tegenwoordige Crisis kunnen blyven;
„ maar waarschynlyk eerlang op eene vehemente wyze zullen eclateeren, waar door
„ de Constitutie van de Republiek, haare
„ wettige Regeeringsvorm, en de Provincien, welke dezelve blyven aankleeven,
„ in het uiterste gevaar zouden gebragt
„ worden."

Zo sprak de Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL by zyne wederkomste van eene Reize, op een tyd, dat hy niet onkundig kon weezen van het reeds beraamde kragtdaadig redmiddel uit deeze zo schriklyk voorgestelde verlegenheid zyner Partye. — Om in allen gevalle *Zeeland* te dekken tegen wat door de *Patriotten* van buiten mogt bestaan worden, was men yverig in de weere, zo van de Zee- als Landzyde (*). Te midden van zo veel betoons van dugten voor onrust van buiten, (want de *Zeeuwsche* Ingezetenen waren reeds ontkragt,) nader-

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 584. 597.

LII. BOEK. — 1787. derde de Hertog VAN BRUNSWYK, en bragt de voorheen verhaalde Staatsomwenteling te wege: tot welks bewerking *Zeeland*, schoon van het werkzaame tooneel geheel verwyderd, niet weinig toebragt, zo door de rol welke dit Gewest ter Vergadering van hun Hoog Mog. speelde, als nog meer door de zamenwerking met *Gelderland* en de Staaten van *Utrecht* te *Amersfoort* vergaderd. Eene zamenwerking, deels in 't openbaar, deels door meer verborgene raderen, volvoerd.

Het stuk van het Beleid ter Staatsvergaderinge komt weder ter baane.

Ten deezen Jaare hervatte men in *Zeeland* de langwylige en onafgedaane twist over het Reglement tot beter beleid der zaaken in de *Zeeuwsche* Staatsvergadering (*). De veelvuldige overneemingen in 't byzonder der twee van de andere Staatsleden thans meest verschillende Steden *Zierikzee* en *Vlissingen*, om het volvoeren van geweldige maatregelen te stuiten, immers, voor een tyd, te vertraagen, baarden niet weinig hinders aan de zodanigen, die in schielyker Besluiten belang stelden. Van hier de Voordragt des Heeren VAN LYNDEN, op den eersten van Bloeimaand, dat, zedert het staaken der Raadpleegingen over dit Onderwerp, tot merklyken ondienst van *Zeeland* „ de langwyligheid," op dat wy zyne eigene woorden bezigen, „ zodanig „ was toegenomen, door het onbepaald „ overneemen, en het niet adviseeren op „ al-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 312 enz.

„ allerhande foort van Punten, ja zelfs LII.
„ van de zodanige, als het vraagen van BOEK.
„ Berigten enz. dat daar uit gebooren was ——
„ eene compleete inactiviteit in het afdoen 1787.
„ van verfcheide presfante zaaken; die
„ niet vry te fpreeken was van injuftitie,
„ en het Beftuur van deeze Souveraine
„ Vergadering welhaast zou doen verval-
„ len in den ftaat van Anarchie.

„ Het is dan," dus dringende vervolgt die Heer, „ tot het directe beftaan deezer „ Provincie, zo wel als tot het maintien „ van der Ingezetenen belang en regten „ alzins noodzaaklyk, dat fpoedig voor„ zien worde tegen de fchadelyke inkrui„ pingen van uitvlugten en exceptien op „ het thans fubfifteerende Reglement, en „ confirmatoire Refolutien van het zelve, „ door het reënthameeren en ten einde „ brengen der Deliberatien op het nieuwe „ Concept, en by zo verre de Leden zich „ daar omtrent met den vereischten fpoed „ niet zouden mogen verftaan, dienende „ inmiddels provifioneel te worden ten „ Conclufie gebragt het Staatsbefluit van „ één en twintig December MDCCLXXX, „ waar by voorgeflaagen wordt het reno„ veeren en zo fpoedig mogelyk weder in „ obfervantie brengen van hun Ed. Mog. „ Refolutie van achttien January MDCCIII, „ bepaalende, dat alle zaaken, waar in, „ volgens het thans vigeerende Reglement, „ overftemminge plaats heeft, door eenig „ Lid overgenomen zynde, daar op, ten „ langften, binnen *vier weeken* zal moeten

„ wor-

LII. BOEK. 1787.

„ worden geadviseerd; en met de afdoeninge voortgegaan.

„ Zo niet door dit, of ander toereikend „ hulpmiddel wordt tegengegaan het thans „ exteerend misbruik der onbepaalde Over- „ neeminge van allerlei zaaken, welke een „ *liberum veto* gyenaart, is het zo zeer te „ vreezen als te verwagten, dat elk der „ Staatsleden, van deeze pernicieuse en ge- „ vaarlyke styl, wanneer het hem lust, een „ willekeurig gebruik maakende, 's Lands „ zaaken meer dan ooit zullen onafgedaan „ blyven, en de weezenlyke belangen ver- „ waarloosd worden: waar door de Pro- „ vincie haare eer en agtbaarheid moet ver- „ liezen, te gelyk met het dankbaar ver- „ trouwen haarer Ingezetenen."

Doorden Raad-pensionaris onderfteund.

In deezen voordragt vondt de Heer VAN LYNDEN, naar gewoonte, een sterken steun in den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL, die beweerde, dat, zonder het neemen van dusdanige maatregelen tot voorkoming der Langwyligheid, *Zeeland* met groote schreeden scheen te naderen tot dien ongelukkigen staat, dat noch Regeering, noch Justitie, noch Financien, in dat gewest zouden kunnen bestuurd worden. Een reeks van verwylde zaaken opgenoemd en daar in niet vergeeten hebbende het reeds in Slachtmaand des voorleden Jaars ter beraadslaaging gelegde Verslag over veelerlei inconstitutioneele Nieuwigheden in het Bondgenootschap, ten slot betuigende, „ dat „ hy tegenwoordig zich door nood gedrongen vondt, hun Ed. Mog. onbewimpeld

„ te

„ te kennen te geeven, dat, indien er geen
„ spoedige en efficacieuse middelen wer-
„ den gearresteerd, om tot afkomst van
„ zaaken te komen, hy zyne geringe ver-
„ mogens veel te zwak voelde om de ge-
„ wigtige Post van Raadpensionaris, tot
„ weezenlyke Eere en Dienst van den
„ Lande, waar te neemen (*)."

XIII. BOEK. 1787.

Het behandelen van dit in deezer voege onderschraagd Voorstel des Heeren VAN LYNDEN, was onderheevig aan de langwyligheid, waar over hy zich zo zeer beklaagde (†). *Vlissingen* en *Zierikzee* betoonden zich hier tegenstanders. Eerstgemelde Stad, die voorheen deezer wedereinvoeringe was toegedaan geweest, toonde aan reden te hebben, om des van gevoelen te veranderen: dewyl zy niet voorzag, daar door de Staatsraadpleegingen te zullen bespoedigen; maar veel eer vreesden, dat geene zaaken, hoe zeer geschikt om door de Meerderheid beslooten te worden, eerder dan vier weeken naa de Overneeming zouden worden afgedaan, en dat men veele zaaken, hoe zeer uit haaren eigen aart, of gewoone behandeling, eenpaarigheid vorderende, by Overstemming zou willen afdoen: waar door daadlyk nieuwe geschillen onder de Staatsleden zouden ontstaan, 't welk de Raadpleegingen, in plaats van te be-

Vlissingen en Zierikzee hier niet volgzaam.

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 423.

(†) Men kan ze vinden in de *Verzam. by* DE CHALMOT XXV. D. bl. 17—28. bl. 42—46. en bl. 67—77.

LII. BOEK. 1787.

bevorderen, zouden vermeerderen en vrugtloos maaken. — Zy verzekerden daar by, dat, indien tegen verwagting de zaak anders by de Staaten, of onder derzelver toelaating, wierd behandeld, zy hunne Afgevaardigden zodanigen last zouden geeven als zy oordeelden voldoende te weezen „ om de Gelykheid onder de Staatsleden „ te bewaaren, en alle geweldige onder„ neemingen tegen te gaan en te very„ delen."

Besluit hier op genomen

Ondanks deeze verklaaring hielden de vyf Staatsleden met allen aandrang aan om *Vlissingen* en *Zierikzee* tot medestemming te beweegen; doch vrugtloos. Waar op de Raadpensionaris besloot, „ dat de Staats„ resolutie van den achttienden January „ MDCCIII geinsereerd in het Rapport van „ één en twintig December MDCCLXXX, „ werd gehouden voor gerenoveerd, en „ wederom in observantie zou worden ge„ bragt, gelyk by deezen geschiedde, on„ verminderd de faculteit der Leden om, „ in zaaken van pressance, een korter ter„ myn, dan vier weeken tot afdoening „ van dezelve te kunnen bepaalen." — Sterke wederspraak ontmoette dit van *Zierikzee* en *Vlissingen*.

De Afgevaardigden van *Vlissingen* verlaaten de Vergadering.

Te deezer zelfde Zittinge viel veel te doen, wegens het uitbrengen van *Zeelands* stem ter Vergaderinge van hun Hoog Mog. en over het intrekken der Besluiten op den vyftienden van Zomermaand, met de Stem der nieuwe *Utrechtsche* Afgevaardigden genomen: waar omtrent men voorstelde de we-

wederstreeving des Raads van Staaten te pryzen en deeze te bedanken voor den betoonden yver en standvastigheid in 't bewaaren der Regten van het Bondgenootschap, met verzoek om daar in te volharden, en verzekering dat *Zeeland* niet zou nalaaten de loflyke poogingen van den Raad, alzins zo veel in haar vermogen was, te ondersteunen (*). —— Op dit Verslag wilde de Raadpensionaris, voor de Heer Eersten Edelen, wegens het dringende der zaake binnen een korter tyd, dan toen bepaald was, een Besluit genomen hebben, waar in hy *Middelburg*, *Goes* en *Veere* volgzaam vondt; doch de Afgevaardigden van *Zierikzee*, *Tholen* en *Vlissingen* namen op zich, van dit voorstel hunnen Lastigeren kennis te zullen geeven; met betuiging dat zy zich niet konden inlaaten tot het bepaalen van een dag. *Zierikzee* en *Vlissingen* verzette zich kragtig daar tegen, toen de Raadpensionaris, des niet te min uit hoofde dat de zaaken geen langer uitstel, zyns oordeels, gedoogden, een Dag bepaalde waar op de Raadpleegingen, dit stuk betreffende, moesten afgedaan worden. De Afgevaardigden van laatstgemelde Stad voegden 'er by, dat zy zich genoodzaakt vonden de Staatsvergadering te moeten verlaaten, welk woord zy gestand deeden (†).

LII. BOEK. —— 1787.

Het

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 320. 321. en hier boven bl. 279.

(†) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 340—350.

LII. BOEK. 1787. Voorstel van de *Vlissingsche* Regeering.

Het gehouden gedrag deezer Afgevaardigden droeg de goedkeuring hunner Zenderen weg, die, by eenen voordragt in geschrifte, ter naastvolgende Staatsvergadering, met den Pensionaris LAMBRECHTSEN, daar *om te hooren* gezonden, naa het ophaalen van 't gebeurde ten opzigte van het vreemd en verhaast Besluit, betuigden, „ volkomen geconvinceerd te zyn van het „ illegale en gewelddaadige der Demarche „ van den Raadpensionaris, en de schroomlyke gevolgen daar van alzins inziende, „ het gedrag der Afgevaardigden, niet alleen volkomen goedkeurden, maar ook „ geene Gedeputeerden ter Staatsvergaderinge te zullen zenden, zo lang de voorschreevene illegale en onwettige Conclusie bleef stand grypen; laatende alleen hunne Pensionaris, of een der andere „ Leden of Ministers van hun Ed. Agtb. „ *ad audiendum*, onder protestatie tegen „ alle zodanige Resolutien, welke de Gedeputeerden der meeste Staatsleden, in „ absentie der Heeren Gedeputeerden van „ *Vlissingen*, onverhoopt zouden goedvinden te neemen."

Dan, ten blyke van toegeevenheid, was de Heer LAMBRECHTSEN gevolmagtigd om de Staatsraadpleegingen by te woonen, „ byaldien de Leden de betwiste Conclusie geliefde te anulleeren en buiten effect „ te stellen. In welk geval zy zich gereed toonden om met allen spoed de „ Raadpleegingen op het nieuwe Concept „ Reglement op het beleid der zaaken van „ de

„ de Vergadering te hervatten; of ook, „ wanneer de Leden dit beter keurden, „ voor een tyd de proeve te neemen van „ het vernieuwen des Staatsbesluits van „ MDCCIII; mits alvoorens onderzogt en „ beslist werd, welke zaaken boven die in de „ Acte van Prins WILLEM DEN I. waren „ uitgedrukt, eenpaarigheid requireerden."

UIT-BOEK. — 1787.

Hoe opgenomen.

Deeze koenheid der *Vlissingers*, met inschiklykheid gepaard, baarde niet weinig opziens ter Staatsvergaderinge. VAN DE SPIEGEL verdeedigde zyne handelwyze niet met het gewoone vuur. De stem van den Eersten Edelen uitbrengende, was zyn voorslag, een vriendlyken Brief van Uitnoodiging aan die van *Vlissingen* te schryven, en voorts, tot den tyd der wedervergaderinge, waar toe men die van *Vlissingen* zou uitnoodigen, „ de Resumtie der voorige „ Sessie te surcheeren." — Meer ter verdeediging des gehouden gedrags van den Raadpensionaris hadt *Middelburg* dan hy zelve te zeggen. — De Afgevaardigde van *Zierikzee* bleef het ongeregelde in de genomene Besluiten beweeren. —— Die van *Tholen*, schoon instemmende met het Besluit op het vernieuwen des Staatsbesluits van den Jaare MDCCIII, konden zich nu zo min als toen inlaaten tot het bepaalen van een dag tot afdoening van het Rapport der voorige Zittinge. —— Een vriendlyke Brief ging aan die van *Vlissingen* af, hun uitnoodigende tegen den negenden van Hooimaand (*).

Dan

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 351. enz.

LII. BOEK. — 1787.

Dan eer deeze aanbrak borst het oproerig Geweld in *Middelburg* los. Eene buitengewoone Vergadering, werd Zondags 's avonds ten acht uuren, op den eersten van Hooimaand, belegd, en daar eene Waarschuwing tegen Oproer beraamd, en schikking op het vermeerderen der Krygsbezettinge gemaakt (*).

Antwoord der *Vlissingeren.*

Vlissingens Brief in antwoord op dien der Staaten geschreeven, welken zy daar in *de zich qualificeerende Staaten van Zeeland* noemen, schoon den eersten van Hooimaand gedagtekend, kwam niet voor den negenden ter tafel; dewyl 't gemelde Oproer de Vergadering eenigen tyd hadt afgebrooken (†). In dit schryven merken zy op, dat 'er niets ter Verdeediging van het bewuste Besluit was bygebragt, en toonen de ongeregeldheid daar van aan, met ophaaling van Staatsgevallen hier toe betrekkelyk. Zy vernieuwden hunne onwettigverklaaring des Besluits van den Raadpensionaris, met byvoeging, „ dat 'er voor een „ beledigd Lid, naa het vrugtloos doen „ en herhaalen van Protesten, niets anders „ scheen over te schieten, dan zich aan „ de Deliberatien te onttrekken, niet om „ dat aan zyne Sustenu niet voldaan is; „ maar ten einde de Irregulariteiten met „ effect te stuiten.

„ Wy zouden," laaten zy volgen, „ dus „ bil-

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 357. Van *Middelburg* handelende, moeten wy des breeder gewaagen.
(†) Zie hier boven bl. 282.

„ billyk kunnen persisteeren by het Declaratoir door onzen Pensionaris, uit onzen Naam, op den zes en twintigsten Juny, ter Vergaderinge van U Ed. Mog. gedaan; dan wy vinden 'er geene vryheid toe, als wy letten op de Regeeringloosheid, die door de verdeeldheden der Leden zou toeneemen, in deezen tyd van Geweld en Oproer, en wy zullen onze Gedeputeerden, volkomen geinstrueerd, afzenden, zo dra zulks veilig geschieden kan, in die verwagting, dat U Ed. Mog. geene zwarigheid zullen maaken, om de betwiste Conclusie te houden in Surcheance, en de Deliberatien over het nieuwe Concept Reglement op de Staatsdeliberatie te reëntameeren; bereid zynde om van onze zyde alle acceleratie daar aan toe te brengen."

LIII. BOEK. — 1787.

Voldoening deswegen.

Genoegen betuigde men over het wederverschynen der *Vlissingsche* Afgevaardigden ter Vergaderinge, en wilde, ten blyke daar van, de Resumtie des zo zeer betwisten Staatsbesluits, voor den tyd van drie weeken opschorten, en daar toe dag bepaalen. Naa eenige woordwisseling, wierd de dag bepaald om de zaak zo veel mogelyk tot Besluit te brengen (*). —— Op den bestemden dag was het Concept Reglement nog niet gereed, en werd dezelve acht dagen verschooven (†).

Die

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 460.
(†) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 360 enz.

LII. BOEK. 1787. Deeze zaak afgedaan.

Die dag verscheen, en het nader Concept Reglement, nu in gereedheid gebragt, droeg aller goedkeuring, met eenige bepaalingen, weg. Waar op de Raadpensionaris de Leden geluk wenschte met de afdoening van dit zo lang gewenscht en heilzaam stuk (*). Hier door verviel het betwiste Raadsbesluit, en werd hetzelve eenpaarig, als niet gehouden ingetrokken (†).

Aanmerking hier over.

In deezen geheelen handel speelde de Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL de hoofdrol, waar om hy ook, in zyn afscheid als Raadpensionaris van *Zeeland*, zich beroemt, „ dat hy, geduurende zyn Ministerie het genoegen gehad hadt, dat de „ Staaten op zyne ernstige Vertoogen, een „ Nieuw Reglement van orde op de De„ liberatien der Vergaderinge hadden vast„ gesteld, waar door de noodige klem in „ de Regeering konde hersteld en de ar„ beid van eenen Minister aangenaam en „ nuttig voor den Lande gemaakt wor„ den." (§). — Hoe lofwaardig ook het invoeren van eene goede schikking op het beheer der zaaken zy, zal men egter aan den lofwierook, welken VAN DE SPIEGEL hier zich zelven toezwaait, de beste geur ontzeggen, als wy het geheele beloop der zaaken, thans voorgedraagen, en den tyd waar in hy dit stuk doordreef, met

(*) Men vindt het in de Bylaagen tot de Staatsvergadering van 6 Mey agter de *Notulen van Zeeland*.
(†) *Not. van Zeel* 1787. bl. 488.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5988.

met alle de omstandigheden, in aanschouw neemen.

Wanneer in het Staatsbestuur van een Gewest in het tydsverloop van een groot half Jaar, zo veel, en zo veel gewigtigs voorvalt, als wy dus verre te boek geslaagen hebben, zou men, schoon van elders onkundig, wegens het geen in dat Gewest omging, met allen grond van reden vaststellen, dat 'er iets zeer gewigtigs in til moest weezen, ten aanziene van dat Gewest zelve, als mede ten opzigte van de andere, waar mede het in eene naauwe betrekking stondt. De andere Bondgenootschaplyke Gewesten, welke wy reeds met het oog der Geschiedkunde doorloopen hebben, en ten tooneele strekten van Staatsrollen, in welke *Zeeland* zo veel deels nam, leerden ons ten overvloede, wat tot oorzaak diende van zo veel woelens, dryvens en onrusts, in een Gewest, anderzins verwyderd van het geen ter ontknoopinge diende der duslange, met onderscheiden kans, tegen elkander werkende Partyen in den Lande. Verscheide keeren hebben wy, de algemeene Staatsverrigtingen, en die der reeds meer byzonder ingetreedene Gewesten *Holland*, *Utrecht*, *Overysfel* en *Gelderland* beschryvende, met een wenk op *Zeeland* geweezen, en gewaagd van daar berokkende hevig woelende Oproerigheden; nader kwamen deeze ons onder 't ooge, in het dus verre geschetste algemeen beloop der Staatsverrigtingen in dit Gewest; dan zy verdienen nog van digter by beschouwd,

LII. BOEK. schouwd, en in derzelver aanleg, werking en uitslag beschreeven te worden.

1787. Waarom Goes eerst behandeld. Indien boosheid van geest, indien zwaarte van drukkend leed, om den voorrang in de vermelding dingen, zou de Stad *Goes*, met veel regts, onder de Steden van *Zeeland*, die de geesselslagen des Oproers gevoelden, de eerste plaats bekleeden; dan 'er is nog iets, 't geen die Stad tot deezen droeven voorrang geregtigt, te weeten, dat zy de eerste was waar die teisterende onzalige Volksplaage haare woede deedt gevoelen. Eigenaartig maaken wy derhalven hier mede een begin in de beloofde beschryving der meer plaatslyke Gebeurtenissen, waar op wy te meermaalen met den vinger geweezen hebben.

De Burgerwapenhandel daar met een ongunstig oog aangezien. In vroegere Jaaren (*) was 'er tusschen de Regeering dier Stad en de Patriottische Party, wegens den Wapenhandel, geen gering geschil gereezen, en hadden de Voorstanders van denzelven veel ongelyks moeten verkroppen van de Regeering, waar in de Oranjegezinde Party verre de overhand hadt, welke ook in eene naauwe betrekking stondt tot den tegenwoordigen Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL, aldaar Lid der Stads Regeeringe gebleeven, hoe zeer dit van veelen strydig met zyn tegenwoordige post gekeurd werd.

Zo ook het Bur- Behalven de Burgerwapenhandel, met zulk een ongunstig oog te *Goes* beschouwd, be-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 279. XIII. D. bl 332.

bestondt 'er ook een Burger-leesgezelschap, niet gunstiger aangezien, door eene Party, die Burgerverlichting zo min als Burgerwapening begunstigde. Tusschen deeze beide was eene naauwe betrekking: ook werden de Leden des Genootschaps DE VRYHEID, door de *Goessche* Regeering opgegeeven als misschien allen Leden der Burger-lees-societeit, en beschreeven „ als „ Lieden die getoond hadden weinig eer„ bieds en ontzags voor hunne Overheid „ te hebben." Naar hun schryven hadden de Regeeringsleden te dier Stede „ zeer „ veel onaangenaams van die Lieden ver„ draagen, met die onbezorgdheid, welke „ de overtuiging van naar Eer en Pligt „ gehandeld te hebben, hun inboezemde," schoon het blykt dat zy, door veelvuldige weigeringen, deeze Party steeds onderdrukten, tergden en verbitterden. Dit hadt ten gevolge, dat, in 't afloopen des voorigen Jaars, zekere *Goessche Zamenspraaken* tot voorlichting van den Gemeenen Man verspreid werden, „ waar in," naar het schryven der *Goessche* Regeering, „ niet alleen „ Regenten, maar ook aanzienlyke Bur„ gers, die in Polietieke Sentimenten met „ die van de Burger-lees-societeit verschil„ den, zich schandlyk aan beschimping „ blootgesteld zagen. Deeze *Zamenspraa*„ *ken* tergden, het grootste gedeelte der „ Burgerye, die een oprechte verknogt„ heid aan het Stadhouderlyk Huis en aan „ haare wettige Regeering hadt, tot zulk

LII. BOEK.

1787.

Burgerleesgezelschap.

 „ eene

LII. BOEK. „ eene maate dat derzelver geduld ten ein„ de scheen."

1787. J. VAN ST. ANNELAND zet een Vryheids Vlaggetje op. Begin des Oproers.

Gelegenheid tot het uitbarsten in daadlyk ongenoegen gaf, op den dertigsten van Wintermaand, het plaatzen van een zogenaamd Vryheids Vlaggetje, voerende het Vryheidsbeeld, op de mast van het Schip van JOOST VAN ST. ANNELAND, in onderscheiding van andere Schepen. Eenige Schippersgasten van de Oranjeparty gaven den Burgemeester VAN DORTH, thans de openstaande Bailjuwsplaats van *Goes* waarneemende, hun ongenoegen over dit Vlaggetje te verstaan, met verzoek, dat dien Schipper mogt gelast worden, 't zelve af te neemen. Des door dien Heer vermaand deedt hy zulks nog dien eigen avond. Maar, op den eersten dag deezes Jaars werd hem zulks in het Burger-leesgezelschap als eene laagheid verweeten, en hy te raade dit Vlaggetje weder op te zetten. Van dit voorneemen gaf hy den gemelden Burgemeester kennis, en tevens te verstaan, dat byaldien de Schippersgasten lust hadden, het 'er af te haalen, hy het zonder beletten gerust zou aanzien. Dit bedryf belgde eenige Schippersgasten dermaate, dat zy het haatlyk Vlaggetje afhaalden en met den voet vertraaden.

Stooremis van het Leesgezelschap.

Hier by lieten zy het niet berusten; maar begaven zich na het Huis van den Koffyhuishouder, ten wiens Huize de Leden der Burger-lees-societeit vergaderden, en toen vry sterk byeen waren. Veele mishande-

lin-

lingen werden hun aangedaan, door deeze Schippersgasten. Het bleef hier niet by. Welhaast was dit beginzel des Oproers bekend. Eene menigte Volks schoolde daar zamen, drong ten huize in, en dreigde het Leesgezelschap van de bovenkamer te haalen. Dit werd belet door tusschenkomst eeniger Regeeringsleden; die egter de verdenking en beschuldiging niet ontgaan konden als of zy de hand gehad hadden van het Gepeupel opgeruid te hebben, om de Lees-societeit en het Genootschap van Wapenhandel uit elkander te helpen, of althans de verbittering daar tegen aan te blaazen. —— De zwakke Krygsbezetting deedt weinig tot stillen van het Oproer, en in den Burger Krygsraad, meer dan ééns vergaderd, waren van de twintig Officieren achttien van oordeel, dat het niet raadzaam was de Burgercompagnien in de wapenen te brengen: dewyl daar door de oneenige Partyen ligtlyk aan elkander zouden geraaken, en oorzaak worden van een deerlyk bloedbad. Dit alles hadt ten gevolge, dat dien eigen naamiddag, aan eenige Huizen van Persoonen, by het Gepeupel bekend of aangezien als de zodanigen, die het Stadhouderlyk Huis of de Stads Regeering een kwaad hart toedroegen, de glazen werden ingeslaagen, en by anderen drank geëischt, welke de woeling en balddaadigheid aanvuurde.

LII. BOEK. —— 1787.

Terwyl deeze ruststoorenis in *Goes* een schrikbaarend gelaad vertoonde, werden hier door, of door onderhandsche aanmaa-

Aanbod om het Wapengenoot-

LII. BOEK. —— 1787. Geeschap en Leesgezelschap te ontbinden, aangenomen.

ningen, éenige Leden van dit gehaatte Gezelschap en dikwyls gevloekte Genootschap, aangezet om zich by de Stads Regeering te vervoegen, met aanbod om deeze beide vrywillig te vernietigen, en die steenen des aanstoots weg te neemen. Gereeden ingang vondt die voorslag by eene Regeering, meest bestaande uit de volyverigste Voorstanders van het Huis van *Oranje*, waar onder gemelde VAN DORTH, en een KEETBLAAR boven anderen uitstaaken; by eene Regeering, die steeds deeze beide Inrigtingen hadt tegengewerkt. Geen wonder dat zy, by eene Afkondiging, op den vyfden van Louwmaand, hun genoegen deswegen te kennen gaven, en dit bedryf voorstelden, als een middel tot verbroedering der Burgeren van onderscheide denkwyze.

Afkondiging daar op gegrond.

Om dit oogmerk te bereiken, verboden zy „ het draagen van *Oranje* en *Zwarte* „ Cocarden en Linten, of van andere kleur, „ welke eenige Onderscheidings Leuzen „ aanduidden; het roepen of schreeuwen „ van *Oranje* of *Patriotten boven* of *onder*, „ en dergelyke, veel meer het noodzaaken „ van een ander daar toe; het elkander „ toeroepen van eenige schandnaamen; „ het aanplakken of uitstrooijen van Pas„ quillen; het speelen of zingen langs de „ straaten van zogenaamde *Patriottische* of „ *Oranje* Liedjes; het uithangen van Bor„ den *voor* of *boven* de Deuren, en het „ voeren van Vlaggen of Wimpeltjes op „ de Schepen of Schuiten, welken eeni„ gen aanstoot of reden daar toe zouden

„ kun-

„ kunnen geeven; het inslaan van glazen „ en verdere benadeeling van elkanders Be- „ zittingen en Goederen." —— Naa deeze lyst dier daadlykheden vervolgde de Regeering, „ dat zy daar liet en vergat al „ het gebeurde en gepleegde, en dat een „ iegelyk, die zich aan iets van het voor- „ staande vergreep, verzekerd kon zyn „ zich aan de Wetten tegen openbaar Ge- „ weld te zullen schuldig maaken; en dat „ de Regeering zulks met geene onver- „ schilligheid zou aanzien; terwyl zy alle „ Burgers, Landlieden en Vreemdelingen, „ die daar verkeeren moesten, in haare be- „ scherming nam (*)."

Aanhoudend Ongenoegen.

Schynbaare rust. Men liet niet na naauw toe te zien, en inzonderheid de gedraagingen der Patriotten gade te slaan. Euvel duidde men het eenigen hunner, dat zy voor de afgelegde *zwarte Cocardes*, *zwarte zyden Roozen* op de hoed droegen; erger dat de Eigenaar van het Koffyhuis, waar de gestoorde en ontbondene Burger-lees-societeit gehouden was, gelagen bleef zetten, ook voor de Leden van dit geweezene Gezelschap. Hy werd deswegen door den Bailjuw in boete beslaagen. Deeze bedryven konden in eenen ongunstigen zin geduid worden, gelyk men niet naaliet te doen, noch ook zulks ten breedsten uit te meeten; zy bleeven verder zonder eenig gevolg.

De

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XI. D. bl. 1. 101. en 111.

LII. BOEK. — 1787. Verspreide zogenaamde *Patriottische Eed.*

De verbittering tegen de Patriotten wist men eerlang aan te schennen, door onder het Gemeen te verspreiden een zogenaamden Patriottischen Eed, waar by de Ondertekenaars, de Leden van alle Gewapende Genootschappen, zo men liet verluiden, deezen Eed zouden gezwooren hebben. „ Ik zweere mynen Staaten en Regenten, „ in de Steden en ten Plattenlande, onze „ Vertegenwoordigers, die, overeenkom„ stig ons voorgenomen werk weldenken, „ houw en getrouw te zyn; de behulp„ zaame hand te bieden; ons Goed en „ Bloed daar voor op te zetten; verder den „ *Protestantschen* Godsdienst, als mede den „ in onze Landen gepermitteerden *Room„ schen*, zo veel mogelyk is, te onderdruk„ ken en tegen te gaan; den Prins van „ *Oranje* WILLEM DEN VYFDEN, zyn „ Huis en alle de Aanhangelingen van „ dien, hy moge zyn wie hy zy, Vader, „ Moeder, Zuster, Broeder of Naastbe„ staande, die niet met ons oveenkomen, „ en het hunne daar toe met geeven of „ doen, het zy in Geld of met Wapenen, „ belooven wy met geweer en wapenen „ te zullen onderbrengen, niet alleen met „ berooving van hunne Huizen, Lande„ ryen en Vee, maar zelfs van de aarde „ te verdelgen." —— Dit tastbaar ongerymd stuk, van duisteren oorsprong, vondt nogthans geloof by lieden, die men alles, wat tot ophitzing van tot allen euveldaad ontvonkbaare gemoederen geschikt is, kan inboezemen.

Meer

Meer algemeenen indruk maakte de *Historische Courant* van den zeven en twintigsten van Louwmaand, welke een verhaal gaf van het Oproer den eersten dier maand voorgevallen, 't welk het bedryf van JOOST VAN ST. ANNELAND in een gunstig licht zette; doch den Burgemeester VAN DORTH voorstelde, als hadt hy, op den eersten dag des Jaars, die Schippersgasten, met het geeven van drank aangehitst, om die ongeregeldheden en rustftoorenissen te pleegen. Voorts de Regeering en Justitie beschryvende als zeer werkloos of traag in het beteugelen dier oproerige beweegingen en schennissen. — Met dit Dagblad in de hand verscheen een groot aantal *Goezenaars* voor het huis des gemelden Burgemeesters, en verzogten daadlyke Satisfactie, wegens dit Lasterschrift, met openlyke betuiging, dat het tyd was voor Burgers en Ingezetenen, die hunne Regeering eenige agting toedroegen, haar te wreeken, wegens de slegte bejegeningen hun aangedaan.

LII. BOEK. 1787. Betoond ongenoegen wegens de *Hist. Courant.*

Schoon dit op zich zelven weinig gevolgs hadt, schynt het in een naauw verband te staan, met eene zaak van grooter naasleep, het ontworpen Dankadres, gegrond op eenige uitdrukkingen in dat zelfde Dagblad van den zesden van Louwmaand, waar in eenige *Zeeuwsche* Regenten beschreeven worden „ als opzettelyk, „ en ter kwaader trouwe, werktuigen der „ Dwinglandy en Overheersching, anderen

Dankadres ter tekening aangeboden.

„ als

LII. BOEK. 1787. „ als onkundig en lafhartig (*)." Dit Dankadres vondt wellhaast eenige Onderschryvers; doch ook Weigeraars. Onder deeze laatsten een oud Landman, die het van de hand wees, met te zeggen, *dat de Vos te oud was; dat zulke dingen goed geweest waren in de tyden van Onweetenheid; maar niet zints hy en zyns gelyken werk gemaakt hadden van het leezen van 's Lands Geschiedenissen.* Een zeggen waar over hem niets schynt wedervaaren te weezen; minder sterke taal bekwam in *Zeeland* veelen slegt.

Geweldig Oproer. Terwyl dit Stuk ter tekening rond ging, en verschillende bejegening ontmoette, viel, op den dertigsten van Louwmaand de gewoone Marktdag te *Goes* in. Dit deedt de Prinsgezinde *Goezenaars* op bystand hoopen van veele Landlieden, die meestal anders dan evengemelde oude Landman denkende, en gelyk de Magistraat van *Goes* het uitdrukt, „ eene inwendige genegenheid hadden voor „ het Huis van *Oranje*, en de Regeering „ van *Goes* eene byzondere agting toe„ droegen, en zedert eenigen tyd, niet „ min geërgerd waren over de conduite „ van zommigen, dan de meeste Bur„ gers (†)."

Op

(*) Wy hebben 't zelve bl. 216. hier boven opgegeeven, en wat des in 't algemeen gebeurde vermeld.

(†) *Nader Berigt der Heeren van Goes*, behoorende tot de *Not. van Zeel. van 23 April.*

Op de Botermarkt maakte een Huisknegt des Schepens en Raads Z. D. VAN DER BILT, een aanvang, door een bejaard Koopman JACOBUS KODDE, en ook den Zilverfmit VAN DEN THOORN mishandelingen aan te doen. Een befaamde Schippers Knegt HEYN MEURS, naderhand beter bekend onder den naam van *Oranje Bailjuw*, was deezen Leverybediende 's naamiddags behulpzaam, om een Schipper, WILLEM KODDE, by wien hy voorheen gevaaren hadt, op het vuur te werpen. Een balddaadige euvelmoed, gepleegd in tegenwoordigheid van een braaf Burgergezelfchap, in 't welk zich de waardige *Goesfche* Regent W. C. DE CRANE bevondt. Van weinig beduidenis mogen deeze gevallen fchynen; doch ze krygen, in 't verband befchouwd, aangelegenheid; immers vinden wy opgetekend, dat de Baljuw POLS, over het niet vatten van deezen Levery-bedienden, door den Procureur JAN DE WINDT onderhouden, deezen ten antwoord zou gegeeven hebben; *dat hy den bewusten Knegt niet mogt apprehendeeren!*

LIX BOEK. — 1787. Hoe aangevangen.

Het niet fluiten van deeze openlyke balddaadigheden den Patriotten aangedaan, was de deur voor geweldaadigheid opengezetten, die ook met den avond het fchriktooneel betradt. Een hoop Volks begaf zich, om zes uuren, na het huis van den gemelden Procureur DE WINDT, voor Patriot bekend, en oudfte Luitenant der Schuttery de *Ed. Handboog*. Naa veel fchel-

Tot welk eene hoogte voortgezet. Mishandelingen by den Procureur DE WINDT.

XII. BOEK. — 1787. schellens, vroeg hy uit een bovenraam wat zy hebben moesten? De wedervraag was *of hy de Schryver van de Courant ware?* doelende op de gedeeltens der *Historische Courant*, die in de aangehaalde uitdrukkingen de *Zeeuwsche* Regeering in 't algemeen, en het voorgevallene op den eersten van Louwmaand byzonder betroffen. Op zyne ontkenning werd hem onbeschoft te gemoet gevoerd; *Gy liegt het; wy gelooven u niet; kom maar beneden wy zullen u in vier kwartieren van een scheuren!*

Om tegen de meer en meer dreigenden overlast bescherming te krygen, zondt DE WINDT na den Bailjuw. Inmiddels was de overmoed reeds tot plunderzugt aangegroeid. Vergeefsche pogingen, om eerst ten agterdeure en vervolgens over het dak in huis te geraaken, werden vervangen, door moeite en kragten aan te wenden tot het openloopen der voordeure. Dit mislukte. Zy zogten zich een weg te baanen door ten voorraam van het Huis in te breeken, zulks slaagde. De vernielende hand sloeg alles wat voorkwam aan stukken, en wierp het den Eigenaar na 't hoofd. Hy nam de wyk na boven, werwaards de verwoede Inbreekers hem wilden volgen; doch lieten zy zich door bidden en smeeken van 's Mans Dogter en Schoonzuster, hier van te rugge zetten.

Meer dan vyftig Huizen beschadigd. Toen eindelyk de Bailjuw POLS ten huize van den Procureur verscheen, zakte de zamengeschoolde Bende van daar af om elders dezelfde rol te hervatten, en moesten

ten meer dan vyftig Huizen (*) dien nagt, in ongelyke maate, de woede der Schennis en Plunderzugt bezuuren, met onbeschryfbaare schrikaanjaagingen, en onder de vreeslyke bedreigingen der Inwoonderen, der Mannen inzonderheid, die, huns lyfs niet zeker, zich op veelerlei wyzen verschoolen of ten huize uitmaakten. De geledene Schade werd op weinig minder dan driemaal honderd duizend Guldens begroot. Van de verzogte Schavergoeding der beroofden en geplunderden kwam niets (†).

XIII. BOEK. 1787.

De Procureur DE WINDT, die den eersten en voorts een tweeden aanval hadt geleden, zondt na het Huis van den Burgemeester VAN DORTH om een Militaire Schildwagt. Zyne Dogter, met die boodschap belast, werd door 's Burgemeesters Huisvrouw afgezet, met het zeggen, *dat elk om een Schildwagt zondt!* Eindelyk, naa een derden aanval te hebben doorgestaan, kreeg hy, op voorspraak van den Commandant MACALESTER, zynen wensch; nogthans met bygevoegden vreemden last, dat, by een herhaalden aanval, de Schildwagt het Huis moest verlaaten; de Commandant hadt nog twee nagten daar naa eene wagt verleend.

De Windt krygt een Wagt.

Dan, schoon zyn Huis ongemoeid bleef, werd zyn Persoon niet geheel ongemoeid gelaaten: want naauwlyks was de eerste schrikvollen nagt verloopen, of eenigen uit

Dwing ten zynen Huize om het Dankadres te tekenen.

(*) Deeze lyst is voorhanden in de *Verzam.* by DE CHALMOT XI. D. 99.

(†) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 197. 290.

XII. BOEK. — 1787.

uit de plunder- en roofzieke bende liepen rond by de Huizen om op het Dankadres tekenaars te winnen, of liever, met bedreiging en geweld, ter tekeninge te noodzaaken (*). Zy vervoegden zich ook ten Huize des Procureurs, en drongen het verzoek der tekening aan met te zeggen, dat het anders den eerstkomenden nagt om zyn leeven zou te doen zyn. Thans lag deeze Heer in een zwaare koorts te bedde, en boodt zich zyne Schoonzuster aan om zulks in zynen naam te doen: men nam hier in genoegen; zy verrigte zulks in het Schippershuis, derwaards door een sterk geleide vergezeld.

De Leeraar A. STAAL een voorwerp van 's Volks haat.

Nevens den Heer DE WINDT stondt der *Doopsgezinden* Leeraar ABRAHAM STAAL, als een, die in veele gevallen, sterk den Patriot hadt laaten zien, en by het gehaate Gezelschap de post van Secretaris bekleed, boven anderen ten doel van 's Volks ziedende wraakzugt. Zyn Huis onderging de toen gepleegde schennissen in hooge maate. Men dreigde hem den dood. Hy ontweek de moordzieke klaauwen des Gepeupels, door in het bovenste gedeelte van zyn huis een schuilplaats te zoeken en te vinden. Vrouw en Schoonmoeder, de laatsten met een Kind op den arm, smeekten, terwyl de Plunderzugt woedde, om medelyden. Men

(*) Het waren dusdanige Tekeningen, die de afsteek op het gat af der *Geesfabe* Tekenaaren maakten, waar van wy hier boven breeder gemeld hebben bl. aan in de Aantekening.

Men voer voort met huisschennis, en hadt het byzonder gelaaden op de Papieren van deezen geweezen Secretaris. Dezelve werden weggehaald, na een kroeg gebragt, doorzogt, tot men in 't einde voorgaf, in het Societeitsboek, den schriklyken zogenaamden Patriottischen Eed gevonden te hebben (*). Onmiddelyk ging de kreet op, dat men nu achter het geheim, en de Man gevonden was. Op nieuw toog het woedend gepeupel na het geplunderd Huis des Leeraars, en vorderde de Vrouw en Schoonmoeder af buiten deurs *Oranje boven!* te roepen. Men noodzaakte haar te zeggen, waar zich STAAL onthieldt, onder belofte van hem geen leed te zullen doen; maar alleen op dat hy zich, wegens dien Eed zou verantwoorden. Hy verscheen, en zuiverde zich omtrent dien Eed, in het Schippershuis, ten aanhooren der menigte volkomen; wanneer het bleek dat dit gedrochtlyk stuk, reeds een geruimen tyd te vooren onder bekende Prinsgezinden in 't geheim hadt rondgeloopen. Het Dankadres moest hy tekenen, nevens andere Patriottische Burgers, die zy uit hunne Huizen haalden, en daar noodzaakten, door het bedreigen van verdere Huisplundering, of persoonlyke Mishandelig.

III. BOEK. 1787.

Wanneer men beweerde, dat een Afdruk van dien Eed in *Goes* gebragt was, door eenen MARINUS VAN BALEN, Beurtschipper van die Stad op *'sGravenhage*, dreigde het

Het Huis van MARINUS VAN BALEN beschermd.

(*) Zie hier boven bl. 316.

LII. BOEK. — 1787. het misnoegde Volk diens Huis onder den voet te haalen. Het werd daar tegen beveiligd door twee Schildwagten, en ontving eindlyk de Krygsbezetting last om geweld met geweld te keeren: dat zich slaplyk in de volvoering daar van kweet, en onder heevig vermoeden viel van deel gehad te hebben in de plundering der Burgeren.

Verdere Afpersingen. Veel te lang zou het vallen een naarigt te geeven van alle de plunderingen en mishandelingen daar gepleegd, en bykans overboodig is het te melden, dat de voornaamsten des Leesgezelschaps en des Wapengenootschaps het grootste deel hadden. Het Huis van JOANNES FITZENER, oudste Luitenant van de Schuttery *de Edele Busche*, stondt mede den euvelmoed ten doele. De muitende hoop veronderstelde dat het Vaandel en de Trommels des Genootschaps daar bewaard wierden. Wanneer diens Vrouw, over het vernielen van haare goederen in arren moede ontstak, werd zy, ter verzwaaring van haar drukkend leed, tot bedaardheid vermaand door den Zoon des Burgemeesters VAN DORTH. —— De Bailjuw POLS vervoegde zich in persoon ten huize van den Heer OSSEWAERDE, en dwong het Geld af van het *Nationaal Fonds*. Genoodzaakt het over te geeven, deedt hy het niet dan op een Handschrift van Ontvangst.

Zo veel dwangs en mishandelings deedt veelen die oproerige Stad ontwyken. Onder deezen de Schipper JOOST VAN ST. AN-

ANNELAND, wegens het Vryheids Vlaggetje, van den aanvange des Jaars in bitteren haat; en de Leeraar STAAL, die zyne Gemeente en Standplaats verliet om veiligheid, hem in *Zeeland* geweigerd, elders zwervend te gaan zoeken.

LIII. BOEK. —— 1787.

In het land van *Goes* speelde men die zelfde Dwangrol om de Patriotten te drukken, en tot het tekenen van het Dankadres te dwingen. De ongeregeldheden van dien allerhaatlykften aart, hielden in de Stad, en ten Plattenlande, eenige dagen aan, schoon met eene mindere woede; en eenigzins als het den hoofdbeleideren zo in den zin kwam, in het gewaad der vrolykheid gestooken.

Op 't Land speelde men de zelfde rol.

In vergelyking van de voorige onrust mogt *Goes* eerlang rustig heeten. Geen de minste naaspooringen werden door de Regeering in 't werk gesteld om de Hoofdschuldigen of Medepligtigen op te speuren, in tegendeel liet zy de Belhamels en Medestanders, dagelyks onder haar oog, onbelemmerd de Straaten betreeden, en was bezig met eene *Algemeene Vergiffenis* te bewerken. —— Zulk eene slapheid, die sommigen misschien zullen oordeelen, dat naa medewerking grensde, kon niet nalaaten de *Goesenaars*, die reeds zo veel leeds van dit Volk gesmaakt hadden, te doen duchten, dat by de eerste gelegenheid dit aanzoetend bedryf van Oproerigheid des Gepeupels weder een aanvang zou neemen. Met reden mogten zy opzien tegen den achtsten van Lentemaand, die vast naderde.

Slapheid der Regeeringe.

III. BOEK. — 1787. Om de zeldzaamheid der vieringe deezes Jaardags van den Prins, en ten voorbeelde hoe de tuimelgeest der Partyschappe onderscheidene gedaantens aanneemt, verdient deeze Dagviering eene nadere beschryving.

Hoe 's Prinsen Jaardag daar gevierd. Twee dagen vóór dien dag, vervoegden de Stads Fabryk, en de Waard in het Schippershuis, Lieden, die, in het jongste Oproer grootlyks deel genomen hadden, zich by de Regeering. Als Afgevaardigden van de smalle Gemeente, verzogten zy, uit derzelver naam, de vergunning om van de Stukken Geschut, thans op de Groote Markt voor het Stadhuis geplaatst, eenige na de Battery aan de Hoofdpoort te mogen vervoeren, om ze, op den Geboorteverjaardag zyner Hoogheid, los te branden. Gereede toestemming vondt dit verzoek. Geen gebruik van Stads Paarden ter vervoeringe werd 'er by gevraagd, 't Volk zou zelve dien sleeparbeid gaarne verrigten: en bragt het 'sanderen daags vier Stukken, met veel gejuichs, na de gemelde Battery.

Op den grooten Vierdag, met zo sterk verlangen door deezen, als vol vreeze door geenen te gemoet gezien, werden die Stukken tot drie maalen gelost. Niets ongewoons. 's Morgens tusschen acht en negen uuren verzamelden zich de Vaarendsgezellen. Onder hun waren eenigen met Oranjesjerpen van deeze en geene Bevelhebbers der Schutterye geleend, opgeschikt, en anderen ontbrak het niet aan cieraaden van deeze kleur. Dus opgeschikt deeden zy,

te-

tegen den middag, eene wandeling door de Stad, zonder iemand eenig leed te doen. Om des beveiligd te weezen, verscheen ook niemand, zonder Oranjeveréierzel in 't openbaar, en droegen de Leden van het vernietigd Wapenhandelend Genootschap, als mede van de geweezene Societeit, wel zorge om daar mede voorzien te zyn. III. BOEK. 1787.

Intusschen vertoonde men, by het optrekken der Wagtparade een fraay vercierden Oranjeboom. Een talryke bende, onder welke de Zakkedraagers de hoofdpersoonaadien uitmaakten, trok met deezen Boom de Stad door, onder een zeldzaam Muzyk, aangeheeven door twee Violisten, een die op de Bas speelde, een die op een yzeren Driehoek, en een die een yzeren Koekepan sloeg. —— By dit zonderling Muzyk zag men eene nog zonderlinger vertooning. Achter deeze Muzykanten droegen eenige welgespierde Karels op hunne Schouders, eene Zakkedraagers Berrie; zekere Adriaan Murre, op dezelve gezeten, speelde de rol van Redenaar, in een Masqueraadepak gedoscht; achter hem stondt een Arlekein. Dus uitgerust werden zy rond gevoerd, gevolgd door een talryke sleep, met Vlaggen voorzien. Zy hielden stand voor de meeste Huizen, die de tysteringen des Gepeupels, by het jongste Oproer, beproefd hadden, tot eene onaangenaame herinnering van het geleden leed der Bewoonderen; dan ook verpoosden zy in den optocht voor de Huizen van an-

LII. BOEK. 1787. andere Burgeren, en eeniger Regeerings-leden. By elken stilstand deedt de Redenaar eene Aanspraak, met een dikwerf herhaald Hoezee der menigte beantwoord. Het bedoelde loon voor de Aanspraak bestond meestal in eenige Vlesfen Wyn, die de Redenaar overhandigde aan eenigen van zyn gevolg, en daar op eene Dankzegging deedt in denzelfden toon als de pochende Aanspraak. Geen geringe voorraad dranks, op deeze wyze, den Ingezetenen afgehaald hebbende, vervoegde zich de trein en rondloopende schaare na de bestemde Verzamelplaats, waar die hoop den avond en nagt lustig doorbragt. Het ruim onthaal hun door de vrolyke Prinsgezinden en bevreesde Patriotten geschonken, wederhieldt allen eigenlyk gezegden moedwil, en eindigde dit zonderling tooneel van vrolykheid, zonder de gevreesde droefheid voor eenigen te baaren.

De Regeeringsleden dien dag op het Stadhuis eenen vrolyken maaltyd gehouden hebbende, wilde de Stads Fabryk, hun 's avonds onthaalen op een Vuurwerk van eene byzondere uitvinding en maakzel. Het bestond uit een Wagenrad, omzet met verscheide gevulde Snaphaansloopen. Het geraakte aan den gang en draaide rond onder het uitspuwen van Vuurstoffen. Doch het bleek een meesterstuk van Vuurwerkkunde vol gevaars te zyn: dewyl verscheide dier Snaphaansloopen, met veel gewelds, aan stukken sprongen, en andere

re door het sterk draaijen langs de grond schuurende, de straatsteenen den omstanderen naar 't hoofd wierpen. LIII BOEK.

1787.

Sterk en aanhoudend waren de aanzoeken der *Goesche* Regeering, om ter Staatsvergaderinge het verleenen eener *Algemeene Kwytschelding*, wegens zo veel gepleegd gewelds, als in een en ander Oproer hadt plaats gegreepen, te bewerken, by welke gelegenheid die van *Goes* zich beklaagden over de onaangenaame aanmerkingen der Heeren van *Zierikzee* en *Vlissingen*, die verdenkingen te kennen gaven van geloof te slaan aan de berigten, welke de Heeren van *Goes* deeden voorkomen, als die de gepleegde daaden met genoegen aanschouwd hadden, uit welken hoofde 'er eene werklooze onverschilligheid zou plaats gehad hebben (*). In 't einde slaagden zy. De schuld werd op de Patriotten geschooven, het Gemeen beschouwd als lang gedrukt en getergd, en zich ten laatsten, op een geduchte wyze, wraak verschaffende. Alles werd geplooid en in zulker voege geschikt, dat het Verslag der Heeren, benoemd om de Stukken, deswegen ingediend, te onderzoeken, verklaarde, „ dat de voorzig-„ tigheid, in het tegenwoordige geval, den „ weg van algemeen Genabetoon verre stel-„ de boven die van strenge Strafvorde-„ ring; en dat, by eene beredeneerde Pu-„ blicatie, op naam van hun Ed. Mog. de „ Heeren Staaten, aan de Inwoonderen „ van

Eene Algemeene Kwytschelding voor die van Goes bewerkt.

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 154. 198.

LII. BOEK. — 1787. „ van *Goes* en *Zuidbeveland*, voor zo veel „ zy aan oproerige beweegingen schul„ dig waren, zou kunnen onder 't oog „ gebragt worden, het horrible en straf„ waardige der begaane faiten, met eene „ ernstige waarschuwing aan een ieder Bur„ ger en Ingezeten tot gehoorzaamheid aan „ de wettige Overheid, en vreedzaame za„ menleeving met hunne Medeingezetenen; „ dat hun Ed. Mog. onder deeze voor„ waarden hun toestonden eene *Algemeene* „ Vergeevinge en Vergetelheid; onder be„ dreiging, dat de geenen, die zich in 't „ vervolg aan dergelyke Desorders schul„ dig maakten, naar strengheid der Wetten, „ zouden worden gestraft, en op geener„ hande Vergiffenis zouden kunnen wag„ ten."

Het Krygsvolk verdagt van de hand in de Plundering gehad te hebben.

In het Verslag, 't welk tot het verleenen dier Algemeene Vergiffenisse voor de Schuldigen in *Goes* en *Zuidbeveland* strekte, en die ook met de daad plaats greep, was, hoe zeer men het Krygsvolk, daar in bezetting liggende, hadt tragten vry te spreeken van pligtverzuim in het volvoeren der gegeevene bevelen, werd nogthans een onderzoek voorgesteld naar de waarheid van zeker gerugt, „ dat eene groote „ quantiteit van geplunderde Goederen ge„ zien was in handen van Militaire Per„ soonen; en dat, wanneer de Justitie ge„ poogd hadt onderzoek te doen in der „ Soldaaten wooningen, zy daar in belem„ merd geworden was door de Militie, „ zonder dat de Commandant genoegzaa„ me

„ me adsistentie aan de Justitie gegeeven „ hadt (*)." —— Hoe zeer men niet lang naa het Oproer te *Goes*, toen de Stadhouder Patent gaf om van daar na elders te trekken, en *Vlissingen* aan Gecommitteerde Raaden verzogt, op dat Patent geen Attaches te verleenen vóór dat het gedrag des Krygsvolks daar ter Stede onderzogt was, toonde de Regeering van *Goes* zich zeer gebelgd over dit verzoek van *Vlissingen*, en begeerde volstrekt, dat de Bezetting van daar op het Patent vertrekken zou, onder het vreemde voorwendzel, „ dat des„ zelfs gedrag beter elders, dan in *Goes*, „ kon onderzogt worden (†)."

LII. BOEK. —— 1787.

Zo in de Algemeene Staatsvergaderingen, als in meer byzondere gevallen, zagen wy *Middelburg* steeds op de zyde van den Eersten Edelen en van den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL, ja niet zelden liep deeze Hoofdstad van *Zeeland* deezen voor uit, in het beraamen, vaststellen en volvoeren van maatregelen ter demping strekkende van alles wat Patriottisch dagt, sprak en handelde. Ten doorsteekenden bewyze hier van strekt eene Afkondiging, daar den zeven en twintigsten van Sprokkelmaand, gedaan, grootendeels instemmende met eene beraamde voor *Zeeland* in 't algemeen geschikte, doch nimmer volvoerde Publicatie (§).

Afkondiging te *Middelburg*.

Bur-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XI. D. bl. 145—154.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT XXV bl. 9—14.
(§) Zie hier boven bl. 286. en 292. waar wy de vermelding beloofden.

LII. BOEK. — 1787. Burgemeesters, Schepenen en Raaden dier Stad lieten zich in die Waarschuwing dus hooren. „ Wy hebben, niet dan met de „ innigste aandoening vernomen, de me„ nigvuldige Oneenigheden, die tusschen „ de Ingezetenen van andere Plaatzen bin„ nen deeze Provincie reeds tot gevaarly„ ke Zamenrottingen en Oproer zyn uit„ gebarsten, en, tot ons hartlyk leedwee„ zen binnen deeze Stad, tot die hoogte „ geklommen zyn, dat, zo dezelve al niet „ ('t geen God verhoede) tot gelyke ui„ tersten overslaan, egter niets minder, „ dan een allerschadelykst wantrouwen en „ verdeelheid tusschen onze goede Bur„ gery moeten ten gevolge hebben, en „ strekken tot stooring van die Rust en „ Veiligheid, die aan onze Waakzaamheid „ en Zorge is toevertrouwd.

„ Dat Wy, de oorzaaken deezer Onee„ nigheden nagaande, dezelve eeniglyk „ gevonden hebben in de verschillendheid „ van begrippen over Politieke zaaken, „ en de Partyschappen, die daar uit tus„ schen den eenen Burger en den ande„ ren ontstaan zyn, en in de differente „ wegen en middelen, die tot voortplan„ ting van dezelve Partyschappen kunnen „ gerekend worden aanleiding te geeven.

„ Dat, zo weinig als Wy aan onze „ goede Burgery, de vryheid van denken „ zouden willen betwisten, Wy ook even „ weinig gezind zyn aan dezelve de gele„ genheid te beneemen om hunne den„ kenswyze, langs geoorloofde middelen,

„ on-

„ onderling aan den anderen mede te dee- LII.
„ len; dan alleen in zo verre dezelve mid- BOEK.
„ delen, hoe onschuldig in haare beginze- ——
„ len, op den duur, niet altyd even zeer 1787.
„ geschikt zyn, tot bevordering van de
„ algemeene Rust en Veiligheid. Waar
„ onder wy voornaamlyk begrypen, het
„ aanneemen van onderscheidene Benaa-
„ mingen, waar door de een zich in Yver
„ en Vaderlandliefde boven den anderen
„ schynt te verheffen; de byzondere Ge-
„ nootschappen of Societeiten, het zy on-
„ der den naam van *Exercitie Genootschap-*
„ *pen*, of tot het *collecteeren van Pennin-*
„ *gen*, of tot andere soortgelyke bedoelin-
„ gen, waar door dezelve, zo door haare
„ Benaamingen, als door de onderwerpen
„ haarer Werkzaamheid en Corresponden-
„ tie, in en buiten deeze Provincie, van
„ Ordinaire Burgerlyke Byeenkomsten zyn
„ onderscheiden, en waar uit dienvolgens
„ by die geenen onzer Ingezetenen, die
„ voorschreeven Byeenkomsten in een on-
„ gunstig daglicht beschouwen, welligt arg-
„ waan en afgunst zou kunnen gebooren
„ worden. En eindelyk de toomlooze
„ Losbandigheid van schryven, die alle
„ maate van betaamlyke Vryheid te boven
„ gaat: door welke allerhande Nieuwighe-
„ den, onder schyn van Regt en Vryheid
„ worden voorgesteld, de Ingezetenen te-
„ gen hunne wettige Overheid en onder-
„ ling tegen elkander worden opgestookt,
„ ja Souveraine Regeeringen van geheele

„ Pro-

AN. „ Provincien, op eene fchandelyke wyze,
DOM. „ ten toon gefteld.
1787. „ Dat, wanneer men met bedaardheid „ het oog vestigt op alle deeze zaaken en „ de onverbeeldlyke drift, waar mede een „ ieder zyn gevoelen tracht door te zet- „ ten, het niet vreemd kan voorkomen, „ dat hier uit Burgerlyke Oneenigheden „ ontftaan, en dat de fterkfte Party zich „ dikwyls aan Onregt en Geweld tegen de „ zwakfte fchuldig maakt; tot dat de zwak- „ fte, op haare beurt, de overhand kry- „ gende, het Onregt en Geweld uit we- „ derwraak verdubbelt, wanneer niemand „ zich meer veilig kan agten voor zyne „ Medeburgers, en een ieder maar de ge- „ legenheid zoekt om zyn waar of ver- „ meend ongelyk betaald te zetten.

„ Dat Wy deeze omftandigheden be- „ fchouwen, offchoon dezelve al niet tot „ daadlykheden kwamen uit te barften, als „ gefchikt tot ondermyning van de Rust, „ die tot de Veiligheid en Welvaard van „ eene Burger Maatfchappy ten hoogften „ noodig is: en daarom hier tegen willen- „ de voorzien, door het kwaad in den „ wortel aan te tasten.

„ Zo is 't, dat Wy ieder Burger en „ Ingezetenen deezer Stad, op eene Vader- „ lyke wyze, vermaanen, dat hy zyn eer „ en roem als Burger van een Vry Ge- „ meenebest daar in ftelle, dat hy mede- „ werke tot de Eendragt, zonder welke „ de Vryheid niet kan bewaard blyven,

„ dat

„ dat hy hart en handen vereenige, om „ al wat mogelyk is toe te brengen tot „ bevordering van onderling Genoegen en „ Vrede: dat hy zelfs zyn Yver voor zy„ ne byzondere Gevoelens opoffere aan de „ Rust en Veiligheid van het Vaderland, „ en zyne Vaderlandsliefde doe uitblinken „ niet in bloote woorden, maar in het „ wegneemen van alles wat zynen Mede„ burger tot aanstoot of ergernis kan „ zyn, uit overtuiging dat hy hier toe als „ Mensch, als Burger en als Christen ver„ pligt is.

„ Dat wy, tot deeze heilzaame oogmer„ ken eenparriglyk goedgevonden hebben, „ als Onze serieuse intentie ten dien op„ zigte te verklaaren, dat Wy ten hoog„ sten afkeuren alles wat aanleiding zou „ kunnen geeven tot eenige Partyschap„ pen, en een ieder van onze Burgers of „ Ingezetenen, van welk eene denkings„ wyze hy ook zy, ten sterksten aanra„ den, dat hy afzie van de differente zaa„ ken, die Wy hier vooren hebben opge„ noemd, en die Wy, zonder zo veel „ Ons gebleeken is, aan eenige ongeoor„ loofde bedoelingen onderheevig te zyn, „ alleen schroomen, dat in de gevolgen, „ voor de Rust en Eensgezindheid nadee„ lig moeten weezen, en zich voorts in „ stilheid en behoorelyke onderwerping, „ naar de vastgestelde Wetten en Regee„ ring gedraage, zonder daar in eenige „ Verandering te zoeken. Gelyk Wy ook „ een ieder, van wat Stand of Conditie

„ hy

XII. BOEK. — 1787.

„ hy moge zyn, gebieden zich te onthouden van zodanige Gesprekken, Daaden, of Schriften, waar door het zaad van Ongenoegen zoude verspreid worden, of iemand in zyn Persoon, Eer of Goederen worden beledigd, op peene, dat de Daaders van zodanige Bedryven, naar exigentie van zaaken, volgens de Wetten van den Lande, zullen gestraft worden.

„ Dat Wy, na het doen van deeze Onze ernstige Waarschuwing, niet vermoeden, dat 'er eenig Ingezeten zal gevonden worden, die niet in zyn hart overtuigd is van de verpligting, om zich daar naar te schikken, en met zyne Medeingezetenen in een Broederlyke eensgezindheid te leeven, met agterlaating van alle afzonderlyke middelen tot voortplanting van aanstootelyke Nieuwigheden, en met die belanglooze verzaaking van zyne byzondere gevoelens, ten nutte van het algemeen, die hem, boven het genoegen van een gerust geweeten, de agting van een ieder dubbel zal waardig maaken.

„ Doch dat, indien 'er, niet tegenstaande deeze beweegredenen, eenige Menschen gevonden wierden, welke in hunne Onderscheiding en Partyschappen bleeven volharden, Wy de zodanigen willen gewaarschuwd hebben, dat Wy zulks met geene onverschilligheid zullen kunnen aanzien; maar genoodzaakt zyn, tot stuiting der nadeelige gevolgen, wel-

„ ke

„ ke uit zodanige onwilligheid onverhoopt „ mogten gebooren worden, zulke kragtdaadige maatregelen te neemen, als Wy „ tot handhaaving van de Rust en Veiligheid onzer goede Burgery zullen noodig oordeelen. Zo wel als Wy, aan den „ anderen kant, willen verklaaren een afkeer te hebben van zodanigen, die uit „ flegte beginzelen werkzaam, die geenen onzer Ingezetenen, die van de hier „ vooren opgenoemde Middelen afftand „ zullen doen, een kwaad hart blyven toedraagen, en dezelve eenige molestie in „ Perfoon of Goederen mogten aandoen, „ en dat Wy de zulken zullen aanzien als „ Verftoorders van de Publieke Rust, en „ zorg draagen, dat dezelven, anderen ten „ affchrik, op het rigoureuste geftraft worden (*)."

LII. BOEK. 1787.

Dusdanig eene Waarfchuwing, fchoon alleen in de Hoofdftad *Middelburg* gedaan, hadt op het geheele Eiland *Walcheren* genoegzaam dezelfde uitwerking, als of de ter zyde gelegde, daar mede in de hoofdzaaken zamenftemmende Publicatie, van wegen de *Staaten*, gefchied was. Doch kon dezelve het hollend paard des Oproers ook niet breidelen, gelyk wy 't zelve eerlang zullen zien hollen.

Wat 'er wegens den zogenaamden

Te deezer Stede was de reeds vermelde zogenaamde *Patriottifche Eed* (†) verfpreid. Hoe affchuwelyk die Eed mogt weezen, en

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XI. D. bl. 158.
(†) Zie hier boven bl. 254.

LII. BOEK.

1787.

den Patriottischen Eed voorviel.

en van dien bysteren aart, dat 'er maar weinig Verstands noodig was om te begrypen, dat dezelve in geen Vaderlandsche Societeiten of Genootschappen kon geduld worden, leerde egter de Ondervinding, dat men dit veragtlyk voortbrengzel van Party den eenvoudigen in *Zeeland* wilde opdringen, als het werk der Patriotten en hunne Genootschappen, om daar door afkeer te verwekken en haat aan te stooken. Dit bewoog de Leden van de Burgersocieteit te *Middelburg*, (waar toe ook verre de meeste Leden van het Exercitie Genootschap behoorden,) één duizend *Zeeuwsche* Rykśdaalders uit te looven, aan die, met voldingende bewyzen, zou kunnen toonen, dat deeze Eed by eenig Lid van het Exercitie Genootschap gedaan was. Allen betuigden zy zulk eenen Eed nooit gekend te hebben; terwyl daar en boven by geen van beiden immer eenige Eed in gebruik geweest was. De Leden der Burgersocieteit gingen, by de uitlooving van die somme zo verre, dat zy, (schoon ongehouden en ongevergd,) in de Acte van Verbintenis eeniger *Zeeuwsche* Regenten (*) toestemden (†).

Wegens de ontbinding van de Burgersocieteit

Een stap als deeze kon noch de Burgersocieteit, noch het Wapenhandelend Genootschap, behouden. Een Verzoek der Regeeringe, niet veel van een Bevel verschillende, bragt, met eene kleine meerder-

(*) Zie hier boven bl. 261.

(†) *Verzamel. by* DE CHALMOT XI. D. bl. 172.

derheid der Leden van de Burgersocieteit, eene ontbinding te wege. —— Het Wapenhandelend Genootschap kon hier toe niet besluiten. Dit nogthans werdt, door regeerende Burgemeesteren, als ook afgedaan aan Wet en Raad geboodschapt. Waar op zy, door eene bezending der beide Burgemeesteren, voor hunne goedwilligheid eene dankbetuiging ontvingen. Met bevreemding hoorden zy eene dankzegging voor iets dat by hun nog onafgedaan hing, en overtuigden die Heeren van hunnen misslag. Euvel werd dit opgenomen en zeer kwaad geduid, dat zy nog niet gereed waren om te bewilligen. Ondanks het verslag deezer laatste ontmoetinge hieldt men zich aan 't eerste, en het Genootschap voor ontbonden (*).

LII. BOEK. —— 1787. en het Wapenhandelend Genootschap.

Ver hadt men het dus gebragt, en de Burgery bykans ontwapend. Dan nog bestondt 'er de Schuttery *van de Edele Busse*, ook de *Kloveniers* geheeten, die zich gedekt rekende met een Graaflyk Privilegie van CAREL DEN V., waar by de Magistraat dezelve altoos onverminderd gehandhaafd hadt, en waar op zy zich beriep (†). Deeze Schuttery telde onder zich een aantal welafgerigte en moedvolle Mannen, gereed en geneegen zo wel om alle oogmerken der verdrukkeren te keer te gaan, als om het opgeruid en oproerig Gepeupel in bedwang te houden. Gaarne zag men deeze

Hoe men met de Schuttery de *Edele Busche* handelt.

(*) *Post van den Neder-Rhyn* XII. D. bl. 811.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT XI. D. bl. 164—167.

LII. BOEK. — 1787.

ze ook uit den weg geruimd, te meer daar die Schuttery ten wykplaats kon strekken, en ook daadlyk deedt, voor de misnoegde Leden des vernietigden Wapengenootschaps. Poogingen daar toe aangewend ontmoetten tegenstand, en wel van dien aart dat men scheen alles te zullen opzetten voor de handhaaving des tot nog onverkort gelaaten Schutterlyken Voorregts. —— Vrees hier voor moet ook de *Middelburgsche* Regeering bekroopen hebben, als welke anders zodanig niet geschaapen was, dat, by een voorstel „ om de Schutters van de Schut„ tery *de Edele Busse* te verbieden, „ zich in den Wapenhandel te oefenen; „ maar dat zy egter de Vryheid zouden „ behouden om éénmaal 's jaars na de Pap„ pegaay te schieten," de stemmen der aanweezenden staaken, en de stem des Voorzitters dit besluit tot stand bragt (*). Een besluit, 't geen groot ongenoegen baarde by de *Middelburgsche* Patriotten, en ten doele strekte van den getergden spotlust veeler in den Lande.

Hoe men met het Vaderlandsch Fonds omsprong.

Men bekreunde zich des zo min als aan de aanmerkingen, welke vielen op de *Middelburgsche* Regeering, wegens het wegneemen van het nog overschietend struikelblok het *Nationaal Fonds*, te dier Stede verzameld, van welks penningen zy zich meester maakten; door veelen beschouwd als eene geweldige aanranding op Gelden der In-

(*) *De Post van den Neder-Rhyn*, als boven, en *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 1121.

Ingezetenen, waar over zy geene beschikking hadt. LII. BOEK.

In eene Stad, waar dus de voornaamste oorzaaken der Onlusten tusschen de Ingezetenen des *Zeeuwschen* Gewests, naar het oordeel van VAN DE SPIEGEL en diens Medestanderen, geweerd waren, en welker veiligheid, door deezen Bedryfal, tegen zommiger des aangeduiden schroom beweerd was, zou men, zo 't scheen, geen Ruststoorenis of Oproer verwagt hebben. In eene groote maate nogthans moest die Stad dit leed eerlang bezuuren, en ging het vergezeld van zeer veel bedenkensbaarende omstandigheden, die kragt krygen uit de egtste bescheiden dier gebeurtenisse, welke niet ongeboekt mogen blyven. 1787. Oproer te *Middelburg.*

Hadt het Vryheids Vlaggetje van JOOST VAN ST. ANNELAND aanleiding tot het eerste *Zeeuwsche* Oproer ten deezen Jaare gegeeven, in een Gewest, waar zo veele Zeelieden woonen, wordt op de Vlaggen meer dan elders gelet, de minste overgang tot iets nieuws, en de minste afwyking van het gewoone, of de verbeelding slegts dat dit plaats hebbe, is soms reden genoeg tot moeilykheid, ruststoorenis en, wanneer de beginzels niet gestuit worden, met alle de jammeren daar aan verknogt. Dit bleek in deezen Zomer op *Walcheren* niet min dan by den aanvang des Jaars op *Zuidbeveland.* Aanleiding tot hetzelve.

WILLEM BARTHOLOMEUS VAN DEN ZANDHEUVEL Oud Burgemeester van *Dordrecht*, een Heer van Jaaren, vergezeld van Het voorgevallene met het

LII BOEK. 1787. Jacht des Heeren VAN DEN ZANDHEUVEL.

Vrouwe en Kinderen, deedt deezen Zomer een speelreisje na *Zeeland* met een Jacht. Te *Vlissingen*, gelyk wy vervolgens breeder zien zullen, hadt men wegens het vlagvoeren van dit Jacht reeds eenige moeilykheid gehad, en zeilde 't zelve den acht en twintigsten van Zomermaand van daar na *Middelburg*. Het daags te vooren te *Vlissingen* gebeurde met dit Jacht kon te *Middelburg* niet onbekend zyn, en moest op den Marktdag nog bekender worden. Onder Prinsevlag van het Paviljoen kwam hy te *Middelburg*; doch woei 'er een Rood Vlaggetje, gemeenlyk de Vleugel genoemd, van de groote Mast. Niets aanstootlyks lag hier in; dan voor misduiding, welke gaande gemaakt door het gebeurde te *Vlissingen*, en, zo men wil, aangewakkerd door het zingen van Patriottische Liedjes, die een Knegt aan boord aanhief, terwyl het Gezelschap een Togtje door het land reedt, het plaatzen van dit Vlaggetje kwalyk nam, en daarop schimpte. De zamengeschoolde menigte beval den Schipper 't zelve af te neemen. Hy verklaarde daar toe geen last te hebben. De Volkshoop werdt grooter. Het onverstand of liever de kwaadaartigheid gaf voor, „ dat daar de Prinsevlag „ agter van het Jacht en het roode Vlag„ getje van de Mast woei, zulks een Af„ front voor den Prins was!" Vermaan, dat in het plaatzen dier Vlaggen niets buitengewoons was, mogt niet baaten, en kwam den Vermaarden Doctor VAN DER KEMP op eene zwaare mishandeling, welke hy

hy door zyne betuiging van *Prinsgezindheid* niet kon afweeren, en eene gedreigde plundering van zyn Huis te staan. De woelende hoop, van daar na 't Jacht te rug gekeerd, sloeg de handen aan 't werk, haalde de Prinse Vlag van agteren af, heiste die aan den mast, scheurde het gehaate roode Vlaggetje af, liet de Staatenvlag eenige oogenblikken onder de Prinsevlag waaijen, en deedt die voorts het lot van het Roode Vlaggetje ondergaan.

III. BOEK. 1787.

Het Jacht was overweldigd, en van alle die 'er toe behoorden, behalven een oud man, die als Loots diende, voor dit oogenblik, verlaaten. Een Onderschout met vier Dienders namen 'er bezit van. Middelerwyl verzogten eenige Burgers van den Burgemeester, dat hy het Jacht terstond zou doen vertrekken. Toezegging hier van kreegen zy, zo ras het water genoegzaam zou opgekomen weezen. Middelerwyl werd door in de wapenen gebragte Burgers het Jacht voor verdere schennis beveiligd. By 't wassend water op de reede gebragt, ontving het daar het wederkeerend Reisgezelschap, dat onder den weg van het voorgevalle gewaarschuwd, naa *Veere* reedt, zich na het Jacht liet brengen, en voorts deeze stoorenisvolle kust verliet (*).

Ge-

(*) Men hadt de kwaadaartige dwaasheid, om, naa dit voorval, den Heer VAN DEN SANDHEUVEL op te dichten, dat hy een Weddingschap van 4000 Guldens zou aangegaan hebben om met dit Jacht in

LII. BOEK. 1787. Heviger beweegenissen.

Gering voorspel op het Oproertooneel in *Middelburg*. In hoe verre het zamenhange met het groote stuk, lydt geen twyfel by hun, die voor waarheid aanneemen, 't geen door veelen beweerd is, dat 'er, tegen deezen tyd, opzettelyk Plunderaars uit de *Kattenburgers* te *Amsterdam*, op vast loon van drie Guldens daags, naa *Zeeland* zouden gezonden weezen; dat men lysten gemaakt hadt, volgens welke de Huizen, moesten geplunderd worden; als mede, dat, omtrent dien tyd, verscheide valsche gerugten tegen de voornaamste Patriotten in *Zeelands* Hoofdstad verspreid waren, waar van de Oud Burgemeester GHYSELIN LE SAGE zyn aandeel hadt (*).

Aanvang der Plunderinge.

Wat hier van zy, vast gaat het, dat het vuur des Oproers, 't geen daar lang onder de assche gesmeuld hadt, nu met lichterlaye vlammen uitborst. Terginggen waren de eerste vonken. In merklyken getale schoolden de Oproerkraaijers zamen, vervoegden zich aan de Huizen der ge-

in de Steden van *Zeeland*, onder Staatenvlag, te verschynen. Om deeze opgeraapte Leugentaal te smooren, en zich van die opspraak des Lasters te zuiveren, boodt hy 1000 Guldens openlyk aan, voor die 'er iets van bewyzen kon. Ten duidlyken blyke, dat alles wat door hem met het opzetten van de zogenaamde Staatenvlag was geschied, voor eene toevallige en geenzins eene voorbedagte zaak, om eenigen aanstoot te geeven, moest gehouden worden. *Verzamel. by* DE CHALMOT XI. D. 167.

(*) Men zie zyne openlyke tegenverklaaring van 6 July 1787 in de *Verz. by* DE CHALMOT XXV. D. bl. 47—50.

geweezene Hoofden des Genootschaps van Wapenhandel, vorderden van hun het drinken op de Gezondheid van den Prins. Die zich naar deezen dwang schikten leeden geen overlast. Weigeraars konden deezen niet ontgaan, en Tegenstanders moesten dubbel boeten. Dit ondervondt in eene groote maate, een Koornkooper HENDRIK VAN DEN BERG, het eerste voorwerp van de schendzugt. Door de Regeering niet beschermd, besloot hy te eigener verdeediging, schoot onder den hoop en kwetste 'er eenigen. Een tegenstand welke hem op de volslaagen uitplundering van het benedenste gedeelte van zyn Huis, en het inslaan zyner boven glazen te staan kwam. Nog twee andere Huizen leeden toen merklyken overlast.

LII. BOEK. 1787.

De Alarmtrom werd geslaagen. De Burgerye kwam in de wapenen. De Leden van de Schutters Doelen, waar van wy boven gewaagden (*), oordeelden in den aanvang der Rustстoorenissen by het Jagt, dat nu de tyd gebooren was, om, met toestemming der Regeeringe, op de been te komen. Drie Officieren vervoegden zich by den Voorzittenden Burgemeester, de hulp van het Gewapend Corps tot stilling van het Oproer aanbiedende. Zy werden afgeweezen met het antwoord, *dat hy geen Gewapend Corps meer kende; en zich op de hulp der Burgerye volkomen verlaaten kon.* —— Met dit antwoord niet voldaan, ver-

De hulp der Leden van de Schuttersdoelen van de hand geweezen.

(*) Zie hier boven, bl. 339.

verscheenen 'er omtrent zeventig hunner met de Trom, en in volle Wapenrusting voor het Stadhuis, waar reeds eenige Burgercompagnien stonden. Vier hunner Officieren verzogten de Vroedschap te spreeken; herhaalden by dezelve het aanbod om de rust te herstellen, met betuiging van alles wat 'er van kwam voor hunne rekening te willen neemen. Dan de Regeering besloot eenpaarig, niet alleen hun te bedanken; maar ernstig aan te maanen zich volgens het genomen Besluit te gedraagen, terstond uit elkander te gaan, en zich een ieder te voegen by de Burger-compagnien onder welken zy behoorden. Naa een zeer hartstogtlyk woord van hunnen Aanvoerder ging het Corps, onder het gejoel van de onder de wapenen zynde Burgers na de Doele terug en uit elkander (*).

Aan welke lieden men de bewaaring der rust overliet.

Aan Burgers, die het vertrek hunner afgeweezene moedigste en best gewapendste Medeburgeren onder gejoel, en met blydschap over de afwyzing, zagen te rug trekken, werd het bewaaren of herstellen der rust toevertrouwd. De meesten hunner waren onbedreeven in den Wapenhandel, slegt gewapend, met halve Geweeren, Stokken, en dergelyke verweermiddelen voorzien. Dit maakte trouwens geen zwaarigheid: dewyl veelen, zo niet verre de mees-

(*) Het verslag deezer pooging hebben wy meest met de eigen woorden des *Jaarboekschryvers*, uit zyn anders zeer partydig verhaal, overgenomen. *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 2030. 2031.

meesten meer gezind waren om den Opr-oermaakeren in de hand te werken, dan dit Gespuis wederstand te bieden. Hier van gaven zy de onbetwistbaarste blyken; daar zy aan zommige Huizen, voor welke zy post gevat hadden, den Plunderaaren onverhinderd hunnen gang lieten gaan, ja zelfs hunne gelederen openden om dien woesten hoop een vryen doortocht te verleenen. Onder een zo gebrekkig of liever geen bedwang scheen de woede op den eersten Plunderdag eenigzins te bedaaren; doch de nagt diende slegts tot verzameling van nieuwe kragten om met verdubbelde woede het schendig bedryf, den volgenden dag, te hervatten.

LII. BOEK. 1787.

Plundering van het Huis van Lucas Steevening.

Hier van hadt bovenal Doctor LUCAS STEEVENING, de hardste en onaangenaamste proeve. Zyn gedrag, de ramp, die zyn Huis, het lot 't geen zyn Persoon bejegende, roepen ons ter meer byzondere vermelding; te meer, dewyl van dit alles zo wyd verschillende en strydige verhaalen loopen, en wy ons in staat bevinden, om uit 's Mans eigen berigt, en dat van een zyner Medehelperen, 't zelve op te maaken.

Wanneer de Plunderzugt, voor welker aanval STEEVENING, die zich zeer als Patriot hadt doen kennen, zo zeer in den haat des Gepeupels, dat het reeds op den achtsten van Lentemaand een toen mislukte kans op hem hadt willen waagen, en Hoofdman geweest was van het nu vernietigde Wapengenootschap, met grond mogt duchten, 's volgenden daags de weder-

LII. BOEK. 1787. derverzamelde kragten der vernielinge inspaarde, was hy op Zelfverdeediging bedagt. Twee Persoonen slegts stonden hem hier in ten dienste. Bedekt hieldt hy deezen toeleg niet, verscheide gelaadene Geweeren plaatste hy voor de opengeschoovene vensters, zonder dat hy, vóór of naa, gelyk men heeft laaten verluiden, eenige bedreigingen uitsloeg van zyn huis door kruid in de lugt te laaten springen. In deezen toestand wagtte hy, met eene rustige gelaatenheid, hem eigen, af, of de Plunderbende zich voor zyn Huis, gelyk wel te wagten was, vertoonen zou, om de vervloekte rol te speelen; zonder dat hy de dwaasheid of onvoorzigtigheid hadt, om het meer dan te veel verhit gepeupel door eenige heevige bewoordingen of uittartingen, gelyk men hem heeft naagegeeven, te tergen.

Het leedt niet lang of het joelend Gepeupel kwam, uit eene enge straat, schuins over zyn Huis uitkomende, aanhollen. Zo ras hy bemerkte, dat het digt by genoeg genaderd was, om zich te kunnen doen verstaan, gaf hy door tekens en woorden zyn vast besluit te kennen, om zyn Huis, by den aanval, te verdeedigen. Dit moedbetoon hielp voor eenige oogenblikken. Dan toen een opgeschooten Jongen het waagde, om met een aantal steenen voorzien, op het midden der straat als voorby het huis heenen te sluipen, en dit doende een steen in zyn glazen te werpen, loste STEEVENING een zyner Geweeren, met dien

J. Buys delin. Reint Vinkeles sculp. 1791.

Het Huis van D^r. STEVENING, te Middelburg beſchooten.

dien uitslag, dat de waaghals ter aarde viel. Hy riep de menigte toe, dat zy den spartelenden gekwetsten zouden wegbrengen, met toezegging, dat, zo niemand op zyn Huis aanviel, hy ook van verder schieten zou aflaaten. Ongestoord haalden eenigen uit den hoop den gekwetsten weg. Het leedt niet lang of een ander waagde het met een steen na 's Doctors Huis te werpen: deezen trof desgelyks het lot van voor zynen euvelmoed zwaar gekwetst te worden.

Het Gepeupel, de onveiligheid bemerkende om de schendzieke hand aan dit huis te slaan, en de eerste beginzels der plunderinge zo duur betaald gezet ziende, was op een ander en zeer geweldig middel bedagt om het boos voorneemen te volvoeren, en haalde een Stuk Geschut. Dit, onder het opzigt van eenen te *Middelburg* welbekenden Schipper, tot aan den tromp volgelaaden, met alles wat voor handen kwam, brandde men los. Alles in den omtrek dreunde en daaverde van den slag. Het schot en de dreuning deedt in het Huis, waar op het gemunt was, en in de naastbygelegene Huizen, alles aan stukken springen. Dan STEEVENING bleef met zyne Medehelpers onverzeerd. Met één zyner Medehelpers, (want de ander sloop in stilte weg) loste hy donderbosschen op den hoop, die by en omtrent het Geschut stondt. Schooten die zeker troffen, schoon wy de bepaalde uitwerking niet weeten. Genoeg was het om zo veel schriks te baa-

LII. BOEK. — 1787. baaren, zo veel vrees te verwekken, dat de ontzinde en teleurgestelde hoop, de enge straat over het huis inliep, en zich verschool, zo dat geen der Oproermaakeren zich aan zyn oog vertoonde.

Eene wyl daar naa, en gedurende die stilte, zag STEEVENING een aantal gewapende Lieden op zyn geteisterd Huis aantrekken. Dit gaf hem eenige hoope op ontzet, en dat hy niet vrugtloos zich dus verre verdeedigd hadt; doch beval hy zyne doodbeangste Dienstboden de deur voor niemand te openen. De Officier der gewapende Bende, voor het huis gekomen, schelde aan, en eischte ingelaaten te worden. De Dienstboden gaven ten antwoord, dat het haar verboden was, en haar Heer verzogt dat men dien hoop wilde verjaagen. Dit hadt de bedreiging ten gevolge, om, indien men niet gewillig de deur opende, dezelve voor geweld niet zou geslooten blyven. Waar op de Heer STEEVENING zelve den Officier toeriep, dat hy het Huis van buiten beschermen zou, en het Volk uit elkander jaagen. Dit voorstel vondt geen ingang. Bedreigingen kreeg hy ten antwoord. Hy kon niet nalaaten te besluiten, dat het op zyn Persoon gemunt was: en dat hy op Lyfsberging moest bedagt weezen. In deezen benarden toestand beraamde hy om door zyn tuin, over de muur in een der nabygelegene tuinen de vlugt te neemen, zyn Huis en Bezittingen ten prooy te laaten aan het toomloos geweld, waar tegen hy geen bescher-

ming

ming vondt. Het Huis kort daar op, met geweld geopend zynde, vernam hy, dat de Officier overal na hem zogt, en hoorde, dat het Gefpuis, nu verwittigd van zyne vlugt, en geen den minsten wederftand van de Gewapenden ontmoetende, met het fchriklykst geraas en getier op zyn Huis los ging, en 't zelve met bykans voorbeeldloos geweld verwoestte, en 'er een zo akelig fchouwfpel van maakte als het tot heden toe aan elken Voorbyganger vertoont. Om het verfpreide gerugt, dat STEVENING ten oogmerke zou gehad hebben om zyn Huis in den uiterften nood, in de lugt te doen fpringen, ftondt de Regeering toe, dat men met brandfpuiten de kelders vol water zou zetten.

LII. BOEK. 1787.

Met veel gevaars deeze deerlyk gehavende wooning ontkomen moest die vervolgde Burger, kort daar naa, ondervinden, dat een zyner Buuren, die hem op zyn Erf ontdekte, fchoon tot de Patriottifche Party behoorende, hem, naa het verfchaffen van eenigen fpys en drank, verzogt zich van daar te verwyderen, om dat de Regeering eene belooning van „*Duizend Gul-* „*dens* beloofd hadt aan den geenen, die „hem leevende in de handen der Politie „zou weeten over te leeveren, als zich „geweldig verdagt gemaakt hebbende van „mede gewerkt te hebben tot het vermeer- „deren der oproerige beweegingen (*)." STEVENING, door deezen nood gedrongen,

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XI. D. bl. 170.

LIII. BOEK. — 1787. gen, moest, zonder eenig voedzel, en zonder eenigen anderen drank dan water, van alle menschlyke hulp en troost verstooken, dagen lang in de tuinen of andere afgelegene hoeken, in den omtrek van zyn huis omzwerven, terwyl nog eenmaal een aantal Krygsvolks hem schoon te vergeefsch kwam zoeken, op eene plaats, waar hy zich in een veiligen schuilhoek in hunne tegenwoordigheid bevondt. —— Naa dagen zwervens en verschuilens, geraakte hy, dood zwak, slaaploos, uitgehongerd, en door een val van een afdak aan 't hoofd gewond, met het afspringen van een hooge muur, op straat en ter poort uit. —— In zyn eigen Tuin meende hy lyfsberging te vinden; doch ontdekte dat hy gevaar liep om door de Bewoonders verraaden te worden. Dit vermoeden bewoog hem om zich van daar te begeeven; en zou hy, zonder zulks, door een aantal Krygsvolk, op last van den Burgemeester DE BRUIN derwaards gezonden, zeker opgeligt geworden zyn, en ongetwyfeld op het schavot den dood eens misdaadigers ondergaan hebben, daar toe werd hy naderhand veroordeeld, en zyn geplunderd Huis ter meerdere verbittering des Gepeupels, met een Daagsedel beplakt (*). —— Dan dit loopt

(*) Wy ontleenen dit uit het *Vaderlandsch Huisboek* II. D. bl. 125—130. Te welker plaatze het Berigt in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787, bl 2026—2038. naagegaan, en, in veele aangelegene byzonderheden, wedersprooken wordt.

loopt buiten ons tydperk. De ontkoming en verberging des Doctors was vreemd genoeg, om wegens hem, in deeze verlichte dagen, te verspreiden, dat hy een Duivelskunstenaar was, en door behulp van den Boozen, alle aangewende poogingen om hem in handen te krygen, wist te ontwyken en te verydelen. Hy verliet vermomd dit Gewest, en zogt elders schuilplaats.

LII. BOEK. 1787.

Het deerlyk verwoesten van STEEVENINGS Huis en Have, wel verre van de woede te verzadigen, diende om dezelve greetiger te maaken. Zy vloog, met plunderziek geweld, na de Huizen der meest bekende Patriotten. Van de daar mede altoos gepaarde byzonderheden zullen wy niet spreeken; doch kunnen niet onvermeld laaten, een gruwelstuk van wreedheid, by het Huis van den Notaris GERARDUS BELJARD gepleegd. Hier ving men desgelyks tegenweer aan. Een Knegt schoot uit de bovenvensters op de Plunderbende. Een Boer, door hem getroffen, viel dood ter neder. De verwoede menigte weet ten huize in en na boven te geraaken. Men smeet den Knegt ten zoldervenster uit, waar hy in handen viel der Moordenaaren, die op de wreedste wyze hem ontzielden, en half dood langs de straat sleepten. —— „ Dit geschiedde," om hier de woorden eens anders vergoelykenden Verhaals te bezigen, „ niet tegenstaande 'er twee Com„ pagnien Burgers aangerukt waren, om „ het plunderen te beletten; en een De„ tachement van zeventig Man *Zwitzers* 'er

Wreedheid by het huis van G. BELJARD gepleegd.

LII. BOEK. 1787.

„ op intrukte met geveldé Bajonetten. Nie„ mand wilde een voet verzetten. ——
„ De Capitein gaf eindelyk bevel om te
„ vuuren. Men schoot één van de Plun„ deraaren overhoop; maar niemand stoor„ de 'er zich aan; zo dat de bevelvoeren„ de Officier aan de Magistraat liet zeg„ gen, *dat hy, zonder de Stad in een bloedbad*
„ *te zetten, niets konde uitvoeren* (*)." ——
Het Huis van den Notaris werd bynaa geheel afgebrooken. De Schendzugt, dus de handen ruim gekreegen hebbende, daar men, om geen bloedbad aan te rigten, het schuim des Volks, ten schrik der braaven, als ongestoord liet woeden, bragt het getal der uitgeplunderde Huizen tot drie en twintig.

Wat lot den Leeraar J. DE FREMERY bejegende.

Ten blyke hoe onvoorbeeldlyk verre te *Middelburg* de Plunderwoede ging, mogen wy, nevens de reeds daar van zo spreekende voorbeelden, niet naalaaten te voegen, wat lot in deezen den agtenswaardigen Leeraar, JOHANNES DE FREMERY trof. Ondankbaarheid verzwaarde hier de anders reeds groote boosheid. Bekend by allen in *Middelburg*, bekend boven al onder de smalle Gemeente, was des vermogenden Leeraars uitsteekende mededeelzaamheid. De Plunderzugt hadt by de anders op uitwendigen Godsdienstoeffening naauwgezette *Zeelanders* dermaate den geest bedwelmd, dat zy ook, op Zondag, door *Middelburg* waarde. Gemelde Leeraar moest 's naamiddags zyn Dienstwerk verrigten. Niet verre van

(*) *M. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 2033.

van de Kerk, waar zyne beurt viel, was men bezig met een Huis te plunderen. Het Graauw kreeg den wegens zyne Patriottische denkwyze gehaaten Leeraar niet in 't ooge, toen hy kerkwaards ging, of smeet hem de verfoeilykste scheld- en schendnaamen na het hoofd, en vervolgde hem daar mede tot hy den Predikstoel beklom. Met een beklemd hart, niet zonder vreeze dat hy van den kansel gerukt en een slachtoffer des onbeteugelden moedwils zou worden, verrigtte hy zyn dienstwerk.

LIII. BOEK. 1787.

Uit deezen angst verlost vondt DE FREMERY, ten zynen huize wedergekeerd, het Graauw daar zamengeschoold. Met zyne gewoone vriendlykheid zogt hy de booswichten, die de plundezugt ten ooge uit stak, van hun boosaartig voorneemen af, en tot bedaaren te brengen. Overvloed van Spys en Drank gaf hy hun ten beste. Met hollen honger en verslindende greetigheid sloegen zy dit onthaal ten lyve; doch het strekte, als 't ware, alleen om hunne kragten tot plundering te versterken. Met vernieuwde en onbeschryflyke woede teegen zy te werk. Binnen weinig tyds werd Huis en Huiscieraaden ten prooy der vernielinge. Geheel werd het uitgeplunderd, één Bed, en een gedeelte van 's Leeraars zeer uitgestrekte en kostbaare Boekery, bleef verschoond. Met Vrouw en Kinderen vloodt hy na zyne Buitenplaats. Daar ook bevondt hy zich niet veilig voor de vervolging des aangeschonnen moedwils, en werd te raade het Eiland *Walcheren* te

XIII BOEK. verlaaten, na *Holland*, en in *Haarlem* de wyk te neemen, tot 'er tyd van bekoelinge kwame.

1787. Met veel moeite bleeven de sterk bedreigde Huizen der twee Oud Burgemeesteren LE SAGE en HUISMAN, die mede in 's Volks haat vervallen waren, van de schendzieke hand verschoond; welke zich ook strafloos uitstrekte aan de gehaate Doelen, die voor het Vrycorps tot een Verzamelplaats en Tuighuis gediend hadt.

De Huizen van LE SAGE en HUISMAN verschoond.

Op welk eene wyze die Plunderzugt woedde.

Dit Oproer, deeze Schennis, ging op eene zonderlinge wyze toe. Eenige *Chineezen*, van een *Oost-Indischvaarder*, namen 'er op eene woedende wyze deel in. Een Huis werd doorgaans van eene bende van tien of twaalf, of ten hoogsten twintig Mannen aangevallen. Doch waren deezen op dit schendbedryf zo wel afgerigt, dat zy zelden langer dan twee uuren werk hadden om het Huisraad te vernielen; en dikmaals de Huizen zelve, althans voor geen gering gedeelte onder den voet te haalen. Behalven de Hoofdbeleiders en Uitvoerders van deeze gruwelen, zwierven door de Stad kleine benden van opgeschooten Jongens, Geld en Wyn vorderende ten dienste der Plunderaaren, en, indien het hun niet vlot en goedwillig werd gegeeven, gereed om de glazen in te smyten. Hier door verwekten deeze rondzwervende Jongens zulk een schrik onder de Ingezetenen, dat alles, wat zy goedvonden te gebieden, terstond werd naagekomen. Het uitsteeken van een *Oranje vaandel* was het

sein,

ſein, 't welk aan het verwoesten een einde maakte. Een der Plunderbende reeds verzameld voor het Huis van een aanzienlyk Koopman, en gereed om dat werk te beginnen, liet, dit Teken ziende, ſtraks daar van af. Ook wordt verhaald, dat een Burgemeester zich onder den woelenden hoop begaf, toen dezelve, by mistasting, aan een Huis in de buurt van den geplunderden Leeraar DE FREMERY bezig was, en hun van daar deedt vertrekken met enkel te zeggen, *dat dit Huis niet op de lyst ſtondt!*

III. BOEK. — 1787.

De hulp der *Armuidenaaren* door de Regeering afgeſlaagen.

Met al dit ſchriklyke des niet beletten en ſchynbaar voorberaaden Oproers te dier Stede, mag het voor een geluk der *Middelburgſche* Patriotten gerekend worden, dat de Regeering het aanbod niet aanvaardde, ten hunner geheele verdelginge gedaan. Immers wy vinden opgetekend, „ dat de *Armuidenaars*, een Volk, dat „ zich geneert met visſchen en jaagen, en „ dus volmaakte Scherpſchutters, zich voor „ de Poort vertoonden, en de Magiſtraat „ hunne hulp lieten aanbieden *om alle de* „ *Patriotten*, zo zy zeiden, *den hals te* „ *breeken!*" —— „ Vyf of zes duizend „ Boeren," meldt dit zelfde Berigt, „ van „ het Platteland lieten 't zelfde aanbie„ den (*)."

Afkondiging tegen dit Geweld gedaan.

Genoeg was de ſchrik, door al 't gebeurde, de *Middelburgſche* Patriotten wel diep in 't hart gejaagd, om de volgende Afkondiging, den tweeden van Hooimaand, te

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl 2035.

LII. BOEK. — 1787. te laaten doen, „ Burgemeesters, Schepenen en Raaden der Stad *Middelburg*, gevoelende, dat de ongelukkige Beweegingen, zo wel elders in de Republiek als binnen deeze Stad, ontstaan, haaren oorsprong vinden in de verschillendheid van begrippen over de publieke zaaken, en in het begrip dat de denkenswys van de Regeering daar omtrent niet ééns zou zyn, en voorziende, dat zo lang hier over geene verzekering van het tegendeel gegeeven wordt, de gisting der gemoederen niet verminderen zal, hebben by deezen goedgevonden aan de Gemeente bekend te maaken, dat hun Ed. Agtb. zich eenstemmig, en elk Lid van dezelve voor zich in 't byzonder, hebben vereenigd om voor hun gevoelen te verklaaren te zullen blyven aankleeven de *Staat*, *Stadhouderlyke* en *Stads-Regeering*, met den *Prins Erfstadhouder*, bekleedende alle de Voorregten en Regten, die Hem, by voorige Resolutien, in de Jaaren MDDCXLVII en MDCCLXXVI zyn toegekend. Al het welke hun Ed. Agtb. eenpaarig verklaaren bereid te zyn kragtdaadig te handhaaven, en aan die geenen, die daar toe behulpzaam willen zyn, de noodige adsistentie te verleenen.

„ Dat hun Ed. Agtb. vertrouwen, dat deeze Verklaaring van hun, als Lieden van Eer, tot genoegen van een ieder strekken zal, en van die gezegende uitwerking zyn, dat een ieder zich voorts stil en bedaard zal gedraagen, en zelfs

„ het

„ het zyne toebrengen by de geenen, die
„ daar toe niet gezind zyn, om dezelve
„ insgelyks tot bedaardheid en ſtilte aan
„ te maaken, en daar door den geheelen
„ Ondergang van de Stad, en ook van
„ hun aan wien thans geſprooken wordt,
„ te voorkomen (*)."

III. BOEK. 1787.

Onmiddelyk naa deeze Afkondiging werd de lang begeerde Oranjevlag van de Abtdy Tooren en het Stadhuis uitgeſtooken. Deeze waaide naauwlyks, of de Regeering deedt de vier oudſte Leeraaren op het Stadhuis ontbieden. Een hunner, Boitet, ſprak van de Puije de Gemeente aan. Met ſtille bedaardheid hoorde men den Leeraar. Om die algemeener te bewerken, gingen de vier Burgemeesters, met de vier Leeraaren, voorafgegaan door twee Stadsbodens in derzelver Staatſiekleederen, eene Wandeling door de Stad doen. Alle plundering en geweld hieldt eensſlags op. Als in één oogenblik was de geheele Stad, om zo te ſpreeken, van huis tot huis, met Vlaggen, en alle de Huizen aan de Denknoppen en Schellen met Oranjelinten vercierd, en werd de Stad drie avonden na elkander met kaarsſen verlicht. Het ontbrak niet aan ſchieten met Geweeren, het afſteeken van Vuurwerken, en het vertoon van

De Oranje vlag uitgeſtooken, Vreugdebedryven, en het ſtaaken derzelven.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XI. D. bl. 172. De Heer DAVID VAN VISVLIET, by toeval niet tegenwoordig geweest zynde by het Beſluitneemen tot deeze *Publicatie* verklaarde zyne inſtemming kort daar na. *Ald.* bl. 174.

LII. BOEK. 1787. van de uitbundigste vreugde, wegens de Afkondiging, „ tot voorspoed van 's Lands „ gezegende en aloude Constitutie," gelyk de Magistraat spreekt in eene op den vierden der meergemelde Maand gedaane Afkondiging, strekkende tot een ernstig vermaan, „ om de gemelde Vreugdebedryven te staaken, en elk tot zyn beroep als „ vooren weder te keeren." Met nevensgaande waarschuwing, „ van zich niet te „ verstouten om deeze of geenen tot het „ pleegen van Vreugdebedryven, op nieuw, „ aan te zetten, veel min aan de zulken, „ die daar toe onwillig mogten zyn, eenigen „ den minsten overlast aan te doen (*)." 't Geen niet duister inhoudt dat zulks hadt plaats gegreepen.

Kragtlooze Uitlooving aan de Ontdekkers der Plunderaars gedaan. Staaten van *Zeeland*, die *Middelburg* „ een Tooneel van Oproer, Plundering en „ Moord noemden," en den oproerigen hoop beschryven, „ als niet tot bedaaren „ te brengen door de *Burgery*, noch door „ het *Krygsvolk*," hadden eene Waarschuwing, op den eersten van Hooimaand, laaten afgaan, waar by zy eene Belooning van Duizend Guldens beloofden „ aan die „ een *Plunderaar* of *Oproermaaker*, op heeter daad gevat, in handen des Geregts „ overleeverde." Eene uitlooving omtrent welke men aangemerkt heeft, dat, in den toenmaaligen toestand van *Middelburg*, nooit iets zou vallen: dewyl niemand het waagen zou iemand met eigen handen uit den plun-

(*) *Verzam*, *by* DE CHALMOT XI. D. bl. 173.

plunderenden hoop te rukken, en zulk een Misdaadiger aan te klaagen by de *Middelburgsche* Regeering, die toen reeds door het niet aanneemen der aangebodene Burgerhulp tot het stuiten des Oproers (*), een blyk gegeeven hadt van alle middelen tot het stuiten der Plunderzugt niet aanvaard te hebben, en kort daar op in eene Publicatie over het te regt brengen van geborgene of gestoolene Goederen, beloofde, „ dat de Dieven voor geene verdere „ Aanmaaning of Straffe zouden te vreezen hebben, indien zy het geroofde wedergaven (†)."

LII. BOEK. 1787.

Lot der *Zierikzeesche* Afgevaardigden.

Met hoe veel regts hadden die van *Zierikzee* hunne ongerustheid wegens de veiligheid in *Middelburg* te verstaan gegeeven (§). Welk lot hun te dien Stede te wagten gestaan hadt, mogten zy te *Veere* beproeven. De Afgevaardigden dier Stad ALBERTUS VAN DER SCHATTE, SAMUEL BOEYE en FRANCOIS BREEKPOT, te *Veere* van het aangevangen Oproer in *Middelburg* verwittigd, oordeelden het raadzaam derwaards niet te vertrekken. Een Boode aan VAN DE SPIEGEL gezonden, om te onderzoeken of zy veilig de Vergadering zouden kunnen bywoonen, bragt berigt, „ dat „ de Raadpensionaris nergens voor kon in„ staan,

(*) Zie hier boven bl. 345.
(†) Men vindt deeze Waarschuwing en Publicatie in de *Verzam. by* DE CHALMOT XI. D. bl. 171, en 175.
(§) Zie hier boven, bl. 357.

XII. BOEK. 1787.

„ ſtaan; maar hun moest verzonden aan „ de Heer DE BRUIN, regeerenden Bur„ gemeester van *Middelburg*." De Boode hadt niet dan met een boot in ſtilte die geſlooten Stad kunnen ontkomen. Hun beſluit viel om geene Vergadering, zo lang *Middelburg* in dien akeligen toeſtand was, by te woonen, teffens zich verklaarende tegen alle Beſluiten, die buiten hunne medewerking, zouden genomen worden. De Boode hadt met geene mogelykheid in *Middelburg* kunnen komen. Een Statenbode riep hun, tegen dien avond, ter Vergadering op; doch zy bleeven by 't genomene beſluit, alleen daar van uitzonderende zodanige Staatsbeſluiten als ter demping van het daadlyk plaats hebbend Oproer ſtrekken mogten. Hun Bode hadt onder den weg de bedreigendſte taal tegen de Afgevaardigden van *Zierikzee* hooren uitſlaan, en des die Heeren verwittigd. Deeze moesten zy met eigen ooren hooren; en de Heer BOEYE bovenal de geweldigſte mishandeling ondervinden. De Baljuw VAN DER BOON MESCH, met den Burgemeester VAN DER LOOFF en de Penſionaris DE MAUREGNAULT redden deeze Heeren uit veele mishandelende ongelegenheden (*). —— Hoe zeer wordt, door dit ge-

(*) Men kan deeze, tot veele byzonderheden toe, leezen in J. DE KANTER *Pz. Chronyk van Zierikzee, Tweede Uitgaave* bl. 266—274. genoegzaam woordlyk overgenomen uit de eigenhandige Aantekeningen van den Heer BOEYE. Wy zullen, van *Veere* handelende, des iets naders vermelden.

geheel beloop der zaaken, de Aanspraak van den Raadpensionaris by het hervatten der gestaakte Staatsvergaderinge toegelicht (*).

LII. BOEK. 1787.

Nieuw gedreigd Oproer: en het gebeurde met Dr. VAN DER KEMP.

Voor eene wyl was de geest des Oproers binnen *Middelburg* beteugeld; en bleef omtrent drie weeken stille. Doch geraakte op nieuw aan het woelen, ten opzigte van dien zelfden Doctor VAN DER KEMP, die in den aanvang des Oproers eene zwaare mishandeling ondergaan hadt (†). Deeze Arts was Collonel van het eerste Exercitiecorps aldaar geweest, en hadt, de Verklaaring dat hy van begrip veranderd en *Prinsgezind* was, by den eersten aanval op zyn Persoon, niet voor geldig aangenomen, in een openbaar Nieuwspapier bekend gemaakt, en zyn leeven voor het bewaaren der Oude Staatsgesteldheid aangeboden. Eene verklaaring in welke het *Middelburgsche* Gemeen genoegen nam, en hem onverlet zyne beroepsbezigheden liet verrigten.

De goede reuk, in welke hy by het Volk gekomen was, week door een bedryf, waar mede hy de versterking van dit gunstig gevoelen bedoeld hadt. De Vaandels van het Exercitie-corps waren nog ten zynen huize. VAN DER KEMP verzogt de Magistraat die Vaandels, onder geleide van eenig Krygsvolk van zyn huis te laaten haalen, en dat zulks op klaaren dag

(*) Zie hier boven bl. 281.
(†) Zie hier boven, bl. 344.

IX. BOEK. 1787. dag mogt geschieden, zich verbeeldende, dat zulk een bedryf tot een nader bewys zou strekken van zyne Verandering in Staatsbegrippen. Doch hier in hadt hy zich misrekend. Het Volk begreep, dat deeze Man, met de uitleevering der Vaandelen, was hem de zaak ernst, zo langen tyd niet hadt behoeven te wagten; en leidde daar uit af, dat hy des beklapt, door vrees gedreeven, die openlyke overgifte deedt. Het gevolg was dat het misnoegd Gepeupel 's avonds de glazen van zyn huis insmeet, de plunderrolle zou voortgespeeld, en ook aan andere huizen volvoerd hebben, waar men reeds met het inwerpen der glazen een begin gemaakt hadt; doch nu kwamen verdubbelde Ronden, zo van Burgers als van Krygsvolk, het verder pleegen van schennis voor. Hier toe wrogt mede een belofte dat de Regeering 's volgenden daags iets der Gemeente zeer aangenaam zou bewerkstelligen.

Eed den Schutteren afgevorderd. Deeze belofte deedt de Regeering gestand, daar zy allen, die tot de Schutters hof de *Edele Busse* behoorden, en zich door hunne Patriottische denk- en handelwyze onderscheiden hadden, op het Stadhuis deedt komen. Hoofd voor hoofd werd hun voorgehouden, hoe de Stad, door hun halstarrig gedrag, (zo sprak de Regeering,) met een geheelen ondergang was gedreigd geworden. Over zulks werd te hunner keuze gesteld of terstond hun Burgerregt te verliezen, en de Stad te verlaaten, of in handen van Burgemeesteren, ten

ten aanhoore van den Volke, deezen Eed te doen. „ Ik beloove en zweere, dat ik „ 's Lands aloude Conſtitutie en de Reg- „ ten van den Prins Erfſtadhouder, zo „ als de Regeering deezer Stad deswegen „ by Publicatie van den tweeden deezer „ Maand, haar gevoelen heeft geopen- „ baard, ten allen tyde, zal handhaaven, „ zonder my ooit of ooit te bemoeijen of „ in te laaten in Geſprekken, Byeenkom- „ ſten, ongewoone Wapenoefeningen of „ andere daaden, die, in de bedoeling, of „ gevolgen, tot eenige verandering van „ deeze denkenswyze zouden kunnen ſtrek- „ ken; en dat ik my voorts als een ſtil, „ vreedzaam, en myne Overheid in de „ uitvoering van deszelfs Bevelen en Or- „ donnantien gehoorzaam Burger en In- „ woonder zal gedraagen (*)." Een Eed, onder zo harde voorwaarden afgeperst, werd door ieder afzonderlyk voor het Stadhuis afgelegd, in een ſtaatlyke Burgerkring, van buiten door het Krygsvolk gedekt.

LII. BOEK. — 1787.

Grievend was deeze nooddwang tot eenen Eed, met zelfsbeſchuldiging gepaard, en, als wilde de *Middelburgſche* Regeering die grieve nog dieper doen gaan, voegde zy 'er eene Afkondiging nevens van deezen inhoud; „ Daar Wy ten uiterſten zyn „ aangedaan over de onrustige Beweegin- „ gen, die wederom op nieuw zyn uitge- „ borſten, niet tegenſtaande alle de voor- „ zorgen door ons nog kortlings in 't werk „ ge-

Afkondiging te dier gelegenheid.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XI. D. bl. 223.

III. BOEK. 1787.

„ gesteld, en die het blykbaar genoegen
„ van elk Ingezeten hebben weggedraagen,
„ hebben wy andermaal gemeend te moe-
„ ten nagaan de oorzaaken van dezelve
„ Beweegingen, en die alleen gevonden in
„ den voortduurenden afkeer van die Per-
„ soonen, die, in de voorige Commotie
„ het voorwerp van haat zyn geweest, en
„ zedert dien tyd, niet tegenstaande der-
„ zelver ontwapening, tot heden gebleeven
„ zyn, waarschynlyk uit eene vrees, dat
„ hunne Denkenswys over de Constitutie
„ van het Land en de Regten van den
„ Prins Erfstadhouder, verschillende was
„ van de gevoelens van alle de overige
„ Ingezetenen, die wy eenpaarig verklaard
„ hebben de onze te zyn, hebben wy, ten
„ einde deeze vrees weg te neemen, al-
„ len afkeer te verwyderen, en door het
„ onze toe te brengen om de Denkens-
„ wyze over het voorschreeve Onder-
„ werp, by alle Burgers deezer Stad,
„ zonder onderscheid, en, is 't mogelyk,
„ door de geheele Provincie eenstemmig
„ te maaken, en het kwaad in den wor-
„ tel aan te tasten, alle voorzegde Per-
„ soonen voor ons ontboden, het een en
„ ander aan hun voorgehouden, en hier
„ van het heuchlyk en bekend gevolg ge-
„ had, dat dezelven, die Gevoelens, on-
„ der het aanroepen van GODS Naam,
„ voor de hunne hebben verklaard en aan-
„ genomen, om, met agterlaatinge van alle
„ ongewoone Byeenkomsten, Wapenoefe-
„ ningen, of andere Handelingen, die, in

„ de

„ de bedoeling of in de gevolgen, tegen LII.
„ gemelde Gevoelens zouden inloopen, BOEK.
„ zich als stille en gehoorzaame Ingezete- ——
„ nen te gedraagen." 1787.
Zy voegden 'er by te vertrouwen, „ dat
„ hier door alle verwydering zou geweerd,
„ en zy wederom, als voor deezen, in de
„ Burgerlyke Zamenleeving met genoegen
„ ontvangen worden." —— Waar aan zy eene Vermaaning tot Eensgezindheid hegten, en op nieuw Straffe aankondigen tegen de Verstoorders der openbaare rust. — Alle Schutters, welken de Regeering onder dien Eed wilde brengen, waren niet in de Stad, en werden deezen diensvolgens, eenige dagen laater, ten zelfden einde opgeroepen (*).

Hoe men zich van den Pensionaris Ermerins wil ontdoen.

Zo rekende men de *Middelburgsche* Burgery van den Patriottischen zuurdeesem, door een afgedwongen Eed, gezuiverd te hebben. By zo veele Burgerslachtoffers van Dwang moest nog de wakkere en braave Pensionaris Ermerins gevoegd, doch op eene andere wyze, ten zoen der Partyschappe, van zyne post ontzet worden. Want, om met de woorden der *Middelburgsche* Regeering zelve te spreeken, „ hoe zeer men zich van het herstel der
„ Rust, door de zo even plegtige Actus,"
(de gemelde Eedvordering) „ alles voor-
„ stelde, was het egter niet te vermoeden,
„ dat de gemoederen tot eene genoegzaa-
„ me bedaardheid zouden gebragt worden,
zo

(*) *Verzam. by* de Chalmot XI. D. bl. 224, 226.

LII. BOEK. — 1787. „ zo lang de Preventie tegen eenige Le„ den van hun Ed. Agtbaare Vergadering „ bleef volduuren," waarom men in overweeging gaf, of zulks hun niet op eene beleefde wyze diende te kennen gegeeven te worden, en voorgehouden de vreedzaame gevolgen, die uit de opoffering van derzelver particuliere belangens, door het laaten vaaren van hunne Posten, voor het welzyn van de Stad en behoud der ruste te wagten waren.

In deeze algemeene voordragt doelde men slegts op één Persoon, gehaat by den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL, en wil men dat diens Vriend de *Middelburgsche* Leeraar KROM, den val van den Heer ERMERINS, door een voorslag daar toe strekkende, zou berokkend hebben.

Stadsbesluit hem voorgesteld. Genoeg vernam de Pensionaris uit de algemeene Voordragt, dat het op hem gemunt was; weshalven hy de Vergadering verliet. Deeze tradt daar op, gelyk zy spreeken, „ in rypen raade over die deli„ caate Materie," en verstondt, dat deezen „ Heer, op het vriendlykst zou onder 't oog „ gebragt en verklaard worden, dat byal„ dien dezelve zyn Particulier Belang voor „ de Rust van de Stad en deszelfs eigene „ Veiligheid wilde sacrifieeren, hun Ed. „ Agtb. bereid zouden weezen om, op het „ Voorstel, ten zelfden einde te doen, „ favorabel te resolveeren; zonder dat hun „ Ed. Agtb. hier door willen verstaan wor„ den voor zich zelven eenige redenen te „ hebben om welgemelden Heer uit zyne

„ Be-

„ Bediening te removeeren, veel min ee- „ nig ongenoegen te hebben, over de han- „ delwyze by denzelven in de waarnee- „ ming zyner Bedieninge gehouden, waar „ door hy eenige correctie zoude moeten „ incurreeren, of zich dien Post onwaar- „ dig gemaakt hebben."

LII. BOEK. 1787.

Om een zo vreemd voorstel ter Ampts-verlaating, 't geen met de eigene woorden verdiende bewaard te worden, te gereeder ingang te doen vinden, verklaarde de Regeering haare bereidvaardigheid om den dus van zyn Ampt verlaaten Pensionaris te laaten het genot van alle die Voorregten en Vrydommen, gewoon aan geweezene Leden der Stadsregeeringe vergund te worden, hem schadeloos te stellen wegens de Recognitien, ten behoeve van Stad en Land, by de aanvaarding zyns Pensionarisschaps opgeschooten.

Treffende wyze op welke hy zyn post nederlegt.

Aanzegging van dit alles by monde van den Secretaris CHANGUION bekomen, en antwoord beloofd hebbende was de Heer ERMERINS, daar mede 's volgenden daags gereed, en deedt, by het nederleggen van zyn Pensionarisampt, in de Vergadering der *Middelburgsche* Regeering, eene Aanspraak, die wy ons niet wederhouden kunnen geheel af te schryven. „ Edele Agt- „ baare Heeren! Daar het Algemeen Wel- „ zyn als de hoogste Wet in de Burger- „ lyke Maatschappyen wordt erkend, en „ elk Medelid dezelve, in zynen kring, „ ter bevordering van dit oogmerk moet „ medewerken, heb ik ook, naar myn

 „ ver-

LII. BOEK. 1787. „ vermogen getragt in de Post, die U Ed. „ Agtb. my hebben toevertrouwd, tot dat „ einde werkzaam te zyn. Ik heb, be- „ schouwende de veelvuldige denkbeelden, „ die men zich in deeze tyden van het al- „ gemeen belang des Lands vormde, al- „ tyd gemeend, dat de Grondwetten van „ den Staat, niet dan met het grootste ge- „ vaar, konden worden veranderd; dat de „ Privilegien niet dan met het grootste on- „ regt, tegen wil en dank van derzelver „ Bezitteren konden worden verminkt; dat „ de Regeering van ons Gewest, in het „ Staats en Stedelyk Bewind, met den „ Heere Erfstadhouder, moest blyven be- „ waard; dat de Waardigheden en Voor- „ regten van zyne Hoogheid, zo als die „ aan Hoogstdenzelven wettig zyn opge- „ draagen en vergund, moeten worden „ voorgestaan en bevestigd.

„ In deeze gevoelens myn Ampt beklee- „ dende, had ik met regt een Aanspraak „ op het vertrouwen van het Volk; maar „ de ongelukkige tydsomstandigheden heb- „ ben ook in deeze Provincie het vertrou- „ wen op Regenten en Ministers der Re- „ geeringe, weggenomen, zo dat misschien „ niet één eenige zich op het algemeen „ Vertrouwen der Ntaie zonder onder- „ scheid kan beroemen: terwyl de Laster, „ in dit anders zo vreedzaam Land, tot „ nadeel van de rust onder een groot ge- „ tal onzer goede Ingezetenen, heeft wee- „ ten een vermoeden in te boezemen, als „ of zommige Regeerders haakten na eene

„ Ver-

„ Verandering in onze gezegende Constitutie, en zyne Hoogheid den Heer Prins van *Oranje*, in deszelfs wettige Voorregten zogten te benadeelen; offchoon, (gelyk aan U Ed. Agtb. bekend is,) nimmer, tot het veranderen van onze Constitutie, in dit Gewest, eenige Voorslagen zyn gedaan, veel min daar toe door iemand der Leden van Uwer Ed. Agtb. Vergadering of derzelver Ministers is geadviseerd; terwyl ook zyne Hoogheid, in deszelfs Hooge Waardigheden binnen deeze Provincie, niet het allerminste is verkort, noch eenige bedenkingen daar toe, het zy in, of, (zo veel ik weet,) buiten Uwer Ed. Agtb. Vergadering, door iemand der Regengenten of Ministers is geöppert.

LII. BOEK. 1787.

„ Onverminderd dit alles deelt ook myn Persoon in de vooroordeelen van sommigen. Ik laat de vuile oogmerken voor den Lasteraar.

„ Ik heb met genoegen ondervinden, dat U Ed. Agtb. in my geen misdaad wisten.

„ Ik vertrouw ook van de eerlykheid van de Heer het Officie waarneemende, dat hy zyn pligt, indien ik schuldig was, zou hebben betragt.

„ Intusschen ben ik U Ed. Agtb. ten hoogsten dankbaar voor de wyze, waar op U Ed. Agtb. my hebben gelieven te communiceeren, wat aan dezelven, ten opzigte van myne Amptsbediening, aangenaam zou zyn, en vermeenen ter bevordering van de Rust te verstrekken.

LII. BOEK. — 1787.

„ Daar ik altyd het algemeen belang
„ heb tragten te bevorderen, en de Rust
„ voor het welzyn van de Provincie reeds
„ over lang noodzaaklyk is geweest, offer
„ ik gaarne, ten nutte van de Rust, een
„ onrustig Ampt op, dat ik bereidvaardig,
„ met verzuim van myne byzondere zaa-
„ ken, heb waargenomen.

„ Ik doe het in die hoop, dat waarlyk
„ hier door de Rust in de gemoederen
„ van die geenen, die onrust verwekken,
„ zal worden hersteld.

„ Ik doe dit, des te gereeder om de
„ Satisfactie voor myne Eer in de Reso-
„ lutie van U Ed. Agtb. begreepen. Hier
„ uit blykt myne Onschuld, en U Ed.
„ Agtb. betuigingen verdooven allen Laster.

„ Ik leg dan myn Ampt als Pensiona-
„ ris deezer Stad in den schoot van U
„ Agtb. neder. Ik verzoek van deeze ge-
„ wigtige Post te worden ontslaagen op zo-
„ danige wyze, als U Ed. Agtb. aan de
„ Waardigheid van deeze Vergadering, en
„ aan de Eer van een eerlyk Minister
„ schuldig zyt (*)."

Schoon dus eene Afscheids Aanspraak, met zo veel vrymoedigheids gesteld als de gevaarlyke tydsomstandigheden ten naauwen noode gehengden, het opgespalkt oog, en de opgeschorte neus van veelen in de Vergadering verwekte, afgewisseld door andere gebaaren, die ongenoegen en onverduldigheid te kennen gaven, hadden de waar-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XI. D. bl. 287—231.

waarheden, daar in te nedergesteld, eene te groote blykbaarheid om eenigzins gelochend of tegengesprooken te kunnen worden. Tot welk een prys ook wilde men zich van deezen gelasterden Pensionaris ontslaan, en kreeg hy, op den reeds gemelden voet, hem vereerende en der Regeeringe tot schande strekkende voorwaarden, zyn ontslag (*). —— De Oud Burgemeester JOHAN DAVID GHYSELIN LE SAGE, die mede in een kwaad gerugt stondt, en bezwaarlyk tegen de Plundering beschut werd (†), verleende men, op zyn verzoek, ontslag van zyne Raadsplaats in *Middelburg* (§).

LIII. BOEK. —— 1787.

Onder alle deeze verrigtingen naderde de Verjaardag der Prinsesse van *Oranje*. De *Middelburgsche* Regeering wilde denzelven wel gevierd hebben, en gaf, als daar toe aangespoord door de kundschap van veeler betuigd verlangen en het onderrigt van de toebereidzelen om dien Dag, met vreugdebetoon, te vieren, verlof, dat 's avonds de Stad zou verlicht, en der vrolykheid, ten dien dage bot gevierd worden, onder zekere bepalingen, en met beding, dat niemand zich zou mogen verstouten, om de zulken, die dit Vreugdebedryf of in 't geheel niet, of naar zyn begrip, slegts in eene geringe maate mogt aanrigten, eenige de allerminste moeilykheid of kwaade bejegening

De Verjaardag der Prinsesse te *Middelburg* gevierd.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XI. D. bl. 232.
(†) Zie hier boven bl. 367.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4194.

LIII. BOEK. 1787. ning met woorden of daaden aan te doen (*). De gesteldheid te dier Stede en de vrees den Patriotten aangejaagd kon genoegzaame verzekering geeven, dat zorg voor het herleeven der Schend- en Plunderzugt hun aanzette om in dit vreugdebetoon, uitwendig deel te neemen.

Beginzels van het Oproer te *Vlissingen*. De aanleiding tot het *Middelburgsche* Oproer vermeldende, hebben wy opgetekend, dat deeze in verband stondt met het te *Vlissingen* korten tyd te vooren gebeurde (†). Dit moeten wy hier vermelden ten aanvange van het leed, 't geen deeze Stad, in dit byster Jaar, trof, en een beginzel der langduurige smerte mag heeten; want *Vlissingen* deelde in dit Volksonheil ook naa de Omwenteling, en was, van den tyd der eerste beweegingen in *Zeeland*, tot zo lange, in geweldige onrust. Het Jacht van den Heer VAN DEN ZANDHEUVEL op stroom na *Vlissingen* komende, hadt, ten oorzaake van den sterken wind, geheel geen Vlag, maar slegts een Staaten wimpel gevoerd; doch, binnen de hoofden der Haven geschooten zynde, den Staatenvlag van agteren laaten waaijen. Men liet verluiden, dat deeze Vlag een *Patriottische* Vlag was, in plaats van een voorheen bygestaan hebbende *Prinse* Vlag opgehaald. Genoeg om ten vonk van Oproer te strekken. Een zamengerotte hoop Vaarensgezellen en Gepeupel vervoegt zich na het Jacht, en drong

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XI. D. bl. 233.
(†) Zie hier boven bl. 341.

drong eerst aan op het wegneemen van den Achtervlag, en vervolgens ook om de roode Vleugel van den top der Mast weg te neemen. Dit geschiedde onder een vloed van vloek- en scheldwoorden, gepaard met de verschriklykste bedreigingen aan den Schipper en de op het Jacht zich bevindende *Keezen*. Aan zulk een ongunstig oord oordeelde de Heer VAN DEN ZANDHEUVEL het niet raadzaam te vertoeven; de uitgeslaagene bedreigingen mogten van daaden gevolgd worden. Dan, schoon hy van daar af en na *Middelburg* voer, ontweek hy, te dier Stede den opgewekten geest des Misnoegens in geenen deele. Het zelfde bedryf onder eene eenigzins andere gedaante werd door andere Persoonen gespeeld, gelyk wy, ter boven aangetoogene plaatze, vermeld hebben.

LII BOEK. 1787.

Voorzorgen te *Vlissingen* tegen oproerige beweegingen gedraagen.

De *Vlissingsche* grootendeels Patriottische Regeering nam den aangedaanen overlast in de Stadshaven zeer euvel op, en loofde één honderd *Zeeuwsche* Ryksdaalders uit, met geheimhouding voor den Aanbrenger, aan hem, die eenen handdaadigen den Regter in handen stelde (*). Het steeds aangroeiend Oproer in *Middelburg*, veroorzaakte herhaalde, deels bewilligde, deels afgeslaagene verzoeken om Krygsvolk uit *Vlissingen*. Aan 't zelve was reeds in Sprokkelmaand deezes Jaars, door de Magistraat, geheime orders gegeeven, om oproerig geweld, zo het ontstaan mogt, met geweld te

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XI. D. bl. 179.

XII. BOEK. 1787. te keeren. By dit bevel volhardde de Regeering op den eersten van Hooimaand (*). Zy deedt, uit vrees voor een bezoek uit *Middelburg*, of een aanval der *Walchersche* Boeren, de Poorten sluiten, en het Geschut, met Druiventrossen gelaaden, op de Wallen brengen.

Het nabuurig *Middelburg* ten speelbal des Oproers geworden zynde, zogt de *Vlissingsche* Regeering haare Stad voor dit geweld te beschutten, en gaf, by eene Waarschuwing, te kennen, wat zy, met overleg van den Burger Krygsraad beraamd hadt om de Stad voor dergelyke buitenspoorigheden en onheilen, uit moedwil ontstaande, te dekken; de Ingezetenen verzoekende zich te onthouden van allen overlast, aan de Persoonen, Huizen en Goederen der Inwoonderen, niemand met scheldwoorden, bedreigingen, of verwytingen, te beledigen; maar zich, in tegendeel, stil en vreedzaam te gedraagen. By dit heusch vermaan, voegden zy de verzekering, „ dat zy het „ zich tot een pligt rekende de wettige „ Constitutie van het Land, benevens de „ Staats en Stadhouderlyke Regeering, met „ alle Regten en Waardigheden, daar aan „ verbonden, voor te staan en te handhaa„ ven, zo wel als de Regten en Privi„ legien van ieder hunner Burgeren, en „ altoos bereid te zullen zyn het oor te „ leenen aan alle zodanige billyke voor„ stellen en verzoeken, welke hun met „ be-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XII. D. bl. 176. 184.

BOEK —— 1787.

„ bedaardheid en bescheidenheid gedaan „ werden." — Zy beslooten dit met eene betuiging, „ dat by onverhoopten aanval „ of geweld, alles zou worden aange„ wend tot kragtdaadige stuiting; een ieder „ vermaanende zich voor schade te wag„ ten (*)."

Vorderingen der Regeeringe gedaan.

Terwyl de Regeering met het ontwerpen en vervaardigen deezer Afkondiging bezig was, werden Burgemeesters, in de hoedanigheid van Collonellen, verzogt met den Krygsraad nader te spreeken. Dit gesprek hadt het besluit ten gevolge, dat, vóór het doen der gemelde Waarschuwinge, de Oranjevlag onmiddelyk van de Stadhuistooren werd opgehaald. By geschrifte deedt de Krygsraad, ten zelfden dage, de volgende Verzoeken, dat de Publicatie, wegens het gebeurde aan het *Dordrechtsche* Jagt betreffende (†), zou worden ingetrokken. — Dat de Regeering het Nationaal Fonds zou gelieven te ontbinden — en ter Staatsvergadering eenstemmig te werk te gaan met de Steden *Middelburg*, *Veere*, *Goes* en *Tholen*. —— Wyders oordeelde de Krygsraad het hoogstnoodzaaklyk, dat de Stukken Geschut op de Stadswallen geplant, van daar werden gehaald — en te bezorgen dat van de Tooren, of van een der Stads Poorten de Oranjevlag werd opgestooken (§).

Dit

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XI. bl. 187.
(†) Zie hier boven bl. 375.
(§) *Verzam. by* DE CHALMOT XI. D. bl. 188.

LII. BOEK.
1787.
Ingewilligd en het Genootschap ontwapend.

Dit laatste werd, gelyk vermeld is, onmiddelyk verrigt. Men dwong de Regeering om het op de wallen gebragte Geschut daar weder af te haalen, en op de gewoone Bergplaats te brengen. By welk bedryf men een voornaam Lid des Wapengenootschaps schreijelings op een der Kanonnen zette, en in deezer voege de Stad, als in zegepraal, omvoerde. Het Genootschap was ten zelfden dage ontwapend; en hadt men eenige Leden genoodzaakt God en de Justitie, in de vernederendste houding, om vergiffenis te bidden. Alle de overige Eischen werden desgelyks, door de overmande Regeering, die allen steun van Krygsvolk en Burgers miste, ingewilligd (*).

Veele andere dringende eischen toegestaan.

Inwilliging aan zodanige Verzoekers is met de daad styving van moedwil, en voet geeven tot verdere vorderingen. Dit welvoorzien, doch voor de *Vlissingsche* Regeering onvermydelyk gevolg, greep plaats. Immers de Krygsraadsleden, die thans den meester speelden, gaven, weinig dagen laater, den zevenden van Hooimaand, onder veel betuigings van liefde tot rust en eendragt, der Regeeringe te kennen, dat, gelyk zy schaamtloos genoeg naa zo veel dringens en dreigens spraaken, „ by de „ goede Burgery, immers by de voor„ naamsten, bezadigsten, beredeneerdsten, „ met één woord, by den bloem derzel„ ve, van harten gewenscht en vuuriglyk „ verlangd wierd," dat de Afgevaardigden ter

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XI. D. 19.

ter Staatsvergaderinge zich eenigzins nader LII. en minder ingewikkeld hadden gelieven te BOEK. verklaaren, en wel zo als de Regeering — van *Middelburg* gedaan hadt, ten aanziene 1787. van de tegenwoordige Regeeringsvorm, en het handhaaven derzelve. — Dat zy, om blyk te geeven van hunne welmeenenheid, en verkleefdheid aan de belangens van den Staat, van den Prins Erfstadhouder en Erfheer van *Vlissingen*, aan de Kerkenraaden binnen de Stad, op het ernstigst, zouden aanschryven, om in hunne Leerredenen en Gebeden, alle omzigtigheid te gebruiken, alle aanstootlykheden te vermyden, en zich stipt te houden aan de voorschriften des Gebeds, in de Jaaren MDCCXLVII en MDCCLXVI, gegeven; zonder zich verder, hoe genaamd, uit te laaten over de thans zweevende Staatsverschillen. — Wyders gaven zy hunne begeerte te kennen, om, ter voorkominge van de vrees om van elders buiten de Stad overvallen en ontrust te worden, de Stads Havens by nagt, door Boom en Ketting gesllooten te doen houden; ten einde geen Schip van buiten kon inkomen, zonder naauwkeurig onderzogt te worden door die van de Burgerwagt; dat ook de by dage inkomende Schepen niet zouden vermogen te lossen, zonder alvoorens aan daar toe benoemde Persoonen van hunne Laading, en de Persoonen door hun overgevoerd, opgave gedaan te hebben. — Ook oordeelden zy een naauwkeurig toezien op de Wapenen der Burgeren een noodig vereischte ter bewaringe

van

LII. BOEK. 1787.

van de gemeene Rust. —— En drongen eindelyk aan op eene openbaare intrekking van de Afkondiging wegens het *Hollandsche* Jacht, den negen en twintigsten van Zomermaand gedaan. —— In alle deeze verzoeken, of liever eisschen, bewilligde de *Vlissingsche* Regeering, geen derzelven bleef onvoldaan (*).

Zonderlinge klagten der Admiraliteit over een en ander bedryf der Regeeringe.

Om deeze *Patriottische* Regeering, dus gedrongen tot het toegeeven aan den moedwil hunner Ingezetenen, alle stappen ter voorkominge van Opstand euvel te duiden, strekte een vreemd beklag der *Zeeuwsche* Admiraliteit, op den negenden van Hooimaand. Deeze duidde het der *Vlissingsche* Regeering euvel, „ dat zy, zonder haare „ Voorkennis, en ook die van haare Equi„ pagiemeester, aan wien de zorg over „ 's Lands Werf was toevertrouwd, hadt „ kunnen goedvinden, om op Zondag „ avond, den eersten van July, eene Mi„ litaire Wagt op dezelve te plaatzen; als „ mede dat zy, op Maandag daar na, van „ den Equipagiemeester PROIST hadt ge„ vorderd eenige Manschappen om de Stuk„ ken Kanon, liggende op den platten dyk „ uit derzelver rolpaarden te ligten. Zy „ wilde niet ontveinzen, dat deeze sin„ guliere Handelwyze haar ten uitersten „ vreemd voorkwam, en verzogt dat die „ Wagt ten spoedigsten van daar werd weg„ genomen; ten einde alle ongelukken te „ voorkomen."

De

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XI. bl. 191—200.

De Regeering van *Vlissingen* toonde, uit den aart der zaake, de onredelykheid deezer klagten en van dit Verzoek; „ naardemaal „ de Militaire Wagt van haaren wege ge- „ plaatst was op eene der Stads bastions, „ welke te gelyk diende tot een Timmer- „ werf voor de Admiraliteit; en de dag- „ gelden der Manschappen, in Stads dienst „ gebruikt met kennis van den Equipagie- „ meester, reeds vóór de ontvangst van „ den Brief der Admiraliteit voldaan wa- „ ren (*)." De grond deezer kwaalyk-duiding lag zeker voornaamlyk daar in, dat de *Vlissingsche* Regeering, onder de middelen om Oproer te beletten, dit middel hadt te baat genomen om de Scheeps-timmerlieden van 's Lands Werf te verhinderen, deel te neemen in het Oproer, 't geen zy, langs alle mogelyke wegen poogden te voorkomen; en ook, met alles toe te geeven, eenigen tyd voorkwamen.

LII. BOEK. 1787. Hoe beantwoord.

Eenigen tyd, schryf ik, want wel verre was *Vlissingen* van dit leed niet te moeten bezuuren. De Regeering mogt de begeerte veeler Burgeren, om den Jaardag der Prinsesse met Illuminatien en andere Vrolykheden te vieren, op den voet van *Middelburg*, toestaan: en dit vreugdebedryf zynen loop laaten hebben, met de noodige deelneeming. Eene Regeering, in welke zich zo veele Patriotten bevonden, die door alles toe te geeven, meenden zich in hunne posten te zullen kunnen handhaa-ven,

Veel toegeevens kon der Regeeringen niet baaten.

(*) *Kernem. by* DE CHALMOT XV. D. bl. 52. 54.

LII. BOEK. 1787.

ven, kon, wegens wel verhoopte; doch nimmer gedaane weigering, niet van 't kussen gestooten worden. Dit nogthans was het lot haar beschooren. Onder de hand liepen des gerugten, met aanduiding der Persoonen, eenige weeken vóór de Gebeurtenis (*), die wel kort naa de groote Staatsomwenteling voorviel; doch hier plaats moet vinden, als tot de Omwenteling in *Zeeland* behoorende, en daar van geen gering gedeelte uitmaakende.

Valsch gerugt ten beginzel van Oproer.

Om te *Vlissingen* het Oproer, dus lang met alle toegeevenheid geweerd, aan den gang te helpen, moest vuige laster te hulp genomen worden. Men strooide, tegen den negen en twintigsten van Herfstmaand, boosaartig uit, „ dat de Patriotten, met behulp „ der daar toe omgekogte *Zwitzers*, en het „ Volk van de *Oost-Indische* Compagnie, „ de Prinsgezinden zouden vermoorden." De toedragt van dit Plundergeweld zullen wy deels met de eigene woorden der Raaden van de Stad *Vlissingen*, in eenen Brieve aan den Stadhouder, opgeeven. Hoe zeer de zaak daar in ten zagtsten wordt voorgesteld, blykt het, dat dezelve voor geene vergoelyking vatbaar was.

Oproer daar uit gereezen.

Naa dat men 't gemelde gerugt, 't welk de valschheid ten ooge uitstak, hadt laaten loopen, waren de gemoederen genoeg aange-

(*) Men zie de Notariaale Verklaaring van G. DEYERS Burger van *Vlissingen*, onder aanbod van Eede, gegeeven tegen J. J. VAN VISSER MULLER *Verzam. by* DE CHALMOT XXXVI. D. bl. 49—71.

gehitst om een werk aan te vangen, waar LII.
van het opgemelde Verslag, hoofdzaaklyk BOEK.
hier op neder komt. Op Saturdag, den negen en twintigsten van Herfstmaand, begon 1787.
tusschen tien en elf uuren 's avonds, de Geest van Oproer en Plunderziekte zich in daadlykheden te openbaaren. Het huis van den Boekhandelaar THOMAS CORBELYN, die voor een yveraar in de zaak der Patriotten bekend stondt, en daar door den haat der tegenpartye verwekt hadt, werd door eene kleine hoop uit de smalle, doch driftig gewordene Gemeente (*), het eerst overvallen. Men begon met steenen door de Glaazen te gooijen. Dit werd door wedergooijen uit den huize beantwoord. De menigte wiesch, in weinig oogenblikken, zo sterk aan, dat de woede niet meer te stuiten viel. Noch schoon spreeken vondt ingang; naar reden werd niet gehoord; bedreigingen zelfs werden in den wind geslaagen. Niets was in staat het hollend Gemeen te neder te zetten en tot bedaaren te brengen; zelfs de in de wapenen gerukte Krygsbezetting en Burgery konden met geen vrugt daar toe gebruikt worden; de Burgery zelve, in een gering getal, op het slaan van Alarm, zamengekomen, veroorzaakte, dat het begonnen Oproer niet kon worden gestild (†).
De

(*) Wat aanleiding tot *dit driftig worden*, ten dien tyd bepaald gegeeven hadt, wordt hier niet vermeld. Men schaamde zich de door ons aangeweezene oorzaak op te geeven.

(†) Deeze opgegeevene onmogelykheid wordt door den Pensionaris LAMBRECHTSEN ontkend. Immers,

LII. BOEK. — 1787. De geen wederstand geboodene Volksmenigte groeide aan, en met die menigte de Plunderzugt. Drie Huizen, niet verre van het eerstgemelde, ondergingen 't zelfde lot der uitplunderinge en verwoestinge. Aan de overzyde van de oude Haven trof de woede het Huis van JAN LE FEVTER als mede van ALBERT CORBELYN, Zoon des Boekhandelaars, die het eerst deeze dolheid beproefde; diens Schoonzoon JAN BAERT, en de Vader van deezen, GILLIS BAERT, zagen hunne wooningen aan dezelfde woede opgeofferd; als mede de Intendant van 's Lands Dok, de Capitein Ingenieur DE FREYTAG. De Huizen der regeerende Burgemeesteren CORNELIS CAEN en CORNELIS CHRISTIAAN BENTBURG, als

mers, by het overgeeven der Stadspapieren verklaart deeze „ dat hy zich verzekerd hieldt, dat, „ indien slechts de Militie, ten dien tyde in *Vlissingen* in Garnisoen, de Orders, die haar door „ den Raad der Stad op zes February, één en zeven en twintig July 1787, gegeeven waren, en „ die zy, zo wel als de Burger Krygsraad plegtig „ en uitdruklyk aangenomen hadden op te volgen, „ hadt gelieven naar te komen, (gelyk hy altyd „ gewagt hadt, en 't geen zo ligt te doen geweest „ was,) *Vlissingen* zich thans in zulk een jammerlyken toestand niet zou bevonden hebben." *Verz. by* DE CHALMOT XXV. D. bl. 240. — Hy klaagde naderhand aan de Commissarissen van den Stadhouder „ dat zyn Huis, in het aanzien der Militie, die „ voor dat van den Burgemeester CAEN nevens het „ zyne was geplaatst, geweldig aangevallen, en de „ Meubelen, Huissieraaden, zyne Bibliotheek en „ Papieren, vernield, verstrooid of gestoolen waren." *Verzam. by* DE CHALMOT XXV. D. bl. 156

als mede die van den Rekenmeester VAN SONSBEEK, van den Pensionaris LAMBRECHTSEN (*), van de Raaden VERSLUIS, ROSEVELD, CATEAU, VAN DOORN en RADERMACHER, werden geheel verwoest. Gelyke ramp overkwam de Huizen van den Pensionaris LE GRAND, van den oudsten der *Walsche* Leeraaren LOUIS PORTE, van den Leeraar der *Luthersche* Gemeente ANTHONY MAAS, nevens nog twintig andere.

LII. BOEK. 1787.

(*) De Pensionaris LAMBRECHTSEN, dien wy zo even hoorden klaagen over verzuim in het wederstaan dier Plunderaaren, geeft de Regeeringe van *Vlissingen*, by de ter handstellinge der Stadspapieren, dit overneemenswaardig berigt, „ dat in de „ Plundering van zyn Huis, ten minsten Negen „ Boeken der Minuteele Notulen, in meerdere of „ mindere maate verscheurd of bedorven, één Deel „ zelfs, dat van 1786, geheel verlooren geraakt „ was. Dat menigvuldige andere Papieren, betrekkelyk tot de Commissien door hem waargenomen, met zyne eigene Goederen, Papieren „ en Bibliotheek, ten prooi geworden waren van „ Roof en Plundering. Dat Stukken van het grootste belang en geheim, betrekkelyk tot de Commissie van het Generaliteits Defensieweezen, en „ de *West-Indische Compagnie*, hem door de Bondgenooten opgedraagen, baldaadig vernield of „ gestoolen waren. Dat het hem onmogelyk was „ op te geeven, wat 'er al met betrekking tot de „ Stad, in de verschillende Departementen, waar „ in hy gecommitteerd was, verlooren was gegaan; „ en dat het geen 'er overgebleeven was, door „ hem met eigen handen, terstond naa de Plundering, uit de puinhoopen van zyn Woonhuis, „ en die zyner twee Buuren den Burgemeester „ CAHN en den Pensionaris Honorair LE GRAND, „ niet zonder moeite verzameld was." *Verzamel. by* DE CHALMOT XXV. D. 235.

III. BOEK. 1787. dere. In dier voege, dat in *Vlissingen* vyf en veertig Huizen, waar onder een aantal der cierlykste van de Stad, genoegzaam in puinhoopen en onbewoonbaare ruïnen veranderd wierden. Nog dertien Huizen daar en boven waren door het inslaan van glazen en andere feitlykheden misvormd (*). Tot dit verdelgend werk, 't welk zich ook onder de rook der Stad op *Oud Vlissingen* uitstrekte, besteede men den Saturdag avond en nagt, den Zondag, tot omtrent in den vroegen morgen van den volgenden Maandag.

Dwang tot Regeerings-verandering. Te vergeefsch deedt de Regeering, op den eersten dag dier Plunderinge, eene Afkondiging, behelzende eene herhaalde Verklaaring van derzelver aankleeving aan het Staats- en Stadhouderlyk Bestuur, en aan de Regten van den Erfheer, zonder eenige voorbehouding (†). Te vergeefsch liet de Regeering, te midden van dien akeligen toestand, de Burgery eenen diergelyken Eed, tot handhaaving van het een en ander, afleggen (§). Het woedend Gepeupel kwam tot geen bedaaren, dan op het voorleezen eener Naamlyst van *tien* Regeeringsleden, die van hunne Posten afstand deeden, of liever werden afgezet, en de bekendmaaking, dat PIETER JACOB CLYVER,

(*) De Lyst deezer Huizen, met aanduiding van de zwaarte der vernielinge, is voorhanden in de *Verzameel. by* DE CHALMOT XI. D. bl. 243—246.

(†) *Verz. by* DE CHALMOT XI. D. bl. 246—248.

(§) *Verz. by* DE CHALMOT XI. D. bl. 251—252.

...ver, die zich zeer in dit alles tot 's Volks welgevallen, bemoeid hadt, tot Bailjuw voor een tusschentyd, en Voorzittend Burgemeester aangesteld was, in stede van den Heer Caen (*).

LII. BOEK. 1787.

De Heeren op wier verlaaten hunner Ampten men aandrong, waren de regeerende Burgemeesters Cornelis Caen en Corn. Christiaan Berteling, nevens de Raaden Leonardus Constantyn van Sonsbeeck, Petrus Gulielmus Schorer, Cornelis Versluis, Nicolaas Cornelis Lambrechtsen, Abraham Sandra, Francois Roseveld Cateau, Jacob Wouter Bouwens en Adriaan van Doorn. Aan deezen eisch voldeeden, onder hunne handtekening, Bertling, Schorer, Lambrechtsen, van Roseveld, Cateau en van Doorn, den gevergden afstand doende. De Heeren Caen en van Sonsbeek verklaarden desgelyks hunne Raadsplaatzen wel te willen verlaaten, in gevalle zy daar mede der Burgery genoegen konden geeven.

Welke Regeeringspersoonen werden afgezet.

Het Gepeupel hadt zelfs de stoutheid om eenigen dier afgezette Regenten, op het Stadhuis, in bewaaring te stellen, ten einde hun tot het doen des afstands te dwingen; en toen zy, naa hunnen afgeperssten afstand zo veel van 't zelve verwierven, dat zy door Schout en Dienaars van het Stadhuis in veiligheid zouden gebragt worden, moesten zy uit deezer mond hoo-

Harde bejegening die Heeren aangedaan.

(*) Vernem. by de Chalmot XI. D. bl. 247-271.

LII. BOEK. — 1787.

hooren, dat hunne Huizen geplunderd, en zy in de Stad nergens veilig waren; hoe zeer men hun dien afstand niet hadt afgedwongen, dan onder belofte van hunne Persoonen en Huizen te spaaren.

De afweezige afgezette Heeren VANSLUIS en SANDRA aangeschreeven.

Onder de Raaden uit hunne Raadsplaatzen gezet, waren 'er twee afweezig. VANSLUIS bevondt zich te *Antwerpen*, en SANDRA te *Leyden*. Zy kreegen van de aangebleevene Regenten aanschryvens „ dat „ de Burgery hadt te kennen gegeeven, „ dat eenige Leden van den Raad niet „ langer in haar vertrouwen konden dee„ len, en dat zy begeerden, dat deezen „ daadlyk afstand deeden van hunne Raads„ plaatzen, met de Ampten daar uit voort„ vloeijende, en dat zy met *hunne Persoo„ nen zich uit de Stad zouden begeeven*: en „ dat Zy ook onder dit getal behoorden, „ en dat men niet twyfelde of zy zouden „ aan dat verlangen wel willen voldoen, „ ter bevordering van de Rust (*)."

Verregaande

Met deezen Afstand was men nog niet voldaan, en stondt 'er op, dat niet alleen aan

(*) *Verzamel.* by DE CHALMOT XI. D. bl. 272. De Heer SANDRA beantwoordde dit schryven. Hy kon zich niet verklaaren, en zou afwagten wat de Bezending van zyne Hoogheid na *Zeeland* tot de Regeeringsverandering zou uitwerken, waar op hy een goed vertrouwen hadt, terwyl hy, uit het aanschryven moest opmaaken, „ dat het hem thans be„ let wierd na *Vlissingen* te gaan." *Ald.* bl. 275. In deeze hoop bedroog hy zich niet, daar hy onder de wederaangestelde vermeld wordt. Buiten hem werden *vier* der Afgezette Raaden weder door zyne Hoogheid op 't kussen gebragt. *Ald.* bl. 393.

aan alle de dus afgezette Regenten, maar ook aan een vyftigtal Burgers, die de menigte uit hoofde hunner Staatkundige begrippen onaangenaam waren, *Vlissingen* moesten verlaaten, of dat de Stad aan hun ontzegd zou worden. Een harde eisch, waar van wy spoor vinden in den opgegeeven Brieven aan VERSLUIS en SANDRA, als mede in het Antwoord des laatstgemelden. Deeze werd, met zeer veel moeite, en tusschenspraak verbeden, en het daar toe gebragt, dat de Burgery genoegen nam, indien de aangebleevene Regeeringsleden, openlyk in handen van den Burger Krygsraad, by plegtigen Eede, zich verklaarden voor de handhaaving der Oude Constitutie in het Staats- Stadshouderlyk en Stads Bestuur, en alle de Leden van den Krygsraad dien zelfden Eed wederkeerig aan de Regeering deeden. Als mede, dat die Burgers, welken by hunne Medeingezetenen voor zogenaamde Patriotten waren opgegeeven, diergelyk een plegtigen Eed in handen der Regeering afleiden: wanneer de overige Burgery aan hun de vrye Inwooning, en gewoone Kostwinningen zou *toestaan*, mits dezelve, (uitgezonderd de Leeraar der *Fransche* Gemeente, PORTE,) geslooten werden buiten alle Burgerlyke en Kerklyke Bedieningen. Verklaarende voorts de geheele Burgery bereid en te vrede te zyn, gemelden Eed in handen der Officieren des Krygsraads af te leggen. Overeenkomstig met dit beraamde werd alles volvoerd, en nam hier mede het schroom-

LII. BOEK.

1787.

Eischen tegen de Patriotten, hoe verzagt.

 lyk

LII. BOEK. — 1787. Groote schade der Plunderinge en de Plunderaaren niet gestraft.

lyk Oproer, by 't welk egter niemand het leeven inschoot, een einde (*).

By zo veel Huisplunderings, tot een bykans onvoorbeeldlyken trap van volstrekte Vernieling voortgezet, gelyk de boven aangeduidde nette lyst der mishandelde Huizen uitwyst, was de schade der Inwoonderen, die dit lot trof, verbaazend groot, en het meer dan te vermoeden, dat zommigen zich door Diefstal van Goud, Zilver, Juweelen, Kleederen en ligt verbergbaar Huiscieraad, verrykt, en anderen Papieren, alleen van aanbelang voor Weduwen, Weezen, en den Wettigen Eigenaar onder zich genomen hadden. Op deezer Wedergave werd, by openbaare Afkondiging aangedrongen; en, om de maat der strafloosheid voor het Plundergeboefte vol te meeten, met zo veele woorden daar in gesteld, „ dat wie, om zich daar mede te „ verryken, aan Diefstal zou hebben schul„ dig gemaakt, ingevalle hy aan den eisch „ deezer wederbrenginge voldeedt, voor „ geene verdere aanmaaning, of straf, zou „ te vreezen hebben (†). 'Er geschiedde vervolgens geen onderzoek altoos na de schuldigen aan dit hoogststrafbaar bedryf, aangevangen en voortgezet om de waardigste Regenten van 't kussen te helpen, en derzelver plaats met de onwaardigsten aan te vullen.

't

(*) *Verzamel. by* DE CHALMOT XI. D. bl. 263, *enz.*

(†) *Verzam. by* DE CHALMOT XI. D. bl. 269.

'T Is waar, de voornaamste Burgers van *Vlissingen* deeden naderhand een dringend voorstel, „ om," dit zyn hunne eigene woorden, „ op het naauwkeurigste onderzoek te doen na de Persoonen, die zich stoutlyk als Gedeputeerden van de Burgery hadden durven opwerpen, om de Remotie van zo veele waardige Regenten te bevorderen: daar zy geenzins twyfelden, of men zou op 't klaarste ontdekken, dat niet de goede en deftige Burgery, maar het gemeenste slag van Volk, ook Vreemdelingen, en zulken die tot de Stedelyke zaaken geene betrekking hadden, zich dat werk, op eene gansch onbescheide wyze, hadden aangemaatigd." — Met byvoeging, „ dat zy zich verzekerd hielden, dat, indien men wilde beproeven hoedanig de goede en lastdraagende Burgery op het stuk van haare Regenten dagt, men slegts daar op de Burgers hoofd voor hoofd hadt op te roepen, hoe als dan ras zou blyken, dat, zo niet aan allen, immers aan het grootste gedeelte derzelven, de herstelling hunner Regenten, waar van Stads welvaard ten hoogsten afhing, ten uitersten aangenaam zou zyn." Dan dit werd in den wind geslaagen. En verleende men even weinig ingangs op de meeste Vertoogen, die verscheide der mishandelde *Vlissingsche* Regenten tot herstelling hunner grieven deeden (*).

LII. BOEK. — 1787. Vergeefs voorstel der *Vlissinger* Burgeren, wegens de afzetting der Regenten.

De

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XXV. D. bl. 140—268.

LII. BOEK. — 1787. Metwelk slag van Volk men derzelver plaats aanvulde.

De Burgers moesten dulden, en de afgezette Regenten zien, dat de opengevallene plaatzen deels vervuld wierden met gansch onwaardige Persoonen. Schoon het breeder vermelden hier van tot een volgend Tydperk behoore, kunnen wy niet voorby hier aan te tekenen, dat tot Schepen aangesteld wierd een eerloozen VAN ROSENTHAL, Rentmeester van de Stadhouderlyke Domainen: wien naagaat het geplunderd en gestoolen Zilver van den Burgemeester CAEN, die de wyk na *Antwerpen* nam, ongestraft in de Bank van Leening te *Middelburg* gebragt te hebben, en die zeker, naa zyne aanstelling tot Regent, met de kas der Domeinen doorging: terwyl zyn schelmagtige Bankbreuk en Voortvlugtigheid zyne trouwlooze Brieven, en de listen van zyne Agterraad den Advocaat J. J. BRASSER, en andere handlangers der Heerschzugt, aan den dag gebragt heeft (*).

Toeleg om te *Veere* te plunderen.

In *Veere* schikte men zich veel al naar den invloed der bovendryvende Partye. Het ontbrak 'er niet aan Patriotten, schoon verre de minderheid uitmaakende. Ook deeze Stad was ter plunderinge verweezen. In de Herberg het *Huisjen ten Halven* tusschen *Middelburg* en *Veere*, vondt men den twee-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XXXVI. D. bl. 98—103. en 107—111. Men vindt deezen Advocaat en Domeinraad, naar inhoud deezer Brieven, ontmaskerd, in het *Vaderlandsch Huisboek* II. D. bl. 274—278.

tweeden van Hooimaand eene Lyst van die te *Veere* voor Patriotten bekend stonden, en wier Huizen ter plunderinge gedoemd waren. — Het Gepeupel daar met vry gelag onthaald, vervoegde zich, den avond vallende, na *Veere*. De hoop groeide aan door slegt Volk, 't welk in de Stad op nieuw een plaats aantrof waar het Drank ten beste kreeg.

Mishandelingen van den Secretaris J. ERMERINS.

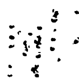
De volgende dag brak nog niet aan of een hoop Visschers, bestemd om de hoofdrol te speelen, vergaderde voor het Huis van den Bailjuw QUIRINUS CORNELIS VAN DER BOON MESCH, van waar zy zich begaven na de Stads Tooren; ten einde het vertrekken der *Zierikzeesche* Heeren te beletten (*). Middelerwyl was de Secretaris van *Veere*, JACOBUS ERMERINS, opgewekt. Hy begaf zich na de Tooren, om te beproeven of het mogelyk was de *Zierikzeesche* Afgevaardigden by te staan en te redden. Een aantal van omtrent vyf en twintig zo Visschers als Vaarendsgezellen bevondt zich te dier plaatze. Na de oorzaak dier zamenrottinge willende verneemen, bekwam hy verwytingen en beschuldigingen ten antwoord: „ hy was," zeiden zy, „ de Man die de Visschers zou genoemd hebben dat *Visschers vee*. — Hy „ hadt, 's avonds te vooren, met de bloote „ degen over de Markt geloopen." Onder het bits toebyten deezer gezegden, gaf een Visscher THEUNE RUTH geheeten, (thans met

(*) *Zie hier boven, bl. 361.*

LII. BOEK. 1787. met den tytel van *Vice-Admiraal* beschonken,) door een geschuiffel met den mond het teken ten aanval. Terstond werd dit gevolgd door het aantasten en op de borst stooten van dien Secretaris, onder het uitbraaken der schriklykste vloeken. Geen kans ziende om zich te verweeren, zag hy om, en met een dat de gemelde Bailjuw en de eerste regeerende Burgemeester M. STEPHANUS VAN DER LOEFF zich niet verre van de *Kraan* vonden. Derwaards week hy, en vroeg die Heeren of zy onder hun oog dus eene mishandeling konden toelaaten? Het antwoord was, *Geef u maar aan ons over, en dan hebt gy niets te vreezen!* Hy deedt dit, en verzogt, dat men hem na de Hoofdwagt zou brengen, in denkbeeld, dat hy daar het veiligst zou weezen. Naauwlyks tusschen deeze Beschermheeren zich vervoegd hebbende, gaf men hem een zwaaren slag of stoot in de rug. Men maakte meer spoeds; dan bereikte de Hoofdwagt niet, of een herhaalde slag, hem van agteren toegebragt, velde hem ter aarde, met zo veel gewelds, dat de degen onder zyn lyf geraakt, de stootplaat tegen het gevest geboogen wierd. De Bailjuw viel desgelyks. Terwyl zy lagen hoorde men een van 's Heeren Dienaaren zeggen, *Blyf 'er af! blyf 'er af!* Misschien hadt men ten oogmerk hem verdere mishandelingen, of den dood, aan te doen. Opgestaan vlugtte hy kaalshoofds ter Hoofdwagt in, waar, schoon reeds een menigte Volks de markt vervulde, geen

de

JACOBUS ERMERINS,
Secretaris der Stad Vere etc.

de minste beweeging was. Op de Officiers-kamer geleid, gaf de Heer ERMERINS zyn Degen over, en verklaarde zich Arrestant (*).

LII. BOEK. 1787.

Wat daar de *Zierikzeesche* Afgevaardigden wedervoer.

Het hollend Gemeen, in aantal sterk aangegroeid, begaf zich weder na de Stads Tooren, en stoof ter deure in van de kamer waar in zich de *Zierikzeesche* Afgevaardigden bevonden. Naa de mishandeling den Heer BOYE boven al aangedaan, en de belemmeringen zynen Medeafgevaardigden toegebragt, op dat wy naar onze toezegging hun lot hier breeder vermelden (†), begaf zich de Heer BREEKPOT na den Burgemeester VAN DER LOEFF, en verzogt bescherming; doch kreeg geen zeer gunstig antwoord. Eindelyk kwam die Burgemeester, met den Bailjuw VAN DER BOON MESCH, en zagen de *Zierikzeesche* Afgevaardigden onder het geleide der Oproerigen. Die Heeren verzogten den hoop, dat zy de Afgevaardigden op den Tooren brengen, en daar nader met hun spreeken mogten. Dit werd toegestaan. Desgelyks kwam men overeen, dat de Schuit, die aan het hoofd lag, na binnen zou worden

(*) Deeze mishandelde Secretaris is bekend als Schryver der *Zeeuwsche Oudheden*. Hy werd in het volgende Jaar, door den Prins wel niet van zyn Ampt verlaaten; doch vroeg zelve om zyn ontslag. — In 't begin der Omwenteling van 1795 werd hy *Maire* van *Veere*; doch kon, wegens Lichaams zwakheden, die post slegts een korten tyd waarneemen, hy overleedt in den Jaare 1796.

(†) Zie hier boven, bl. 361.

LII. BOEK. —— 1787. den gehaald, en dat de Heeren, by handtasting, belooven zouden, tot nader order op het Logement te zullen blyven. Eene daar digt by zynde wagt werd aangezegd, niet toe te laaten, dat iemand uit of in het Logement ging.

Eerlang kwamen de *Veerensche* Oproerelingen, vergezeld door den Bailjuw en den regeerenden Burgemeester, voor het Logement, en bevalen dat de *Zierikzeesche* Heeren zouden afkomen. Zy schooven een raam open en beloofden te zullen gehoorzaamen. Dit geschiedde. Andermaal betoonde dit oproerige Gespuis eene brandende begeerte om hun ten lyve te komen. Dan hunne Beschermers de Bailjuw en Burgemeester verklaarden, dat zy die Heeren, als Afgevaardigden ter Staatsvergaderinge, onder hunne bescherming namen, en na het Stadhuis geleiden zouden. —— Dit ontmoette onbeschofte wederspraak. Men riep „ dat zy na de Hoofdwagt moesten „ of liever dood geslaagen worden: dewyl „ zy Landverraaders waren."

De onbeschoft dringende en dreigende menigte hadt men zeer gereed in het denkbeeld gebragt, dat de *Zierikzeesche* Heeren van pistoolen en moordpriemen voorzien waren. By onderzoek werd dit leugentaal bevonden. Onder een vloed van scheldnaamen, bedreigingen en vervloekingen, bereikten zy het Stadhuis, waar de Regeering hun een kamer aanwees, en 'er twee Schildwagten by stelde. Vriendlyk werden zy daar ontvangen, en op eenige ver-

ver-

verfchingen onthaald. Van tyd tot tyd kwamen zommige Regeeringsleden hun zien; doch van niemand konden zy verzekering bekomen, wegens den uitflag. Het ergfte mogten zy zich voorftellen. Het yslelyk gefchreeuw, het aanhoudend vervloeken der Patriotten, door Oranjekreeten afgewisfeld, waren zo veele kwaadfpellende tekens, die deeden duchten, dat de beloofde befcherming hun weinig zou baaten. LII. BOEK. — 1787.

Te midden van deezen angst hoorden zy, onder het verneemen hoe het toeging met de Rustherftelling, fpreeken van Vrygeleide. Hier van kreegen zy welhaast nadere verzekering uit den mond van den Penfionaris DE MAUREGNAULT, bevestigd door den meergemelden Baljuw en Burgemeester. Zy betuigden deswegen hun opregten dank. Van het noodig Vryteken een Oranjelint voorzien, geleidden deeze Befchermgeesten hun na het Logement; waar zy de hand der Broederfchap van de drinkende menigte ontvingen, naa den gewoonen roep *Oranje boven!* met de doorgaans daar by gevoegde verwenfchingen der Patriotten, geuit te hebben. — Vervolgens ging de Heer BOYE onverlet op ftraat: alleen kon een perfoon niet nalaaten, hem, in 't voorbygaan, toe te voegen, *Nu ben-je ook een Prinsman; gisteren was je nog een blikzemfche Patriot!* — „Ja," antwoordde hy, „nu ben ik geheel veranderd." — *Ik wensch*, hervatte de onbefchofte aanfpreeker, nu den Fynman uithangende, *dat* GOD *het aan uwe Ziel mag zegenen!* —

Dat

LII. BOEK. —— 1787. Dat de *Zierikzeesche* Heeren dit alles uit nood gedaan hadden, was tastlyk. Zo de een als de ander hunner moest het verwyt hooren, *Ja, je doet het om dat je het doen moet; maar je hart is niet zuiver!* Onder het geleide van den Pensionaris DE MAULREGNAULT kwamen de *Zierikzeesche* Afgevaardigdigden aan 't schip en veilig door de nog woelende hoop heenen. —— Zo werden die Heeren uit doodangst verlost, waar voor zy eerlang een Brief van Dankzegging schreeven.

Mishandelingen de opgehaalde *Veerenaars* aangedaan. De Secretaris ERMERINS bleef niet lang alleen op de wykplaats. De Persoonen op de lyst gesteld, daags te vooren aan het *Huisjen ten Halven* vertoond, werden, met meerder en minder mishandelings, uit hunne Huizen gehaald, en aan de Hoofdwagt gebragt. Onder die ter naauwen noode den dood ontgingen, telde men den Raad DANIEL WILLEM DE CLIEVER, wien men een zo geweldigen slag op 't hoofd toebragt, dat hy ter aarde stortte; en den Notaris en Procureur JAN SWERTS HALFMAN, die het over een muur trachtende te ontvlugten, een sabelhouw in de neus kreeg, door een Soldaat, want het Krygsvolk vervoegde zich reeds onder de Oproermaakers; op straat komende kon de Heer DE MAURREGNAULT hem nauwlyks voor doodddreigende mishandelingen beveiligen.

Wie der Patriotti- Een vier en twintigtal Patriotten kwam deezer wyze in bewaaringe (*). De Oud Bur-

(*) De Chirurgyn Major van een Bataillon *Zwitzers*

Burgemeester JAN BYLEVELD, bekend voor een Patriot, werd niet derwaards gevoerd, twee der voornaamste Hoofden der Oproerelingen, verschoonden hem: dan een hoop muitelingen werd met een Mistwagen gezonden om diens Zoon, GERRIT CORNELIS BYLEVELD, Raad en tweede Pensionaris, van daar te haalen en Stadwaards te voeren; doch hy ontging het ryden met dit schandlyk voertuig, en spoedde te voet Stedewaards met zakpistoolen gewapend, bereid om deeze ter billyke zelfverdediging te gebruiken. Nog twee Regenten, voor Patriotten bekend bleeven verschoond van de Hoofdwagt, naamlyk JOHANNES MARINESSEN, Raad en Provinciaale Rekenmeester; bekende Lichaamsongesteldheid verschoonde hem, en de Raad STEVEN ADRIAAN VERNIERS VAN DER LOEFF bleef hier van vry: dewyl hy de Zoon was van den eersten regeerenden Burgemeester.

Sche Regeeringsleden van die opbrenging bevryd bleeven.

Kommerlyke uuren fleeten deeze gevangenen, door ettelyke Schildwagten met ontbloot zydgeweer bewaakt. De Markt werd van tyd tot tyd meer en meer door eene toegevloeide menigte vervuld, die, op het aanvoeren van elken overgebragten Patriot, de lugt deedt weergalmen van den gewoonen kreet *Hoezee! Vivat Oranje!* Met die uitgebazuinde kleur was de menigte nu op- [illegible] ge- [illegible]

Angstig vooruitzigt der Gevangenen.

zery, JAN ANDRIES ARDESCH, te *Veere* in Bezetting liggende, werd door gewapende Manschappen uit zyn huis gehaald en op de Soldaatenwagt vastgezet.

XII. BOEK. — 1787. getooid. Twee der gevangenen, de Heer DE CLIEVER en VAN TIFFELEN, kreegen eenig Oranjelint, 't welk zy onder hunne lotgenooten uitdeelden. Dit zweemzel van eene niet ongunstige verandering, wat persoonlyke veiligheid betrof, ging gepaard met de ontrustendste kundschap, dat de raazende menigte beraadslaagde om alle de Gevangenen terstond op te hangen, en hunne huizen te plunderen: dan tot het een of het ander konden zy van de Hoofden geen verlof bekomen: het half uur tyds door hun gevraagd om het Huis van den Secretaris ERMBRINS om ver te haalen, werd hun geweigerd.

De Gevangenen door Geconstitueerden ondervraagd.

Met den vroegen morgen daagde 'er eenige orde op. De Regeering vergaderde ten Stadhuize. Een en ander Krygsbevelhebber tradt te voorschyn; eenig Krygsvolk kwam in de wapenen. Onder al dit gewoel hadden zich sommigen uit de Burgery tot Geconstitueerden opgeworpen (*), of waren, naar allen schyn, hier toe vóór af bestemd. Van deeze Hoofden hing de Stad genoegzaam af, en spande de Regeering met hun zamen. Drie hunner werden 's morgens omtrent zeven uuren, na de Hoofdwagt afgevaardigd, vergezeld van een

(*) Deeze waren de Stadsbodens de Broeders CORYN en WILLEM DE NEVE; MELCHIOR STEURY, een *Zwitzer*, Stads *Fransche* Schoolmeester, PIETER ANGOISE, een Bakker; LEYN LANKASTER, Verwer, en FRANCIS SMITH, een *Engelschman*, in den Jaare 1783, als Krygsgevangenen opgebragt, en met eene Burgerdogter getrouwd.

een der Stads Boden. Boven gekomen, geboden zy, dat de Regenten, die zich daar bevonden, voor hun zouden verschynen. Waar op de Heeren DE CLIEVER, MARINISSEN en ERMERINS, zich vertoonden. De *Fransche* Schoolmeester STEURY voerde het woord, en vroeg op eenen hoogen toon; „ Of zy niet bekenden in „ alles kwalyk gedaan en gehandeld te heb„ ben? Of zy, daar van berouw en leed„ weezen hebbende, bereid waren om de „ oude Constitutie te bezweeren, ook het „ Synode van *Dordrecht* en de Privilegien „ van de Stad?" —— Op alle deeze Vraagen viel niets dan *Ja* te antwoorden, wilde men zich aan 's Volks woede onttrekken. Dit geschied en zulks door alle aanweezenden naagezegd zynde, werden die Regeeringspersoonen, korten tyd, naa dat de Geconstitueerden verslag van hunne verrigting gedaan hadden, door een Stadsbode, uit hunne gevangenis opgehaald, en midden door eene ontzaglyke schaar Volks na het Stadhuis geleid, terwyl de lugt van den gewoonen kreet weergalmde.

LII. BOEK. —— 1787.

In den Eed genomen.

In de Vierschaar gebragt, werden zy, één voor één, op de puye geroepen, waar zich meergemelde Bailjuw en Burgemeester VAN DER LOEFF bevonden, met den Capitein en Vaandrig van het Oranjevaandel der Burgerye. Hier werd hun, door den eerstgemelden, het zelfde voorgehouden, als zy bereids uit des Schoolmeesters mond verstaan en met *Ja* beantwoord hadden, 't geen zy nu met Eede moesten

LII. BOEK. — 1787. staaven. Dit deeden zy onder het geroep en gejuich van den dag. Op soortgelyke wyze werden alle de overige Gevangenen afgehaald en beëedigd. —— Dit verrigt, en het groot oogmerk, waar toe het Oproer aangelegd was, bereikt zynde, liet men de Gevangenen heenen gaan; die ieder onder hunne Vyanden een Beschermer opzogten.

De *Arnemuidenaars* afgezegd. Veel was 'er dus verrigt, en de zaak gewonnen; doch nu rees er eene zwaarigheid. Men hadt de voorzorg gedraagen, om, wilde de Omwending, naar den zin der Oranjevoorstanderen niet gelukken, de muitzugtige en hier wilvaardige *Arnemuidenaars* (*) niet ten onregte met den naam van de *Walchersche Pandouren* bestempeld, in bespreek te neemen, om voorgangers in plunderen, balddaadigheden en burgerschennis te weezen. Om deezer komst, nu onnoodig, af te zeggen, werd één der Geconstitueerden, met een wagen, derwaards gezonden. Hy moest bekend maaken, „ hoe „ in *Veere* de Oorlogen des Heeren," (dus schaamde men zich niet het snoodst beraamd Oproer te noemen,) „ gelukkig „ waren uitgevoerd!"

Balddaadigheden en Schennissen. Dit alles liep af 's morgens ten acht uuren. Bezwaarlyk viel het eene menigte, met plunderzugt, en wat boosaartigheid mag heeten, bezield, en daar in te leur gesteld, uit een te doen gaan. Deels verspreiden zy

(*) Men vergelyke hier mede hun aanbod der *Middelburgsche* Regeeringe gedaan hier boven bl. 357.

zy zich; doch de glazen eens Apothecars DINGEMAN HALLEWAARD werden ingeslaagen. De Bailjuw stuitte dien moedwil onmiddelyk. Dan repte die de handen in het vernielen van eene wel voorziene Schoenkraam, ondanks de Eigenaar door den Bailjuw en den Burgemeester VAN DER LOEFF in bescherming was genomen.

LII. BOEK. 1787.

Deeze voor de Patriotten, ondanks den zagteren dan gevreesden afloop, treurige dag, werd in zwelgen en brassen doorgebragt voor Drinkpenningen, op eene onbeusche wyze, den Patriotten afgevraagd. Dit was niets byzonders; zonderlinger dat de Visschers eene Verklaaring inleeverden van tydverlet en schade doordien zy eenige dagen niet ter Vischvangst uitgeweest waren. Alle bekende Patriotten tekenden daar op in, en de Leden der Regeeringe van de nu heerschende Oranjeparty droegen mede in die zogenaamde schavergoeding.

Belooning en zo genaamde Schavergoeding aan de Visschers

Naardemaal de Plunderzugt de heffe des Volks bybleef, dat welhaast vernam hoe te *Middelburg* de Plunderaars geene straffe, maar bescherming, vonden: was het noodig tegen eene nieuwe uitbarsting te waaken. Hier toe diende een opgestelde Burgerwagt, en de Ronden des Krygsvolks. Het huis van den Secretaris ERMERINS werd eenigen tyd alle nagten door twee Burgers bewaakt. De Heer DE CLIEVER hadt een nog aanzienlyker bescherming; de Bailjuw nam 'er eenigen tyd zynen intrek.

Gedragene voorzorge.

In deezer voege was *Veere* van de beslootene Steden in *Zeeland* de éénige waar

 in

LII. BOEK. — 1787. in men zeggen mag dat den Burger niet geplunderd wierd. Het ontbrak 'er niet aan Plunderzugt, noch het mangelde aan beraamingen ten dien einde. Een zonderling geluk, volgens zommigen daar aan toe te schryven, dat in den nagt vóór dien den Patriotten zo akeligen dag, een Boode uit *Middelburg* kwam, met last om niet te plunderen; doch van wien die Boode afgezonden was blyft een raadzel, zo wel als de de byzondere redenen, tot die zending. Mogelyk dat de bekende armoede deezer Stad, die, geplunderd zynde, nimmer uit haare puinhoopen het hoofd zou hebben opgebeurd, daar toe aanleiding gave; en het aanwenden van het thans gebruikte middel ter onderwerpinge verkieslyk maakte (*).

J. L. BURGGRAAF te *Westkapelle* her- *Walcheren* deelde ten Plattenlande in de oproerigheid der Steden. Wy zullen de byzonderheden van dien aart, zo te *Westkapelle*, als elders, voorgevallen, niet ophaalen;

(*) Te breeder hebben wy op dit zonderling verschynzel te *Veere* stil gestaan: dewyl wy ons tot eene juiste opgave in staat gesteld vonden, door een ons ter hand gesteld Handschrift van het gebeurde te *Veere* ten dien dage van den Secretaris JACOBUS ERMERINS, die in deeze Stadsgebeurtenis zo veel leeds bykans als iemand ondervondt, geheel, wat het hoofdzaaklyke betreft, zamenstemmende met het opgekende van den Heer BOEYE, een der *Zierikzeesche* Afgevaardigden, in de *Chronyk van Zierikzee*, door J. DE KANTER *Phz. Tweede Uitgaave* bl. 207—274. Hoe veel verschilt dit van de zo zeer verzagte en vervalschte opgave in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4202!

len; dan mogen niet nalaaten te vermelden hoe, in dit Dorp, een allerſchreeuwendst geval plaats greep omtrent een Perſoon reeds vroeg in onze *Vaderlandſche Historie* gedagt (*) De Timmerman J. L. BURGGRAAF, die wegens zyne Oproerigheid uit *Westkapelle* gebannen door een dwingenden en toegeſtaanen eisch weder in het Dorp gekomen was; doch door Staaten van *Zeeland* op nieuw onder het banvonnis over hem uitgeſprooken, gebragt werd (†), hadt zich niet verre van de plaats zyner uitbanninge onthouden, en bevondt 'er zich ten tyde deezer Staatskenteringe. Zyne Aanhangers herhaalden, in Zomermaand deezes Jaars, de rolle in den Jaare MDCCLXXVIII met hem geſpeeld. Even als toen noodzaakten zy de Regeering van *Westkapelle* om hem, met belofte van ſchavergoeding, in zyne eere te herſtellen. Hy werd daar op, als een oud Martelaar der goede zaake, met luidrugtige ſtaatſie, ten Dorpe ingevoerd. De Schavergoeding, welke hy vorderde, was niet minder dan vyftien duizend Guldens. Een eisch hem toegeſtaan, en van welken negen duizend Guldens door of van wegen de Heer van *Westkapelle* en zes duizend door de twee Burgemeesters uit eigen beurs betaald zyn. Zo werd de handhaaving van Regt en Geregtigheid, onder den dekmantel van Rustherſtelling op derzelver

LII. BOEK. 1787.

ſteld en ſchavergoeding hem geſchonken

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* I. D. bl. 322.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT XLII. D. bl. 292—294. en 299—200.

LII. BOEK. 1787. 't Lot van Zierikzee.

ver Handhaavers gewrooken. Een schrikbeeld voor Regenten om hunnen pligt met moedigen yver te volvoeren.

Op het Eiland *Schouwen* treffen wy in *Zierikzee* een ander *Vlissingen* aan. Stonden die *Zeeuwsche* Steden ter Staatsvergaderinge pal voor de Vryheid, daar andere bezweeken, gelyk de algemeene schets van het voorgevallene ten deezen Jaare uitwyst, zy deelden in een zelfde deerlyk lot, en moest *Zierikzee*, even als *Vlissingen*, dit leed twee maalen, in eene zeer groote maate, bezuuren.

Door *Goes* gedwongen een Oproermaaker los te laaten.

Zierikzee stak onder de *Zeeuwsche* Steden in den Wapenhandel uit (*), gaf blyk van Burgervryheidsmin, door den aandrang om geen Krygsvolk in Burgergeschillen te gebruiken (†); en stondt, uit hoofde van het wederstand bieden aan oproerige beweegenissen, in den voorleeden Jaare, reeds bloot voor geweldige en toen gestuitte opschuddingen (§). Vrees dat deeze op nieuw, daar ter Stede, zouden ontstaan bewoog de Regeering in Bloeimaand een Schippersknegt, een Ingezeten van *Goes*, onder den naam van de *Oranje Bailjuw* (**) be-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 277.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 250.
(§) Aldaar, bl. 321.
(**) Tot een staal van de onnaauwkeurigheid en verkeerdheid der opgave, wegens het voorgevallene in *Zeeland* in de *Jaarboeken* deezes Jaars, kan onder andere dienen, dat de Schryver deezen HENDRIK DE MYTER roemt, en als *Bailjuw van Goes* doet voorkomen bl. 1121 en 1419. Immers, in de

bekend, en ter laatstgemelde Stede een Hoofdbeleider des Oproers, te doen vatten. Voor deezen Oproerkraaijer stelde de Regeering van *Goes* zich in de weere, en verzogt, onder voorwendzel dat men niet wist, dat deeze Man, in het Regtsgebied van *Zierikzee*, iets misdaadigs bedreeven hadt, en om de rust, in hunne Stad, te bewaaren, de tusschenkomst der Staaten, om diens ontslag by de Regeering van *Zierikzee* te bewerken. Die van *Goes* durfden hun verzoek aandringen met de bedreiging, „ dat zy anderzins zich in de „ onaangenaame noodzaaklykheid zouden „ gebragt zien om daadlyk represailles te „ neemen, en de Ingezetenen van *Zierikzee* „ binnen *Goes* vindelyk, op dezelfde „ wyze, te behandelen, als hunne Ingezetenen te *Zierikzee* behandeld wierden." Ondanks de verklaaring der Afgevaardigden van *Vlissingen*, dat zy het voorstel der Heeren van *Goes* met aandoening hadden aan-

de *Not. van Zeeland* deezes Jaars bl. 289 wordt hy beschreeven „ als een Ingezeten der Stad *Goes*, genaamd HENDRIK . . . . Schippersknegt, gevaaren hebbende by WILLEM ZUIDWEG." Een Man dus zo onbekend dat men zyn toenaam by de klagte met . . . moest aanduiden. Wy hebben hem hier boven onder zyn eigen naam, HEYN MEURS, als een Hoofdberokkenaar des Oproers in *Goes* leeren kennen, *zie* hier boven bl. 318. Deeze heet by de *Jaarboekschryver* de Heer HENDRIK DE MYTER, *Bailjuw te Goes*, die met een Schip hout ter verkoop te *Zierikzee* aankwam; daar feitlyk aangehouden, ontslaagen, en in *Goes* in zegepraal ingehaald werd.

LII. BOEK. — 1787. aangehoord, en hun moesten verzoeken, om in overweeging te neemen de gevolgen, indien zy mogten goedvinden het slot huns voorstels werkstellig te maaken, en het verzoek om daar van te willen afzien, herhaalden de *Goesche* Afgevaardigden dit voorstel ter naastvolgende Staatsvergadering (*); en maakte de loslaating diens Oproerstookers een einde aan dit stedelyk verschil, 't geen een allertastbaarst blyk opleevert hoe zeer *Goes* lieden van dit slag in bescherming nam: weshalven ook deeze *Oranjebailjuw*, losgelaaten en in *Goes* te rug gekeerd, met uitbundige vreugde, door zyne oproergezinde Stadgenooten ontvangen werd.

Het Genootschap in een *Bataillon* Nieuwe Schutters veranderd. Het Genootschap van Wapenhandel te deezer Patriottische Stede VOOR EENDRAGT EN VRYHEID, was der Schutterye tegen de borst, en gaf zulks aanleiding tot oneenigheden. De Leden des Genootschaps hadden hunne geneigdheid te verstaan gegeeven, om, ter wegneeminge van alle verwyderingen, tot een gedeelte der Stads Schutterye te worden overgebragt. Dit vondt by de Regeering zo veel ingangs dat men besloot dit Genootschap in een *Bataillon Nieuwe Schutters* te veranderen, en op den voormaals afgelegden Eed de Officieren en Schutters aan te neemen. —— Dan daar alle Leden der Schutterye, volgens den eisch, het Burgerregt moesten verkreegen hebben, 't geen het geval niet was van alle

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 289 en 297.

alle Leden deezes nieuwen Bataillons, en het zommigen bezwaarlyk zou vallen de daar toe noodige kosten te draagen, werden zy hier van, voor dit maal, ontheeven (*).

Hoe die Stad gedwongen om van de Patriottische Maatregelen af te zien.

Eene Regeering, die in de Raadslagen ter Staatsvergaderinge, en Stedelyke Beschikkingen, toonde de zaak der Patriotten toegedaan te zyn, moest, op alle mogelyke wyzen, gedwarsboomd en tot het neemen van de maatregelen der meerderheid genoodzaakt worden. 't Geen deeze Regeering van wegen de Admiraliteit deswegen bejegende, steekt verre uit boven wat wy des ten aanziene van *Vlissingen* boekten (†). Deeze spande met de Staaten zamen om *Zierikzee* de Verklaaring, andere Steden afgevorderd, mede af te persen.

De Admiraliteit weigert Krygsvoorraad aan *Zierikzee*.

Het des verrigtte staat in verband met het Verbod den negenden van Hooimaand door Staaten van *Zeeland* gegeeven, zo men schreef „ tot gerustellling der Ingezetenen, en om andere goede redenen," betreffende de Gewapende Manschappen, Burgers of Militairen, die, zonder Order van de Staaten of Gecommitteerde Raaden, of Patent van de Stadhouder, van buiten in *Zeeland* mogten inkomen, „ en als Vyanden zouden behandeld en met de Magt „ van het Land tegengegaan worden:" en wel byzonder met het verbod der vervoerin-

(*) *Extract uit de Notulen van den Raad Ordinair der Stad Zierikzee* 25 Juny 1787.
(†) Zie hier boven bl. 380.

LII. BOEK. 1787. ringe van Kanon, Wapenen, Ammunitie van Oorlog, zo binnen als na en van buiten *Zeeland*, zonder verlof van de Admiraliteit (*). — In deeze maatregels hadt *Zierikzee* toegeftemd, niet denkende, dat dit verbod immer zou ftrekken om hun tegen en het Oproer in de hand te werken.

Zierikzee moest zulks nogthans ondervinden. Deeze Stad verzogt aan de Admiraliteit om den invoer van eenige Ammunitie toe te ftaan tegen den gevreesden aanval der Boeren van het Eiland *Schouwen*, wier onrustigen en oproerigen aart de Stad vaak ondervonden hadt. — De Admiraliteit fchreef hier op aan de Staaten, „ zwaarigheid gevonden te hebben om het verzogte Confent te verleenen, onbewust zynde, dat de Stad *Zierikzee* eenig Ammunitie, tot haare Verdeediging, noodig hadt; daar, zo veel de Admiraliteit wist, de Republiek *in vrede was met derzelver Nabuuren* (†), en dat zy bevreesd was dat de invoer van Ammunitie argwaan en onrust aan de verdere Ingezetenen, voornaamlyk van *Schouwen* en *Duiveland*, zou veroorzaaken."

Hoe wegens de Wegens zulk eene weigering beklaagde zich de Regeering van *Zierikzee* aan de Staa-

(*) *Verzamel. by* DE CHALMOT XI. D. bl. 219.

(†) De Krygsraad van *Vlisfingen*, kort daar na, voor een *onverwagten inval van vyandlyke Troepen* zyne vrees betuigende, verzogt verzekering daar tegen aan den Zeekant, en keurde het verzoek der Regeering om Gefchut en Ammunitie, goed. *Verz. by* DE CHALMOT XXV. D. bl. 108 *enz.*

Staaten. Dan ontvingen dezelve, op den zes en twintigsten van Hooimaand, door VAN DE SPIEGEL, dit antwoord der Staaten; „ dat, wanneer zy in aanmerking namen het geen deezer dagen in de Provincie was voorgevallen, de Verklaaring tot het handhaaven van het Erfstadhouderschap, en van de verdere Prerogativen van het Huis van *Oranje*, door alle de Leden van Staat, alleen met uitzondering van *Zierikzee*, gedaan; de blydschap, waar mede die Verklaaring door verre het grootste gedeelte der Ingezetenen ontvangen was, en de bedaardheid der gemoederen, welke dezelve tot gevolg gehad hadt, zy dan moesten overtuigd zyn, dat het *beste* ja het *éénige* middel om het wantrouwen weg te neemen bestondt in het doen van zodanig eene openhartige en opregte Verklaaring met agterlaating van alle Nieuwigheden, die zo lang in 't oog geloopen hadden, en waar door de Burgeryen in eene gedurige onrust en vrees voor Verandering der wettige Regeeringsvorm, gehouden waren.

LII. BOEK. 1787. Klagten daar over door de Staaten beantwoord.

„ Zy verzogten daarom de Regeering van *Zierikzee* om tot dezelfde maatregelen over te gaan; en vermids alle reden van particuliere Wapening en Versterking van *Zierikzee* vervallen zou, zo dra zy goedvondt tot zulk een Besluit toe te treeden, en niemand verhinderde in het betoonen van zyne blydschap door alle geoorloofde en de rust niet

„ ver-

LII. BOEK. 1787.

„ verstoorende Tekenen, wenschte zy het „ antwoord der Stad op dit Voorstel te „ mogen ontvangen, alvoorens verder te „ raadpleegen op haar herhaald verzoek „ om verlof tot den Invoer van Ammu„ nitie van Oorlog."

Men voegde 'er ten slot by, „ doch zo „ 'er nog vrees mogt overblyven voor de „ onveiligheid der Stad, onverminderd het „ te neemen besluit op hun voorstel, zou„ den zy hun zeer gaarne van een ge„ noegzaam aantal goede en gedeciplineer„ de Militie voorzien, waar door de vei„ ligheid van ieders Persoon en Bezittin„ gen konden worden verzekerd (*)."

Zierikzee moest bukken. Eene taal, die de Regeering van *Zierikzee*, om verscheide redenen, diep moest grieven, daar zy haare oogmerken zeer hoorde misduiden; en de oproerige beweegingen in *Middelburg* voorgevallen, de hoog opgegeevene rustverzekering logenstraften. Ja zou zy, vry uit hebbende durven spreeken, hunne Medestaatsleden, te hunner diepe beschaaminge, by het aanbod des Krygsvolks, hebben kunnen wyzen op het snood gedrag der toenmaalige Bezettingen van *Middelburg* en *Goes*, by de plunderingen in die Steden; of, zo dit, deels toe te schryven ware aan 't gebrek van goede orders der Regeeringe aldaar, ten minsten op het gedrag van de kwaadwillige Bezetting der Stad *Vlissingen*, waar het althans niet ontbrooken hadt aan welberaaden be-

ve-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XXV. D. bl. 56—58.

velen der Regeeringe. Gepast was de Vraage geweest, wie te *Zierikzee* voor het goed gedrag en de Krygstugt des aangepreezen Krygsvolks zou instaan? — Dan zodanige aanmerkingen, hoe zeer voegende, gedoogden de tydsomstandigheden niet, voor het als alleen gelaaten *Zierikzee*, thans nog afweezig van de Staatsvergadering. Het antwoord der Regeeringe behelsde slegts eene herinnering, hoe zy zich reeds ter Staatsvergadering verklaard hadt tegen alle Nieuwigheden, en eene betuiging, dat zy dus geen reden hadt om voor wantrouwen der Ingezetenen te vreezen; en afzag van haar verzoek tot Invoer van Ammunitie en Buskruid (*). — De anders zo moedige Regeering van *Zierikzee* betoonde, zich dus uitende, hoe zy geen kans meer zag, om vol te houden in het neemen en volvoeren van kloeke maatregelen, door de groote meerderheid der Staatsleden in alles gedwarsboomd.

Verdere onaangenaamheden die Stad aangedaan.

Eene soortgelyke vernederende bejegening ontmoette de Regeering van *Zierikzee*, benevens den Voorzitter en 's Graaven Mannen *Beoosten Schelde* van Gecommitteerde Raaden, wanneer zy zich beklaagden deels over de onwilligheid des Bevelhebbers van de *Zierikzeesche* Bezetting, om met een behoorelyk getal Manschap uit te trekken, om het Geregt bystand te verleenen in het voorkomen eener Plunderinge

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XXV. D. bl. 60—66.

LII. BOEK — 1787. ge te *Dreischor*, *Zonnemaare* en *Noordgouwe*; deels over het onbetaamelyk gedrag der Regeering van *Brouwershaven*, en van den Luitenant VERDOORN, Commandant van een Landsvaartuig, die, naar 't scheen, zich tegen het heilzaam oogmerk des Krygsvolks, het geen, des noods ondersteund zou worden door eenige Vrywillige Schutters van *Zierikzee*, meende te verzetten. Beledigende bitsheid kenmerkte het antwoord van Gecommitteerde Raaden, op de klagten deswegen uitgeboezemd door 's Graaven Mannen, en de Regeering van *Zierikzee*. 't Zelve was opgevuld met haatlyke verwytingen aan die beide Collegien, als of zy zelven, en niet de Ingezetenen dier Dorpen, schuldig waren, met haatlykheden tegen de gewapende Burgers van *Zierikzee*, en liep uit op eene volslaagene weigering van Patenten voor meerder Krygsvolks om de zorglyke beweegingen op die Dorpen te dempen, en eindelyk op eene goedkeuring van het gedrag der Regeering van *Brouwershaven*, en den Luitenant VERDOORN (*).

Oproer in Zierikzee. In *Zierikzee*, zo wel als in *Vlissingen*, was de Regeering, die ter Staatsvergadering zich zo vaak voor de Vryheid manmoedig liet hooren, op 't kussen gebleeven; doch derzelver aanblyving kon, naa de groote Omwenteling in den Lande, het gepeupel niet

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 515. De Briefwisseling deswegen is te vinden in de *Verzam.* by DE CHALMOT XXV. D. bl. 96—108.

niet dulden, en ving men 'er het zelfde Oproerspel aan als te *Vlissingen*.

Op den twee en twintigsten van Herfstmaand kwam by den Bailjuw der Stad GILLIS VAN YSSELSTEIN, een Vaarendsgezel, zo hy zeide, gevolmagtigd door ruim twee honderd Persoonen, met verzoek, dat hy alle zyne pogingen wilde aanwenden om, ten genoegen van deezen en verdere Ingezetenen, het Genootschap van Wapenhandel te ontwapenen. 't Zelve was ten deezen Jaare in een *Bataillon Nieuwe Schutters* veranderd (*); doch bleef in haat by de Oranjeparty. Deeze Boodschapper voegde 'er nevens, dat 'er als dan niets zou voorvallen; terwyl hy anders verzekerde, dat het met geweld zou ontwapend worden. VAN YSSELSTEIN, voormaals een der Oprigteren diens Genootschaps (†), sprak, deezen Zendeling gelyk geevende, met hem zeer ten nadeele des Genootschaps, en schikte dien Man na den Burgemeester BONIFACIUS MOGGE POOS. Geheel anders verklaarde zich die Heer omtrent dit verzoek, zeggende, dat die Lieden niet konden ontwapend worden: dewyl zy de rust der Stad bewaarden, en ter beveiliging der Ingezetenen strekten. Wanneer gemelde Burgemeester dit

LII. BOEK.

1787.

Aanleg tot het ontwapenen des Genootschaps.

(*) Zie hier boven bl. 408.

(†) Men vindt diens Aanspraak op den 20 van Aug. 1784 by de eerste zamenkomst tot den Wapenhandel op het Binnenhof gehouden, in de *Chronyk van Zierikzee*, door J. DE KANTER, *Tweede Uitgaave*, by *A. de Vos* 1795.

LII. BOEK. 1787.

Afspraak tusschen den Bailjuw en den Commandant.

dit antwoord de Bailjuw vermeldde, wenschte deeze hem toe, „ dat het gegeeven antwoord van geen kwaade gevolgen mogt „ zyn!"

Het vuur des Oproers smeulde. VAN YSSELSTEIN met den Commandant der Bezettinge PYER, werden ten huize des Burgemeesters VAN DER HAAR, 's avonds ten acht uuren verzogt. Onder het heenengaan besloten en beloofden zy elkander den Burgemeester te zullen verklaaren, „ dat, indien het Genootschap niet uit de „ wapenen ging, noch zyn Ed. als Commandant van het Garnisoen, noch hy, „ als Bailjuw, eenige mogelykheid zagen „ om de Stad in Tranquiliteit te houden; „ en dat de eerste, als *Zwitzersch* Officier, „ in geval van Burgerlyke Geschillen, en „ wel over zo een natuur van zaaken, „ zich daar mede niet wel zou kunnen bemoeijen; terwyl de Bailjuw zou verklaaren, van in het bovengemelde geval, „ met het Genootschap niet te zullen ageeren: alzo hy, een Graaflyk Officier zynde, geen Adsistentie kon neemen van „ een onwettig Vrycorps (*)."

De

(*) Dit zyn de eigene woorden van G. VAN YSSELSTEIN, overgenomen uit zyn geschreeven *Relaas van het gepasseerde te Zierikzee* aan de Gecommitteerden van zyne Hoogheid den 13 Dec. 1787 overgeleeverd. Wy ontleenen daar uit dit Berigt, 't geen wy, met eenige toelichtingen van eene andere hand, ontvangen hebben: en waar van wy ons in het vermelden des *Zierikzeeschen* Oproers voornaamlyk bedienen.

Onderhandeling, over de Ontwapening des Genootschaps.

De Burgemeester POUS, met drie Officieren des Genootschaps, bevonden zich ten huize des Burgemeesters VAN DER HAAR, en hoorden uit den mond des Bailjuws en des Bevelhebbers, de afgesprookene verklaaringe. 't Geen egter niet te wege bragt dat zy ter verzogte Ontwapening besflooten. Wanneer de Bailjuw, hier op een hem toevertrouwd geheim ontdekte, en zeide, „ dat, al was het dat de „ Heeren en allen die van 't Genootschap, „ in deezen tyd, hun oogmerk bereikten, „ om 't zelve in de wapenen te houden, „ zulks nimmer lang zou duuren, als met „ volle zekerheid weetende, dat het Ba„ taillon van DORF, toen in *Staatsvlaan-* „ *deren* Garnisoen houdende, Patent hadt „ om na dit Eiland te komen, voornaam„ lyk met oogmerk om hem de noodige „ adsistentie te verschaffen om het Genoot„ schap, met geweld, de wapenen te doen „ nederleggen," kreeg hy ten antwoord, „ dat hun Ed. hunne gedagten daar over „ nader zouden laaten gaan, en met de „ Heeren van het Genootschap spreeken."

By een hervat mondgesprek tusschen den Krygsbevelhebber, Bailjuw en de twee Burgemeesters, op dien eigen avond laat, scheenen deezen gereed om de Ontwapening, den volgenden dag, schoon Zondag, te doen stand grypen, in welk geval de twee eerstgemelden beloofden, elk in zyn kring, zo 'er opschudding mogt ontstaan, alles te zullen aanwenden om het te dempen. —— Doch wanneer, by hun af-

 scheid,

LII. BOEK. 1787.

ſcheid, zich daar ook vervoegden de Heer H. S. VAN MEURS, Penſionaris Honorair der Stad, en Collonel van de nieuwe Schuttery, met den Heer COENRAAD VISSCHER, Secretaris van dezelve, gaf de Bailjuw aan den Commandant te verſtaan, „ dat het nu wederom alles vrugtloos „ zou weezen, vreezende, dat die Hee„ ren de Burgemeesters wel zouden om„ praaten."

Aanvang des Oproers.

Het beleggen van den Raad, ter Ontwapening van het Bataillon Nieuwe Schutters, volgde dien Zondag niet. De Leden vertoonden zich, in tegendeel, in Uniform onder de wapenen op de wallen, zints eenigen tyd met Kanon beplant. Dit Geſchut diende om het op de *Zierikzeeſche* Regeering misnoegde gedeelte des Volks ten Plattenlande, dat meer dan één̄s blyken hadt gegeeven van gezindheid om de Regeering dier Stad te dwingen om in hunne maatregelen te doen treeden, te beteugelen. —— Het zien deezer Gewapende Burgeren verwekte naa het uitgaan der Morgenkerke eenige beweegenis, by het Huis des Burgemeesters VAN DER HAAR. De Heer G. VAN YSSELSTEIN verſtondt uit de woelende menigte derzelver begeerte dat het Genootſchap zou ontwapend worden. Hy beloofde daar toe alles te zullen aanwenden; en ook hun verzoek dat de Stukken Geſchut van de Wallen mogten gehaald en geborgen worden, te zullen voordraagen. Hy deedt zulks; dan, geen van beide volgde.

Het

Het Gepeupel bleef op de been en stoorde de Godsdienstoefening in de Naamiddagkerk, door den Leeraar N. A. Blaauw, op wien het Gemeen zeer verbitterd was, verrigt. Hy moest dezelve staaken, werd, in 't naa huis gaan, baldaadig aangevallen; doch ontzet, kwam hy vry met eenige keeren *Oranje boven!* te roepen. —— Tegen den avond hadt die zwervende bende het *Oranjevaandel*, dat voorheen by een der Schutteryen hadt gediend, en zedert weinig maanden voor een *Groen* verwisseld was, van het Huis eens Officiers der Nieuwe Schuttery, die 't zelve als een Monument bewaarde, gehaald, en in zegepraal gebragt by die Schutters, welke het voorheen behoorde, en thans, van de Nieuwe in denkwyze geheel verschillende, ook in de wapenen.

LII. BOEK. 1787. Hoe voortgezet.

'sVolgenden morgens by tyds waren de Stukken Geschut van de Wallen, op last der Burgemeesteren, weggenomen; doch de Wapening der gehaate Burgeren volduurde, en kon men niet nalaaten, reeds vroeg in den morgen, met een gelaad op 't welk de woede geschilderd stondt, een en ander der gewapende Burgeren aan te randen. Zy bleeven in de wapenen en op hunne loopplaatzen. Hier kreeg de Collonel Commandant berigt, dat de Plundering agter de Vischmarkt begonnen was. Op de aankomst eener derwaards gezonde Burgerbende, verwyderde zich het gepeupel oogenbliklyk; doch, op een kleinen afstand. Het leedt slegts weinig tyds of zy vielen

De Burgers schieten op de Muitelingen.

LII. BOEK. 1787.

met stokken en dergelyk wapentuig aan op de Burgers die by het ontzette huis stonden. Een onduldlyke overmoed betaald gezet door het afvuuren dier getergden, met dat gevolg dat drie der aanvalleren sneuvelden, en het getal der Gekwetsten dertig beliep. Dit deedt den hoop verstuiven. Middelerwyl hadt men de klokken geluid om de Boeren in de Stad te krygen.

Aandrang op de Ontwapening des Genootschaps, en die verworven.

Oproer en Tegenstandbieding, door den Bailjuw der Regeeringe aangediend, als met geene mogelykheid te stillen, dan door de Afkondiging van de Ontwapening des Genootschaps, waar over veel voor en tegenspraaks viel. Dezelve hieldt in „ dat „ de Regeering de Nieuwe Schuttery, bekend onder den naam van zogenaamde „ Patriotten, geheel hadt afgedankt, met „ vernietiging van de Vaandelen onder welke zy hadden opgetrokken; en de gewapende Burgery herstelde in dien staat, „ waar in dezelve van de vroegste tyden, „ en volgens de oude Constitutie der Stad, „ altyd hadt bestaan; en dat alle de Leden der zogenaamde Nieuwe Schuttery, „ zeer ernstig werden gerecommandeerd „ om hun Geweer, dien naamiddag om „ drie uuren, te brengen op het Stadhuis, „ en dat over te geeven aan eene Commissie daar toe benoemd." —— Doch kon deeze Afkondiging, zonder omvraag vervaardigd, door de woeling der menigte, schoon begonnen, niet voluit afgeleezen worden. Men herhaalde onophoudelyk het geschreeuw, dat eerst de Prinsevlag

zou

zou worden uitgeftooken. — De Collonel Commandant hoorde van deeze Ontwapening, en zondt na het Stadhuis om te verneemen wat 'er van ware. Een Luitenant met eenige manfchappen baande zich met geveld geweer een weg na 't Stadhuis. Hy kreeg gehoor, en vernam de waarheid der tydinge: waar op hy, met de zynen, het Geweer ten Stadhuize liet, en nu, zonder befcherming zynde, een goed heenkomen zogt, terwyl de anderen, des verftendigd, uit elkander gingen, en der losgelaate woede ten doele ftonden. Onder deezen werd de Stadsfmit, met een fmitshamer de harsfens ingeflaagen, en het Lyk op de deerlykfte wyze mishandeld. Gelyk men ook een der vermoordden neus en ooren affneedt. Het mishandeld lyk van den Stadsfmit bleef, tot den zeven en twintigften, by de Puinhoopen, onbegraaven liggen; 's nagts ftak men 't zelve een brandende kaars in den mond. Op een ftuk in de plundering gebrooken huisraad werd het lyk diens mishandelden naa de grafkuil gefleept, en 'er in geworpen.

LII. BOEK. — 1787.

Het Plundergeweld, 't geen naa die ontwapening recht aanving, werd geen wederftand geboden. Het gaan van Regeeringsleden, met Militairen door de Stad, betekende niets. Een oogenbliklyk ophouden was flegts het gevolg, en hervatte men het werk zo ras die trein voorby was. De Plunderzugt repte dien dag en den volgenden nagt de handen dermaate, dat, in dit tydsbeftek, honderd en drie Huizen, met nog der-

Plundering daar op gevolgd.

LII. BOEK. —— 1787. dertien gemeene Huisjes, daar aan ten prooije vielen (*). Diefstal paarde zich met de vernieling. Onder dit gruuwzaam bedryf luidden de klokken, en de Stadsmuzykant werd genoodzaakt op het klokkenspel het bekende *Wilhelmus* deuntje te speelen, terwyl een woest geschreeuw *Oranje boven!* de leus was van eenen nieuwen vernielenden aanval.

Hoe deeze verwoesting van sommigen beoordeeld. In de oude en nieuwe Haven kon men, door de menigte van geplunderde Goederen, op zommige plaatzen, geen water zien: de Straaten waren als onbruikbaar. Schuiten vol roofs werden van daar vervoerd om elders verkogt te worden. Diefstal repte lustig de handen. Nog vondt men 'er onder de zogenaamde regtzinnige Vroomen, die, om een kleur van hun smaak aan dit schandbedryf te geeven, de onbeschaamdheid hadden om te zeggen, „ men „ moest aanmerken, dat de Prins van *Oran-* „ *je* zyne Vyanden als in den Oorlog „ overwonnen hadt, en nu met dezelve „ ook naar het Regt des Oorlogs met hun „ handelen mogt." —— Menschen, die dus dagten en spraaken, waren in staat om al dit Burgerleed met een streelend genoegen te aanschouwen, en deeze onbeschaamde taal der krankhoofdige dweeperye uit te slaan; „ dat men de groote werken GODS „ moest

(*) Eene naauwkeurige lyst deezer Huizen, waar uit blykt, dat 'er veele aanzienlyke onder waren, is voorhanden in de *Verzam. by* DE CHALMOT XI. D. 24c.

„ moest gaan zien —— God was eindelyk „ opgestaan en hadt zich aan *Oranjes* we„ derpartyders gewrooken —— Nu zag „ men ook duidelyk, wat een onverwag„ te Donderslag, die des Saturdags te voo„ ren gevallen was, voorspeld hadt —— „ Mogt men dan nu niet vrolyk zyn — „ zich niet verheugen in de groote wer„ ken Gods? —— Gewislyk dit niet te „ doen, ware ondankbaarheid!" —— Zulk een taal paste in den mond van onverlaaten, die 's morgens, eer de plundering begon, ten huize hunner Medeburgeren in stooven, en een uitgetoogen sabel om hoog heffende, deeze woorden durfden uitslaan; „ Ziet hier de hand Gods, die u heden „ vinden zal (*)!"

Regeeringsverandering.

Men wil dat 'er nog honderd Huizen op de Plunderlyst stonden. Deerlyk was het lot der Inwoonderen der geplunderde Huizen. Om lyfsberging te vinden tegen mishandeling en moord verstaaken zy zich op alle mogelyke wyzen. Zo veel schennis aan Huizen, zo veel leeds aan Persoonen, liet men gebeuren om ook in *Zierikzee* eene Regeeringsverandering daar te stellen. Met dit werk maakte men 's morgens den

(*) Wy ontleenen deeze gezegdens der Godsdienst- en Oranje-dweeperye uit J. DE KANTER's *Phz. Chronyk van Zierikzee*, Tweede Uitgaave bl. 349, 362 en 378. In welk werk men veele byzonderheden, deeze Plundering vergezellende, vermeld vindt, grootendeels zamenstemmende met het geen wy uit eenige geschreevene Aantekeningen, zie hier boven bl. 421. opmaakten.

LII. BOEK. —— 1787. den vyf en twintigsten van Herfstmaand, eenen aanvang ten huize van den Gecommitteerden Raad PIETER ABRAHAM DE JONG, waar men de naamen der Regeeringspersoonen op een lyst stelde, uit een opengeschooven raam voorlas, en zo ras iemand uit den hoop slegts riep, *die 'er uit!* dan was op dit woord, zodanig een Regent afgezet. De naamen der uitgeschrabden waren de twee regeerende Burgemeesters Mr. DANIEL VAN DER HAAR, Mr. B. MOGGE POUS, als mede der Raaden Mr. JOB TROMP, PIETER DE KANTER, SAMUEL BOEYE, SIBERTUS CAROLUS 's GRAEUWEN, A. VAN DER SCHATTE, LEENDERD DE GROOT, Mr. B. MOGGE POUS *Junior*, JAN VAN YSSELSTEYN, Mr. F. BREEKPOT, Pensionaris en Secretaris, H. S. VAN MEURS, C. DE JONGE VAN DREISCHOR en Mr. F. A. DE JONGE, Pensionarissen Honorair. In deeze plaats stelde men tot Burgemeesteren Dr. J. MACQET, D. P. A. DE JONGE, tot Schepenen en Raaden CORNELIS VAN DEN THOORN, JOHANNES ZOETELING, PIETER VAN DER OS, HUGO ZANDYK, CONSTANT VAN DUYN, ABRAHAM KOOLE, Mr. WILLEM PLEVIER, en JACOB IMANS (*). —— De Leeraar NICOLAAS ALBERTUS BLAAUW, wiens Huis geheel uitgeplunderd was, werd in zyn Dienst geschort.

Dee-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XXV. D. bl. 29. 114—118.

Deeze afzetting en aanstelling deedt de woede der Plundering ophouden; maar schonk geene veiligheid aan de gehaate Persoonen. Deezen werden, 's avonds zo veel mogelyk, opgezogt, en op het Stadhuis in bewaaringe gesteld, door de oude Schuttery en het Krygsvolk bewaakt. In 't verloop dier bystere twee etmaalen hadt die menigte in hunne schuilplaatzen, bykans niets gebruikt. Brood, Kaas en Bier strekte hun ter versterking en laafenis. Men verbeeldde zich deeze zamenbrenging van verstrooide Burgers, die in hunne schuilhoeken niets van elkanders lot gehoord hadden, dan verwarde gerugten. Hier drukte de Vader zyn Zoon aan zyn borst, daar omhelsde de eene Vriend den anderen. Onbeschryflyk waren de aandoeningen, die deeze byeengebragte Burgers vervulden op het herdenken van het uitgestaane leed, van het lot hunne Huizen en Bezittingen overgekomen, en het nog zeer duister vooruitzigt van hun aanstaande lot: terwyl zy de ontzetting hunner Vrienden uit en de aanstelling hunner Vyanden in de Stadsregeering vernamen.

LII. BOEK. 1787. Opsluiting veeler Patriotten.

's Volgenden daags liet men alle deeze gevangene Burgers één voor één van het Stadhuis. Zy stonden in eene groote kring, omringd door Krygsvolk, agter het zelve was het Gepeupel zamengeschoold, 't welk ieder Gevangenen, by het uittreeden, uitjouwde. Zo groot was de nieuwsgierigheid om die dus vernederde Burgers te zien, dat de daken der omstaande huizen bezet

Losgelaaten en welk een Eed hun afgevorderd.

LII. BOEK. 1787. waren. In deezen toestand las men deezen Burgeren een Eed voor, zonderling genoeg om woordlyk plaats te vinden. „ Hier „ zweeren en belooven wy allen, behoo- „ rende tot het Plan geformeert tot het „ zogenaamde Herstellingswerk, en hier „ gaande onder den naam van *Eendragt* „ *en Vryheid* — nader veranderd onder den „ naam van *Jonge Schutters*, nu of nim- „ mer de Wapenen te zullen aangrypen „ en opvatten tegen onze Medeburgers of „ Landslieden, met één woord nooit tegen „ onze In- of Opgezetenen van deezen „ Eilande of Stede; maar alle Geweeren „ en Wapenen hoegenaamd te zullen stel- „ len in handen van de tegenwoordige Di- „ rectie of Regeering. Met verdere op- „ regte verklaaringe, om alle onze Enga- „ gementen en onderlinge Verbintenissen, „ Societeiten, Genootschappen, zogenaam- „ de Vaderlandsche Fondsen, en alle hoe- „ genaamde tot hier toe geëxteerd heb- „ bende Correspondentien, by deezen, te „ vernietigen, en nu of nooit soortgelyke „ Engagementen meer te maaken: ook „ aanneemende en verklaarende om allen, „ hy zy wie hy zy, die in het hier voo- „ ren opgenoemde eenigzins mogt hebben „ medegedeeld of ingestemd, zo ras tot „ onze herdenking of kennis mogte ko- „ men, direct aan beide Heeren regeeren- „ de Burgemeesteren, met deszelfs Naam „ en Woonplaats, te zullen bekend maaken „ op dat in der tyd door hun deeze Eed „ ook geschiedde. — Want wy overtuigd

„ zyn,

„ zyn, dat deeze Vernietiging alzins nuttig en noodig is tot herstelling en bewaaring van onze dierbaare Vryheid en daar aan verknogte zegen en welvaard, en ons verder als stille en vreedzaame Burgers en Inwoonders te zullen gedraagen, om als zodanig met den anderen te verkeeren en om te gaan. —— Ten bewyze van onze opregte gezindheid hier toe zweeren wy in deeze open Plaats!"

Eenige Burgers losgelaaten.

Nood deedt allen deezen Eed afleggen. Naa ten Stadhuize wedergekeerd te zyn, werden de meesten onmiddelyk losgelaaten, en vervoegden zich na hunne huizen, zo deeze nog betrekbaar waren, of zogten anders een schuilplaats by hunne Vrienden. — Een en dertig werd deezen aftredt niet vergund. Hun aan 's Volks woede te onttrekken was het voorgeeven der toenmaalige Regeeringe; schoon deeze woede groot was, moet de waare reden gezogt worden in eene persoonlyke veete der nieuwe Regeeringsleden, die van de Gevangenen een schouwspel maakten.

Andere blyven ten schouwspel zitten.

Na het zo deerlyk gehavend *Zierikzee* kwam de nieuwsgierige menigte uit de omliggende plaatzen; doch hadt men niet genoeg gezien als men de gevangene Heeren niet aanschouwd hadt. Elk oogeblik moesten zy, op bevel des Gepeupels, zich voor de glazen vertoonen, tot dat de boosaartige nieuwsgierigheid voldaan was, by de verschyning hief het uitjouwen en de gewoone kreet van den dag aan. Een tyd lang werd hun de toegang van Vrouwen en

Kin-

LII. BOEK. — 1787. Kinderen ontzegd: terwyl de plaagzieke kwaadaartigheid hun, als in vertrouwen, zeide, dat eenigen hunner eerstdaags zouden worden opgehangen. Op den derden van Wynmaand, werden zy, tot op zeven naa, losgelaaten, die vier maanden, in weerwil van hunne vertoogen, onder valſche voorwendzels van verſcheidenerleien aart, crimineel bleeven zitten, of tot zo lange dat de Commisſarisſen des Stadhouders kwamen, die, gelyk wy op zyn tyd zullen verhaalen, de groote Verandering in de *Zierikzeeſche* Regeering gemaakt, bykans geheel vernietigde.

Hoedanig een berigt de Staaten van dit voorgevallene den Prins gaven.

Dit voorgevallene te *Zierikzee* werd, in eenen Brieve, op naam der Staaten van *Zeeland*, aan zyne Hoogheid in deezer voege opgedischt, „ dat de Ingezetenen van „ *Zierikzee*, en van het omgelegen Land, „ het langst door de ſtrafheid van de Pu- „ blicatien der Regeeringe, Vervolgingen „ op naam der Juſtitie, en ondraaglyke „ trotsheid van een zogenaamd Exercitie- „ genootſchap, waren in bedwang gehou- „ den, om hunne zugt voor de waare „ Conſtitutie der Regeeringe, en aanklee- „ ving aan het Huis van *Oranje*, te doen „ blyken; en dat hier uit ontſtaan was, „ dat de misnoegde Gemeente haar ge- „ duld, te gelyk met den toom haarer „ driften verliezende, zich eindelyk, op „ eene verſchriklyke wyze, gewrooken hadt, „ aan de Perſoonen, Huizen, en Goede- „ ren van die geenen, welke by haar wer- „ den gehouden voor de Aanſtookers en

„ Uit-

„ Uitvoerders der gehaate Nieuwigheden; terwyl de woestheid van de menigte niet „ hadt kunnen gestuit worden vóór dat „ eenige Regenten, die by het Volk ge„ haat waren, door afstand of verlaating „ van hunne Posten, van het Bestuur ver„ wyderd en door meer aangenaame Per„ soonen vervangen waren; en dat de om„ standigheden der Stad naauwlyks twyfe„ ling omtrent het gebruik van dat middel „ scheenen overgelaaten te hebben (*)." Zo wisten de Staaten het voorheen beschreevene woest bedryf des Gepeupels te kleuren; het schreeuwend booze daar by voorgevallen te bemantelen, en te verzwygen, dat, in dit schriklyk Oproer verscheide Comptoiren van 's Lands Gelden beroofd waren, die zy naderhand aan de Gaarders moesten kwytschelden (†). De Muitemaakers en Moordenaars waren verre van de verdiende Straffe te ontvangen. Doch dit te vermelden behoort tot een ander Tydperk.

LII. BOEK. — 1787.

Het nabuurig *Brouwershaven*, waar men anders dagt (§), en 's Prinsen Verjaardag met de uitbundigste vreugdebetooningen gevierd hadt (**), droeg benevens verscheide Plaatzen in de Eilanden van *Schouwen*

Brouwershaven Prinsgezind.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XI. D. bl. 258 *enz.*
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 833 *enz.*
(§) Zie hier boven bl. 413.
(**) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 542.

LII. BOEK. 1787.

wen en *Duiveland* de hoogste goedkeuring der Staaten van *Zeeland* weg op de Adressen, met den aanvang van Herfstmaand, ter Staatsvergaderinge ingediend, by welke zy hunne verkleefdheid aan de oude Regeering te kennen gaven (*).

Hoe het zich te *Tholen* toedroeg

Hoe zeer lang wy ons in *Zeeland* hebben opgehouden, moeten wy nog kortlyk te *Tholen* toeven. Te deezer Stede ontbrak het noch aan Regenten, noch aan Burgers, die de zaak der Vryheid waren toegedaan (†), doch onder de eerstgemelden hadden zy de minderheid, en bragt dit te wege, dat, wanneer in 't voorjaar, een aantal Burgers verzogt, zich tot een Genootschap te mogen vergaderen en in den Wapenhandel te oefenen, dit verzoek, als nutloos, van de hand weezen. Dan groeide in *Tholen* de Vaderlandsche Societeit sterk in Leden aan. Met minder tegenstribbelings dan *Zierikzee* en *Vlissingen*, voegden zich deeze Stad naar de heerschende denkwyze der *Zeeuwsche* Staatsleden. Zy scheen over zulks van de woede der Plunderinge bevryd te zullen blyven. Burgerplundering ontkwam zy; maar egter niet allen leed van deezen aart hun door Krygslieden, even naa de eerst bekomene tydingen der Omwenteling in *Holland*, aangedaan. Een Bataillon van HOUSTON, zeer Oran-

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 555.

(†) Zie daar van een Staal hier boven bl. 413. in de Aantekening.

LIII BOEK. 1787.

Oranjegezind, meende nu de handen ruim te hebben, en dat alle Burgerplaagerye 't ze vergeoorloofd was: het rigtte eene geweldige Plundering aan, door de welgestelde bevelen der Regeeringe en de poogingen zommiger Officieren niet te stuiten. —— Alles dreigde verdere verwoesting, te vergeefsch verzogt de Regeering Gecommitteerde Raaden om deeze onrustwekkende en Burgerberooverende Bende te doen uittrekken, en aan dezelve drie weeken Soldy voor uit te betaalen, „ ten „ einde zy," gelyk de Regeering van *Tholen* zich uitdrukte, „ de Burgery niet ver„ der zou ruineeren." Van elders niet in tyds geholpen, tot afweering van dit Burgerleed, 't geen, hoe hoog gewassen, nog dreigde aan te groeijen, besloot de Regeering, des marrens moede, de Krygsbezetting, met behulp der braave Burgeren, ter Stad uit te dryven, „ ten einde," gelyk zy zich by Staaten van *Zeeland* uitdrukten, „ dezelve niet tot haaren onder„ gang gebragt, en in een Puinhoop ver„ anderd te zien (*)." —— Zeven achtste van de Stad droeg aan de Huizen tekenen van deeze schreeuwende balddaadigheid. De Regeering vondt in de Kwartieren der dus ontscheepte plunderzieke Krygsbende veele gestoolene Goederen; doch meest deerlyk mishandeld en in stukken

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 601. 607. *enz. Verz. by* DE CHALMOT XXV. D. bl. 112—114.

IIII. BOEK. 1787. ken gehakt. Men bezorgde het, zo veel mogelyk den Eigenaaren weder.

Zo moest *Zeeland* ten speelbal strekken van de Vyanden der Patriotten, zo het Graauw en het Krygsvolk beurtlings, of teffens, gebezigd worden, om hun in de hand te werken, die tegen het voetkrygen der Grondwettige Herstelling, in dat Gewest, geene poogingen onbeproefd lieten en daar in slaagden.

BLAD-

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

A.

Acte van Verbintenis van eenige Leden en Ministers der Regeeringe van *Zeeland*, tot handhaaving der waare Republikeinsche Constitutie. Van deeze maakt de Raad van *Vlissingen* gewag, 254. Die Acte zelve, 261. Wat deswegen te doen viel, Zie *Zeeland*.

ALMARAS (A. EXALTO D') Secretaris te *Hasselt*, twee Brieven van hem, een aan COLBOUT, Kwartiermeester te *Elburg*, en een aan VAN HEECKEREN *tot Zuideras* te *Zutphen*, toevallig ontdekt, 20. Derzelver inhoud, *Ald.* Wat deswegen met die van *Hasselt* te doen viel, 21. Zie verder *Hasselt*. Volmagt om Correspondentie te houden door een Burgemeester en twee Gemeensmannen hem gegeeven, 24. Neemt de vlugt, 27. Hersteld, 125.

ANNELAND (J. VAN ST.) diens bedryf te *Goes* ter aanleding van Oproer genomen, 312. Verlaat *Goes*, 324.

ARDESCH (J. A.) Chirurgyn Major der *Zwitzers* te *Veere* vastgezet, 399.

Arnemuiden, een Verzoekschrift van daar den Staaten van *Zeeland* overgeleeverd, 224. De hulp der Inwoonderen dier plaatze, in de plundering te *Middelburg* door de Regeering van de hand geweezen, 357. Hoe te *Veere* afgezegd, 402.

Arnhem, Gesteldheid te dier Stede in dit Jaar, 154. Gewelddaadigheid aan eene Herberg door de Soldaaten gepleegd, 157. Verwyl om dezelve van de zyde der Regeering tegen te gaan, 185. De Burgers draagen voorzorg, *Ald.* Krygsvolk daar gelegerd, 159. Oproer door 't zelve aangevangen, *Ald.* Schieten tusschen Burgers en Soldaaten, 161. Hervatte Moedwil, 162. Burgervergadering, 163. Bezending uit dezelve aan de Vroedschap, *Ald.* Rust is-

is 'er het gevolg van, 164. Afkondiging ten dien einde, *Ald.* De Schuldigen blyven ongestraft, en de Burgers worden ontwapend, 165.

B.

Balen (M. van) diens Huis te *Goes* beschermd, 323.
Baljard (G.) wreedheid by diens Huis te *Middelburg* gepleegd, 363.
Blaauw (N. A.) Predikant te *Zierikzee*, mishandeld, 319. In zyn dienst geschorst, 402.
Bode (H.) Burgemeester te *Hasselt* krygt nevens Exalto d'Almaras volmagt om Correspondentie te houden, 24. Wordt by zyne vlugt te *Amsterdam* opgebragt, 27.
Bommel, 's Prinsen Jaardag daar gevierd, 175. *Vaderlandsche* en *Oranje Societeiten* daar opgerigt, 176. Oproerige Beweegingen van Oranjetekenen gevolgd, *Ald.* De Vaderlandsche Societeit verboden, 177. Verbod van Geldafpersingen en van eenige Papieren, 178.
Bosveldt, Leeraar te *Deventer*, Patriotschgezind, 31.
Bouilon (Van Spaan) Burgemeester te *Arnhem*, doet poogingen by den Prins om het Oproer te dier Stede te stuiten, 164.
Brigade (*Geldersche*) van waar ontstaan, 141. Maakt zich beroemd, 142. Scherpe Afkondiging daar tegen, *Ald.*
Brouwershaven Prinsgezind, 429.
Bruin (De Pensionaris de) brengt de stem van *Tholen* niet uit, 279.
Brunswyk (De Hertog van) schryft een Waarschuwing aan die van *Overyssel*, 44. Oordeelvellingen over deeze Verklaaring, 45. Doet een keer na *Nymegen.*
Burggraaf (J. L.) te *Westkapelle* hersteld, en schavergoeding hem geschonken, 404.
Bylsveld (G. C.) ontkomt gewapend eene schandelyke hem toegedagte vervoering, 399.

C.

Cannegieters diens Hoogleeraars oordeel over de gedraagingen der *Overysselsche* Staatsleden, 45.
Capellen (van der) tot de Marsch neemt na *Deventer* de wyk, 80. 173. Door den Koning van *Frankryk* in bescherming genomen, 174.
——— (van der) tot Rysselt bergt zich in *Deventer*, 80. 173. Door den Koning van *Frankryk* in bescherming genomen, 174.
Capellens (Aanleg van het Familiegraf der), 200. Schennis daar aan gepleegd 201. Verder gedreigde

Ver-

Vernieling, 29[illegible]. Verwoesting deezer Grafstede door dezelve te laaten in de lugt springen, *Ald.*

Can, diens vraage hoe in zeker geval ter Algemeene Staatsvergaderinge te handelen. 210.

Citters (Van) hoe *Vlissingen* en *Zierikzee* denkt over het gedrag diens Heeren ter Algemeene Staatsvergaderinge, 279.

Cliever (D. W. de) Raad te *Veere* mishandeld, 398.

Clyver (Pieter Jacob) heeft veel deels in het Oproer te *Vlissingen*, tot Bailjuw en Voorzittend Burgemeester aangesteld, 387.

Cramer (A. H.) Secretaris te *Deventer*, hoe mishandeld, 94. In eene Geldboete beslaagen, en met ontzetting van zyn Burgerschap bedreigd, 96.

Crookceus neemt te *Zutphen* zitting als Gemeensman, 166. Leent de hand in Boerendwang in het Kwartier van *Zutphen*, 167.

D.

Deventer (Staaten van *Overyssel* schryven aan die van *Gelderland* wegens de Plaageryen en Plunderingen te) door het *Geldersche* Krygsvolk gepleegd, 31. Gesteldheid ten deezen Jaare in die Stad, 58. Adres der nieuwe Gecommitteerden, *Ald.* 't Zelve verworpen, 59. Voorzorg tegen dwangmiddelen, 60. Hervatte pooging der nieuwe Gecommitteerden, *Ald.* Het Vrycorps in de wapenen gebragt om de Acte van Qualificatie magtig te worden, 61. De Uitleevering daar van geweigerd, *Ald.* Gedreigd en gestild Oproer, 62. Gedraagen voorzorg, *Ald.* Gedaane Afkondiging, 63. Verzoekschrift en Eischen der nieuwe Gecommitteerden, *Ald.* De oude Geconstitueerden eene Insinuatie hunner Afzettinge t'huis gezonden, 65. Eenige Regeeringsleden, des moede, willen hun post nederleggen en de Stad verlaaten, *Ald.* Adres te hunner bemoediging, 66. Hoe welkom, en daar op gemaakte schikkingen, 67. Hoe men het ingediende Verzoekschrift inzag, *Ald.* Welke maatregels men, ter weeringe van hetzelve, noodig oordeelde, 68. Dit ook aangedrongen door geen Wapenhandelende Burgers, 69. Verzoekschrift de Regeerings verandering betreffende, door van der Marck overgeleeverd, 72. Regeerings verandering, 73. By voorraad ontworpen Artykels, 74. Vrees voor de *Oranje* party, 75. *Zwolsche* hulp aan de Patriotten, *Ald.* Geveegt by het Burgersocieteitshuis der Prinsgezinden, *Ald.*

Hetzelve onderzogt en gesloten, 76. De Schuttery deels ontwapend, 77. Voorzorgen, ten opzigte van het *Geldersch* Krygsvolk digt by *Deventer* gelegerd, 78. De Stad in staat van verdeediging gesteld, 79. Brief aan Staaten van *Gelderland*, wegens het gedrag des *Gelderschen* Krygsvolks, 80. Nader schryven, met het ophaalen van byzonderheden, 84. Geeven aan de Staaten der andere Gewesten deswegen kennis, 87. Staat der Verdeediging van *Deventer*, 89. Verandering aldaar by de komst der *Pruissen*, *Ald.* Hoe door de *Pruissen* bemagtigd, *Ald.* Gevolgen hier van, 90. Plunderingen, *Ald.* Welk eene rol de Predikant Dusart aldaar speelt, 91. 92. Gewelddaadigheden daar gepleegd, 92. De Secretaris Cramer, hoe behandeld, 92 *enz.*

Doesburg, hoe het Oranjedraagen daar ingevoerd, 188.

Drenthe (Die des Landschaps) door Staaten van *Overysfel* aangeschreeven, 31. Verzoekschrift der Gewapende Genootschappen aldaar aan Staaten van *Gelderland*, 34. Wat deswegen in *Drenthe* te doen viel, 35. Die Genootschappen door de Staaten van *Overysfel* in bescherming genomen, 35. Hoe het zich daar met de Omwenteling toedroeg, 127.

Dusart, Predikant te *Twello* diens opstookend gedrag te *Deventer*, 91. Een voorbeeld van onbeschaamdheid, 92.

E.

Eed (Formulier van een zogenaamden *Patriottischen*) in *Zeeland* verspreid, 254. Wat deswegen te *Middelburg* voorviel, 337.

Ede zeer oproerig, 193.

Elburg (Oproerigheden te) 121. Gedrag omtrent de Uitgeweekenen, 192.

Engelhard, diens Hoogleeraars oordeel over de gedraagingen der *Overysselsche* Patriotten, 45.

Enschede, de misbruiken daar weder ingevoerd, 126.

Ermerins, Pensionaris te *Middelburg*, hoe men zich van hem wil ontdoen, 367. Stadsbesluit hem voorgesteld, 368. Ttreffende wyze op welke hy zyn post nederlegt, 369.

Ermerins (Jacobus) Secretaris te *Veere*, hoe zeer aldaar mishandeld, 393. Byzonderheden hem betreffende, 395.

F.

Fonds (*Vaderlandsch*) wat met hetzelve in *Zeeland* gebeurde, 242. Hoe zeer daar in haat, *Ald.* Aanval van van de Spiegel op 't zelve, 243. De Raad B. Matthias

THIAS POUS verzet 'er zich tegen, 244. Zo ook Directeuren van dat Fonds, 242. *Zierikzee* yvert 'er voor, 243. Wat *Vlissingen* des oordeelt, 252. Het Geld daar toe behoorende den Heer OSSEWAARDE te *Goes* afgedwongen, en tegen een Handschrift afgegeeven, 324. Hoe men 'er te *Middelburg* mede handelde, 340.

FREMERY (J. DE) welk lot dien Kerkleeraar te *Middelburg* bejegende, en de Plundering van zyn Huis, 354.

Friesland (Staaten van) door die van *Overysfel* aangeschreeven, wegens het Regiment van PLETTENBERG, 30.

G.

Gelderland (Klagten der Staaten van *Overysfel* by die van) wegens de Plaageryen en Plunderingen te *Deventer* gepleegd, 31. Voorzorgen tegen het *Geldersch* Krygsvolk, digt by *Deventer* gelegerd, 78. Brief van de Magistraat te *Deventer*, wegens het gedrag des *Gelderschen* Krygsvolks, 80. Korte berziening van de Staatsgesteltenisse deezes Gewests, 131. Wat 'er nog van te vermelden valt, 133. *Gelderlands* inzigten op de Staatsgesteldheid, 135. Men ducht 'er voor Veranderingen, 136. Met welk een oog door andere Gewesten aangezien, *Ald.* Wederstreeft de Burgerwapening, en ontwapent de Ingezetenen, 137. Militaire Jurisdictie aldaar, op nieuw, beraamd, 138. Ter Algemeene Staatsvergadering overgeleeverd, 139. Aanmerking over den tyd, wanneer die Invoering geschiedde, 140. Veele Patriotten trekken, als Vrywilligers uit, *Ald.* Scherpe Afkondiging daar tegen, 141. Bedreigende Brief aan Staaten van *Gelderland*, 142. Afkondiging daar tegen, 143. Aanmerking wegens den tyd deezer Afkondiginge, 144. De *Pruissische* Troepen daar verwagt, 145. Ongeregeldheden door de *Pruissen* daar aangerigt, *Ald.* Men laat 'er naa de Omwenteling, meest alles op den ouden voet, 146. Voert 'er geen nieuwen Eed in; maar alleen een Byvoegzel, 147. Aanmerking over de *Geldersche* beweegenissen, 189.

Goes, wegens het uitschrappen van een aantal der Tekenaars op het *Zeeuwsche* Dankadres, 229. De Burgerwapenhandel aldaar met een ongunstig oog aangezien, 310. Zo ook het Burgerleesgezelschap, 311. JOOST VAN ST. ANNELAND zet een Vryheids Vlaggetje op. Begin des Oproers, 312. Stoorenis van het Leesgezelschap, 313. Aanbod

bod om het Wapengenootschap en Leesgezelschap te ontbinden, aangenomen, *Ald.* Afkondiging daar op gegrond, 314. Aanhoudend Ongenoegen, 315. Verspreidde zogenaamde Patriottische Eed, 316. Betoond Ongenoegen wegens de *Historische Courant*, 317. Dankadres ter tekening aangeboden, *Ald.* Geweldig Oproer, 318. Hoe aangevangen; tot welk eene hoogte voortgezet; en mishandelingen by den Procureur DE WINDT, 319. Meer dan vyftig huizen beschadigd, 320. De Procureur DE WINDT krygt een wagt, 312. Dwang ten zynen huize om het Dankadres te tekenen, *Ald.* De Doopsgezinde Leeraar A. STAAL het voorwerp van 's Volks haat; 322. Het Huis van MARINUS VAN BALEN beschermd, *Ald.* Verdere Afpersingen te dier Stede; 324. Op 't Land speelde men dezelfde rol; 325. Slapheid der Regeeringe, *Ald.* Hoe 's Prinsen Jaardag daar gevierd, 326. Eene Algemeene Kwytschelding voor die van *Goes* bewerkt, 329. Het Krygsvolk verdagt van de hand in de Plundering gehad te hebben; 330. Dwingt *Zierikzée* een Oproermaaker los te laaten, 406.

H.

Hardenberg (Hoe de Regeering en Gezwoorene Gemeente te) bad de Omwenteling, werd afgeweezen, 125.

Harderwyk (Krygsbezetting voor) bestemd, 183. Vrugtlooze poogingen om daar van ontheeven te blyven, 184. Eenige Burgers leggen de Wapens neder, andere verlaaten de Stad; 185. Komst des Krygsvolks en het Oranjedraagen ingevoerd, 185. Beginzel van Oproer, *Ald.* 't Zelve voortgezet, 186. Veelvuldige Huisschendissen en Plunderingen; 186. Geene poogingen ter stuitinge aangewend; 187. Veelen verlaaten de Stad, 188.

Hasselt, Tegenwerking dier Stad aan de zaak der Patriotten, 18. Klagten der *Hasselaaren* by hun Hoog. Mog. 19. Twee Brieven van den Secretaris dier Stad A. EXALTO D'ALMARAS ontdekt, 20. Schryven van Ridderschap en Steden deswegen aan die van *Hasselt*, 21. Publicatie by deezen Brieve gevoegd, 23. Verlegenheid der *Hasseltschen*, *Ald.* Verdragspunten met die van *Hasselt*, 24. Die Stad onderworpen, 27. Het Gedrag der Patriotten aldaar, 28. Hoe het zich by de Omwenteling toedroeg, 121. Niet volkomen te vrede, 125.

Hat-

Hattem (Oproerigheden te) 191. Gedrag omtrent de Uitgeweekenen, 192.
HEECKEREN TOT ZUIDERAS gaat te *Zutphen* voor in het draagen van *Oranje*, 168.
HOEY (VAN) Vaandrig, schuldig aan Oproer, Vonnis over hem, 155. Door de Prins verzagt, *Ibid*.
Holland (Staaten van) staan aan die van *Overysfel* Geschut, by wyze van leening, toe, 14.
HOOP (VAN DER) tot rekenschap door Staaten van *Overysfel* opgeroepen, 12.
HOOP (VAN DER) de Vaandrig, het voorgevallene met hem wegens gepleegd Oproer, 155. Het Vonnis over hem uitgesprooken, door den Prins verzagt, 156.
HUISMAN, Oudburgemeester te *Middelburg* bleef voor plundering beveiligd, 356.

J.

Jurisdictie (*Militaire*) in *Gelderland* op nieuw beraamd, 138. Op welk eene wyze ter Algemeene Staatsvergadering overgeleverd, 139. Aanmerking over den tyd wanneer die Invoering geschiedde, 140.

K.

Kampen moet zich na de Meerderheid voegen, 53. Hoe het zich alhaar toedroeg, 119. Oproeping om te wapen te komen, 120. Handelwyze des Raads en der Gemeenslieden by de aankomst der *Pruissen*, 121.
KEMP (VAN DER) Doctor te *Middelburg*, mishandeld, 341. Zyn huis met Plundering gedreigd, 364.
KUIPER (J.) Leeraar der *Doopsgezinden* te *Deventer*, *Patriotisch*, 69.

L.

LAMBRECHTSEN, Pensionaris van *Vlissingen* beweest dat het Oproer te dier Stede wel hadt kunnen gestuit worden, 384. Plunderingen ten zynen Huize, 385.
LIMPHERS, een Herbergier te *Arnhem*, verdedigt zich tegen oproerige Soldaaten eens en andermaal, 159 en 160.
Lob (Het) door Staaten van *Gelderland* beschut, 141.

M.

MARCK (VAN DER) de Professor een steun der Patriottische Partye in *Deventer*, 72.
MARLE, Overlast dien *Zwolschen* Burgemeester door de *Pruissen* aangedaan, 110.
Middelburg, hoe die Stad de Dankadressen wilde beantwoord hebben, 225. Hoe sterk te dier Stede geteekend, 229. De Afgevaardigden van *Zierikzee* ongerust, wegens de veiligheid te *Middelburg*, 257. Hoe door de Stad beantwoord, 259.

259. Afkondiging te dier Stede tegen Oproerigheden, 331. Wat 'er wegens den zogenaamden Patriottischen Eed voorviel, 337. Over de ontbinding van de Burgersocieteit en het Wapenhandelend Genootschap, 339. Hoe men met de Schuttery *de Edele Busfche* handelt, *Ald.* Hoe men met het *Vaderlandsch Fonds* omsprong, 340 Oproer te *Middelburg* en aanleiding tot hetzelve, 341. Het voorgevallene met het Jacht van VAN DEN ZANDHEUVEL, *Ald.* Heviger beweegenissen, 344. Aanvang der Plunderinge, 745. De hulp der Leden van de Schuttersdoelen van de hand geweezen, *Ald.* Aan welke Lieden men de bewaaring der rust overliet, 346. Plundering van het Huis van LUCAS STEEVENING, 347. Wreedheid by het Huis van G. BELJARD gepleegd, 355. Het Krygsvolk stuit den opstand niet, 356. Wat den Leeraar J. DE FREMERY bejegende, 354. De Huizen van de Oudburgemeesteren LE SAGE en HUISMAN verschoond, 356. Op welk eene wyze de Plunderzugt aldaar woedde, *Ald.* De hulp der *Arnemuidenaaren* door de Regeering afgeweezen, 357. Afkondiging tegen dit geweld gedaan, *Ald.* De Oranjevlag uitgestooken, Vreugdebedryven, en het staaken derzelven, 359. Kragtlooze uitloovingen aan de Ontdekkers der Plunderaaren gedaan, 360. Wat men de *Zierikzeesche* Afgevaardigden liet weeten, 361. Nieuw gedreigd Oproer; en het gebeurde met Dr. VAN DER KEMP, 363. Eed den Schutteren afgeverderd, 364. Afkondiging te dier gelegenheid, 365. Hoe men zich van den Pensionaris ERMERINS wil ontdoen, 367. Stadsbesluit hem voorgesteld, 366. Treffende wyze, waar op hy zyne post nederlegt, 369. De Verjaardag der Prinsesse gevierd, 373.

MULLERT TOT DE LEEMKUILE, diens sterke taal ter *Overysselsche* Staatsvergaderinge, 49.

N.

Nykerk zeer oproerig, 194. Gesteldheid der Inwoonderen, *Ald.* Beginzels der Oproerigheden, 195. Middelen ter stuitinge te vergeefsch in 't werk gesteld, 196. Hoe het zich op den achtsten van Maart toedroeg, *Ald.* Belachens- en beschreienswaardig vieren van dien dag, 197.

Nymegen, des Stadhouders Jaardag aldaar gevierd, 148. Hoe men het Huis van *Oranje* daar onthaalde, 149. Romeinsche Gedenkpen-

penningen daar in 't *Valkenhof* gevonden, 150. Jaardag der Prinsesse gevierd, 152. Deeze Stad, eerst vry van Plunderingen, wordt, by het ontstaan derzelven, daar voor behoed, 152.

O.

Oldenzeel, hoe de Regeering en Gezwooren Gemeente naa de Omwenteling werd afgeweezen, 125.

Ommerschans (Besluit der Staaten van *Overysſel* om Krygsvoorraad uit de) te haalen, 15. Bemagtiging van die Schans, *Ald.* Nadere last deswegen gegeeven, 16. Hoe volvoerd, 17. Voorraad daar gevonden, *Ald.*

Overysſel, hoe na aan *Holland* en de Stad *Utrecht* in de Omwenteling verbonden, 5. Veranderingen aldaar in het Provinciaal Regeerings Reglement, 7. Staats Commisſien daar volgens gegeeven, 8. Besluit wegens de Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering, *Ald.* Vorderingen de Nieuwe Afgevaardigden betreffende, hoe verre ingewilligd, 11. De Generaal Major VAN DER HOOP tot rekenschap opgeroepen, 12. Ook WILLEM DEN V. *Ald.* Schikkingen het Krygsvolk en de Bussen der Staatenbodens betreffende, *Ald.* Heeren tot het Defensieweezen van *Overysſel* benoemd, 13. Gezagsverbreeding en Geld aan die Commisſie verstrekt, *Ald.* Verbintenis der Gewapende Genootschappen, 14. Verzogt en toegestaan Geschut uit *Holland*, *Ald.* Besluit om het Geschut en den Krygsvoorraad uit de *Ommerschans* te haalen, 15. Zie verder *Ommerschans*. Verdeeling op de Burger Krygsmagt, 18. *Hasselts* tegenwerking, 18. Zie verder *Hasselt*. WILLEM DE V. als Capitein Generaal geschort, 28. De Ridder DE TERNANT als Hoofdbevelhebber van alle Burgercorpsen aangesteld, 29. Brief aan *Friesland*, *Stad en Lande* en *Drenthe*, *Ald.* Klagten der Staaten aan die van *Gelderland* over het voorgevallene te *Deventer*, 31. Oproeping der Gewapende Genootschappen, 32. Besluit om een Burgerleger te veld te brengen, 33. De *Drenthsche* Genootschappen, door Staaten van *Overysſel* in bescherming genomen, 35. Gemeenschaplyke Verrigtingen met *Holland* en *Utrecht*, 37. Aannadering der *Pruisſen*, *Ald.* Hoe zy de Aanschryving des Konings van *Pruisſen* beantwoorden, 39. Bekendmaaking aan hun Hoog Mogenden, *Ald.* Brief aan Staaten van *Holland*, 40. Verklaaring der Gewapende

de Genootschappen, Ald. Berigt wegens de komst der Pruisfische Legermagt, 47. Wat daar op ter Overysselsche Staatsvergadering voorviel, Verklaaring van DE VOS VAN STEENWYK tegen het houden der Staatsvergadering, 48. Van MULERT TOT DE LEEMKUHLE, 49. Ongegronde Aanteekening op deeze Verklaaringen gemaakt, 50. Voorstellen van achttien Ridders met Deventer, 51. Besluiten daar genomen, 55. Verdere Veranderingen daar gesteld, 54. Aanmerkingen wegens de Overysselsche Omwenteling, 55.

P.

PATKULL (De Baron VAN) gaat den lof na van te Bommel zyn Krygsvolk in orde gehouden te hebben, 175.

PERSOON (ADAM) diens gedraaging te Deventer, 59.

PLETTENBERG, Zoon des Overften, maakt zich aan Balddaadigheden buiten Deventer schuldig, 85. In verzekering genomen en na Zutphen gebragt, 89.

PORTE (L.) Leeraar der Fransche Gemeente te Vlissingen, geplunderd, 385. Uitsluiting ten zynen opzigte, 389.

POUS (B. MATTHIAS) verzet zich tegen den Raadpensionaris wegens het Nationaal Fonds, 242.

Pruissen naderen Overyssel, 37. Brief des Konings aan Staaten van Overyssel, 38. Hoe beantwoord, 39. Bedoelingen van dien Intocht, 57. Komst in Zwolle, en handelwyze aldaar gehouden. Zie Zwolle. Jaardag des Konings daar gevierd, 110.

PYER, Commandant te Zierikzee, diens gedrag by het Oproer, 416.

Q.

QRYAEN, Gedrag van dien Gemeensman, 119.

R.

RAPPART (De Ingenieur) maakt zich buiten Deventer aan balddaadigheden schuldig, 85. In verzekering genomen en na Zutphen gebragt, 88.

REINDERS, een Zutphens Burger, schiet een Ruiter dood, 170. Straffe hem opgelegd, 172.

RIEMSDYK, Zelfsverdeediging diens Heeren, 180.

ROSENTHAL, Rentmeester van de Stadhouderlyke Domainen, tot Schepen van Vlissingen aangesteld, legt beзugt, 392.

S.

SAGE (H. D. G. LE) Oudburgemeester te Middelburg diens huis bleef beveiligd, 356. Krygt, op zyn verzoek, ontslag van zyne Raadsplaats, 373.

SANDRA, Raad van Vlissingen

Hoe hy het schryven zyner afzettinge beantwoordt, 288.

Schroeder, diens Hoogleeraars voordeel over de gedraagingen der *Overysselsche* Staatsleden, 45.

Sommerlatte, Krygsvolk tot diens Regiment behoorende, rigt te *Arnhem* Oproer aan, 157.

Spiegel (Van de) Raadpensionaris van *Zeeland*, van sommigen gehouden voor den Steller der *Zeeuwsche* Verzoekschriften, 224. Hoe zeer hy zich een Voorstander daar van betoont, *Ald.* Hoe hy op eene spoedige beantwoording aandringt, 225. Hoe hy zulks voortzet, in eene door hem ontworpen gunstige beantwoording, 226. Geschillen deswegen met *Zierikzee*, zie *Zierikzee*. Valt op het Vaderlandsch Fonds aan, 243. Wat deswegen voorviel, zie *Vaderlandsch Fonds*. Doet verslag hoe het in andere Gewesten geschaapen stondt, 278. Zyne Aanspraak by het hervatten der Staatsvergaderinge, 281. Stelt eene Concept Publicatie voor, 286 Trekt andermaal na *Utrecht* en *Gelderland* met van Citters, 291. Verslag van ner Bezendinge, 294. Zwaait zich zelven wierook toe, 308.

Staal (A.) Doopsgezind Leeraar te *Goes* en voorwerp van 's Volks haat, 322. Gedwongen het Dankadres te tekenen, 323. Verlaat *Zeeland*, 325.

Stad en Lande (Staaten van) doet die van *Overyssel* aangeschreeven, 29.

Stevening (L.) te *Middelburg* als Patriot zeer in haat, 347. Rust zich ter verdeediging van zyn Huis toe, 348. Verdeedigt zich by den aanval, 342. Verlaat zyn huis, 350. Zwerft om, 351. Belooning uitgeloofd aan die hem konden vinden, *Ald.* Verlaat *Zeeland*, 352.

Stermond, Leeraar te *Deventer*, doet eene treflyke Keurpredikatie, 69.

T.

Ternant (De Ridder De) tot Hoofdgeleider der Gewapende Burgercorpsen in *Overyssel* aangesteld, 28. Deeze keuze gevalt er alle Patriotten niet, 29.

Thiel (Ongeregeldheden te) 179. Plunderingen te dier Stede, 180. Zelfsverdeediging des Heeren van Riemsdyk, *Ald.* Het Burgersocieteitshuis verdeedigd en geplunderd, 181. Afkondiging tegen Oproer, en de Burgery ontwapend, 182.

Tholen, hoe men de stem dier Stad deed zwygen, 279. Hoe het daar ter Stede gesteld was, 430. Overmoed des Krygsvolks, *Ald.* 't Zelve ter Stad uitgedreeven, 431.

Vee-

V.

Veere (Toeleg om te) te plunderen, 390. Mishandelingen van den Secretaris J. Ermerins, 392. Wat te dier Stede den *Zierikzeesche* Afgevaardigden wedervoer, 395. Mishandelingen de opgehaalde Patriotten aangedaan, 398. Wie der Patriottische Regeeringsleden van die Ophaaling bevryd bleeven, *Ald.* Angstig vooruitzigt der Gevangenen, 399. Welke Persoonen men daar tot Geconstitueerden aanstelde, 400. De Gevangenen door hun ondervraagd, *Ald.* In den Eed genomen, 401. De *Arnemuidedenaars* afgezegd, 402. Baldaadigheden en schennisfen, *Ald.* Belooningen en schavergoeding aan de Visschers, 403. Gedraagene voorzorge, 403. Waarom *Veere* waarschynlyk ongeplunderd bleef, 404.

Verschuur (De Collonel) wordt gezegd aan 't hoofd des plunderenden Krygsvolks te *Arnhem* geweest te hebben, 160.

Villepoix, Pransch Predikant te *Deventer*, *Patriottisch*, 69.

Vlissingen, Verzoekschrift aldaar, 223. Wat *Vlissingen* van de Dankadresfen oordeelt, 239. Breedvoerig Advys dier Stad op de aangeweezen Oorzaaken der Onlusten in *Zeeland*, 249. Gewaagen van eene Acte van Verbintenis tusschen eenige Leden en Ministers der Regeeringe van *Zeeland*, 254. Wat zy als oorzaaken van de hooggaande Ongeregeldheden opgeeven, 255. Raadsbesluit dier Stad wegens de Acte van Verbintenis tusschen eenige *Zeeuwsche* Regenten, 266. Dezelve tegen die van *Vlissingen* verdeedigd, 261. Hoe deeze Stad denkt wegens het overlaaten van *Holland* aan zyn lot, en het gedrag des Heeren van Citters, 279. Voorstel dier Stad tot een Byvoegzel op eene Staatspublicatie vondt geen ingang, 293. Verzet zich tegen de verandering op het beleid ter Staatsvergaderinge, 301. De Afgevaardigden dier Stad verlaaten de Vergadering, 302. Voorstel van de *Vlissingsche* Regeering, 304. Hoe 't zelve opgenomen, 305. Verschynen weder ter Staatsvergadering, 307. Beginzels des Oproers, 374. Voorzorgen tegen Oproer gedraagen, 375. Vorderingen der Regeeringe gedaan, 377. Ingewilligd en het Genootschap ontwapend, 378. Zonderlinge klagten der Admiraliteit over een en ander bedryf der Regeeringe, 380. Hoe beantwoord, 381. Veel toegeevens kon der Regeerin-

ringe niet baaten, *Ald.* Valsch gerugt ten beginzel van Oproer, 382. 't Oproer en Plundering niet gestuit, 384. Dwang tot Regeerings verandering, 386. Welke Regeerings-persoonen afgezet werden, 387. Harde bejegening die Heeren aangedaan, *Ald.* De afweezige Heeren hunne Afzetting aangeschreeven, 388. Eischen tegen de Patriotten, hoe verzagt, 389. Groote schade der Plunderinge, en de Plunderaars niet gestraft, 396. Vergeefsch voorstel der *Vlissinger* Burgeren wegens de Afzetting der Regenten, 391. Met welk slag van Volk men derzelver plaats aanvulde, 392.

Vos (De) van Steenwyk *tot Nyerwal* diens verklaaring ter *Overysselsche* Staatsvergadering, 48. Welke Edelen met hem instemden, 49. Ruimt met de zynen *Overyssel*, 52.

W.

Westerloo, Gedrag diens Krygsbevelhebbers te *Harderwyk*, 185.

Westkapelle, hoe men daar met J. L. Burggraaf handelt, 404.

Willem de V. door Staaten van *Overyssel*, als Capitein Generaal, tot Rekenschap opgeroepen, 12. Als Capitein Generaal geschort, 28. Hoe te *Nymegen* onthaald, en hoe zyn Jaardag daar gevierd, 148. Verzagt de Vonnissen over de schuldige Vaandrigs van Hoey en van der Hoop uitgesprooken, 155. Laat zich bezwaarlyk door den Burgemeester van Spaan van Bouillon beweegen om het Oproer te *Arnhem* te stuiten, 164. Hoe zeer zyne tegenwoordigheid *Zeeland* tot de Omwenteling voorbereid hadt, 218.

Windt (J. de) Procureur te *Goes*, overlast en Plundering hem aangedaan, 319. Krygt een Wagt, 322. Dwang ten zynen huize om het Dankadres te tekenen, *Ald.*

Wolland (Het voorgevallene met den Ingenieur) en het *Overysselsch* Defensieweezen te *Holten*, 88.

Y.

Ysselstein (G. van) diens gedrag te *Zierikzee*, 417.

Z.

Zandheuvel (W. B. van den) wat zyn Jacht te *Middelburg* wedervoer, 342. Looft eene Premie uit wegens den hem opgedichte Weddingschap, 343. Wat hem te *Vlissingen* bejegende, 374.

Zeeland (Algemeene Schets van de gesteltenis in) 211. Lof aan de Staatspapieren van dit Gewest gegeeven, 213. Hoe zeer het van

an-

andere Gewesten in de Staatsonlusten verschilt, 214. Andere middelen daar gebezigd, 215. Hoe zeer het ter begunstiging van *Oranje* voorbereid was, 216. Dankadres aan Staaten van *Zeeland*, *Ald.* Eensluidende van *Vlissingen* en *Arnemuiden*, 223. Vermoeden dat VAN DE SPIEGEL de Steller ware, 224. Hoe zeer hy zich een Voorstander daar van betoonde, 224. Hy dringt aan op eene spoedige Beantwoording, 225. Hoe hy zulks voortzet, 226. Door hem ontworpen gunstige Beantwoording, *Ald.* Wat *Zierikzee* hier op in 't midden brengt, 227. Wegens het aantal der Ondertekenaaren, 229. Het ingebragte van *Zierikzee* door VAN DE SPIEGEL beantwoord, 232. Wederantwoord der *Zierikzeeënaaren*, 234. Betoond ongenoegen van VAN DE SPIEGEL deswegen, 237. Verschillen daar over ter Staatsvergaderinge, 238. Wat *Vlissingen* over de Dankadressen oordeelt, 232. De Dankadressen als zaaden van Oproer aangemerkt, 241. Wat 'er met het *Nationaal Fonds* gebeurde, 242. Hoe zeer daar in haat, *Ald.* Aanval van VAN DE SPIEGEL op 't zelve, 243. De Raad B. M. Pous verzet 'er zich tegen, 244. Zo ook de Directeuren van het Fonds, *Ald.* *Zierikzee* yvert 'er voor, 245. Opgegeeven oorzaaken der Oproerigheden in *Zeeland*, 246. Advys van *Vlissingen* op dit stuk, 249. De Afgevaardigden van *Zierikzee* ongerust, wegens de veiligheid in *Middelburg*, 257. Hoe door *Middelburg* beantwoord, 259. Acte van Verbintenis tusschen eenige Regeeringsleden van *Zeeland*, 261. Raadsbesluit van *Vlissingen* deswegen, 266. Deeze Acte ter Staatsvergadering gebragt en tegen die van *Vlissingen* verdeedigd, 269. Eenige Regeeringspersoonen te *Middelburg* brengen hunne Bezwaaren tegen deeze Acte te berde, 271. Hoe door Party beantwoord, 274. Wegens het getal der Ondertekenaaren, 277. VAN DE SPIEGEL doet ter Staatsvergadering verslag hoe het in andere Gewesten geschaapen stondt, 277. *Middelburgs* Antwoord hier op, 278. *Zierikzee* en *Vlissingen* slaan een anderen toon, 279. Hooglopende twisten ter Staatsvergaderinge, 280. De Staatsvergadering eenigen tyd, wegens het Oproer te *Middelburg*, gestaakt, 282. Aanspraak van VAN DE SPIEGEL, by het hervatten, 283. Raadpleeging deswegen, 286. Hoe men de

Op-

Ophouding der Prinsesse daar opvatte, *Ald.* Concept Publicatie door den Raadpensionaris voorgesteld, 286. Beraadslaagingen daar omtrent, 292. Voorstel van *Vlissingen*, *Ald.* Bewilliging, 294. Bezending van VAN DE SPIEGEL en VAN CITTERS na *Utrecht* en *Gelderland*, *Ald.* Verslag hunner Bezendinge, 295. Het stuk van het Beleid der Staatsvergaderinge komt weder ter baane, 298. Door den Raadpensionaris ondersteund, 300. *Vlissingen* en *Zierikzee* hier niet volgzaam, 301. Besluit daar op genomen, 302. De Afgevaardigden van *Vlissingen* verlaaten hier op de Vergadering, *Ald.* Voorstel van de *Vlissingsche* Regeering, 304. Hoe opgenomen, 305. Antwoord der *Vlissingeren*, 306. Afgevaardigden van die Stad verschynen weder ter Vergaderinge, 307. Voldoening deswegen, *Ald.* De zaak het Beleid ter Staatsvergaderinge afgedaan, en Aanmerking hier over, 308.

Zierikzee (Wat) inbrengt, wegens het gunstig beantwoorden der *Zeeuwsche* Dankadresfen, 227. Door VAN DE SPIEGEL beantwoord, 232. Wederantwoord der *Zierikzeeënaaren*, 234. Ongenoegen van den Raadpensionaris deswegen, 297. Verschillen hier over ter Staatsvergaderinge, 298. Yvert voor het *Vaderlandsch Fonds*, 254. De Afgevaardigden dier Stad ongerust wegens de veiligheid in *Middelburg*, 257. Hoe door *Middelburg* beantwoord, 259. Hoe deeze Stad denkt wegens het overlaaten van *Holland* aan zyn lot en het gedrag des Heeren VAN CITTERS ter Algemeene Staatsvergadering, 279. Afgevaardigden dier Stad kunnen in het oproerig *Middelburg* niet komen; hun besluit en gedrag in dat geval, 361. Het verder lot van *Zierikzee*, 406. Door *Goes* gedwongen een Oproermaaker los te laaten, *Ald.* Het Genootschap in een Bataillon Nieuwe Schutters veranderd, 408. Hoe die Stad gedwongen om van Patriottische Maatregelen af te zien, 409. De Admiraliteit weigert Krygsvoorraad aan *Zierikzee*, *Ald.* Hoe, wegens klagten daar over, door Staaten beantwoord, 410. Moest bukken, 412. Verdere onaangenaamheden die Stad aangedaan, 413. Oproer, 416. Aanleg tot het ontwapenen des Genootschaps 417. Afspraak tusschen den Bailjuw en den Comman-

mandant, 416. Onderhandeling over de Ontwapening des Genootschaps, 417. Aanvang des Oproers 418. Hoe voortgezet, 419. De Burgers schieten op de Muitelingen, *Ald.* Aandrang op de Ontwapening des Genootschaps, en die verworven, 420. Deerlyke mishandelingen, 421. Plundering daar op gevolgd, *Ald.* Hoe deeze verwoesting van zommigen beoordeeld, 422. Schaamtelooze taal der Dweeperye, *Ald.* Regeeringsverandering, 423. Opsluiting veeler Patriotten, 425. Losgelaaten, en welk een Eed hnn afgevorderd, *Ald.* Eenige Burgers losgelaaten, 427. Andere blyven ten schouwspel zitten, *Ald.* Hoedanig een berigt de Staaten van dit voorgevallene aan den Prins gaven, 428.

Zutphen, CROOKCEUS neemt 'er als Gemeensman zitting, 166. Twist over het draagen van *Oranje*, 168. Oproer hier uit gebooren, 169. Hervat Oproer, *Ald.* Een Ruiter doodgeschooten door den Burger REINDERS, 170. Het Oproer doorgezet, *Ald.* Het Oranje wordt 'er algemeen gedraagen, 171. Der Burgeren Geweeren opgehaald, *Ald.* De Oranjevlag uitgestooken, en de Ruiter met eere begraaven, 172. Schade door die Plundering geleden en Vonnis van REINDERS, *Ald.* Nadere voorzorg ter Ontwapening 173. CAPELLEN TOT DE MARSCH en CAPELLEN TOT RYSSELT verlaaten *Zutphen*, 173.

Zwolle (Bekendmaaking der Burger Gecommitteerden te) 44. Moet zich naar de Meerderheid voegen, 53. Zendt Manschap tot bystand aan *Deventer*, 75. Het voorgevallene te dier Stede, wegens een nieuw Stads Regeerings Reglement, 96. Een groot getal Burgers tekent XXIV Punten. Bekendmaaking daar van, 97. Antwoord hier op, 99. Waar in men genoegen neemt, 100. Welke Regeeringspersoonen weigeren zich daar volgens te gedraagen, *Ald.* Regeerings verandering, 101. Voortzetting van de Verbetering des Stads Regeering Reglements, 102. Ongenoegen over de wyze van behandeling, 103. Nadere Verbeteringen door de Burgercommissie opgegeeven, 104. *Zwolle* krygshaftig, 105. Hoe het zich daar by de Omwenteling toedroeg, 106. Eischen van den *Pruissischen* Oversten, wegens de Ontwapening; 107. Volvoerd, 108. Komst der *Pruissen*, niet

te

te vrede met de Kwartieren, 109. Het ophaalen der Geweeren, *Ald.* De Verjaardag des Konings van *Pruissen* gevierd, 110. Weigering op de klagten der Regeering, 111. De Vaart op *Amsterdam* belet, 113. Nieuwe Inlegering, *Ald.* De reden van het beletten der Vaart ontwikkelt zich, 114. Het uitsteeken van Vlaggen toegestaan, 115. Vrye Vaart verleend, 116. Overlast den Burgemeester VAN MARLE aangedaan, 116. Verdere Veranderingen, 118. 't Gedrag van den Gemeensman QEYSEN, 119.

BERICHT VOOR DEN BINDER.

De Plaaten moeten tegen over de volgende Bladzyden ingevoegd worden.

De Begraafplaats der CAPELLENS, tegen over . . . . . . bl. 200.

Het Huis van STEEVENING te *Middelburg* beschooten en verdeedigd . . 348.

Het Portrait van JACOBUS ERMERINS . . 394.